ANNA ELLORY

SCRISOAREA PIERDUTA DE LA AUSCHWIT

ZHm

Berlin, 1989. in vreme ce zidul dintre Eai ai Vest se prăbuşeşte. Minam Wincer 11 ingrije.ţie pe tacal ei, Henryk, aflat pe moarte. Când acesta strigă, in ago ni«, numele Frieda – si fnc* sa descoperă pe încheietura lui un rauiaj dela Auschwitz, ascuns sub cureaua ceasului , sstortasCcmăâ luiHenryk începe să tasâ la iveala.
Căutând indicii despjrc meu tul tarâfu» ei, Miriam gâsesce o unitoimâ de deţinuta din lagărul pentru remei de la Ravensbruck, ascunsa printre lucrurile mamei sale. În tivul rochiei, ea descoperă pitice scrisorile Friedei către Henryk, din o. re afla adevărul răscolitor despre Tilde supuse experimentelor medicale in lajfîăr. Si, pe fundalul poveştilor despre sacrificiu şi rezistenţă ale acelor tinere, Miriam pune cap la cap 0 poveste de dragpste rămasa ascunsa aproape cincizeci
inspirată de fi-mctle gcefea extraordinare, Miriam sestrăduieste sa dărâme zidurile pe care ftJe-a ridica rin jur. Pentru ca speri nfa supravieţuieşte chiar fi in vremurile cele mai întunecate.

ROMAN TRADUS ÎN 14 LIMBI

»O lectură emoţionantă, tefiffiant& ţi sfăsietoare.”
JIUL MANSELL, autoarea î omanul ui *Gn-ţdifc Mimndei*
„Debutul î,-t forti *1 bf F.&wi dezvăluie adevărul tulburător despre femeile ac, '..> i despre puterea, iacrificillfc si rezistenta lor.”
ticutAtaguziae
.Un nman exrraonjitwrii pwern ic; <ane m-a capdvatşc emoţionai până la sfârşit.”
MARY CliAMBERLAIN autoarea romanului *Croitartana*
<îe (<t Ibchau
„Inspainwmitoi, dar in titttp minunat”
POILY CftQSift» au«»rea romanului 7Î< /Mwfed CtiU

„Rareori iui se întâmplă să dau ptsre o carte cai* să mă Mirprinda, pc ca re sau citcsC pâftA noaptea râ r- 2 iu ţi, ©dală la nlrîim pagină, să fu, nevoir ¿>Ă ma incorc in grafcă la prima pagina ca s-0,¿¿ViirCZ din onn. Lxatt asta s-a întâmplat când *Saiscarca ţiietxfulă 41a Ansch>;Uz* pebiicmJ meu.
Î-..1

Cel mai mull 1<X acest roman mi a i&cut m«ajul sân principul: fii spmnţft snpravieţuieştx- în vremurile cele mai grulc, ¿oJida- ricatca ţi tăria îfiirâng (fo^hinawa, ¿ dragostea învinge norul. Este lin lttfcxX) la fel important *âzl «ft* arunci rând Tknryk ţi ltieda an făcur sacrificiul supniîi'i. Sper râ veţi preţui «ceartă povfeie.”
lidirortjl cărţii tn engleză

ANNA ELLORY

locuirţtc în Ralh a obţinut un maşterul in Scriere trcaiivâ la Baih tipa Univeâiiy, după m, in trecui, a fosr

asistentă mar?rnala. Pitnrrii scrierea romanului *Sniscxnva pierdute* di- *frtAtavku* itZt s-a inspirat din jHiţi nete relată ri ale i'eine Got copiilor car« au rr«cur prin experienţa l lolocauscului. Al doilea rama n r=l ci *este îîic Puzzle Wcmeii*

.IVTai nuilicdrepfc auroaic, şireţi chitici:

ANNA ELLORY

SCRISOAREA PIERDUTĂ DE LA AUSCHWITZ

Traducere din limba engleză de
PETRIDEAN

CORINT
FICTIO
NRedactare: Mihaela Sofonea Tehnoredactare: Mihaela Ciufu Design copertă: Emma Rogers
Anna Ellory *RABBIT GIRLS* Text copyright © 2019 by Anna Elloiy AII rights reserved.

Această carte este o operă de ficţiune. Orice referire la evenimente istorice, persoane sau locuri care există în realitate este făcută în mod fictiv. Alte nume, personaje, locuri sau evenimente sunt produsul imaginaţiei autoarei, iar orice asemănare cu evenimente, locuri sau persoane reale, în viaţă sau decedate, este în întregime întâmplătoare.
Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin CORINT FICTION, un imprint al CORINT BOOKS, str. Mihai Eminescu nr. 54A, Bucureşti.
www.edituracorint.ro
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României ELLORY, ANNA

Scrisoarea pierdută de la Auschwitz / Anna Ellory; trad. din lb. engleză de Ioana Petridean. – Bucureşti: Corint Fiction, 2021

I. Petridean, Ioana (trad.

)Această carte este dedicată tuturor femeilor pe care timpul le-a uitat.

„Rotindu-se, rotindu-se într-o spirală din ce în ce mai largă,

Şoimul nu mai aude şoimarul.
Părţile se desfac; centrul nu le mai poate ţine;
Anarhia se răspândeşte-n lume,
Mareea sângelui vlăguit încetează să pulseze -
pretutindeni
Ceremonia inocenţei a devenit inutilă; *în timp ce oamenilor buni le lipsesc convingerile,* Ticăloşii sunt plini de pasiuni intense.”
WILLIAM BUTLER YEATS, *A doua venire*
[1] Traducere de Petru Dimofte, sursa citapedia.ro (n. tr.)
.Ianuarie 1945
Lucrurile nu puteau fi grăbite. Chircită într-un capăt al patului, concentrată asupra uniformei pe care o ţinea în poală, a mai desfăcut o cusătură a tivului, cu

degetele ei dolofane şi amorţite.
încet, încet de tot, a strecurat
înăuntru peticul de hârtie.
Trebuia să stea drept. Bine ascuns
în pliul tivului.
A mai îndesat unul de-a lungul
cusăturii, până în capăt, a verificat
faţa materialului, apoi spatele şi
pliul tivului. A mai aşezat înăuntru
un petic de hârtie, şi încă unul, iar
în cele din urmă a ajuns şi la
ultimul.
încheiase.
Timpul se scurgea cu repeziciune.
Se apropia sfârşitul.
Degetele ei se grăbeau să treacă
aţa prin urechile acului, dar firul era
subţire, iar acul fin. Strigătele şi

urletele se auzeau tot mai aproape, tot mai puternice, din ce în ce mai alarmante. Mâinile ei şovăiau, iar asta se vedea în tremurul bărbiei şi al buzelor şi în bătăile inimii.
Erau ascunse de-acum.
în siguranţă.
Şi-a înfăşurat cu pricepere firul în jurul degetului şi a înfipt acul în materialul tivului. împungea cusătură după cusătură, închizându-l.

Nu mai era nimic de făcut, în afară de..

.1

MIRIAM

Decembrie 1989

Zidul dintre Est şi Vest s-a deschis. Uşa care o desparte de restul lumii s-a închis. A fost încuiată şi verificată de două ori. îşi lasă degetele să alunece de-a lungul fantei dintre uşă şi toc, verificând dacă pana micuţă şi moale se află la locul ei. Degetele ei urmează fibra lemnului tocit, până la clanţă. 0 încearcă pentru a treia oară. încuiată.

Ridică receptorul interfonului şi ascultă.

Tăcere.

Un covor gros acoperă holul care duce spre camera lui. Fără să privească măcar către el, mângâie draperiile de catifea, înainte de a le da la o parte, lăsând la vedere imaginea unui cer de culoarea lavandei. Ploaia a

curăţat aerul, iar adierea vântului îi face bine.

— E o zi frumoasă, şopteşte, dorindu-şi să fie adevărat.

Clădirea de vizavi se conturează în toată splendoarea ei clasică, cu faţada îngrijită şi ferestrele închise. Lumina se scurge prin crăpături, împiedicată în drumul ei de balustradele vechi, răsucite. *Berlinul e Berlin din nou.* Iar Miriam e acasă

.Trotuarele pietruite ale Klausenerplatz sclipesc după ploaia de peste noapte. Când foşnetul saltelei pneumatice se transformă într-un zgomot alb, îşi întoarce privirea dinspre fereastră, către bărbatul culcat pe pat. Stă întins pe spate, învelit în aşternuturile albe.

Miriam se opreşte în loc.

Circuitele se reconectează şi, uşurat, corpul ei urmează traseul familiar.

— Ai dormit bine?

Nu-şi poate lăsa buzele să amuţească, de teamă că în tăcerea aceea gândurile ei vor exploda.

Ia de pe măsuţă un exemplar al ziarului *BZ,* datat 10 noiembrie; de atunci nu a mai cumpărat niciunul. Mirosul cuvintelor îi declanşează un val de nostalgie.

Citeşte titlul scris cu litere îngroşate, „Cu toţii îi mulţumim lui Dumnezeu”, după care dă pagina. Feţe zâmbind, râzând, plângând, oameni îmbrăţişându-se, sticle de bere ridicate în aer, iar pe fundal: Zidul.

— Ce zici, tată? Tu crezi că Dumnezeu are vreo legătură cu asta? întreabă ea, cu ziarul foşnindu-i în mână.

Zâmbeşte, pentru că ştie ce răspuns i-ar fi dat el. Sau cel puţin crede că ştie.

— Oamenii îi numesc „ciocănitori de zid” pe cei care-l sparg cu ciocane şi dălţi. Le va lua zece ani să ajungă pe partea cealaltă în felul ăsta, dar priveşte...

Miriam întoarce ziarul în aşa fel încât, dacă ar fi ca el să deschidă ochii, ar putea să vadă fotografia alb-negru a unui băieţel ţinând în mână un ciocan

micuţ. îşi imaginează loviturile ciocănitorilor de toate vârstele în betonul zidului.

— Ar trebui să vezi asta, şopteşte ea.

Nu primeşte niciun răspuns, nici măcar vreun semn de recunoaştere.

Fusese mereu un bărbat ocupat; nu stătuse niciodată locului. Până acum. Avusese o minte ageră, dar i se întâmpla .ulesea să se izbească de diferite obiecte, corpul trădându-i vfirsta, pe când mintea îi era sclipitoare.

Miriam împătureşte ziarul şi-l aşază la loc, suspendată în timp. Lumea continuă să se învârtă în jurul ei; magnitudinea ştirilor e uriaşă, de nemăsurat. Euforia, fericirea... Zidul Berlinului a căzut, dar lucrul acesta nu are cine ştie ce relevanţă pentru ea, emoţia evenimentelor n-o atinge, pentru că are de curăţat, de îngrijit, de schimbat.

0 rutină care se va încheia, şi asta curând.

— Te ridic.

Se apleacă deasupra patului şi-l cuprinde cu braţele de subsuori, evitând să-i privească faţa. Se opinteşte, spriji- nindu-şi propria greutate de pieptul lui, ridicându-l câţiva centimetri. îi aşază pernele şi-l reazemă de ele. Ajutat de mâinile ei mici, bărbatul se odihneşte stând în capul oaselor.

— Foarte bine, zice ea, turnând apă dintr-o carafa de plastic într-un pahar. înghiţituri mici, spune.

îi aşază un prosopel curat sub bărbie.

Conform opiniei medicilor, gura oblică a paharului şi cele două toarte îl ajută să soarbă mai uşor, dar apa

se prelinge pe lângă buzele strânse şi i se scurge pe barbă. Medicii vorbesc şi despre „echilibrul fluidelor”, despre „hidratare” sau „confort”. Feţele lor exprimă plictiseală. Dezinteres. Rutină. Privesc, dar nu văd. Vorbesc, dar nu aud. Ar trebui să rămână într-o stare de echilibru şi bine hidratat, iar tot ceea ce intră şi iese ar trebui măsurat. Cu toate astea, nu ar fi trebuit să trăiască mai mult de câteva zile. Şi iată-l totuşi, câteva săptămâni mai târziu, încă în viaţă, deşi singurul prognostic e moartea. în încercarea ei de a-i face această experienţă cât mai „confortabilă” cu putinţă, simte că totul este la fel de nefolositor precum aplicarea unui plasture.

— Câteva înghiţituri. încă puţin.

Asistentele o încurajaseră să-l bărbierească atunci când fusese internat în spital, dar un astfel de gest i s-a părut prea intim, aşa încât barba a continuat să-i crească, iar acum apa i se prelinge de pe bărbia nerasă pe prosop.

Miriam goleşte punga cateterului într-un recipient în formă de rinichi şi o scoate din cameră, atentă la pragul dintre dormitor şi baie. Lichidul clipoceşte, în timp ce împrăştie un miros înţepător deopotrivă pentru nări şi stomac; încearcă să nu vomite. După ce-l aruncă la toaletă şi curăţă recipientul, se aşază pe marginea căzii, aşteptând ca apa să se încălzească. în timp ce îi alunecă pe degete, jetul trezeşte în ea dorinţa de a se spăla pe mâini cât aşteaptă.

Se întoarce în dormitor ducând un lighean cu apă. începe să-l dezbrace şi să-l spele. Nu vorbeşte în timp ce face asta.

Niciodată.

îl spală, îl şterge cu un prosop alb, moale şi îi unge cu cremă escarele. Salteaua pneumatică îşi schimbă poziţia când aerul dinăuntru se mişcă, sub greutatea bărbatului.

Ridicându-i braţul stâng, Miriam i-l strecoară prin mâneca unui bluze de pijama curate. în timp ce-i întoarce încheietura, observă că ceasul de la mâna lui s-a oprit Loveşte uşor cadranul, dar limbile nu se mişcă. Ceasul lui vechi, cu limbile şi cadranul aurite şi cifrele negre, şterse de trecerea vremii.

Miriam îi întoarce încă o dată încheietura şi îi aşază mâna pe pat, încercând să găsească locul în care se desface brăţara ceasului. Brăţara lată şi aurită nu pare a avea aşa ceva. Aple- cându-se pentru a o observa mai bine, încearcă s-o pipăie hucată cu bucată.

Atentă la ceas, mângâindu-i încheietura în căutarea mecanismului, nu observă că respiraţia lui se modifică. Nu observă mişcarea abia perceptibilă. Nu observă că cealaltă mână a lui se mişcă.

Nu observă nimic din toate astea, până când o mână rece ca gheaţa o prinde de încheietură.

Se uită la chipul lui, capul îi este lăsat pe spate. Ochii îi sunt încă închişi.

Dar nu pentru mult timp.

Strânsoarea lui se intensifică şi o transportă pe Miriam în timp, punând-o faţă în faţă cu o versiune mai tânără şi mai luminoasă a propriei ei persoane. Adolescenţă târzie, la zoo, cu prietenii. Un grup mare de feţe înceţoşate şi nume uitate. Haine colorate, machiaj şi pene.

„Zona de mângâiere” a animalelor era un spaţiu mic, îngrădit cu un gard scund din lemn. Aerul era fierbinte şi greu de respirat, din cauza rumeguşului care acoperea podeaua. Miriam fusese împinsă în faţă, pentru a înfrunta o pasăre de pradă uriaşă. Se uita spre prietenii ei, care o aleseseră drept „voluntar” şi simţea cum o cuprinde claustrofobia. Mănuşile pe care le primise nu făceau cu nimic mai puţin înfiorătoare pasărea masivă de pe braţul ei, cu picioarele acelea ca de piele groasă şi ghearele ascuţite. Ochii păsării se mişcau dintr-o parte în alta. Toată lumea se uita la ea. Oamenii se mişcau încontinuu în câmpul ei vizual, creându-i o senzaţie de caleidoscop. Dar pasărea se ţinea bine de braţul ei, strângând-o tot mai tare, în vreme ce totul se scufunda în beznă.

Miriam încearcă să-şi folosească mâna liberă pentru a se desprinde din încleştarea lui, însă loveşte ligheanul, care cade pe podea, iar spuma dinăuntru se împrăştie ca un val. Se obişnuise să-i privească pleoapele închise, aşa încât ochii lui îi par acum mult prea albi şi adânci. Ar vrea să privească în altă direcţie. Oriunde altundeva. Dar căutătura lui o împiedică, trecând prin ea.

— Ce este? întreabă cu blândeţe, deşi el o strânge cu putere.

Bărbatul o trage de încheietura mâinii. Corpul ei se apleacă spre corpul tatălui, în timp ce el se ridică puţin, în aşa fel încât acum sunt aproape faţă în faţă.

— Ce s-a întâmplat?

Respiraţia lui are un iz rânced, dulceag, asemenea unui fruct stricat. Miriam încearcă să se îndepărteze, dar îi simte încă răsuflarea atingându-i pielea obrazului. Pulsul i se accelerează în braţul captiv, ca apoi să-i devină constant, pe măsură ce circulaţia sângelui încetineşte. Ochii ei sunt încă prizonieri în ochii lui, când deodată privirea bătrânului se schimbă, concentrându-se asupra chipului femeii. Trăsăturile lui se îmblânzesc.

— E în regulă. Sunt aici.

Vocea ei se frânge, în graba de a se face auzită.

— Frieda, rosteşte el încet, asemenea foşnetului unei frunze care cade. Frieda.

Vocea lui îi reaminteşte că ăsta e tata, bărbatul care-i cânta seara, la culcare, care-i citea poveşti şi îi mângâia părul. Tata, bărbatul căruia nu-i mai vorbise vreme de zece ani.

l'emeia îşi drege glasul.

— Tată, sunt eu, Miriam, zice ea cu blândeţe.

O recunoaşte pentru o fracţiune de secundă, iar ea îşi .işază palma liberă pe mâna lui, încleştată încă în strânsoare. It.irhatul tuşeşte, sunetul reverberând în aerul încăperii.

— Tată?

— *Frieda!* zice el, vocea sunându-i prelung şi slab ca o sirenă de ceaţă peste capetele unei mulţimi.
Frieda!
încearcă să coboare din pat, dar corpul nu-l ascultă. Se luptă, bâjbâie, trage de aşternuturi, incapabil să se elibereze. O încercare zadarnică, pe care ea nu poate să n-o privească. Mai strigă o dată „Frieda”, apoi se potoleşte. Dezamăgit. Cu ochii închişi. Palma lui dreaptă se odihneşte pe încheietura mâinii stângi, acoperindu-şi ceasul.
Ea aşteaptă să-l audă inspirând.
Expiră.
Pauză.
Inspiră.

Miriam respiră sacadat. Nemişcată pentru o vreme, îi priveşte pieptul urcând şi coborând, într-un ritm al suferinţei. Faţa lui se relaxează, iar dintr-un colţ al gurii i se scurge un firicel de salivă. l-l şterge cu un prosop.HENRYK

— Tată, spune ea.

Aud vocea unei femei, suavă precum florile de liliac.

Dar sunt pierdut...

Pierdut în trecut.

Pierdut cu *Frieda...*

Era anul 1942, iar ea se înscrisese la cursul meu de aproape o jumătate de an. Vorbea rar, nu zâmbea niciodată, dar asculta cu atât de multă atenţie, încât ar fi făcut orice profesor să se simtă extraordinar, de fapt, orice profesor care nu preda sub regimul nazist.

în loc să se întâmple asta, cunoştinţele ei profunde legate de tematica pe care o predam şi de textele pe care le studiam împreună îmi stârneau din ce în ce mai multă îngrijorare.

Era la fel de atrăgătoare ca toţi ceilalţi studenţi din grupă. Fie ei băieţi sau fete. Cu toţii erau frumoşi şi puternici. Dar ea mi-a *confiscat*- pur şi simplu atenţia şi eram disperat să aflu ce gândeşte. Ce credea despre texte? Până atunci nu auzisem niciun cuvânt din gura ei.

Zăpada cădea ca o cortină apăsătoare dincolo de ferestrele sălii de clasă, iar cursanţii erau agitaţi, plictisiţi; îşi doreau să zburde precum puii de animale. Păşeam înainte şi înapoi în spatele catedrei, cu creta în mână. Scrisesem pe tablă cuvântul *Schmerz* – „durere” – şi .iveam degetele acoperite de praf alb. Tocmai le expusesem leoria despre moarte, a muri şi „binele suprem”. Doar lu- (i uri acceptabile. Apoi m-am uitat din întâmplare spre ea şi mi-am asumat un risc enorm.

Am deraiat de la drumul prestabilit. Pentru ea.

Să văd dacă voi obţine o reacţie din partea ei.

— Când se referă la durere... am formulat eu cuvintele, rostogolindu-le în gură înainte de a mi le asuma, autorii contemporani nu o descriu în maniera celor care au scris cu secole în urmă.

Ea a ridicat ochii, fixându-mă cu privirea, iar eu m-am oprit, paralizat în spatele catedrei, după care am continuat:

— Durerea este o entitate veche şi... ei bine, poate că am avea totuşi ce învăţa despre asta de la ruşi.

— Despre foamete, a zis unul dintre tineri, chicotind.

L-am ţintuit cu privirea, până când s-a făcut mic în banca
lui.

— Scriitorii ruşi îşi *trăiesc* durerea, pentru a le permite şi cititorilor să sufere, am spus.

Clasa a izbucnit în râs, deşi nu eram conştient de intenţia mea de a fi amuzant.

— Curând vor simţi cu toţii suferinţa pe care le-o va provoca Fuhrerul, a spus un alt student.

— Nu, a intervenit *ea.* Probabil vreţi să spuneţi că noi le *simţim* durerea ca şi cum ar fi a noastră.

Era pentru prima dată când lua cuvântul şi întreaga clasă a privit spre ea, la fel ca mine, cu vădită curiozitate şi uimire. Unul dintre tineri a scos un fluierat prelung, iar studenţii au început să râdă şi să vorbească între ei.

Cu toate astea vorbise, îmi vorbise mie, şi a continuat s-o facă, pe un ton scăzut, conspirativ, aşa încât m-am aplecat în faţă, să aud mai bine.

— Puterea scriiturii nu rezidă în cuvinte şi acţiuni, ci în redarea tuturor nuanţelor afective ale sentimentelor. Sunteţi de acord cu mine, domnule profesor? a întrebat ea, *în franceză.*

Am luat pulsul clasei, dar studenţii erau ocupaţi s-o ia peste picior. M-am aşezat pe catedră.

— Sunt de acord, am răspuns, formulându-mi precaut cuvintele în franceză şi gândindu-mă că ar putea fi o capcană.

Sunetele franţuzeşti răsunau rafinat în fundalul minţii mele, acoperite de rugină.

— Dacă ne uităm la Rusia, Franţa şi Irlanda, putem explora o durere pe care nici măcar nu ne-o putem imagina.

Vorbea răspicat, pe un ton gutural, neobişnuit pentru vârsta ei, tot în franceză. Pe măsură ce o ascultam, exprimarea îi devenea tot mai vie, mai provocatoare şi eliberatoare. Clasa se agita din nou, urmărindu-ne schimbul de replici.

Eu am coborât vocea.

— Şi istoria noastră e plină de durere.

— Este, a confirmat ea.

Apoi, trecând de la franceză la engleză, a adăugat:

— Dar istoria noastră este de asemenea supusă capriciilor oricui s-ar afla la putere; este mai puţin factuală şi mai mult ficţională, vulnerabilă în faţa toanelor şi extravaganţelor unui *Schwachkopf* balonat.

[1] „Imbecil” (în lb. germană, în original).

A folosit cuvântul german, iar şocul de pe faţa mea s-a propagat în toată sala. Niciunul dintre studenţi nu pricepuse dialogul nostru, dar cuvântul *Schwachkopf* părea să fi ricoşat. M-a privit intens. Mă provoca.

— Uitaţi-vă la pagina 76, am spus în engleză către clasă.

Ea a râs, apoi eu am trecut la germană, reluând îndemnul către studenţi şi adăugând:

— Discutaţi fiecare cu câte un coleg tehnicile folosite de .lutor pentru a descrie durerea.

Sala a fost cuprinsă de foşnet şi murmure, după care s-a pornit o discuţie în toată regula. M-am apropiat de pupitrul ci şi m-am aplecat uşor.

— Ce crezi că faci? am întrebat-o.

— Abia în momentul în care îi înţelegem limba, ne putem cufunda cu adevărat în suferinţa colectivă a unei culturi şi îi putem citi textele în maniera în care au fost menite să fie citite. Nu ca idioţii ăştia.

A revenit la franceză.

— Nişte *connards*! Bufoni fabricaţi pe bandă rulantă, care nu pot gândi cu capetele lor: da,

domnule, nu, domnule, se schimonosea ea imitându-i, iar eu m-am uitat în jur, observând că o parte din studenţi privea pe fereastră, în vreme ce restul frunzărea textul.

— Ceea ce faci e foarte riscant, *Fräulein,* am spus eu în engleză, după ce ea dăduse tonul. Engleza îmi aluneca mai uşor pe buze, dar frazele mi se formau mai greu în minte. Preţuiam complexitatea limbilor pe care nu mai avusesem ocazia să le folosesc de ani întregi. A trece de la una la cealaltă era extraordinar de dificil, şi totuşi creierul meu exulta în faţa provocării.

— Riscant?

A zâmbit, ca şi cum gândul de a-şi asuma un risc ar fi amuzat-o.

— Mi-aş fi imaginat că, în calitate de profesor, v-ar fi făcut plăcere o conversaţie autentică. 0...

Dar apoi ea a început să vorbească într-o altă limbă, iar eu eram pierdut; îi priveam buzele mişcându-se în timp ce rostea cuvintele, dar nu înţelegeam absolut nimic.

A izbucnit în râs.

— Nu în olandeză, totuşi...

Cuvintele se rostogoleau într-un ritm atât de rapid, încât şuierau ca gloanţele.

— Câte limbi vorbeşti? am întrebat-o.

— Câteva, mi-a răspuns ea, în franceză de data asta.

— Ar trebui să fii foarte atentă când vorbeşti limbile inamicului în vremurile pe care le trăim, am zis eu, coborând tonul vocii şi recurgând din nou la engleză.

— Ei sunt oare inamicul? a întrebat ea, apăsând cuvintele. Sau eliberatorii noştri?
Am privit în jur, dar studenţii erau absorbiţi în propriile conversaţii, iar când m-am întors din nou spre ea, îşi examina cartea ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.
— Mulţumesc, domnişoară...? am zis eu, dorindu-mi s-o fac să vorbească din nou.
— Frieda, a răspuns ea, fără să ridice privirea spre mine.

Frieda.MIRIAM

„Frieda?” se întreabă ea. „Cine e Frieda?”

Mâna tatălui ei se odihneşte încă pe ceasul de la încheie- lură. Se apropie de el, să-i dea la o parte mâna, dar apoi se i.i/gândeşte, nedorindu-şi să-l tulbure din nou. Mâinile i se mişcă în ritmul bătăilor inimii, în timp ce-i încheie nasturii (fimăşii de pijama.

Ochii lui, deşi închişi, se umflă în orbite, două protuberante învelite de pleoapele subţiri precum o foaie de hârtie, •îsemenea baloanelor cu aer cald priponite în ţăruşi. Gura îi e larg deschisă, iar Miriam se fereşte din calea respiraţiei lui, deşi vinovăţia o face să rămână locului. Şi îndărătul ncestui sentiment de vinovăţie, care o îndeamnă să rămână alături de el, se ascunde mama ei.

Mama i-ar fi purtat mai bine de grijă tatei, ar fi ştiut ce trebuie să facă, ce să spună. Ea n-ar fi făcut greşeli şi nu s-ar fi pierdut cu firea; ştia întotdeauna să facă ce era potrivit, la momentul potrivit, dar atunci când avusese nevoie de Miriam, fiica ei nu-i fusese alături.

Nu fusese prezentă când îi murise mama şi nu-i venea să creadă că şi ea suferise astfel. în schimb îşi imaginează o fereastră stingheră, reflectând raze sclipitoare pe un aşternut alb, apretat Trupul ei îmbrăcat în cămaşa de noapte cea „bună” e perfect acoperit de pături. Ceafa tatălui ei se apleacă, în timp ce ia mâna mamei între palmele lui.

Miriam cuprinde palma bătrânului cu ambele mâini şi se uită la ceas; indică ora 4 şi 10 minute.

Mâinile sunt încremenite, dar ceasul s-a mişcat. Deasupra lui se vede o fâşie de piele cenuşie. îi întoarce braţul, atentă la orice reacţie venită din partea lui.

Şi apoi îl vede.

A mai văzut aşa ceva în cărţi şi la televizor.

Dar acum. Aici. Negru pe alb, ascuns sub o brăţară aurită.

Pe pielea tatălui ei.

Numere.

Numere negre, decolorate, fiecare de aproximativ un centimetru, pătrate, tatuate pe piele.

A fost *acolo.*

îi aşază ceasul la loc şi îl strânge tare de mână, în timp ce lacrimile i se adună în ochi. Aplecându-se să-l sărute pe frunte, se răzgândeşte şi-l mai strânge o dată, înainte de a se ridica să plece.

în bucătărie, deschide robinetul şi lasă apa să curgă, apoi îşi lipeşte capul de blatul rece. Fiori de teamă îi străbat şira spinării. Numerele. îşi aminteşte filmele şi fotografiile văzute în copilărie, înfăţişând uniforme dungate, chipuri supte, grămezi de cadavre. Nu-şi poate închipui faţa tatălui ei ca pe una dintre multele pe care le văzuse atunci.

Se gândeşte la mama. Singura care ar fi putut-o ajuta acum. îşi doreşte ca ea să fi fost aproape, măcar pentru o clipă.

O clipă în care să nu se mai simtă atât de singură.

închizând ochii, o vede. Atât de limpede şi de profund simţită, amintirea o transportă înapoi în timp.

Un şorţ .icoperindu-i una dintre cele mai frumoase rochii galbene, ui imprimeu de floarea-soarelui, ţăcănind cu tocurile înalte I><.' podeaua bucătăriei, în care mâncarea hrănea mai întâi sufletul, înainte de a ajunge la buze.

închizând robinetul, îşi şterge faţa cu un şerveţel îmbibat
i ıı miros greu de piure de cartofi. Cu şerveţelul în mână, bucuroasă că poate avea ceva alături, se îndreaptă spre c .imera mamei. Nişte draperii subţiri, din bumbac galben, permit luminii sărăcăcioase de afară să pătrundă înăuntru. Pereţii şi mobilierul sunt acoperite de flori, camera e curată, I hi tul este făcut, iar dulapul e plin.

Plin de mama.

Miriam stă aşezată în dulapul mare, împingând cutiile do pantofi. Cortina de rochii se închide, un curcubeu de culori şi texturi, învăluind-o în parfum de portocale şi arome de patiserie. Rochiile atârnă nemişcate, aşteptând parcă întoarcerea ei.

Vede mâna mamei, felul în care ţinea pensula rujului de buze, cu degetul mic ridicat în aer, ca şi cum ar fi servit o ceş- cuţă din cel mai fin ceai. O mână palidă care, pe măsură ce
ii îmbătrânit, a devenit din ce în ce mai ridată şi mai pătată. Răsucirile şi inspectarea unei rochii noi în oglinda mare, ascunsă în vechiul şifonier. Mama aşezându-şi unul dintre picioare pe genunchiul celuilalt, introducându-şi întâi degetele, apoi călcâiul în pantof, totul cu atât de multă grijă, încât ai fi zis că-şi pune o pereche de conduri din sticlă.

Fiecare imagine, mult prea amplă pentru a putea fi cuprinsă, licăreşte preţ de numai o secundă, asemenea luminii unui far, care aruncă scânteieri albe şi strălucitoare asupra pierderii ei. Acum oprită, ţintuită locului, ca văzută prin- tr-un cadru.

Mormântul de absenţă care fusese odată mama ei.

Inima i se zbate închisă ca într-o cuşcă. Incapabilă să-şi potolească mintea, se repede afară din dulap, smulge rochiile de pe umeraşe şi trânteşte cutiile de pantofi pe podea.

Evitând să privească spre oglinda aceea mare, care atârnă deasupra chiuvetei din baie, face eforturi să se liniştească şi deschide încetişor robinetul de apă caldă. îşi împreunează palmele sub apă, ca într-o rugăciune inversată. Apa e rece. I se prelinge pe degete şi pe palme. Imediat ce începe să simtă apa încălzindu-se, deschide robinetul la maximum.

Apoi ia săpunul.

îl ţine în palme, aşteptând să se încălzească.

Curăţă şi freacă, până când obţine o spumă densă; pune săpunul la loc, îşi spală mâinile, râcâindu-şi unghiile şi încheieturile degetelor, frecând viguros şi presându-şi cu putere mâinile una de cealaltă. Până când săpunul îşi pierde catife- larea şi devine aspru cu pielea mâinilor ei.

Devenind conştientă de durerea aceea familiară, Miriam continuă, permiţându-i vocii ei să le acopere pe celelalte. Iată ceva concret. Umplând-o acolo unde absenţa mocneşte ca un foc uitat, în aşteptarea scânteii care să-l aprindă.

Mâinile ei micuţe, în mâinile mamei. S-a terminat!

Săpunul, ca o bandă abrazivă, se freacă de pielea ei, înlăturând amintirile unei atingeri care a însemnat totul.

îşi pune din nou mâinile sub jetul de apă, iar fierbinţeala o face să gâfâie, ancorându-i gândurile în prezent îşi ţine mâinile nemişcate. Aşteaptă ca fiecare bulă de săpun să fíe înlăturată.

Când pielea ei capătă o nuanţă roz-aprins, curăţată de m ice urmă de săpun, Miriam îşi priveşte mâinile îndelung. I^i închipuie sângele pulsându-i violent în vene, sub piele. Ia periuţa şi-şi freacă unghiile sub jetul de apă.

Fiecare unghie în parte e frecată cu atenţie, stânga, dreapta, sus, dar ţepii periei se înfig în degetul ei mare într-un unghi nepotrivit. O picătură mică de sânge se pierde în jetul de apă, i nlorându-l într-o nuanţă rozalie.

Clăteşte peria, înainte de a-şi pune din nou mâinile, pe rând, **sub** apa care curge. Sub fierbinţeala dureroasă. Numără.

Trei.

Doi.

Unu.

Apoi închide încet robinetul, îl strânge bine şi încearcă s.Vşi domolească bătăile sălbatice ale inimii. îşi înfăşoară mâinile strălucitoare de curăţenie în prosop. îşi şterge fie- < are deget în parte, verificându-şi rana de la degetul mare.

„Totul va fi bine”, îşi spune.

Şi se simte mai liniştită, mai relaxată şi cumva alinată »le atingerea apei şi de furnicăturile din propriile mâini. îşi lasă gândurile să iasă la suprafaţă, panica e sub control.

Cel puţin pentru moment.2

MIRIAM

Stă aşezată în scaunul lui vechi, pe care-l luase de la birou când se întorsese pentru prima dată acasă. Miriam avea obiceiul să se aşeze în scaunul ăsta de pe vremea când încă nu reuşea să atingă podeaua cu picioarele. îi plăcea să răsucească firele scoase din tapiţerie, trăgând de ele cu unghiile proaspăt date cu ojă. De multe ori, de-a lungul anilor, se cuibărise în el, strângând la piept o pernă.

Ploaia bate în ferestre, iar Miriam porneşte radioul.

„Ascultaţi jurnalul orei unsprezece.” Vocea crainicului se aude tare, aşa că dă volumul mai încet. „Locuitorii Berlinului de Est se bucură de proaspăt câştigata libertate de a călători în Berlinul de Vest, iar cozi uriaşe s-au format la toate punctele importante de trecere a frontierei. Această libertate...”

Vocea crainicului se estompează şi gândurile îi zboară la ideea de libertate. în ce fel se bucură ea de nou dobândita libertate?

„E o cafenea undeva peste drum, iar cafeaua şi prăjiturile servite acolo erau deosebit de gustoase”, îşi aminteşte. Dar asta se întâmpla demult. Oare o mai fi la fel? Oare ar putea merge până acolo?

În timp ce stă în faţa ferestrei şi priveşte spre colţul îndepărtat al străzii, unde oamenii roiesc în toate direcţiile, se H-liuleşte că ar putea merge totuşi să-şi cumpere ceva; n-ar ti chiti să dureze mai mult de câteva minute, iar Hilda spune i .1 ar putea să-l lase

singur chiar şi câteva ore. Deşi i-o repetă adesea, Miriam n-a ieşit nici măcar o dată din casă.

I'ână acum.

— Ies puţin, zice, surprinsă ea însăşi de siguranţa tonului ci. Nu stau mult.

„Mirosul de cafea proaspătă care va umple casa îi va face hine şi lui", îşi spune Miriam. în timp ce-şi trage în picioare cizmele şi îşi ia haina din cuier, sună telefonul. Sunetele slredelitoare traversează întreg apartamentul, făcând-o pe Miriam să împietrească; totul e exact ca în urmă cu o lună, doar că atunci era un alt telefon şi o altă uşă...

În noaptea *aceea* a ridicat receptorul, în vreme ce la ştiri se derulau imagini cu oameni dansând pe Zid, bând şi cântând.

Aproape imposibil de crezut că toate astea s-au întâmplat cu numai o lună în urmă, şi totuşi...

Urmăriseră înregistrările ore întregi, de pe canapeaua lor şi de la o distanţă de două ore de Berlin, o distanţă de tlouă ore de tatăl ei.

— *Frau* Voight? a întrebat o femeie de la celălalt capăt al firului.

— Da, a răspuns Miriam în şoaptă.

— Apăreţi în registrul nostru ca aparţinătoare a domnului Winter. Vă anunţ cu regret că tatăl dumneavoastră este grav bolnav.

în timp ce femeia continua să vorbească, Miriam s-a aşezat pe o treaptă, cu ochii pironiţi în ceafa *lui.* El se uita la televizor. Nici măcar nu s-a întors.

Ea o asculta pe femeie vorbind. *Atac. Neoperabil. Prognoză.*

Părul i se odihnea pe gulerul cămăşii.

Uşa casei era chiar în faţa ei. Din cinci paşi ar fi ajuns la ea. Şase paşi, şi ar fi ieşit din casă.

Cinci paşi. Şi-l imagina pe fiecare în parte, îşi închipuia cum s-ar fi simţit; vor fi oare diferiţi, pentru că o purtau spre libertate? în cele din urmă, s-a dovedit că cei cinci paşi fuseseră prea mult.

Miriam auzea deja tonul ţiuindu-i în ureche, dar continua să ţină receptorul strâns în mână. La uşa din faţă, pantofii şi haina ei erau aşezate chiar lângă ale *lui,* în pereche, atârnând unele lângă altele, fără să se atingă totuşi niciodată. Şi deodată s-a trezit cu *el* chiar în faţa ei.

I-a luat telefonul din mână şi l-a pus la ureche, ascultând.

— Greşeală, a zis el şi ea a rămas o clipă ţintuită locului, fără să-l privească, înainte de a se întoarce la canapea.

El a pus receptorul în furcă, apoi a urmat-o cu paşi imperceptibili. Miriam a tras adânc aer în piept şi a putut simţi mirosul mâinii lui, hârtie şi ulei, în timp ce-o cuprindea de după umeri.
Mirosul vag de ulei i-a rămas încă în nări, transformând-o în prizonieră, iar Miriam face un pas înapoi. îşi scoate cizmele şi verifică uşa, să vadă dacă e încuiată.

Se aşază din nou pe scaun şi, pentru a-şi împiedica degetele să-şi croiască drum spre pielea ei şi s-o zgârie, îşi lipeşte o pernă de piept. Ziua trece

într-un amestec de Bach, Brahms şi simfonii pe care nu le-a mai auzit până acum,
întrerupte de semnalele care anunţau ora exactă şi de acelaşi calup de ştiri, reluat iar, şi iar, fără încetare.
în timp ce ascultă notele tulburătoare ale *Kinderszenen,* simte cum i se formează un nod în gât.
— N-am ştiut, zice ea. N-am ştiut că ai fost... acolo. De ce nu mi-ai spus, tată?
Se întinde pentru a-l lua de mână.
— Nu înţeleg de ce, cum... şi mama?
Clatină din cap şi îl întoarce cu faţa spre scaunul ei.
— Ai avut dreptate cu privire la tot. îmi pare atât de rău. 0 voce demult pierdută începe să iasă din nou la suprafaţă.
— Iar acum e mult prea târziu.
Trage pătura, apoi îi trece o şuviţă de păr alb după ureche.
— E ultima călătorie, tată. Te rog, dă-mi voie să te ajut. Se aşază şi îi cuprinde mâna între palmele ei, simţindu-i
oasele de sub piele.
— Te rog, tată, dacă mă auzi... Cine e Frieda?
El nu răspunde. Ea îi priveşte pleoapele fremătând şi încearcă din nou.
— Frieda e o femeie pe care ai cunoscut-o în perioada in care ai fost... închis? spune ea, reformulând întrebarea iar şi iar.
Niciun răspuns.
— Unde ai fost? La Auschwitz? La Bergen-Belsen?

„Au fost atât de multe”, se gândeşte Miriam, „în toată Europa”, dar nu-şi poate aminti numele lor.

— S-a întâmplat în urmă cu atât de mult timp, zice ea.

încearcă din răsputeri să-şi amintească anii de şcoală, îşi aduce aminte numai de lecţia despre cel de-al Treilea Reich şi de liniştea care se lăsase atunci în clasă, copiii simţindu-se apăsaţi de povara faptului că părinţii şi bunicii lor trăiseră în perioada aceea, ba poate chiar fuseseră susţinători ai lui Hitler. Nici măcar tatăl ei, care era profesor, nu-i vorbise absolut deloc despre război.HENRYK

Emilie şi cu mine consideram un adevărat noroc faptul că încă aveam o slujbă în primăvara anului 1942. Expulzarea profesorilor din universitate începuse încă de pe vremea când ajunsesem eu acolo. Unii erau forţaţi să plece, altora li se puneau la dispoziţie „opţiuni”.

Eu am rămas, am ţinut capul plecat şi am predat ceea ce mi se spunea că am voie să predau. „*Germană* – curs aprobat de regimul nazist”. Limba *germană.* Istoria *Germaniei.* Literatură *germană.* Le-am înghiţit pe toate. Emilie voia un copil, aşa încât trebuia să asigur venituri pentru a întreţine o familie. Dar totul a fost o pastilă otrăvită.

Mă uitam la studenţii mei, fiecare dintre ei, o copie a celuilalt.

Pretutindeni în jurul studenţilor, ale căror pupitre erau îndreptate spre mine, se aflau imagini de propagandă. Toţi ochii mă urmăreau în timp ce mă mişcăm prin sală. Eram sub permanentă observaţie, un reflector capturând toate razele soarelui şi îndreptându-le direct către mine.

Eram singur.

Până la venirea Friedei.

Şoaptele secrete ale vocii ei mă atrăgeau zi de zi spre universitate. Jucam aşa cum îmi cântau cei de la facultate, ca să-mi păstrez postul. Predam *literatura* aprobată şi nu cârteam când lista de cărţi pe care i-o înmânam şefului de catedră la începutul fiecărui semestru se întorcea cu jumătate din titluri tăiate. Făceam toate astea de dragul conversaţiilor în engleză sau franceză cu ea. Gândul la ea mă ţinea treaz până dimineaţa, rememorând discuţiile pe care le purtaserăm şi repetând replicile pe care aş fi putut să i le dau.

Devoram cărţile cu o ferocitate pe care n-o puteam înţelege; citisem toate volumele în engleză şi franceză pe care le aveam în bibliotecă; citeam cu voce tare pentru mine şi Emilie, care, în ciuda faptului că mă iubea pentru idiosincraziile mele, începuse să creadă că mersesem un pic prea departe cu această nouă obsesie pentru limbi.

îmi doream să predau, să predau cu adevărat, aşa că i-am dat Friedei exemplarul meu în engleză din *Ulise,* ascuns printre lucrările de final de semestru. Ea

n-a zis nimic, ca şi cum nici n-ar fi observat greutatea voluminosului roman.

Săptămâna următoare am discutat în şoaptă, pe apucate, în engleză, în timp ce colegii ei studenţi erau cufundaţi în lucru, iar eu mi-am dat seama că nu dădusem peste studenta dornică de învăţătură la care sperasem. Frieda, care era cu zece ani mai tânără decât mine, mă provoca şi continua să mă uimească mult mai tare decât orice alt coleg profesor. De cele mai multe ori, purtam discuţii lungi după încheierea cursului, în timp ce restul studenţilor pleca fără ca eu să bag măcar de seamă.

Vorbeam în cărţi, în cuvinte, în secrete. Nu ne abăteam niciodată de la texte, ci le exploram, împărtăşindu-ne unul altuia experienţele subiective. *Les Misérables,* ediţia franceză, dar numai volumul al doilea; niciunul din noi nu reuşise să găsească primul volum. Hemingway nu ne plăcea niciunuia. Apoi cea mai uzată, scorojită şi ferfeniţită ediţie André Gide, iar eu ştiam că am fi putut ajunge amândoi la închisoare pentru deţinerea unor astfel de texte. Pericolul devenea din ce în ce mai mare, cu fiecare săptămână care trecea şi cu fiecare volum pe care ni-l împrumutam unul altuia.

După care, la începutul semestrului de primăvară, mi-a dat exemplarul din *Karl und Anna.* Nu mai citisem până atunci Leonhard Frank[1]. Am găsit un

---

1 Leonhard Frank (1882-1961), scriitor expresionist german, persecutat de naziști, care a emigrat în perioada 1933-1950 în Elveţia, Franţa şi SUA (n. red.).

pretext pentru a o chema în biroul meu, cu gândul să răsfoim cartea împreună.

— E mult prea periculos, am zis. Ajunge. Povestea asta ar putea să mă coste slujba la universitate, iar tu ai putea fi exmatriculată.

I-am dat înapoi cartea pe care îmi doream cu disperare s-o citesc, s-o ţin în mână, în ale cărei pagini interzise îmi doream să mă pierd; pentru că proza aceea era liberă.

— S-a terminat. îmi pare rău.

— Nu se termină niciodată, a spus ea, după care a plecat.

Şi a lăsat cartea acolo, o greutate apăsând pe biroul meu

.MIRIAM

Când se lasă întunericul serii, Miriam îl întoarce din nou pe spate, îi dă să bea puţină apă şi îi goleşte punga cateterului. Liniştea din apartament se transformă într-un vuiet. îşi ia o sticlă de vin, al cărei gât e acoperit de o peliculă de praf, îşi toarnă puţin într-un pahar mare, apoi se întoarce lângă patul tatălui ei, cu sticla şi paharul în mână.

— îţi aduci aminte ziua aceea când m-am întors de la grădina zoologică mai devreme? Când am leşinat?

Soarbe din pahar, iar lichidul dinăuntru o linişteşte şi o arde în acelaşi timp.

Se gândeşte la prima întâlnire cu *el.* Cămaşă albă, descheiată la gât, o pereche de ochelari de soare agăţaţi în V-ul format de deschizătura cămăşii. Părul de pe pieptul lui îi gâdila obrazul în timp ce o ridica în braţe, ducând-o departe de căldura, rumeguşul şi privirea sfredelitoare a păsării de pradă. 0 dusese afară, unde aerul era albastru şi impregnat de parfumul ierbii.

Prietenii ei îi urmaseră, iar apoi îi încercuiseră, privin- du-i. Iar *el* îi vorbise. Era mai mare decât ea, înalt şi nu-şi mai lua ochii de la ea. O tratase ca pe o femeie. Pentru prima dată în viaţa ei, se simţise văzută, se simţise obiectul admiraţiei cuiva.
„Frumoaso", aşa o numise.
Dar nu pentru mult timp.
Mai soarbe o dată din pahar, dar sorbitura se transformă într-o gură zdravănă.

— Dar asta s-a întâmplat în urmă cu atât de mult timp.

Miriam păşeşte înainte şi înapoi prin cameră, dând pe gât înghiţituri mari din paharul de vin, pe care îl umple imediat din nou.

— Vi l-am prezentat ţie şi mamei în anul ăla, de Crăciun...

Un ticăit interior îi vesteşte că timpul va expira în curând. îşi doreşte să reţină fiecare secundă, însă ştie că fiecare zi *îl* aduce mai aproape. Nu se teme de moarte; gândul la moarte e o nimicnicie.

Se cutremură şi bea o jumătate de pahar, în încercarea de a îneca ecoul amintirilor. în încercarea de a rămâne în prezent.

— Frieda era numele mamei tale? Sau poate al vreunei surori?

Miriam se trânteşte înapoi pe scaun şi duce din nou paharul la buze, în timp ce respiraţia ei clipoceşte, roşie, la suprafaţa lichidului.

— Habar n-am avut de nimic, nu-i aşa?

îşi trece degetul mare peste mâna venoasă şi pătată a tatălui ei, făcându-i pielea să se încreţească, asemenea unui înveliş reptilian; îi zâmbeşte căznit.

— Sunt încă aici, zice, mai mult pentru sine decât pentru el, în timp ce priveşte cutele pe care degetul ei mare le formează pe pielea mâinii lui.

— Trebuie.

Vocea lui o învăluie în întunericul din cameră, iar Miriam se stropeşte cu vin pe mână şi îşi schimbă poziţia în scaun.

— Trebuie să... pleci.

Vocea îi e şoptită, fiecare cuvânt e un mic mănunchi, plecat de pe buze uscate. îşi aşază capul înapoi pe pernă. Câteva oase acoperite cu o pojghiţă de piele sunt tot ce a mai rămas din el. Capul îi e căzut pe spate, obrajii îi sunt scofâl- ciţi, ochii închişi, iar gura întredeschisă. Miriam se întinde să-i dezmierde faţa, dar imediat îşi retrage mâna, neştiind unde anume s-o atingă.

— Am plecat, tată. L-am părăsit. S-a terminat acum, zice ea şi chiar vorbeşte serios.

— Nu. Se. Termină. Niciodată, spune el, însoţind fiecare cuvânt de un gâfâit.

Femeia sare din scaun, cuprinsă de bucurie.

— Dar, tată... uită-te la Zid... Credeai că n-o să se întâmple niciodată aşa ceva, şi uite că s-a întâmplat. A căzut. S-a terminat.

însă, privind faţa bătrânului, îşi dă seama că e pierdut; n-a auzit nimic din ce i-a spus ea. Miriam se clatină şi pune paharul pe masă.

El trage de ceasul de la încheietura mâinii, degetele lui nu întâlnesc niciun obstacol şi pare că smulg zalele de metal ca pe nişte pene. Miriam încearcă să-l liniştească, dar el continuă.

— Ceremonia... gâfâie el, în timp ce cuvintele îi sunt înecate de efort. ...inocenţei... Pieptul lui se zbate. ...a devenit inutilă.

Lacrimile se înghesuie în ochii lui, apoi i se preling pe obraji, rostogolindu-se cu repeziciune.Ea încearcă să-i oprească mişcarea mâinii, dar el ripostează orbeşte. Simte geamătul din pieptul lui oglindit în plânsetul ei.

— Iubirea. Mea. Lumina. Mea, se tânguieşte el, iar durerea din vocea lui e atât de zdrobitoare, încât Mirim îşi apasă cu putere palma pe gură, clătinând din cap. îl priveşte, torturat de suferinţă.

Apoi el se linişteşte, încremenit.

Picioarele ei se chircesc în covorul de pe podea, iar palmele i se adună, cuibărite în mânecile bluzei. Apropiindu-se puţin de el, spune:

— Tată?

Lacrimile lui udă perna, iar părul îi e lipit de frunte. Obrajii îi sunt scăldaţi de lacrimi şi murmurul profund al unui urlet vibrează înăuntrul trupului lui.

— Miriam? întreabă, încă aici, alături de ea.

începe să geamă, abandonându-se unui plânset cu sughiţuri. Se poticneşte în propria respiraţie, grea şi superficială.

îi atinge braţul, pentru a o aduce mai aproape de el.

— Frieda, începe el.

înainte de a apuca să spună vreun cuvânt, capul lui cade pe spate, iar trupul i se încordează. Se cutremură, se încovoaie, după care se prăbuşeşte pe pat.

Miriam se dă puţin înapoi, speriată.

Apoi totul se repetă.

Fiecare tendon al corpului lui se încordează. Vibrează. Patul se cutremură din pricina forţei. Degetele i se

încleştează. Dinţii îi scrâşnesc. Capul i se izbeşte de pernă, mai repede, tot mai repede.

— Nu, strigă ea plângând.

Apoi se gândeşte.

Se duce la măsuţa de lângă pat. Fluierul piciorului ei atinge patul.

Midazolam. Degetele ei agile au devenit stângace din pricina nervozităţii şi a alcoolului şi se chinuie să desfacă dopul şi să tragă un mililitru de lichid.

Aerul din jurul patului şuieră şi mugeşte. Cadrul trăncăneşte. Zgomotele se propagă. Serbede.

Saliva se prelinge din colţurile gurii lui.

Potrivindu-i seringa între buze, o aşază în unghiul cel mai nimerit, împingând lichidul dinăuntru în interiorul obrazului lui, după care îi masează maxilarul cu mişcări circulare, pentru a face medicamentul să fie absorbit prin gingii. Dinţii îi sunt încleştaţi ca o menghină.

Miriam ar trebui să-l liniştească vorbindu-i, însă constată că şi-a pierdut vocea.

Aşteaptă.

Speră.

Se roagă.

Trupul lui se contorsionează încă, dar cu tot mai puţină forţă, din câte poate observa ea. Respiraţia lui e prelungă şi şuierătoare.

Lacrimile curg, cu speranţa prelingându-se din ochii ei. E copleşită de nevoia de a-l îmbrăţişa, de a-i avea braţele puternice în jurul ei şi de a se simţi în siguranţă; măcar încă o dată.

îl aşază în poziţia de recuperare şi se îndreaptă spre telefonul din hol. Pe dibuite, formează numărul de la serviciul de ambulanţă, după care se răzgândeşte şi o sună pe Hilda.

3
HENRYK

Din momentul în care a ieşit din biroul meu, Frieda nu mi-a mai vorbit niciodată în timpul cursurilor, deşi eram atras de ea ca de un magnet. îşi lingea degetul înainte de a da pagina cărţii, o vedeam. îşi trecea degetul mare peste buza de jos, o vedeam. Creionul ei se mişca, o vedeam. Voiam *să ştiu* la ce se gândeşte, ce o determinase să apese creionul pe hârtie, îşi strângea buzele când era concentrată, iar când îşi lăsa părul desfăcut, lung şi uşor ondulat la vârfuri, şi-l dădea peste cap, pentru a nu-i intra în ochi. Mult prea adesea mă pierdeam în vârtejul ochilor ei, adânci ca pădurea.

Nu că ar fi fost lipsită de admiratori, dar îi plăcea să iasă cu un băiat pe nume Felix, un tip înalt, slăbuţ şi timid ca un gândăcel. Nu-mi dădeam seama ce vedea la el. încercam să nu mă preocup de asta, dar gândurile la ea păreau să mă consume pur şi simplu.

De fiecare dată când intram în sala de clasă, mă uitam întâi spre pupitrul ei. în timp ce citeam lucrările aride pe care trebuia să le predau, mi le imaginam prin ochii ei, aşa că părea acceptabil să-i pomenesc pe Yeats sau Joyce, să-i ofer ceva. Ochii ei s-au înfipt în ochii mei, spunându-mi ceva ce nu puteam şti.

Aş fi vrut să pot retracta ceea ce spusesem în biroul meu, să-mi asum riscul de a fi prins în posesia

unor cărţi interzise, doar de dragul de a-i auzi vocea, de a asculta ceea ce avea de spus, de a absorbi sunetele diverselor limbi, modelate de buzele ei. Era periculos şi o ştiam, dar, cu toate astea, eram fascinat de fiecare mişcare pe care o făcea.

Nu părea să existe altă cale.MIRIAM

în timp ce ambulanţa a venit şi s-a dus, tata doarme, palid ca o coală de hârtie, iar Hilda, creponată şi colorată ca întotdeauna, soarbe dintr-o ceşcuţă delicată, aşezată pe o farfurioară. Cele mai bune porţelanuri ale mamei: albe, cu o dungă de culoarea safirului.

— Te-ai descurcat foarte bine, spune Hilda. Cred că se va linişti acum; întotdeauna e greu, dar te-ai descurcat.

Tonul vocii ei o obligă pe Miriam s-o privească, aşa încât ridică ochii spre ea, înainte să-i întoarcă din nou spre masca de oxigen strâmbă şi aburită de pe faţa tatălui ei.

— Se simte bine acum.

— Sunt atât de multe lucruri pe care nu le-am ştiut, zice Miriam.

— Probabil că aşa ţi se pare, dar e ceva cât se poate de normal, spune Hilda, ridicând ceşcuţa. Să vrei mai mult timp.

— Vorbea mai devreme despre inutilitate, inocenţă... o ceremonie, spune Miriam, iar vocea ei tremură. Şi are numerele.

— Numere? Un tatuaj?

Miriam încuviinţează şi îşi ridică palmele acoperite de mânecile bluzei, ascunzându-şi faţa în ele.

— Credeam că au fost împreună, zice ea înăbuşit, de sub materialul curat al puloverului.
Mirosul fierului de călcat îi trezeşte o amintire de pe vremea când avea zece sau doisprezece ani şi stătea tolănită pe pat, privind aburul care se ridica din haine, în timp ce mama netezea fiecare cută, până când dispărea cu totul.
— Ce făceai în timpul războiului? întrebase micuţa Miriam cu vioiciune.
— Ce?!
Mama a aşezat fierul de călcat în picioare şi s-a întors, căutând un umeraş.
— Războiul, mamă, ai uitat?
— De ce mă întrebi despre asta?
— Am vorbit azi la şcoală despre război.
Pentru că mama nu a răspuns imediat, adică în răstimpul estimat de Miriam, fetiţa a continuat:
— Părinţii Anitei au fugit din Franţa în Anglia, înainte de a se întoarce în ţară, iar Dieter spune că bunicii lui au fost într-un lagăr, un fel de lagăr de exterminare. Tu erai asistentă şi pe vremea aia?
— Hmmm.
— Citim despre...
Dar capul mamei era plecat, iar degetele ei se jucau absente cu nasturele unui guler.
— Te rog, mamă, nu plânge.
Miriam s-a mutat pe marginea patului.
— Sunt bine, iubita mea, a spus mama, ştergâridu-şi lacrimile cu degetul mare. Ai vorbit despre asta şi cu tatăl tău?

— Nu... el...

Era în birou. Miriam băgase capul pe uşă şi îşi dăduse imediat seama că era pe cale să izbucnească un nou *episod,* judecând după fumul de ţigară care-l învăluia precum un nor de ceaţă. îl sărutase pe frunte şi deschisese fereastra, înainte de a i se alătura mamei în dormitor. Era cel mai bine s-o lase pe mama să descopere singură episodul.

— Ce s-a întâmplat? Dacă vrei să-mi povesteşti...

— Lucram la spital, îi ajutam pe soldaţii răniţi pe front, a început ea binevoitoare, făcându-şi de lucru cu o altă cămaşă.

După o pauză lungă, a continuat:

— Locuiam într-un apartament micuţ, nu departe de spital, care n-avea nici ferestre. Era aşa de înghesuit, încât nu puteai arunca înăuntru nici măcar o pisică.

— Nu puteai strecura o pisică, o corectează Miriam.

— De ce ai strecura o pisică?

— Atunci de ce ai arunca una?

Şi au izbucnit amândouă în râs.

— Te duci tu la bucătărie să amesteci în supă în locul meu?

A ocolit masa de călcat, s-a apropiat de marginea patului şi a sărutat-o pe Miriam pe frunte.

— Credeam că au fost împreună, repetă ea.

Hilda înconjoară patul cu paşi mari.

— Am îngrijit foarte mulţi supravieţuitori.

Cu un braţ o cuprinde pe Miriam pe după umeri.

— E foarte dificil pentru familii, mai ales dacă n-au ştiut.
— Dar nu e evreu, aşa că de ce ar fi fost dus... acolo?
— Există tot felul de registre, e uimitor cât de multe lucruri pot fi aflate acum.
îi aruncă lui Miriam o privire plină de încurajare.
— îl poţi lăsa singur pe tatăl tău pentru o oră sau două, să ştii. Ţi-ar face bine să mai ieşi puţin.
Ideea de a părăsi siguranţa apartamentului o face să i se usuce gura, aşa că-şi linge buzele cu o limbă aspră, chinuin- du-se să înghită în sec.
— îmi pare rău, Hilda, însă eu...
Cuvintele ei se modulează, apoi se schimbă şi se re formulează. Se gândeşte, verifică în minte, analizează cum ar putea să spună ceea ce doreşte să spună. Se gândeşte de două ori. De trei ori. în timp ce-şi frânge mâinile în pulover. Mintea ei goneşte de la pene la încleştarea din jurul încheieturii ei, la Frieda, la mama şi se opreşte, în cele din urmă, la *el.*
— Nu pot, spune. Dar îţi mulţumesc, Hilda.
Hilda o priveşte, după care schimbă subiectul.
— Cred că ce a fost mai greu a trecut. Are nevoie de odihnă, dar e posibil să observi că astfel de episoade se repetă.
Hilda îl priveşte şi, influenţate parcă de cuvintele ei, ambele lui picioare încep să tremure uşor.
— S-ar putea ca acesta să fie felul în care se va duce.
Miriam îşi duce o mână la burtă, ca să nu i se despice pe

dinăuntru.
Picioarele lui se opresc din tremurat, în timp ce îngaimă:
Frieda

.HENRYK

într-o miercuri din luna martie, s-a dovedit că nu mai eram angajat al universităţii. 0 zi în care locul de la pupitrul ei era gol.

Nu mă informaseră la sfârşitul semestrului, la sfârşitul săptămânii sau la sfârşitul zilei. Şeful de catedră, *Herr* Wager, un aprig ofiţer în rezervă al Celui de-al Treilea Reich, a intrat în sală împreună cu Erik Scholl, sfrijitul decan al universităţii.

— îmi pare rău, *Herr* Winter, dar cursul dumneavoastră s-a terminat. Nu mai sunteţi profesor al acestei universităţi. Sunteţi rugat să vă luaţi haina.

Şi-a aşezat palma uriaşă pe umărul meu şi m-a răsucit în unghi de patruzeci şi cinci de grade, îndreptându-mă cu faţa spre uşă.

— De ce? am întrebat, deşi îmi dădeam seama că nu mai avea nicio importanţă.

— îmi pare rău, Henryk, mi-a zis Erik. Doar oficialii nazişti mai au pregătirea necesară pentru a preda în această instituţie.

Se înălţa pe vârfuri în timp ce îmi ştergea notiţele de pe tabla din amfiteatru, pentru a face loc notiţelor lui.

Mi-am luat haina de pe spătarul scaunului. Câţiva studenţi ne priveau cu interes, alţii cu părere de rău, în vreme ce restul se concentra asupra cărţilor din faţa lor, iar eu îmi închideam servieta.

— îmi pot lua lucrurile din birou?

Erik s-a întors cu spatele şi a început să le vorbească studenţilor din sală. Studenţilor *mei.*

Am fost împins afară, pe coridor. Doar sunetul paşilor noştri ne acompania, în timp ce eram condus către uşa principală. *Herr* Wager a deschis-o pentru mine, el rămânând înăuntru.

— Nu părăsi Berlinul, va trebui să răspunzi la câteva întrebări.

Acestea au fost ultimele lui cuvinte. Iar în momentul acela m-am gândit la Frieda, probabil ea fusese cea care mă denunţase.

Două mâini mari mi-au strâns braţele, lăsând în urmă o amprentă adâncă.

— La revedere, a mai zis *Herr* Wager.

Simţeam cum mă ustură ochii şi gâtul. Iar o suliţă de gheaţă îmi străpungea pieptul. Vor găsi *cărţile* şi mă vor aresta. M-am îndepărtat de clădirea universităţii, cu frica dând aripi picioarelor mele, şi am cotit după intrarea principală, care devenise acum poarta mea de ieşire.

Am zărit-o cu colţul ochiului, venind direct spre mine.

— Domnule profesor, m-a strigat, iar eu m-am întors către ea într-un gest reflex, deşi ştiam că n-ar fi trebuit s-o fac.

Părul îi strălucea într-o explozie de lumină, aproape alb în bătaia soarelui. Alerga spre mine, în timp ce eu încremenisem pe loc, neştiind ce anume să fac cu propriile picioare. Nu-mi dădeam seama dacă ar fi trebuit să fug, să mă fac mic şi să mă ascund sau să alerg spre ea. Tot ce ştiam era că uitasem să respir,

aşa încât, atunci când m-a ajuns din urmă, gâfâiam la fel de tare ca ea.

— Domnule profesor, a zis abia trăgându-şi sufletul, iar vocea ei a scăzut o octavă. Am ceva pentru dumneata.

îmi ţineam braţele încrucişate pe piept, în încercarea de a-mi păstra un minimum de control asupra propriului corp în prezenţa ei, aflată atât de aproape acum de mine. Aveam aceeaşi înălţime, iar intimitatea pe care ne-o dădea faptul că nu-mi puteam întoarce privirea de la faţa ei, absorbind-o cu totul în câmpul meu vizual, era cât se poate de tulburătoare.

— N-ai făcut deja destul? am întrebat-o.

Părea rănită, iar eu a trebuit să-mi abandonez braţele pe lângă corp, pentru a le împiedica să se întindă spre ea, s-o atingă. în ciuda temerilor mele că din cauza ei se întâmplaseră toate astea, nu mă puteam controla îndeajuns încât să plec de acolo, să fug, aşa cum ar fi trebuit să fac.

Era imaginea pieirii mele.MIRIAM

Imaginea tatălui ei scuturat de atacuri până murea, fără ca nimeni să poată face ceva pentru a-l ajuta, o apasă pe Miriam. Liniştea devine atotcuprinzătoare, până când Hilda soarbe restul de lichid din ceaşcă, aşază farfurioara pe masă cu un clinchet şi se apleacă să-şi ia geanta de pe podea, lovind din greşeală ziarul de pe masă.

Femeia loveşte uşor pagina, indicând spre titlu.

— Dumnezeu, vezi să nu.

Apoi izbucneşte în râs.

— Că tot veni vorba, am avut azi o discuţie cu medicul tatălui tău, doctorul Baum. Aveam de gând să te sun dimineaţă, dar dacă tot sunt aici...
Miriam ridică privirea, întâlnind ochii Hildei. întorsătura pe care a luat-o conversaţia îi trezeşte la viaţă toate simţurile.
Alertă maximă.
La auzul numelui lui, chiar dacă între timp au trecut deja zece ani, simte încă înţepătura aceea atât de familiară. Dr. Baum stătea în spatele biroului lui, cu întreaga agitaţie a sălii de aşteptare îndărătul uşii închise a cabinetului său.
Silueta lui era scăldată de lumina orbitoare a soarelui care năvălea pe fereastră, aşa încât nu reuşise niciodată să-i vadă cu adevărat chipul.

îşi împinge cuticulele cu una dintre unghii, trăgând apoi de pieliţa desprinsă. Mintea ei derulează cu repeziciune toate *întâlnirile,* ca şi cum ar fi fost una singură. Cafeaua stătută, teancul mare de fişe medicale, mirosul de antiseptic şi prescripţiile, şi mâna umedă şi rece a soţului ei, aşezată peste mâna ei.

Simte cum nevoia copleşitoare de a se spăla pe mâini o cuprinde ca un vertij. Nevoia de a înlătura straturile de piele unul după altul, de a derula timpul înapoi, până în momentul în care mâinile *lui* nu atinseseră încă niciodată mâinile ei.

încercând din răsputeri să tragă aer în plămâni, ca să nu leşine tocmai acum, de faţă cu Hilda, Miriam simte mirosul din cabinetul doctorului Baum. Ştie că nu se află acolo. E în camera tatei, e acasă, cu Hilda,

pe a cărei faţă ridată se citeşte o expresie de îngrijorare, şi cu toate astea aerul e îmbâcsit de mirosul greu al scaunelor capitonate din cabinetul medical.

Simte mâna soţului ei acoperindu-i palma ca o mănuşă, respiraţia lui fierbinte şi-l aude pe doctorul Baum dregân- du-şi vocea, în timp ce-şi aşază ochelarii pe teancul de fişe de observaţie cu un gest teatral, oferindu-le simpatia şi prognosticurile lui. Discuţiile despre opţiunile pe care le are *ea,* căzând de acord asupra direcţiei în care ar trebui să meargă tratamentul *ei,* urmate de strângeri de mână şi plecarea din cabinet, încărcată de pastile.

Totul e *pentru ea.*

Desface materialul care-i acoperă stomacul, iar nailonul moale, aproape volatil, îi ascunde vârfurile degetelor în timp ce-şi atinge pielea caldă, în încercarea de a-şi găsi echilibrul.

— Săptămâna viitoare vom avea o întâlnire, pentru a pune la punct un plan de îngrijire, zice Hilda.

Cuvintele ei cad asemenea unor stropi grei.

— Dar nu sunt bolnavă.

O priveşte pe Hilda, încercând să-şi dea seama dacă *ştie* ceva despre trecutul ei. Şi despre prezent. Dar femeia verifică pulsul bătrânului.

— Pentru tatăl tău. Ăsta e protocolul. Vrem să ne asigurăm că facem tot ce ne stă în puteri să te ajutăm.

Miriam îşi plimbă degetele pe pielea stomacului. Degetul mare. Arătătorul. Degetul mijlociu. Inelarul.

Degetul mic. îl apasă pe fiecare în parte cu putere, apoi o ia de la capăt. Degetul mic. Inelarul. Degetul mijlociu. Arătătorul. Degetul mare.

— Te-ai descurcat foarte bine; nu e deloc plăcut să-l vezi în starea asta. înţeleg perfect.

Hilda se uită la ceas.

— E deja foarte târziu, deşi aş putea spune la fel de bine că este devreme. Plec, te las să te odihneşti.

Hilda îşi ia geanta.

— Nu uita să-i monitorizezi respiraţia şi sună la para- medici oricând simţi că e nevoie. Multe fluide după ce trece efectul Midazolamului. Şi încă ceva, Miriam... dormi şi tu puţin, ok?

Reuşeşte să schiţeze un zâmbet. Hilda e un val de falduri şi culoare, cu ochelarii odihnindu-i-se în părul creţ, asemenea unei păsări într-un cuib. O îmbrăţişează pe Miriam, care stă nemişcată ca un bloc de piatră, inspirând smogul floral pe care-l împrăştie în jur parfumul Hildei. — Nu te ridica, ştiu unde e ieşirea. Imediat ce aude uşa închizându-se, Miriam se repede s-o încuie şi să pună siguranţa. îşi vede pana,

care trăieşte de obicei în fanta dintre uşă şi cadrul uşii, zăcând acum pe podeaua prăfuită; o ia şi o pune în buzunar

.4

MIRIAM

A doua zi, starea tatălui ei e stabilă, iar chipul îi e îmbujorat. Incapabilă de a găsi energia necesară pentru sporovăiala obişnuită, îl îngrijeşte în tăcere. Are ochii injectaţi şi grei din pricină că n-a dormit, ci a stat toată noaptea în scaun, urmă- rindu-l. Lumea pare dură în lumina dimineţii.

Dulapurile din bucătărie sunt aproape goale: câţiva biscuiţi, puţină cafea... şi cam atât.

„Va trebui să ies azi", îşi spune, în timp ce desface un pachet de biscuiţi. Merge în sufragerie şi aprinde televizorul. După aproape o lună, singurele ştiri rămân în continuare cele legate de Estul care întâlneşte Vestul.

— Am fost îngrozit.

Un tânăr cu o claie de păr negru şi îmbrăcat într-o geacă de blugi vorbeşte în faţa camerei, la un microfon care aproape îi intră în gură. E o înregistrare mai veche, pe care a văzut-o deja, dar o mai priveşte o dată, în timp ce mănâncă.

— Când am făcut primul pas, credeam că mă vor omorî. Că mă vor împuşca imediat, continuă el. Dar am continuat să merg.

îşi întoarce ochii de la cameră şi priveşte spre Zidul din spatele lui.

— Şi nu mă mai duc înapoi.

Camera revine asupra reporterului, în timp ce bărbatul se pierde în valul mulţimii.

— Iar sărbătoarea continuă. Crăciunul chiar a venit mai devreme aici, la Punctul de control Charlie.

Reporterul dispare şi cei din studio preiau legătura. în vreme ce pe ecran se succed fotografii ale lui Hemut Kohl, Gorbaciov şi ale preşedintelui Bush, Miriam aude poştaşul lăsând o scrisoare în cutie. Opreşte televizorul şi lasă biscuitul început pe masa din bucătărie, apoi merge să ia scrisoarea, care îi este adresată tatălui ei şi pe al cărei plic se vede un scris de mână înghesuit, familiar.

Herr Winter, scrie pe el, dar e de fapt pentru ea. Pare să cântărească foarte greu în mâinile ei, în timp ce se îndreaptă împleticit spre camera tatei.

Bătrânul doarme.

E singură.

îi sărută obrazul alb ca hârtia.

— Te rog să nu mă părăseşti, îi spune, mângâindu-i părul şi acoperindu-l cu încă o pătură, luată de pe patul mamei.

Trage de pieliţa care i s-a format deasupra unghiei degetului mare şi rămâne cu privirea aţintită spre podea, efortul de a respira fiind suficient. Nu poate face nimic altceva, doar să aştepte.

A mai simţit presiunea timpului şi înainte, acompaniind-o ca un însoţitor tăcut, dar aceasta a devenit de-a dreptul presantă, după noaptea trecută. Şi e asurzitoare.

— îmi pare rău că n-am fost alături de tine, îi spune Miriam tatălui. Vreau să te ajut.

Deschide plicul. Nu contează ce se află înăuntru. Ştie că e de la *el.*

Scoate dinăuntru spatele unei fotografii polaroid. Citeşte numele inscripţionat pe el. *Frau Voight* scris pe spate, nimic altceva.

Frau Voight. Asta scrie pe spatele fotografiei. Şi totuşi pe plic e trecut numele tatei.

— Ţi-a trimis asta *ţie,* spune Miriam, alarmată la vederea propriei imagini.

Simte cum fierbinţeala îi cuprinde pieptul, gonindu-i până în creştetul capului.

Se ridică brusc şi merge în biroul tatei, locul de care se leagă cele mai multe amintiri despre el.

Deschide uşa, iar înăuntru se simte un miros greu, stătut, ca de bibliotecă într-o zi de vară. Plină de cuvinte şi gânduri aşternute pe hârtie şi apoi date uitării. Se îndreaptă direct spre biroul lui masiv, din lemn de nuc, şi îi caută chibriturile. Biroul ocupă aproape toată partea din spate a încăperii. Pe blocnotes se văd încă urmele cuvintelor scrise de mâna lui.

0 fotografie sepia a părinţilor săi. Cuta şi îndoitura din mijloc o secţionează, dar ea rămâne totuşi o fotografie a unirii. Pusă în ramă, singurul ornament care o împodobeşte. Atingerea mamei n-a pătruns niciodată în camera aceasta.

Biroul obturează fereastra joasă, orientată spre strada străjuită de stejari golaşi şi castani. Cafenelele şi-au adunat copertinele roşii, verzi şi albastre,

stivuindu-şi scaunele şi mesele, pe când brutăria, din câte se vede, a scos în stradă un panou care anunţă franzelă proaspătă.

Baghete de pâine de secară, din făină integrală sau cu seminţe sunt stivuite în spatele vitrinei din sticlă, iar ea îşi aminteşte că produsele de patiserie erau expuse în spatele unei tejghele interioare. împinsese uşa, acompaniată de clinchetul unui clopoţel, cu ambele mâini sprijinite pe sticlă, încercând să decidă care gogoaşă glazurată era pentru ea şi care pentru tata, în timp ce mama povestea cu brutarul despre agenţi de dospire tradiţionali şi alte lucruri de felul acesta.

Stomacul îi chiorăie în timp ce se întoarce de la fereastră.

Rafturi pline de titluri în mai multe limbi se aliniază de-a lungul pereţilor laterali, până la cel din spate, care e gol. Patru urme în covor trădează locul în care a stat scaunul.

Găseşte chibriturile în sertarul de sus al biroului lui şi aprinde unul, cu degete tremurătoare, lăsând flacăra să se întindă înspre unul dintre colţurile fotografiei. Apoi, pe măsură ce focul o cuprinde, o aşază în scrumiera de porţelan clin spatele biroului şi priveşte cum hârtia se curbează şi se chircişte, cum se înnegreşte mai întâi imaginea chipului ei, iar în cele din urmă numele.

Fumul se împrăştie în aerul din cameră, strangulând-o.

Miriam deschide fereastra, privind rotocoalele gri de cenuşă, şi se gândeşte la crematorii. Imaginile înfăţişând fum şi cenuşă. Lagărele. Şi tatăl ei acolo.

Stând în biroul lui, unde totul poartă amprenta lui, începe să scotocească prin sertare, să scoată agende, cărţi groase, hârtii peste hârtii. Caută răspunsuri.

Verifică fiecare petic de hârtie scris de mâna lui. Cele mai multe sunt însemnări datate care încep din anii 1960, câteva carnete cu stenograme, scrise în mare măsură cu creionul.

Miriam aruncă toate documentele frunzărite într-o grămadă, în mijlocul podelei. Nu peste mult timp, se trezeşte pierdută în labirintul muncii lui, croindu-şi drum încurcată de la un carnet la altul. Când toate hârtiile de pe biroul lui ajung pe podea, îşi mută atenţia asupra rafturilor cu cărţi.

Citeşte titlurile, multe dintre rafturi sunt acoperite de volume în germană, engleză şi franceză. Texte teoretice şi de ficţiune. Poezii, eseuri şi piese de teatru.

Traduceri ale textelor lui Yeats stau alături de originalele în limba engleză. Alege un volum la întâmplare, *Michael Robartes and the Dancer,* frecându-şi degetele de buze. Raftul de dedesubt e ocupat de şi mai mult Yeats. Aceeaşi carte. Un raft întreg cu acelaşi volum, în diferite ediţii şi traduceri. Le scoate pe rând şi le priveşte, deschizându-le. *Proprietatea Bibliotecii de Stat din Berlin.* încă una. Toate sunt la fel. Numără douăzeci de exemplare. Cele

mai multe, de la bibliotecă. Ce anume făcea tatăl ei? De ce avea nevoie de atât de multe?

Se întoarce cu unul dintre exemplare în camera tatei şi se trânteşte în scaun.

Ritmul respiraţiei lui devine hipnotic. Deschide cartea şi frunzăreşte paginile în dreptul feţei lui. Veche, uzată şi bună. „Ultimul simţ care ne părăseşte este mirosul”, spusese la un moment dat una dintre multele feţe schimbătoare de la spital.

Miriam întoarce câteva pagini, până când ajunge la primul poem, cel care dă de altfel şi titlul volumului.

Ea citeşte, iar cuvintele dansează în toate colţurile camerei, asemenea unui carusel suspendat deasupra pătuţu- lui unui copil. Cavaleri cu suliţe, dragoni şi o domniţă pe care şi-o imaginează acoperită de un văl şi purtând o pălărie înaltă.

După prima strofă, ridică ochii din carte.

— îmi aduc aminte de asta. Tu îţi aminteşti?

Continuă să citească, atingând uşor paginile aurii ale cărţii care se curbează în mâinile ei. Muşchii degetelor ei păstrează amintirea unui alt moment în care au mai atins cartea aceasta.

— Să mergi la şcoală, Miriam, îi spusese mama, în timp ce ieşea din casă. Lucrez în schimbul de noapte, ne vedem dimineaţă.

— Şi tata?

Miriam a luat o felie de pâine prăjită de pe masă.

— Se descurcă el.

Miriam s-a dus în camera lui. Draperiile erau trase, iar somnul se coagulase în aerul dinăuntru. El dormea.

— Bună dimineaţa, a zis, sărind în pat lângă el şi săru- tându-l pe frunte.
Mirosea a transpiraţie, iar pielea lui fină era nespălată. Avusese un *episod.*
Şi-a aruncat papucii din picioare şi s-a cocoţat pe pernă, cu tălpile sub plapumă.
— Ce să fie astăzi? a întrebat ea, apoi a observat volumul din Yeats deschis pe masă. Luând cartea în mână, a zis: Te-ai aşezat confortabil? Atunci să începem...
Şi a început, i-a citit; de fiecare dată, în timpul episoadelor lui, lipsea de la şcoală şi rămânea alături de el, făcându-l să se simtă mai bine. Nu se întrebase niciodată de ce avea aceste episoade de inerţie totală, ele se întâmplau pur şi simplu. Miriam se gândeşte la cum era ea în copilărie. Nu-şi
pusese niciodată întrebări. Accepta lucrurile aşa cum erau. îi citea poezie. Şi funcţiona.

Mama ei n-a ştiut niciodată despre asta.

— „Ţi se spun lucruri atât de diferite la şcoală”, rosteşte ea, încheind poemul.

Lacrimile îi udă faţa, iar cuvintele imprimate se înceţoşează. Dacă asta ajută, atunci asta va face: îi va citi pentru a-l aduce înapoi.

Nu-i trecuse niciodată prin minte să-l întrebe despre viaţa lui dinainte de apariţia ei. Hitler a ucis evrei, dar părinţii ei nu erau evrei. Nu s-a gândit niciodată

prea mult la lucrurile astea. Istoria, indiferent cât de îngrozitoare ar fi fost, nu fusese nicicând atât de aproape de familia lor
.HENRYK

Frieda şi cu mine nu ne aflam prea departe de clădirea universităţii în ceea ce a fost ultima mea zi. Părul ei plutea către mine, acoperindu-i gâtul şi umerii, purtat de adierea primăverii timpurii. Nu era frig, dar ea purta o rochie groasă de bumbac, iar fruntea îi era acoperită cu broboane de transpiraţie.

— Nu aţi făcut deja destul? am întrebat-o.

— De fapt, nu am făcut chiar destul.

M-a prins de braţ. Locul pe care Werr Wager îl strânsese mai devreme cu putere, ea îl încălzea acum.

— Uitaţi.

Din sacul greu pe care-l ducea pe umăr, a început să scoată carte după carte, punându-mi-le în braţe. Copertele şi primele pagini fuseseră smulse cu mult înainte de a fi intrat în posesia mea. Dar le cunoşteam pe toate ca-n palmă.

— Cum aţi reuşit să le luaţi?

— Le-am furat pentru dumneata; aţi fi fost arestat, dacă le-ar fi descoperit în birou.

— Ce faceţi?

— Vi le dau înapoi. Nu mai ştiam exact care erau, aşa că am luat cât de multe am putut, împreună cu toate lucrările din sertarul încuiat al biroului dumitale.

Apoi s-a oprit. Iar eu, asemenea unui părinte care-şi regăseşte copilul pierdut, mă simţeam deopotrivă furios şi uşurat peste măsură.

— Poftim, puteţi lua şi geanta.

Şi-a dat-o jos de pe umăr şi mi-a întins-o, dar, pentru că aveam mâinile ocupate cu servieta şi teancul de cărţi, n-am putut s-o iau. Ea a izbucnit în râs, un sunet gutural, al cărui efect s-a reflectat instantaneu pe chipul meu printr-un zâmbet. în vreme ce-mi zâmbea la rândul ei, expresia i s-a schimbat. Ochii ei, neîngrădiţi de genele blonde, erau mari, de culoarea smaraldului.

— Da-ţi-mi voie să vă ajut, a zis, şi a pus cărţile la loc în geantă, după care mi le-a întins din nou.

Mi se păreau surprinzător de grele.

— N-am putut să iau chiar totul, a continuat Frieda. Am aflat abia în dimineaţa asta şi mi-a luat o grămadă până am reuşit să intru în biroul dumitale.

— Credeam că am încheiat-o cu arsul cărţilor. N-ar fi trebuit să le ţin în birou, am zis, în timp ce-mi puneam geanta pe umăr.

— Dacă ard cărţile, nu va mai dura mult până vor începe să ardă şi oamenii, a spus ea pe un ton lipsit de expresie.

Şi-a coborât ochii în pământ, iar eu i-am urmărit privirea în josul ochilor, până la pantofii maro. înainte să-mi dau seama ce fac, mi-am strecurat degetele sub bărbia ei, cu palma în sus, şi i-am ridicat uşor capul, pentru a o face să se uite din nou la mine.

Am fost zguduit de şocul atingerii. Ca şi cum aş fi fost lovit de energia unui fulger, mi-am simţit trupul

traversat de un val de fierbinţeală şi m-am tras înapoi, lăsându-mi mâna să cadă, însă privind în continuare în ochii ei.

— Nu înţeleg, am spus. De ce mă ajutaţi?

Ea radia de-a dreptul.

— Am şi un cadou de despărţire.

Frieda a roşit, ceea ce nu a făcut decât să-mi stârnească dorinţa de a o atinge din nou, de a mă contamina de căldura ei. A scos din rucsacul ei o carte îngrozitor de ponosită. *Michael Robartes and the Dancer.*

— O aveţi?

M-am uitat în jur, conştient de locul în care ne aflam. Nesiguranţa m-a împietrit, dar ea mi-a aşezat cartea în mâini.

— Yeats? Nu, nu o am, am zis eu, admirând volumul subţire. Mulţumesc.

— Pe curând, domnule profesor, mi-a spus ea, părând uşurată, după care a plecat.

Dar mergea în aceeaşi direcţie spre care mă îndreptam şi eu. Ezitam, conştient de materialele compromiţătoare pe care le aveam asupra mea. Cărţile erau din nou ale mele şi voiam să le duc acasă, dar nu pe lângă universitate, nu afun- dându-mă în burta bestiei. Când mi-am dat seama că Frieda nu avea de gând să se întoarcă la facultate, n-am avut de ales decât s-o urmez.

— Mă scuzaţi, domnişoară Hasek, i-am spus pe un ton mult prea formal. Mergem în aceeaşi direcţie şi ar

putea părea că vă urmăresc. Poate că, dacă încetiniţi puţin pasul, aş putea să vă însoţesc.

— Numele meu e Frieda, mi-a răspuns.

— Ştiu.

— Atunci nu vă adresaţi cu numele familiei mele, când ştiţi cum mă cheamă.

Eu..

— .Cu toţii avem câte o familie, a continuat ea, dar asta nu înseamnă că vreau să am vreo legătură cu a mea, nu-i aşa?
Deşi cuvintele ei exprimau ostilitate, ochii îi scânteiau.
— Se pare că nu, am zis eu. Deci, Frieda?
— Da.
— Pot să te însoţesc până în punctul în care drumurile noastre se despart? Eu sunt Henryk, am spus.
— îmi pare bine să te întâlnesc, Henryk.
în timp ce-mi rostea numele, vocea ei a căpătat o nuanţă guturală, profundă şi mai senzuală decât orice altceva auzisem vreodată până atunci.
Am mers împreună în tăcere. Nu ştiam ce aş fi putut să-i spun, cum nu ştiam ce aveam să spun nici când voi ajunge acasă, şi tot ce-mi doream era s-o fac să-mi mai rostească o dată numele.
— Ţi-ai asumat foarte multe riscuri, intrând în biroul meu pentru astea, am zis, lovind uşurel geanta cu palma.
— Nu tocmai. întocmeam nişte dosare pentru *Herr* Wager şi am auzit conversaţia în dimineaţa asta, înainte de curs, aşa că m-am strecurat în biroul tău şi am luat tot ce-am putut.
— Dar puteai fi prinsă, am spus.
— Un mic gest de sfidare.
— Deci furtul cărţilor mele a fost o declaraţie politică.
— Nu, a fost o acţiune judicioasă.

Nu i-am putut răspunde, urmându-mi drumul bătătorit spre casă. Am cotit pe strada mea, în timp ce ea şi-a continuat drumul înainte.

— Pe curând, Henryk!

Şi mi-a zâmbit, înainte de a se îndepărta.

Aş fi vrut să-i strig: „Când anume?”

Am traversat aleea care ducea la uşa din faţă, ştiind că locmai trăisem unul dintre momentele acelea transforma- in.ue, care au darul de a-ţi schimba viaţa întreagă. Un gând I i.isager, pe care clişeul evident nu-l făcea cu nimic mai puţin adevărat. Am privit spre strada principală, sperând să-i zăresc silueta, sperând că se va întoarce şi că voi putea amâna momentul inevitabil al adevărului. Că devenisem suspect, c;'i eu şi Emilie eram în pericol şi că trebuia să spun lucrurilor pe nume, recunoscându-le aşa cum erau în realitate.

îmi simţeam picioarele concentrându-se asupra fiecărui pas în parte, cheia părea mai grea, în timp ce o învârteam în broască, iar apoi uşa s-a deschis. în miros de ceară de lemn ^i parfum de portocală, Emilie a plutit prin cadrul uşii.

Am privit din nou înspre stradă, dar era goală, şi mi-am dat seama că drumul către desfătările raiului aveau să mă conducă spre iad. *Rai şi iad*? Am scuturat din cap, încercând sil împrăştii

ceaţa care mă învăluise.
Ceaţa pe nume Frieda.5

MIRIAM

Ajunge la versul pe care l-a rostit el cu o seară în urmă.

Ceremonia inocenţei a devenit inutilă. Se află în această colecţie şi în toate exemplarele de la bibliotecă. E ceva legat de poezia asta, dar nu înţelege ce anume. Poate că e drumul spre Frieda, poate că astfel va afla ce s-a întâmplat cu tatăl ei, poate că asta îl va ajuta să meargă mai departe.

„Mai departe", spun ei. Dar se referă, de fapt, la moarte, însă poate că există totuşi o cale de a-l întoarce din drum.

Alungă acest gând.

— Speranţa nu are ce căuta la căpătâiul unui muribund, spunea mama sec după orele grele petrecute la spital, şi avea dreptate, desigur. Tot ce putem face e să le oferim o trecere liniştită, despovărată de griji.

Va muri. Dar poate că se agaţă de viaţă dintr-un motiv anume? Priveşte ce a mai rămas din el şi, în timp ce îi dă să bea apă, se gândeşte la ce a spus Hilda. Existau însemnări. Poate că tatăl ei căuta ceva chiar în interiorul bibliotecii, iar dacă nu, poate va înţelege ceva mai multe despre trecutul lui. Este, până la urmă, o istorie împărtăşită de milioane de oameni, deşi puţini dintre ei au avut norocul de a supravieţui, ca tatăl ei.

Priveşte spre conturul lui adormit, înainte de a-şi lua haina şi cizmele. Se uită fix către uşa de la intrare.

„Nu lipsesc mult", se îmbărbătează singură. „Câţiva paşi, şi sunt deja la bibliotecă. Pot s-o fac."

El ştia unde se află, dar ea îl părăsise. Aceea fusese partea cea mai dificilă, iar acum... acum ieşea pur şi simplu afară din casă.

Pune la loc pana albă, între tocul uşii şi uşă; e ruptă, zdrenţuită pe alocuri şi îndoită la capăt. îşi trece degetul alene pe suprafaţa ei, simţind pocnetul interior, fără a lăsa în urmă o muchie ascuţită.

Cheia se răsuceşte în broască. Se aude un *clanc.* Miriam iese, simţind cum confortul şi tihna casei o trag înapoi, chiar în vreme ce străbate culoarul gol, coborând treptele casei scărilor. Lionel e la biroul lui.

— Bună ziua, spune el, privind-o pe Miriam. Aţi plecat să faceţi cumpărăturile de Crăciun?

Miriam încuviinţează printr-o mişcare a capului.

— Cum se mai simte tatăl dumneavoastră?

— E stabil, îi răspunde ea, împingând uşile de la intrare.

Ploaia s-a mai potolit, faţă de ziua de ieri. Un covor tomnatic capitonează strada, în timp ce parcurge la pas peisajele copilăriei.

Nimic nu s-a schimbat, în esenţă, dar sentimentele pe care i le stârnesc s-au schimbat. Nu se mai simte în siguranţă, fiecare colţ de stradă reprezintă un potenţial risc, un pericol neprevăzut. Magazinele şi cafenelele din piaţa mare forfotesc: voci, muzică şi lumini. Copiii se joacă pe stradă cu

maşinuţe teleghidate care se
izbesc de picioarele ei, iar bici-
cliştii stropesc pietonii cu apa
adunată lângă bordură

.Toate se estompează şi converg într-un singur lucru. Nu *el.*

Odată ajunsă pe Neufertstrasse, păşeşte pe teritoriu necunoscut, ochii ei căutând nu neapărat repere, ci mai curând semne de recunoaştere. îşi lasă picioarele să păşească înainte, în vreme ce ea inspectează fiecare trecător în parte, verificându-l din cap până-n picioare. Priveşte pe toată lumea. Se uită în spatele fiecărei glugi, sub fiecare pălărie, căutându-i faţa, ochii.

Pe el.

Magazinul din colţ e plin de oameni, cărucioare şi mâncare, iar din difuzoare se aude radioul. Gândurile i se învol- burează, ochii ei privesc în toate părţile, atenţi la tot ceea ce o înconjoară. Cu un coş gol în mână, se holbează la rafturi, pentru ca în cele din urmă să aleagă produse care îi sunt vag familiare. De la casa de marcat, ia un ziar: *Freiheit,* urlă spre ea titlul editorialului. *Libertate.*

Miriam cotrobăie după bani şi pleacă fără să mai aştepte restul. Ajunsă din nou afară, trage adânc aer în piept şi face un prim pas. „Primul pas a fost cel mai greu", îşi aminteşte ea cuvintele bărbatului din Berlinul de Est, „următorii au fost mai uşori". Trebuie să continue să meargă.

Să vadă dacă poate descoperi vreun răspuns.

HENRYK

N-a trebuit să aştept prea mult până s-o revăd pe Frieda. După o săptămână zbuciumată, în care Emilie a plâns în braţele mele noapte după noapte, am încercat să găsim o soluţie pentru a merge mai

departe. Niciunul dintre noi nu reuşea să doarmă. Găsise o locuinţă nouă, un apartament micuţ la mansardă, cu o singură deschizătură în acoperiş. Nu ne ascundeam, dar dăduserăm peste un loc ce putea servi drept ascunzătoare. Emilie a plătit chiria pe şase luni în avans şi s-a prezentat proprietarului cu numele ei de fată.

Ne-am fi asumat un foarte mare risc dacă am fi părăsit Berlinul, de vreme ce eu fusesem declarat suspect. Dacă am fi fost prinşi, am fi fost cu siguranţă arestaţi şi, pentru că niciunul din noi nu avea puterea de a pleca din oraşul pe care toată viaţa îl numiserăm „acasă", am decis să rămânem. Ne spuneam că singura soluţie era să aşteptăm ca totul să treacă.

Ne-am luat rămas-bun de la casa noastră, înmânându-i fără tragere de inimă cheia doamnei Voss, care a scrâşnit din dinţi cu ceea ce eu speram să fi fost simpatie, dar putea fi interpretat la fel de bine ca nerăbdare de a „se ocupa" de bunurile pe care le lăsaserăm în urmă.

Nu eram deloc sigur că vom mai revedea vreodată casa, aşa că mă simţeam gol pe dinăuntru. încărcaţi de bagaje, ne-am mutat în jumătatea aceea de apartament, unde ne simţeam mult mai în siguranţă. Emilie a continuat să plângă, dar lacrimile i-au adus în cele din urmă somnul. îi ascultam respiraţia devenind regulată şi o ţineam în braţe în timp ce dormea. Nu reuşeam să mă odihnesc, ştiind că ochii iscoditori erau pe fiecare stradă, după fiecare colţ; o singură mişcare greşită, şi ar fi fost pe urmele *mele.*

Nu ştiam ce va urma şi nici nu-mi puteam închipui ce aş fi putut face pentru a o proteja.

Lui Emilie îi era greu să meargă în continuare la serviciu şi cu toate astea a facut-o, zi de zi, ţinând capul sus, cu demnitate. Era asistentă medicală, cu asta se ocupa, asta era esenţa fiinţei ei, aşa că nimic n-o putea împiedica să meargă în continuare la slujbă.

Când ea pleca la spital, eu mergeam la plimbare, încercând să găsesc un pic de linişte, ştiind că, dacă nu mă mobilizam să ies din apartament, nu reuşeam să mă calmez.MIRIAM

Autobuzul dinspre Sophie-Charlotte-Platz e plin, toată lumea merge spre centrul oraşului, oamenii vorbesc între ei şi se salută cu veselie. Miriam îşi răsuceşte biletul între degete, cu plasa de cumpărături în poală, lăsând conversaţiile călătorilor să-i pătrundă în urechi.

Ecoul paşilor ei răsună apăsat pe pardoseala din marmură a intrării în clădirea bibliotecii, iar stâlpii îi ascund vederii pe oamenii cuibăriţi în saci de dormit, care încearcă să se adăpostească de ploaia de afară. Observă urmele de gloanţe de pe zidul interior, o amintire a trecutului rămasă neatinsă. Nu a mai fost aici niciodată, nici nu fusese nevoie, de vreme ce avusese la dispoziţie întreaga bibliotecă a tatălui ei.

0 căldură umedă o învăluie pe când se plimbă printre rafturi, ca şi cum ar păşi printre paginile unei cărţi deschise. 0 mulţime de oameni forfoteşte în jur, făcând-o să se simtă nelalocul ei.

0 femeie îmbrăcată într-un cardigan de un roz-pal stă în faţa unui birou, iar în spatele ei s-a format o coadă lungă.

— Şi ce vă spun... zice femeia cu înflăcărare, sprijinin- du-şi mâinile pe tejgheaua biroului.

Miriam trece mai departe, studiind rafturile întunecate. Clădirea e mare şi luminată pe mai multe niveluri; peste tot sunt scări ce răsar de nicăieri, purtând-o către un nou etaj, pentru ca în cele din urmă să descopere o altă scară. Urmează indicatorul pe care scrie „Istorie”, apoi pe acela cu „Europa”.

Sunt foarte multe cărţi, iar ea se simte intimidată de numărul copleşitor de volume. Ochii îi sunt atraşi de cuvântul „Holocaust”, scris cu litere mari, îngroşate. Ia cartea grea şi se aşază la o măsuţă din apropiere. Mâinile îi tremură şi îşi muşcă interiorul obrazului până la sânge, după care dă pagina.

Feţe.

Oameni.

întoarce pagină după pagină, înfricoşată de ce ar putea să descopere. Speriată de ceea ce caută. Se uită la fiecare chip în parte. îi caută pe tata şi pe mama. Dar, după câteva pagini, i se face rău. Fiecare dintre aceste persoane a fost mama sau tatăl cuiva, sora, fratele, fiica sau fiul cuiva. Nu-i mai privise niciodată în felul ăsta şi începe să se simtă din ce în ce mai rău, cu fiecare pagină întoarsă. Capul i se învârte, dar nu-şi ia privirea de la carte. încearcă să asimileze ceva ce nu poate fi înţeles.

— Vă rog să mă scuzaţi.

Lângă ea se opreşte o femeie. Aceeaşi de la biroul bibliotecarei.

— V-aţi aşezat pe haina mea.

Miriam ţâşneşte din scaun, cerându-şi mii de scuze.

— E în regulă, zice femeia. Chestii grele.

Şi arată spre cartea de pe masă.

— Eu doar... începe Miriam, dar nu poate termina propoziţia.

— Tocmai ai trecut Zidul? o întreabă ea.

— A, nu, eu... eu...

Miriam se fâstâceşte. Femeia are părul tuns foarte scurt, cărunt, dar presărat de fire blonde. Pielea îi este arsă de soare, iar trăsăturile feţei îi sunt dure.

— Eu am fost una dintre primii care au trecut dincoace, spune ea. Am locuit în Leipzig şi m-am gândit să vin să văd pentru ce toată agitaţia asta.

îşi aranjează bluza albă de sub cardiganul roz, iar Miriam vede colierul frumos, din mărgele roşii, de la gâtul femeii, intrând sub gulerul bluzei.

— Agitaţia? întreabă Miriam.

— Da, tot bla-bla-ul ăsta, că Vestul e mai bun...

Femeia nu e machiată, dar pare puternică şi sănătoasă.

Miriam, în schimb, e palidă şi-şi trage mânecile peste degete, scărpinându-şi uşor pielea din jurul încheieturilor, în timp ce-şi încrucişează braţele pe piept.

— Nu cred că pot să înghit aşa ceva. Biblioteca asta e construită pe minciuni, pe jaful comis de nazişti. Cărţile astea au fost furate de la oameni.
Intensitatea privirii ei o face pe Miriam să se uite spre cartea de pe masă. 0 ia şi o aşază înapoi pe raft.
Femeia continuă.
— Toate astea au fost ascunse, uitate. Absolut toate. Aşa cum a zis Stalin, o moarte e o tragedie, o sută de mii de morţi e statistică, iar şase milioane...
— Şase milioane, spune Miriam pentru a acoperi tăcerea.
— Da. în fine, îmi cer scuze, te las să-ţi vezi de treabă.

Şi înainte ca Miriam să apuce să mai spună ceva, femeia plecase deja.

Se întoarce spre rafturi şi priveşte şirurile nesfârşite, întrebându-se câte cărţi sunt în biblioteca aceasta. îşi trece degetele pe deasupra cotoarelor; câte cămine or fi avut, înainte de a sfârşi în locul acesta?

Coboară palier după palier, trecând pe lângă studenţi care citesc la pupitre distribuite pe rânduri, pe întreaga lăţime a încăperii. în timp ce trece pe lângă ei, mulţi ridică privirea spre ea. Cu ochelarii mai mari decât feţele, par nişte pui de bufniţă clipind în lumina soarelui. Alţii rămân aplecaţi, concentraţi asupra lecturii. Feţele lor studioase îi amintesc de figura tatălui ei, stând la birou.

Se gândeşte din nou la chipurile oamenilor din carte şi simte un ghem se furie strângându-i stomacul.

Probabil a fost convocat, urcat într-un vagon pentru vite şi... Privind în jur, îşi imaginează că fiecare carte este un om... Dar numărul volumelor e uriaş.

Biblioteca e mult prea mare, iar acum nu mai vrea decât să se întoarcă acasă

.6
MIRIAM

Mirosul înţepător de haine ude şi oameni plouaţi se materializează într-un abur ceţos. Şterge fereastra cu mâneca şi se gândeşte să-şi scoată haina, însă îşi simte trupul epuizat. Se lasă legănată de mişcarea autobuzului. Gândurile îi zboară spre chipurile şi uniformele vărgate şi spre acea lipsă intangibilă de conţinut din privirile lor îndreptate spre cameră, aproape implorând, dar cu furie, căutând... ceva: recunoaştere sau poate doar o dovadă.

Tata are un număr. A fost şi el acolo. Dar a supravieţuit. Iar în imaginaţia ei îl vede chircit pe podea. Chemând-o. Strigându-/ numele. Având nevoie de ea. Broboane de transpiraţie se preling pe spinarea lui Miriam, care se foieşte în scaun, în vreme ce autobuzul îşi croieşte cu greu drum prin traficul intens.

începe să-şi roadă pieliţa din jurul unghiei. Plasa de cumpărături se tot răsuceşte în poala ei. Autobuzul huruie, iar Miriam numără staţiile rămase până acasă. Mai sunt cinci opriri, când în maşină urcă femeia de la bibliotecă. Miriam se dă la o parte pentru a-i face loc şi zâmbeşte.

— Bună din nou!

— Bună, îi răspunde femeia, iar Miriam îşi întoarce din nou capul spre fereastră, privind la traficul blocat din intersecţia principală spre Poarta Brandenburg. Sunt atât de mulţi oameni acolo, încât abia dacă poate vedea Zidul. Sunt oameni care fac fotografii. Odată un

zid de beton, transformat acum în atracţie turistică, iar gândul acesta o întristează. Istoria transformată în spectacol.

Miriam îşi pune toată concentrarea de care e capabilă în slujba efortului de a-şi ţine mâinile pe loc. De a inspira şi a expira regulat. De a nu se gândi la tatăl ei. Patru opriri până acasă.

— Ai găsit ceea ce căutai? o întreabă femeia.

Miriam clatină din cap.

— Nu prea ştiu de unde să încep.

— Un subiect anume?

— într-un fel, dar nu tocmai. Eu doar...

Miriam se trage mai aproape de fereastră, ferindu-se de privirea femeii de lângă ea.

— Eu sunt Eva.

— Miriam, spune ea, scuturând mâna caldă a Evei.

Autobuzul se smuceşte şi şoferul înjură tare. Călătorii chicotesc, iar Miriam şi Eva zâmbesc.

— Ca să fiu sinceră, nu ştiu ce anume caut. Mă simt ca o proastă din cauză că habar n-am avut prin ce au trecut.

— Victimele Holocaustului?

Un sentiment pluteşte în derivă în interiorul lui Miriam, asemenea unui val de ceaţă care nu vrea să se ridice. *Victime?* Cum ar fi putut tatăl ei să fie o victimă? Lacrimile îi ţâşnesc pe neaşteptate şi, în vreme ce Eva stă deoparte, lăsându-i spaţiu să-şi trăiască durerea, liniştea o cuprinde pe Miriam, mâinile i se relaxează şi spune:

— Am găsit un număr tatuat pe braţul tatălui meu. Cred că a fost într-un lagăr de concentrare. Cred că am vrut să aflu mai multe, dar...

Urmează o staţie lungă, în care autobuzul opreşte, iar oamenii intră şi ies într-un amestec de trupuri.

Trei opriri.

Când maşina se pune din nou în mişcare, Eva îi spune încetişor:

— Numai la Auschwitz le-au făcut tatuaje.

— Poftim?

— Probabil că tatăl tău a fost la Auschwitz, dacă are braţul tatuat, spune ea.

— 0, Dumnezeule!

— Nu, niciun Dumnezeu!

Autobuzul e deja plin, dar călătorii continuă să urce, deşi nu mai sunt locuri libere. Stau în picioare, legănaţi de înaintarea prin trafic.

Două opriri.

— Auschwitz, repetă Miriam.

— Cărţile din bibliotecă îţi vor oferi câteva informaţii despre Auschwitz, dacă asta vrei într-adevăr să afli.

Miriam ridică privirea spre ea.

— Nu ştiu. E îngrozitor, spune şi simte mâna Evei pe umărul ei.

Lacrimile îi curg din ochii obosiţi. Nu le poate opri cu niciun chip. Eva îşi cotrobăie buzunarele şi îi întinde o batistă. E gri, brodată pe margini, atent împăturită şi cu o floricică albastră pe una dintre laturi.

Auschwitz.

— Eva? întreabă ea, în timp ce autobuzul încetineşte. Cum ar fi putut ajunge tatăl meu la Auschwitz? Adică... nu e evreu, nici nu se trăgea dintr-o familie de evrei.

— Nu toţi prizonierii au fost evrei.

Se lasă pe spătar, aşezându-şi picioarele pe intervalul dintre scaune.

— De fapt, în lagăre erau închise persoanele cu tendinţe antisociale, criminalii, activiştii politici, ţiganii. Şi mulţi alţii. Dacă se împotriveau regimului lui Hitler, oamenii ajungeau în lagăre.

— Oare au fost închişi împreună? Părinţii mei? se întreabă ea. Erau căsătoriţi dinainte de începerea războiului.

— Nu. Femeile şi bărbaţii erau închişi separat.

— Mama nu mi-a vorbit niciodată despre aşa ceva. Şi nici nu avea braţul tatuat, spune Miriam fără urmă de îndoială.

— Au fost şi alte lagăre. Care nu şi-au tatuat prizonierii. Mai ales lagărele destinate femeilor.

— Eu... nu ştiu absolut nimic despre toate astea.

— E în regulă să nu ştii nimic. Unde anume e plasat tatuajul? întreabă ea.

Miriam pare încurcată.

— Pe corp, unde anume e plasat?

— Pe încheietură.

— Asta înseamnă că a ajuns în lagăr după 1942. Până atunci, tatuajele se făceau pe piept.

Vocea Evei are un ton atât de indiferent, încât îi face capul să se învârtă.

— Da?

Eva încuviinţează printr-o mişcare a capului şi îşi sprijină mâinile pe braţele scaunului, pregătindu-se să se ridice în picioare.

— Trebuie să cobor.

Aflase mai multe despre trecutul tatălui ei în timpul unei scurte călătorii cu autobuzul decât în toată viaţa ei de până «itunci. Vrea să-i mulţumească Evei, dar nu găseşte cuvintele potrivite, aşa că îi aruncă femeii doar o privire. Ochii .icesteia sunt strălucitori şi neîngrădiţi de gene, iar Eva, simţindu-se studiată, zâmbeşte şi îi întinde o mână.

Miriam, confuză, îi întinde batista. Eva o îndeasă în buzunar şi coboară din autobuz. îi face cu mâna de pe trotuar, în timp ce autobuzul se pune în mişcare.

O singură oprire.

Trece pe lângă palat şi de-a lungul râului Spree, aflate la stânga ei, lăsând în urmă brazii mereu verzi, care formează un contrast izbitor cu peisajul gri din jurul lor.HENRYK

La exact o săptămână după ce am părăsit universitatea, am iăcut o plimbare prin Grădinile Palatului. Complet absorbit de propriile-mi probleme şi rupt de oboseală, nu am observat-o pe Frieda decât când aproape am trecut pe lângă ea. Şedea pe o bancă din parc, cu vedere spre râul Spree, la umbra copacilor mereu verzi, undeva în apropierea aleii principale. Cu o mână ţinea un pahar, iar pe cealaltă şi-o odihnea pe genunchi. Purta o rochie albastră, de culoarea cerului, şi obişnuiţii ei pantofi maro. Părul îi

era legat într-o coadă împletită şi încolăcită într-un coc. Stătea relaxată, cu spinarea sprijinită de spătarul băncii de la umbra pinilor, iar aerul îmbibat de mirosul ierbii şi parfumul florilor îmi provoca ameţeală.

— De unde ştiai că voi veni aici? am întrebat-o.

— Nu ştiam.

M-a privit îndelung, până când a fost rândul meu să roşesc.

— îmi cer scuze pentru obrăznicie. Bănuiesc că ăsta nu e pentru mine, nu-i aşa? am întrebat, arătând spre cel de-al doilea pahar, aşezat pe trotuar.

Ea a clătinat din cap.

— Am atât de multe lucruri pe cap şi... am continuat eu, sunt cam incoerent. Te las să... cuvintele mele şi-au pierdut încet învelişul sonor.

— E în regulă. Ia-l.

Şi mi-a oferit cel de-al doilea pahar.

— Poţi sta cu mine, dacă vrei. Felix pare să fi uitat de întâlnirea noastră.

Am luat paharul, cel pe care buzele ei nu-l atinseseră, iar ea a turnat în el cafea dintr-un termos. Am încercat să dau o oarecare coerenţă gândurilor care-mi treceau prin minte. Să admiri o femeie frumoasă e un lucru cât se poate de normal, dar să devii măscăriciul unei femei frumoase nu mai e deloc normal. A sorbit din pahar cu buzele ei pline şi mari, apoi s-a întors către mine şi mi-a zâmbit.

— E cafea, mi-a spus, ca şi cum aş fi avut vreo îndoială.

— Mulţumesc.

Am luat o înghiţitură. Era caldă şi tare.

— Ce s-a întâmplat cu Felix?
— îşi vede de treaba lui.
— Sunteţi un cuplu?
A mai sorbit o dată lung din cafea, iar eu i-am urmărit din nou buzele sărutând marginea paharului. L-a îndepărtat de gură.
— Te holbezi, mi-a zis.
Mi-am dres glasul şi am privit-o în ochi. I-am urmărit buzele deschizându-se din nou, în timp ce ducea paharul la gură. Mi-a zâmbit, a pus paharul deoparte şi şi-a lins înadins buza de jos. A izbucnit în râs, o explozie de plăcere, iar eu, contaminat de veselia ei, am izbucnit la rândul meu în- tr-un hohot.
— Nu m-am putut abţine, a zis ea.
— Nici eu.
Apoi, încercând cu disperare să-mi pun ordine în gânduri, am spus:
— Vorbeai despre Felix.
M-am întors cu faţa către râul Spree, pe al cărui mal se vedeau frunze răsărind pe ramurile scheletice. Stăteam unul lângă celălalt, cu spinările lipite de spătarul băncii. Aproape, dar fără să ne atingem.
— Serios? Eu şi Felix părem un cuplu. De fapt, suntem doar prieteni buni. Dar e în beneficiul amândurora să lăsăm impresia că am fi iubiţi.
— De ce? Dacă îmi permiţi să întreb.
— Părinţii. Amândurora. Dacă suntem împreună, părinţii se abţin să facă „planuri” pentru noi.
Probabil că păream confuz.
— Mă refer la căsătorie, m-a lămurit ea.
— înţeleg.

— Şi părinţii tăi au făcut presiuni să te căsătoreşti?

— Nu, părinţii mei au murit când eram copil. Erau activişti, iar după război erau mai mult la marşuri şi proteste, decât acasă. Deşi nu mi-a spus-o niciodată, bunica se ruşina cu mama, dar mă iubea. M-am născut undeva în războiul dintre dragoste şi datorie, am zis, iar nervii mei încordaţi îmi transpuneau fără încetare gândurile în cuvinte. Nu-mi aduc aminte de ei. Bunica şi-a dorit să mă căsătoresc, dar nu părea s-o placă prea mult pe Emilie.

— Pentru că...? a intervenit ea.

— Bunica mea era... conservatoare, pe când Emilie nu este.

— Dar te-ai însurat oricum cu ea.

— Da. Sunt deja opt ani de atunci şi... ea e...

— O iubeşti?

— Foarte mult.

Adevărul a făcut lucrurile ceva mai uşor de îndurat, chiar în timp ce i-l mărturiseam celei mai fascinante persoane pe care o întâlnisem până atunci. Faptul că şedeam acolo, alături de Frieda, nu ştirbea cu nimic iubirea mea pentru Emilie şi nici nu anula prezenţa ei.

— îmi pare rău că părinţii tăi sunt persoane dificile, probabil ţi-e destul de greu să trăieşti cu ei, am spus, încercând să mut atenţia de la persoana mea.

— Cred că-şi fac griji că voi ajunge ca mătuşa Maya. O lesbiană.

Am izbucnit în râs, dar ea părea nefericită.

— De-asta l-ai ales pe Felix?

— Ca pe un paravan în spatele căruia să-mi ascund sexualitatea? Nu. Dacă de-asta m-a ales el pe mine? Poate.

Probabil păream şocat.

— Nu-mi spune că eşti la fel de conservator ca bunica ta.

Am râs.

— Nu. Ce s-a întâmplat cu Maya?

— Eram foarte apropiate. Era lingvistă şi m-a învăţat tot ce ştiu.

— Deci de la ea vin toate limbile pe care le vorbeşti? am întrebat.

— Da. Mătuşa Maya a călătorit mult, iar din călătoriile astea se întorcea cu limbi străine. Şi eu eram un învăţăcel vorace. Dar au omorât-o, sunt sigură de asta.

— Părinţii tăi? am întrebat alarmat.

Raţiunea mea se clătina, străduindu-se să dea coerenţă cuvintelor ei. Frieda şedea lângă mine. Foarte aproape de mine. Când şi-a dus paharul la buze, mi-a atins braţul cu braţul ei.

— Nu.

S-a răsucit spre mine, în aşa fel încât eram din nou faţă în faţă.

— „Epuratorii”. Ar fi trebuit s-o aresteze cu mult timp în urmă; a luptat pentru crezurile ei. Mi-ar plăcea ca şi restul familiei mele să facă acelaşi lucru. Nişte laşi, cei mai mulţi dintre ei.

— Oamenii fac faţă în moduri diferite vremurilor pe care le trăim, i-am răspuns, încercând să aduc o notă pozitivă.
— Sigur, dar i-aş respecta mai mult dacă ar avea coloană vertebrală.
— îmi pare rău pentru mătuşa şi părinţii tăi.
— Mie îmi pare rău pentru ai tăi.
— Cu siguranţă părinţii tăi înţeleg că eşti prea tânără pentru a te căsători.
— Chiar sunt? Tu eşti căsătorit.
Am încuviinţat.
— Cred că aveam aproximativ vârsta ta când m-am căsătorit cu Emilie.
— Cum e soţia ta?
— Micuţă, brunetă, are limba ascuţită şi o minte sclipitoare, am zis eu zâmbind.
— Cum a primit vestea concedierii tale?
— Nu prea bine.
Eufemismul părea ridicol, aşa că am izbucnit în râs.
— îmi pare rău, a spus Frieda, râzând la rândul ei.
— Nu ai de ce, eu sunt cel căruia îi va părea rău.

Râsetul ei m-a învăluit ca o îmbrăţişare şi m-am simţit
dintr-odată mai bine. Ca şi cum profunzimea hohotelor ei mi-ar fi luat o parte din greutatea de pe umeri.

0 lumină i-a scânteiat în ochi, trăgându-mă ca o forţă mai aproape de ea. De ochii şi buzele ei. Râsetele noastre au încetat brusc.

Mi-am aşezat paharul pe asfalt şi i-am ridicat bărbia cu vârfurile degetelor, aşa cum mai făcusem o dată, dar acum n-am mai sărit înapoi înfricoşat, ca lovit de fulger. Mă vedeam reflectat în ochii ei. Dar mai era ceva acolo. Ceva ce nu reuşeam să descifrez. îi simţeam pielea tot mai caldă sub degetele mele, o undă electrostatică ce m-a încărcat cumva cu energie, şi încercam să-mi dau seama dacă ceea ce se petrecea înăuntrul meu se petrecea şi în interiorul ei.

— Ce faci? m-a întrebat în şoaptă.

— Nu ştiu.

Dar, chiar în timp ce rosteam aceste cuvinte, ştiam, îmi era la fel de clar precum faptul că inima îmi bătea în piept. Era ceva nou pentru mine. Ceva tulbure în mine se reflecta în fiinţa ei. Ceva ce nu-mi dădea voie să-i întorc spatele.

Privirea mea o încadrase într-o ramă. întreg decorul fusese spulberat de trăsăturile chipului ei. Mi-am trecut degetele peste obrazul ei, iar pulsul i s-a accelerat în clipa în care i-am mângâiat gâtul şi i-am cuprins faţa în podul palmei.

Avea o aluniţă mică, aproape ascunsă de curbura buzei de sus.

l-am urmărit reacţia în timp ce-mi aplecam capul spre ea; nu a schiţat niciun gest. Mă privea întrebător, dar gura

is-a deschis aproape insesizabil, iar buza de jos îi era umedă. Am sărutat-o, cuprinzându-i buza de sus între buzele mele.

M-am tras puţin înapoi, să-i pot vedea din nou ochii. I-am cuprins ceafa cu mâna, trăgând-o aproape de mine, iar atunci Frieda s-a topit înăuntrul meu.

Şi-a lipit buzele de ale mele, o atingere uşoară ca a unei pene, care a rezonat însă adânc în interiorul meu. Era o forţă care mătura orice alt gând.

Buzele ei atingând buzele mele.

Ea s-a desprins prima din îmbrăţişare, iar eu am simţit o fierbinţeală traversându-mi mădularele, dorindu-mi să o ţin aproape de mine. Am încercat să o sărut din nou, dar ea mi-a surprins privirea şi m-a oprit, într-un fel sau altul, aşa că mi-am trecut mâna pe după umerii ei şi am cuprins-o în braţe. Priveam împreună spre parc.

— Eşti căsătorit, mi-a spus.

Inima mi-a zvâcnit în gâtlej. Pentru că nu a mai zis nimic, am reuşit să înghit.

— Ţara e în război, am replicat eu.

— Ce legătură are asta? m-a întrebat, eliberându-se din îmbrăţişarea mea.

— Sunt fapte, nu crezi?

— Da.

— Faptele au valoare de absolut, am zis eu.

— Şi eu ce sunt atunci?

Am tăcut preţ de o nanosecundă, pentru că înţelesesem chiar acolo, pe loc.

— Frieda, tu eşti lumina însăşi.

Privirile noastre s-au întâlnit şi, în ciuda faptului că nu am spus-o, o vedeam gândind; apoi a roşit. Aş fi vrut s-o sărut din nou. îmi doream s-o ating.

— Trebuie să mă întorc la universitate, a zis, ridicân- du-se în picioare. Altfel voi întârzia.

M-am ridicat odată cu ea, încercând să-mi pun gându- rile în ordine. Şi-a netezit rochia şi a pus paharele în geantă.

— Mulţumesc pentru cafea, am zis.

— Mi-a făcut plăcere să *vorbesc* cu tine, Henryk.

Am simţit fiori traversându-mi braţele şi furnicături pe pielea gâtului când mi-a rostit numele.

— Poate din nou? i-am propus eu. în acelaşi loc?

— La aceeaşi oră?

— Mâine?

Mi-a confirmat printr-un zâmbet şi a plecat.7

MIRIAM

„Auschwitz", îşi spune. Lăsând cumpărăturile în bucătărie, îi dă tatălui ei să bea apă şi îi schimbă poziţia.

îşi spală îndelung mâinile, gândindu-se la cuvântul acesta, „Auschwitz". Când termină cu spălatul, trei unghii îi sângerează şi simte că i se face rău din pricina fierbinţelii apei.

Epuizată, se aşază pe scaun, îşi acoperă genunchii cu o pătură şi cade într-un somn adânc.

Se trezeşte în toiul nopţii. Vinovăţia i se târăşte pe piele în timp ce se îngrijeşte de nevoile tatălui ei; îi dă apă, pe care o înghite cu guri mari, şi mâncare, pe

care el refuză s-o primească. Când termină, se îndreaptă spre fereastră. Sâmbătă noaptea. Aude sirene şi voci în depărtare, dar strada ei e liniştită. La adăpostul întunericului, scoate ceasul de pe mâna lui.

Priveşte îndelung numărul. Ca şi cum ar aştepta un răspuns de la liniile gri care-i brăzdează pielea.

Articolul din ziarul de ieri striga *Libertate.* Poate că Zidul tocmai se prăbuşeşte, dar a fost oare tatăl ei vreodată liber? îl acoperă din nou şi merge la bucătărie, să despacheteze cumpărăturile uitate acolo, apoi spală vasele murdare. Nu găseşte şervetul de bucătărie şi nici vreun altul curat în sertar. îşi şterge mâinile cu prosopul de la baie şi trage adânc aer în piept, înainte de a aprinde lumina în camera mamei.

Priveşte la dezordinea pe care a făcut-o cu o zi în urmă şi descoperă şervetul în maldărul de rochii şi obiecte aruncate grămadă pe podea. Când era mică, se ascundea în şifonierul din camera asta, probând pantofii mamei şi jucându-se cu ciucurii şi materialele rochiilor care cădeau deasupra ei precum ploaia, în timp ce aştepta ca furtuna iminentă să se abată asupra restului casei.

Aşază pantofii la loc, în cutiile lor şi pune rochiile înapoi pe umeraşe; sunt şifonate, iar ea se simte vinovată, în vreme ce le netezeşte, încercând să nu le atingă cu degetele julite.

Stivuieşte pantofii mamei: pantofi de dans, pantofi de duminică, pantofi de vară şi pantofi de iarnă. Chiar şi pantofii pe care i-a purtat la nunta lui

Miriam. Toţi sunt îngrijiţi impecabil. Dar ordinea a fost perturbată, iar acum nu mai stau cum ar trebui. Miriam îi scoate din nou şi o ia de la capăt, însă imediat descoperă mânerul unei genţi vechi din material textil, căzute în spatele şifonierului, care nu lasă cutiile să intre la locul lor.

E grea şi nu-şi aduce aminte s-o mai fi văzut vreodată. 0 dă la o parte, restabilind ordinea în dulapul mamei. întor- cându-se, vede geanta zăcând pe podea asemenea unui căţeluş răbdător şi o desface cu o smucitură

.Scoate dinăuntru un cearşaf galben, decolorat, asemenea unei narcise uscate, şi se aşază pe marginea patului, ţinându-l în mâini. Pe măsură ce-l desface, din el se ridică un miros tot mai puternic de urină, transpiraţie şi pământ. Cearşaful e mare, iar ceea ce a fost ascuns în el alunecă acum pe genunchii lui Miriam. 0 cămaşă în dungi bleumarin şi gri. Mirim o ridică, iar cămaşa se transformă într-o rochie. E lungă şi groasă, dintr-un bumbac grosolan.

Are gulerul tăiat în V şi trei nasturi în faţă. Desface cearşaful şi-l întinde; încape pe un pat de o persoană; apoi se ridică în picioare şi-l întinde pe podea, aşezând rochia deasupra.

E ca o umbră care acoperă soarele, nu-şi poate lua ochii de la ea.

Rochia e plină de găuri, zdrenţuită şi boţită, arătând ca şi cum ar fi fost ţinută împăturită foarte multă vreme. E o rochie vărgată. O uniformă.

O ia şi merge în camera lui.

— Ce a păţit mama? întreabă Miriam. Tată... am găsit... începe, dar se ghemuieşte în scaun, topindu-se în lacrimi de extenuare, doliu şi încă ceva.

Frică
.HENRYK

Mi s-a părut că am stat pe banca aceea de pe malul râului Spree o zi întreagă şi m-am uitat la raţele care zburau în jurul meu şi la bâtlanii care-şi aşteptau prada. Priveam lumea în mişcare. în cele din urmă, când a sosit ora la care Emilie ar fi trebuit să ajungă acasă, m-am ridicat. Tot drumul spre casă m-am gândit la cum aş fi putut să-i spun, cum i-aş fi putut înfăţişa ceea ce simţeam, în aşa fel încât să înţeleagă. întotdeauna îi spuneam lui Emilie totul. Comunicarea era pentru noi ca aerul pe care-l respiram. Părea de neconceput să nu-i vorbesc despre asta, dar, în ciuda drumului spre casă lung şi ocolit, n-am reuşit să găsesc nici măcar un singur lucru pe care i l-aş fi putut spune.

— Henryk, tu eşti? a strigat ea pe un ton preocupat din spaţiul minuscul care era acum bucătăria noastră.

Apartamentul nostru devenise un mic budoar, înţesat de obiectele preţioase care înfrumuseţaseră încăperile vechii noastre case şi care aici fuseseră îngrămădite laolaltă, fie ele flori, tablouri sau cărţi. Şi

iat-o pe soţia mea, cu şorţul legat în talie şi bretelele atârnându-i la spate.

— Bună.

M-am apropiat de ea şi am sărutat-o pe obraz.

— Unde ai fost? m-a întrebat.

— Am făcut o plimbare.

I-am desfăcut şorţul şi i l-am legat mai bine, mângâind uniforma de asistentă de sub el. I-am cuprins încheietura mâinii şi i-am întors trupul spre mine, îmbrăţişând-o. I-am condus trupul mititel afară din bucătărie, în camera aglomerată. Am luat-o la dans, fredonând fals un vals cam grăbit.

— Henryk, ce faci? a întrebat ea râzând.

— Sunt fericit, am spus eu şi eram pe punctul de a-i explica, de a lăsa cuvintele să-mi iasă în pas de dans, de a-i dezvălui sentimentele mele şi de a o face părtaşă la ele, când Emilie s-a oprit brusc.

— Ce anume te-ar putea face fericit în situaţia asta? m-a întrebat, înălţându-se pe vârfurile picioarelor şi pri- vindu-mă cu o durere atât de adânc întipărită în ochi, încât mi-a frânt inima.

Mi-a atins obrazul cu palma ei şi m-a sărutat, după care s-a întors în bucătărie. Iar în momentul acela, adevărul realităţii m-a lovit atât de puternic, încât aproape m-a lăsat fără aer: motivul fericirii

mele era tocmai lucrul care ar fi
distrus-o pe Emilie

.MIRIAM

Rochia, uniforma este în poala ei. Tata doarme, iar întunericul se agaţă de toate colţurile camerei. Atinge nasturii, fini şi rotunzi. Buzunarul din faţă e zdrenţuit, iar prin colţul lui se iţeşte ceva. Bagă mâna înăuntru, iar materialul foşneşte, deşi nu se află nimic în buzunar care ar putea explica sunetul. Nu se vede niciun compartiment interior.

„E ceva aici”, îşi spune Miriam, vocea ei ricoşând în beznă.

Ia foarfeca de croitorie a mamei din sertarul dulapului din sufragerie. Simte metalul rece alunecând în mâinile ei calde, curba fină a mânerelor din oţel, şurubul micuţ care ţine laolaltă cele două tăişuri, permiţându-le totuşi să se mişte. Degetele ei mângâie cuţitele, până ajung la vârf, abia atingându-l, zăbovind cu buricul degetului deasupra lui.

Metalul îi străpunge pielea, iar în momentul în care ţâşneşte sângele, îşi simte trupul relaxându-se, ca şi cum ar fi fost cufundat într-o baie caldă. Priveşte picătura care i se formează pe buricul degetului. Inspiră adânc. Un conţinut nenumit începe să se închege.

E salutul familiarităţii. Un prieten vechi.

îşi drege vocea şi-şi vâră degetul în gură. Gustul de fier e ca un indicator pe limba ei, căldura lui cuprinzându-i cerul gurii.

Apropie foarfeca de cusătură şi taie câteva fire, iar în clipa în care îşi bagă degetele în deschizătură, găseşte înăuntru o bucată de hârtie, împăturită. Nu mai mare decât o cutie de chibrituri.

Când o desface, hârtia are mărimea unei foi de caiet şi e subţire ca un şerveţel. E acoperită cu cel mai mic scris de mână pe care l-a văzut vreodată Miriam. Aproape ilizibil. Lasă scrisoarea pe genunchi şi aprinde

veioza, ca s-o poată vedea în lumină, iar fusta ei neagră face ca literele gri, scrise cu creionul, să se distingă ceva mai bine. N-au fost lăsate margini, nu se văd paragrafe sau alineate, hârtia a fost complet acoperită, dintr-un capăt în celălalt. Pe ambele părţi.

Ridică scrisoarea în dreptul ochilor. Simte furnicături urcându-i de-a lungul braţelor. Miriam întoarce hârtia spre lumină, un borangic complex de cuvinte, şi citeşte.

Dragă Heniyk,

Eugenia Kawinska crede că nu mai există, a murit în clipa în care am devenit nimic mai mult decât un număr.

Moartea şi transformarea în cenuşă nu mai au nicio relevanţă acum.

0 ascult, dar cuvintele ei nu reuşesc să ajungă la mine. încerc să-mi păstrez speranţa. Doar că speranţa, aici, e ca visarea cu ochii deschişi, o fantezie copilărească şi excentrică. E naivitate. Nimic altceva decât o amintire.

Amintirea cărămizilor roşii de pe Peronul 17, din gara Berlin-Grunewald, dintr-o viaţă anterioară. Acum suntem înghiţite de filmul propriilor noastre corpuri. Păturile de lână par să se ridice singure,camuflându-ne într-o stagnare nedorită a materiei. Singura mişcare e respiraţia mea, atârnând vlăguită şi mohorâtă în aerul apusului de vară. Ţin creionul în mână, apărându-l cu propria-mi viaţă. în timp ce mulţi se roagă, nu găsesc nicio altă modalitate de a continua să fiu, de a continua să fiu eu, dincolo de toate astea, aşa că apăs cu putere creionul pe foaia de hârtie şi salvez o viaţă.

Eugenia a început să vorbească, aproape pentru sine, iar noi, prizoniere ale propriului nostru aer, am ascultat-o.

Ne-a povestit cum a fost prinsă.

Ascunsă într-o cutie vopsită în alb şi depozitată în spatele draperiilor, în magazia unei prăvălii din oraşul ei natal, Lublin, stătea şi aştepta. Asculta pământul cu- tremurându-se de furie sub tălpile soldaţilor care spintecau, violau şi incendiau oraşul întreg. Toţi oamenii au fost fie ucişi, fie deportaţi.

Eugenia a spus că părea un vis urât, unul în care trebuie să fugi, dar nu poţi, pentru că picioarele îţi sunt paralizate şi refuză să se mişte.

Aşa mă simt eu aici, în fiecare minut al fiecărei zile, fără tine.

Eugenia e catolică. Ţi-ar plăcea de ea; figura ei are o căldură aparte, are ceva ce oferă alinare. Cred că înainte de a ajunge aici arăta ca unul dintre îngerii din tabloul Fecioara între stânci, *radiind pace şi frumuseţe calmă. Faţa ei poartă semnele greutăţilor îndurate, are sprâncenele încruntate, iar ochii i se mişcă mult prea repede în orbite, dar atunci când vorbeşte, toată lumea se opreşte şi o ascultă. E atât de aşezată. De graţioasă. Părul şi buzele ei au o graţie angelică.*

Eugenia a spus că s-a decuplat de la zgomotul marşului morţii. Nu mai era nici adormită, nici trează. La un moment data auzit voci, şoapte şi sunetul unor paşi repezi şi a văzut cum se ridică o mică trapă laterală a cutiei, lăsând lumina să pătrundă înăuntru. Pentru că nu putea să-şi ridice capul, a privit de-a lungul scândurilor de lemn. A văzut o pereche de pantofi, pantofi albaştri, împodobiţi cu un firicel verde pe lateral. Pantofi de copil. Un şiret era legat neglijent, iar celălalt era complet desfăcut. 0 pereche de şoseţele gri se

ivea deasupra lor, iar din ele urcau două picioruşe roz, dolofane.

Erau o mamă şi un copil.

Eugenia ne-a povestit cum mama încerca să liniş-tească bebeluşul, dar el a ţipat când l-a împins îna-untru. Papuceii şi picioruşele încercau să iasă din cutie, dar erau mult prea mici pentru a se putea căţăra. Mama îi vorbea încetişor. I-a spus copilului să se aşeze, dar el continua să stea în picioare. Ţinea strâns în braţe o păturică şi, imediat ce a atins podeaua cu fundul, a ridicat braţele spre mama lui. Când a intrat în cutie, mama era desculţă şi, în ciuda faptului că nu purta decât o rochie subţire, şi-a dat jos jacheta şi a înfăşurat-o de două ori în jurul copilului, ca şi cum s-ar fi pregătit să-l pună la culcare. S-a aşezat şi s-a ghe-muit în jurul lui – nu era suficient spaţiu să se întindă. Şi-a poziţionat corpul în aşa fel încât ar fi putut să-l protejeze din absolut orice poziţie: ea îi era deopotrivă pernă, plapumă şi pat. S-au întins amândoi şi a închis capacul. Erau din nou cufundaţi în beznă

.Henryk, scriu cuvintele ei aici pentru a le păstra cumva, fiindcă vorbeşte într-un fel... asta e povestea ei, nu a mea.

„Nu voiam să-i văd faţa. 0 vreme a fost linişte, mama îi vorbea copilului în şoaptă, cuvintele ei erau liniştitoare. Auzul celor mai fine tonuri ale celei mai simple dintre plăceri m-a făcut să simt deşertăciunea crescând înă-untrul meu. Mă simţeam copleşită, îmi venea să vomit. Probabil că bebeluşul ceruse să fie alăptat, am auzit sunetele sănătoase ale suptului şi înghiţirii, tare la început, apoi din ce în ce mai încet Probabil că deja căzuse pradă somnului, când a pătruns uraganul înăuntru."

Miriam se lasă pe speteaza scaunului, în tăcere.8

HENRYK

Peroanele din gara Berlin-Grunewald nu reprezentau o ameninţare înainte de începerea războiului. Era un loc în care oamenii se înghesuiau pentru a profita de şansa de a lăsa totul în urmă, de şansa la libertate. Dar anul 1944 era unul ameninţător, iar plecările din gară nu mai erau prilej de vacanţă.

Oamenii erau forţaţi să călătorească. Spre o destinaţie necunoscută.

Transpirând şi chinuit de o sete care înăbuşea până şi ura ca fierea din măruntaiele mele, stăteam lângă Frieda, într-un loc înghesuit, dar nu

ne puteam odihni. Mutaţi şi înghiontiţi şi apoi mutaţi din nou.

Abia târziu în noaptea în care am fost arestaţi, după ce am fost purtaţi ore întregi pe străzi, ni s-a îngăduit în cele din urmă să ne rezemăm spinările de cărămizile roşii ale gării. Fără să scăpăm din ochi vagoanele de lemn pentru vite aliniate pe şine, m-am simţit în stare s-o privesc pe Frieda. Ochii îi erau scăldaţi în lacrimi care nu i se rostogoleau pe obraji.

— îmi pare rău, am spus.

Ne aflam în ochiul furtunii. Aşteptând. Pe Peronul 17 erau sute de oameni, toţi asemeni nouă. Ferindu-ne pe cât puteam de frigul nopţii. Şoaptele pline de nesiguranţă erau întrerupte de zgomotul cizmelor pe pavaj, de strigăte şi focuri de armă. Sute de oameni la un loc, unii cu bagaje, dar cei mai mulţi, ca noi, având-se doar unii pe alţii. Era înfăşurată în haina mea, i u gulerul bleumarin ridicat în dreptul urechilor şi cu părul desfăcut, atârnându-i pe umeri. îi simţeam inima bătând, ca şi cum fi fost conectaţi printr-un fir invizibil, fiecare bătaie insuflând viaţă inimii mele. O conversaţie a inimilor.

Cu Frieda, cuvintele nu-mi permiteau niciodată să mă exprim liber, aşa cum eram obişnuit. Mă ascundeam în spatele versurilor unor mari poeţi, ale celor mai mari artişti pe care ni-i dăduseră vremurile. Nu mă puteam baza pe propriile mele vorbe, pentru că îmi pârjoleau buzele şi îmi abrutizau limba. Ar fi trebuit să-i vorbesc cu propriile mele cuvinte, dar adesea nu era nevoie. Mă

bâlbâiam şi şovăiam să-i spun cât de noi şi de vii erau sentimentele mele. Ea mă fintuia cu privirea, facându-mă să-mi dezlipesc ochii de la propriile-mi degete, ocupate să se împletească între ele, şi mă vedea. Vedea până în adâncul cel mai adânc.

în ciuda faptului că eram profesor de literatură şi stăpâneam trei limbi, în faţa ei mă trezeam complet lipsit de experienţă. Trăncăneam fără noimă, lucru la fel de frustrant ca a folosi apă pe post de cerneală. Ea, în schimb, mă învăţa limbajul tăcerii şi poezia contactului vizual.

Mi-am închis ochii în faţa lumii din jur, ascultând bătăile inimii ei, asemenea picăturilor de ploaie căzând pe asfaltul străzii.

Avea un miros cald, care pentru mine însemna acasă.

N-am putut adormi în timp ce aşteptam pe peron, aşa că mi-am aşezat mâna pe gulerul aspru al hainei mele vechi. 0 ţineam pe Frieda lipită de mine şi mă izolasem într-un cocon al amintirilor, pentru că întoarcerea în trecut îmi dădea o şansă de a supravieţui nopţii.

MIRIAM

Sună telefonul.

Rămâne cu privirile pierdute la hârtia aşezată deasupra rochiei-uniformă, întinsă la capătul patului lui, până când negura dimineţii începe să-şi arunce umbrele în încăpere.

„Amândoi?”

Pe obraz i se prelinge o lacrimă, dar nu o şterge. O lasă să cadă şi e absorbită de materialul fustei.

Telefonul sună din nou, dar de data aceasta nu se mai opreşte. Miriam lasă rochia, scrisoarea şi pe tatăl ei să răspundă.

— Alo?

Nu se aude nimic la celălalt capăt.

— Alo?

Nimic. Inima îi bubuie în urechi.

— Cine e acolo?

Simte furnicături pe pielea cefei. Pe măsură ce tăcerea devine tot mai răsunătoare, pare să zguduie pereţii din jurul ei, aşa că ia receptorul de la ureche şi-l pune în furcă. Mâna îi e încleştată în jurul lui.

Porneşte apa în cadă, în lumina dimineţii, şi i se face pielea de găină în timp ce se cufundă în aburi. E închisă într-u

nmormânt. îngheţată. Fiorii se topesc în apa fierbinte. Asemenea picăturilor, gândurile ei se adună unul câte unul, până când se revarsă într-un şuvoi.

îmbrăcată într-o fustă largă de bumbac şi un pulover, se întoarce în cameră. Telefonul sună din nou. Ridică încet receptorul şi-l pune la ureche.

— Alo?

— Miriam, spune vocea de la celălalt capăt al firului. O voce cunoscută. *A lui.*

Axei.

Miriam închide imediat telefonul. Se holbează la el, la urmele de transpiraţie lăsate de palmele ei. îl deconectează şi-l aşază pe măsuţă: veioza cu abajur supradimensionat, o cutie de şerveţele, un carneţel, iar acum şi telefonul.

Amuţit.

Se aşază pe scaunul vechi, recondiţionat de nenumărate ori, acoperit acum cu o tapiserie de catifea. Degetele ei micuţe şi subţiri mângâie materialul, atingerea schimbându-i nuanţa, care trece de la maro-închis, la roşu-rubiniu.

Mâna ei se mişcă înainte şi înapoi pe suprafaţa tapisată.

De-a lungul anilor, a plâns şi a râs adesea cuibărită în scaunul ăsta, vorbind către spatele sau în faţa tatălui ei.

Degetele îi sunt într-un du-te-vino, mişcându-se tot mai repede pe textura catifelată, în care-şi înfige unghiile, pentru a produce un sunet satisfăcător. Gândurile ei dau târcoale scrisorii şi persoanei care a

scris-o, în timp ce mâinile i se transformă în gheare care strâng cu putere scaunul.

Verigheta e singura imperfecţiune, o fâşie groasă, din aur, care-i înghite degetul, doar pentrua-4-scuipa apoi din nou, fă- cându-i articulaţia să pară deformată. Dă drumul scaunului şi începe să tragă de inel. Nu l-a scos niciodată, nici măcar pentru o secundă, aşa încât gândul că ar putea face asta o determină să privească în jurul ei, în cameră.

Tata pare liniştit, cufundat în somn, în sine însuşi.

Trage de inel în sus şi-l trece peste încheietură. îi scapă din mână şi cade greu în poala fustei. Degetul ei palid şi expus e de un alb strălucitor. îşi mângâie cu buzele pielea cea nouă.

Neştiind ce să facă cu verigheta, o prinde între degetul mare şi arătător, apoi îşi ridică picioarele pe scaun, cu genunchii în dreptul gurii şi cu braţele încolăcite în jurul lor, aşezând inelul pe unul din genunchi. Priveşte cercul gol, o bandă nesfârşită.

Se aude interfonul sunând, iar ea sare ca arsă, verigheta rostogolindu-se pe podea. O culege dintr-un colţ al camerei, de unde aruncă scânteieri aurii, şi o aşază pentru moment în căptuşeala de mătase a buzunarului fustei bleumarin.

— Frieda, murmură tatăl ei, iar picioarele îi zvâcnesc asemenea labelor unui câine care visează.

Sunetul interfonului e urmat de o bătaie în uşă, iar o voce se aude dindărătul cutiei poştale. Nu aude ce spune, din pricina gălăgiei care se ridică dinspre pat, dar nu-i pasă.

Moartea şi transformarea în cenuşă nu mai au nicio relevanţă acum.

Ea e doamna Voight, nimic mai mult decât un nume, aşa cum Eugenia nu era nimic mai mult decât un număr. Dar uniforma, scrisoarea, înseamnă că mama a fost şi ea acolo.

Dar mama a murit. Fără ca Miriam să fi ştiut vreodată, iar tata... şi cine a fost Frieda?

E singură cu toate întrebările ei.

„E prea târziu", îşi spune. „Am ajuns prea târziu." Nu poate face absolut nimic pentru a reconstitui trecutul, pentru a pune întrebările potrivite, pentru a înţelege, pentru a-i *cunoaşte* cu adevărat. Pentru că asta... rochia asta schimbă totul; flecare amintire şi fiecare lucru pe care şi-a închipuit vreodată că-l ştie se volatilizează.

Aude o lovitură puternică în uşă, urmată de o voce familiară.

— Miriam! strigă vocea, iar ea, cu picioarele înţepenite şi reci, se împleticeşte spre coridor.

— Hilda?

Miriam deschide uşa, iar Hilda o atinge uşurel pe braţ, în drumul ei spre dormitorul bătrânului.

— Te simţi bine?

— Adormisem..., răspunde ea, urmând-o pe Hilda.

— Sigur că da. Tatăl tău pare odihnit.

Hilda se întoarce spre bolnav.

—Iar *tu* cum te simţi în această dimineaţă, domnule Winter? Henryk, arăţi bine astăzi.

Miriam se freacă la ochi, în timp ce Hilda se trânteşte pe marginea patului.

— Să-ţi pregătesc un ceai? O cafea?
— O cafea, te rog.
îşi desface geanta.
Miriam pune apă la fiert şi rămâne în bucătărie. Când ceainicul începe să şuiere, împroşcând apă pe aragaz, se repede să-l dea la o parte, întrebându-se cum de apa a fiert atât de repede. Un segment de timp pierdut.
Cât ai pocni din degete. Şi gata.
Ia ceainicul de pe foc.
— Somn, am nevoie de somn, spune ea în timp ce învârte pliculeţul de ceai între pereţii cănii.
— Ai nevoie de ajutor?
Hilda îşi scoate mănuşile în pragul uşii, iar Miriam extrage pliculeţul de ceai din cană, împreună cu o avalanşă lichidă.
— Nu mai ai cafea? întreabă Hilda.
— Nu mi-am dat seama, îmi pare rău.
Se ridică, să arunce ceaiul la chiuvetă.
— Nu-i nimic.
Hilda îi ia cana din mână.
— Am terminat aici.
Se întorc amândouă în dormitorul bătrânului.
— Cum a fost?
—Tăcut, dar s-a simţit bine.
Miriam se uită la corpul lui micşorat şi la geantă. Uniforma nu mai e la picioarele lui.
— Unde e rochia? întreabă ea. Rochia care era la picioarele lui, unde e?
Hilda i-o arată cu degetul.
— Aici.

Miriam se repede spre scaun, apucând-o cu ambele mâini. O ridică la piept.

— Ce este?

— O uniformă, cred.

Simte un fior traversându-i şira spinării.

— Şi ea a fost acolo, spune Miriam. Amândoi au fost acolo. Am găsit asta... o scrisoare... înăuntrul rochiei.

— E totul în regulă? întreabă Hilda.

Pentru că Miriam nu răspunde, Hilda continuă să vorbească.

— De ce nu ieşi la o plimbare astăzi? Tatăl tău e singurul meu pacient din dimineaţa asta, aşa că ai putea...

Se duc împreună în sufragerie, care miroase a ceară de lemn şi soare prăfuit.

— E o dimineaţă tare frumoasă.

Hilda trage draperiile şi deschide ferestrele, încercând s-o convingă. Lumina pătrunde în camera aceea de mult uitată, iar particulele de praf plutesc pretutindeni în jurul lor.

— Nu pot să-l las singur, zice ea. Am... am lipsit atât de mult timp. Nu-l voi părăsi din nou.

Hilda se aşază şi atinge cu o mână braţul lui Miriam.

— N-au vrut să ştii. Dacă ar fi vrut asta, ai fi ştiut. Hai, du-te şi fă o plimbare. Te va ajuta să-ţi pui ordine în gânduri.

Simte cum propunerea Hildei îi dezmorţeşte corpul şi încuviinţează.

— Rămân eu aici.

Şi, în ciuda faptului că nicio părticică din trupul lui Miriam nu vrea să se mişte, e împinsă de la spate într-o haină şi o pereche de cizme, dată pe uşă afară.

— O să-ţi facă bine. Du-te, îi spune Hilda. Ne descurcăm.

Miriam simte frigul muşcător, în timp ce păşeşte în josul
străzii. Aerul curat de afară, trezirea greoaie a oraşului şi lipsa maşinilor de pe străzi, toate indică faptul că e duminică. Lumea continuă să se mişte. La fel ca picioarele ei.

A trecut atât de mult timp de când n-a mai mers aşa, fără ţintă, iar pe măsură ce înaintează, muşchii i se dezmorţesc. La intersecţie, o coteşte la dreapta, spre Dancklemannstrasse, unde blocurile de locuinţe berlineze clasice strălucesc în lumina dimineţii. Toate magazinele şi restaurantele sunt închise, iar suporturile pentru biciclete, goale. Vitrinele se contopesc unele în celelalte, asemenea vagoanelor unui tren greoi. Trece prin dreptul unui magazin de îmbrăcăminte, al unui restaurant cu specific italienesc, pe lângă un anticariat şi un magazin de viniluri. Locuitorii apartamentelor de deasupra sunt cufundaţi în somn.

Păşeşte în ritmul unui tren pe calea ferată, în ritmul bătăilor inimii ei, dar mintea îi rătăceşte într-o scrisoare din trecut.

Peronul 17. Fotografiile înfăţişând vagoane de vite din cartea pe care a văzut-o la bibliotecă. Şi nota de subsol, gara Grunewald. Locul din care oamenii erau

deportaţi, printre ei şi părinţii săi, fără îndoială, trimişi în lagăre de concentrare.

Când se apropie de Lietzensee, o ia spre dreapta, către Sophie-Charlotten-Strasse. Reface drumul înapoi, spre locul în care a început totul. Pentru că amândoi au supravieţuit, chiar dacă au fost despărţiţi, amândoi au reuşit să rămână în viaţă.

Intră în gara Grunewald, respirând precipitat şi cu inima bubuindu-i în urechi. Gara e pustie în timp ce păşeşte în interiorul clădirii din cărămidă; florăria dinăuntru e închisă, iar faptul că un asemenea loc care ar fi trebuit să fie plin de paşi e atât de tăcut face ca liniştea să devină asurzitoare. Un indicator alb, acoperit cu litere mari şi negre, o conduce spre şine. Trage adânc aer în piept şi îl urmează.9

MIRIAM

Şinele sunt ruginite, acoperite de frunze şi pietre. Miriam stă pe peron, iar vântul vuieşte în j urul ei asemenea unei creaturi însufleţite, scrâşnind, şuierând şi gemând încet prin crengile c opacilor. Simte furnicături în vârful nasului, iar urechile îi pulsează. Stă şi parcă aşteaptă sosirea unui tren din trecut.

Trei traverse din lemn puse la întâmplare una peste alta susţin o placă de bronz prinsă în şuruburi, în memoria deportărilor pornite de aici. Cu ani în urmă. Cu o viaţă în urmă, se gândeşte. Mâinile îi îngheaţă şi

simte cum i se taie genunchii, în timp ce stă acolo, în picioare. Aşteptând.

Codiţe de trandafiri se leagănă în bătaia vântului. Depuşi odată acolo, în memoria celor ucişi, petalele lor se alătură frunzelor şi pietrelor gri de sub picioarele trecătorilor. O petală pluteşte pe deasupra picioarelor ei, cândva roşie, acum înnegrită. Se apleacă şi ridică o piatră, mângâind cu degetele marginile zimţate, iar greutatea ei în palmă i se pare reconfortantă.

Milioane de oameni au fost deportaţi, ucişi. Aceia care aduc aici flori vin să-şi amintească, dar părinţii ei au ales să uite. De ce?

Aşază o piatră pe traverse.

— Pentru mama, spune ea, apoi mai alege o piatră, pe care o aşază lângă prima, în aşa fel încât să se atingă una pe cealaltă. Pentru tata.

Ei au supravieţuit. Când cei mai mulţi au murit. Au ales o viaţă eliberată de trecut, dar Miriam nu înţelege de ce mama ei a păstrat uniforma. Norii se adună pe cer, iar vântul bate cu putere.

„Dar, dacă ai ales să uiţi, spune ea în şoaptă, aplecându-se până la nivelul celor două pietre aşezate pe traversa de cale ferată, de ce ai păstrat rochia?”

îşi strânge buzele cu putere.

„Şi scrisoarea.”

Nu cunoştea nicio Eugenia. De ce ar fi păstrat o scrisoare care nu-i „aparţinea” cu adevărat?

Amintirile ei se risipesc precum fumul, purtate de curenţii de aer, dizolvate brusc de zgomotul pietrelor scrâşnind sub tălpile cuiva, undeva în spatele ei. Face un efort să se ridice pe picioarele îngheţate. Doi

oameni, un cuplu, amândoi îmbrăcaţi în pardesie lungi şi purtând căciuli de blană, se apropie ţinând în mâini buchete de flori, iar Miriam îi salută printr-o înclinare a capului, înainte să observe pietrele. Atât de multe pietre, atât de mulţi oameni. De ce ar fi păstrat mama rochia cu o singură scrisoare?

Trebuie să fie ceva mai mult aici.

Altceva, poate.

în timp ce picioarele ei încep să prindă viaţă din nou, simte impulsul de a pleca din locul acela încremenit în chihlimbarul memoriei şi de a se întoarce acasă, în prezent, la tatăl ei şi la rochie. De a afla ce s-a întâmplat cu ei. îi ies aburi din gură când respiră în ploaia care a început să cadă încetişor.

Cerul scutură o ploaie gri, pe când ea traversează gara şi iese înapoi în stradă, iar în momentul în care ajunge în capătul parcării, e deja udă leoarcă, picăturile prelingându-i-se de pe glugă direct pe faţă. Găseşte un taxi rătăcit şi îi face semn să oprească.

Zornăitul vesel care vine dinspre radio şi şoferul de taxi o paralizează pe Miriam, reducând-o la tăcere. E un adevărat asalt asupra simţurilor, după liniştea desăvârşită a peronului. Comemorarea solemnă a trecutului batjocorită de muzică ieftină.

— încotro, păpuşă? întreabă şoferul, potrivindu-şi oglinda retrovizoare în aşa fel încât s-o poată vedea.

îi spune şi observă pata unsuroasă lăsată de degetele lui pe suprafaţa oglinzii. Fragmentează lumina într-un model unic, ce continuă să-i atragă privirile, în vreme ce înaintează pe străzile pustii. Scârţâitul ştergătoarelor transformă picăturile de pe

parbriz în stele căzătoare. Când se apropie de casă, se întreabă unde o fi Axei şi simte dintr-odată că-i vine să vomite, doar gândindu-se la el.

— Nu te deranjează dacă dau drumul la radio, nu?

Simte veselia falsă din ciripitul şoferului.

îi plăteşte taximetristului cursa. El îi urează „Crăciun fericit!" şi pleacă, lăsând-o pe treptele blocului mare, cu cinci etaje, străjuit de o parte şi de alta de stejari ale căror frunze zac pe trotuarele pietruite. Uşa principală e asemenea unei lumini strălucitoare ce ghidează spre casă vapoarele rătăcite pe mare.

După ce o descuie, începe să urce treptele, iar apa îi picură de pe blăniţa din jurul glugii pe pielea umedă. Se mişcă pe cât de repede poate, dar picioarele o ţin pe loc, fiecare pas îi e îngreunat, de parcă ar merge prin apă.

Caută cheia în geantă, o răsuceşte în broască şi intră în apartament.

Timpul se derulează în cadre cinematice. Clipire. Cadru. Mişcare. Gândurile i se răsucesc în spirală. Aude foşnetul saltelei şi radioul pornit.

Uşa camerei lui se deschide şi pare mort.

Face un pas în cameră, nesigură şi totuşi nerăbdătoare, dar se opreşte în clipa în care mirosul de fruct răscopt, intensificat de faptul că fusese plecată, o loveşte ca un zid.

Pieptul lui se ridică, apoi coboară.

Zâmbeşte spre Hilda, care e aşezată pe scaun. La radio se aude în surdină un concert de vioară, iar Miriam

aude notele ascuţite şi tulburătoare rostogolindu-se în cascadă, amintindu-i de călătorii şi despărţiri.

— S-a făcut urât afară, nu-i aşa?

Ea încuviinţează.

— M-am gândit la ceva, spune Hilda, ridicându-se în picioare. Dacă tot te-ai întors şi ai de gând să rămâi, poate ai vrea să te vadă un doctor?

Miriam îşi scoate haina şi sărută pielea pergamentoasă a tatălui ei.

— Nu e nimic în neregulă cu mine.

Tonul vocii lui Miriam se ridică, apoi coboară brusc, şi simte că-şi pierde echilibrul. Rătăcită undeva între motivaţia pe care a simţit-o pe peron, uitându-se la pietre, şi lipsa de sens din momentul acesta, odată întoarsă în apartament.

Hilda îşi pune ochelarii în geantă.

— Cred că te descurci minunat. însă ar fi greşit din partea mea să nu-ţi ofer o formă de ajutor, fie el medical sau de altă natură.

îşi încheie geanta şi o pune pe umăr.

— Gândeşte-te, bine?

Miriam se uită spre tatăl ei; o fâşie de lumină rozalie îi traversează fruntea şi obrajii. îi atinge podul palmei cu degetele.

— Dacă asta *e* ceea ce-ţi doreşti să faci, continuă Hilda.

Frustrarea o cuprinde cu atâta furie, încât simte că-şi doreşte să se năpustească asupra Hildei şi s-o sfâşie în bucăţi.

— Sunt tot felul de instituţii, un azil de exemplu, în cazul în care simţi că e prea greu. Nu te-ar învinovăţi nimeni pentru asta, pur şi simplu...

Focul interior se stinge cu un şuierat.

— Nu. Trebuie. Vreau, o imploră ea pe Hilda.

— Atunci va trebui să avem grijă şi de tine, ca să fii în stare să-ţi poţi îngriji tatăl. îţi pot face o programare.

Hilda o sărută pe Miriam pe ambii obraji, punând astfel capăt conversaţiei, după care iese din apartament.

Violonistul cântă în continuare, dar Miriam opreşte radioul, înăbuşind armonia muzicii.HENRYK

Amintirea Friedei îmbrăcată în haina mea, culorile miezului nopţii. Ştiu că dacă voi reuşi să-mi amintesc, dacă voi rezista... caut o amintire care m-a ţinut în viaţă.

Dacă m-a ţinut în viaţă atunci, mă va ţine din nou.

O găsesc printre umbre, la fel de uşor ca pe propriul nume.

Yeats.

Imaginile dansează precum stropii de ploaie, în timp ce-mi scoteam haina şi o agăţam în cuierul de pe uşa băii Friedei.

— Astăzi ţi-au ars cărţile.

Frieda mi-a întins o cană de ceai negru, iar eu m-am aşezat pe marginea patului ei, trecându-mi degetele prin părul ud. Patul, care servea şi pe post de canapea, era singurul obiect de mobilier din cameră, cu excepţia unei măsuţe de cafea. Pereţii fuseseră zugrăviţi în roz pal, o nuanţă profundă de trandafir fanat. Simţeam căldură, în ciuda faptului că îmi era frig.

Apartamentul ei era orientat spre est şi era situat în mijlocul clădirii. Avea o singură fereastră, la baie, iar faptul că

in;Hintru nu pătrundea lumina soarelui însemna că nu păli undea nici căldura lui.

— Şi s-a pus o recompensă de zece mii pe capul tău. Stătea în faţa mea, aşezată pe măsuţa joasă, suflând în

.iluirul care se ridica precum fumul din cana de ceai. Genunchii noştri aproape se atingeau.

— Zece mii?

— Da. Crezi că valorezi mai mult? A izbucnit în râs.

— Nu. încă puţin şi o să mă denunţi chiar tu.

— Nu spune aşa ceva.

Genunchiul meu l-a atins pe al ei, iar Frieda s-a retras.

— Cărţile mele. Pe toate?

Mă durea, deşi ştiam că n-ar fi trebuit.

— Nu-ţi face prea multe griji, ai fost într-o companie cât **se** poate de bună. Norii vor fi plini de texte mâine-dimineaţă. Priveşte cerul, iar lumea întreagă îţi va putea citi cuvintele.

Am sorbit din ceai, privind lichidul din cană.

— Ce s-a întâmplat?

— îi ard pe Wells şi Freud, îmi imaginez că nimeni nu va simţi lipsa cărţilor mele.

— Cu siguranţă o vor simţi. Uită-te la mine.

Continuam să privesc lichidul din cană. M-a înghiontit cu
genunchii şi a fost cât pe ce să vărs ceaiul pe mine.

— E doar o punere în scenă. Cărţile vor supravieţui focului.

în momentul acela am ridicat ochii spre ea şi am privit-o cu adevărat.

— Emilie are posibilitatea să plece din Berlin, am spus.

— 0...

S-a dat puţin înapoi.

— Când pleci?

— Nu plec. Nu pot pleca.

— Dar trebuie.

— Nu, nu te las singură.
— Dar aici e vorba de viaţa ta. De viaţa lui Emilie. Nu ai de ales.
Apoi, după o scurtă pauză:
— I-ai spus?
— I-am spus adevărul, ca să poată pleca dacă vrea. Dar nu a făcut-o. M-a numit neghiob.
—Are dreptate.
Frieda zâmbea.
— într-un context diferit, ea şi cu mine am fi putut fi prietene bune. îi dau dreptate în privinţa asta. Nu ai de ce să rămâi aici.
— Frieda, am spus, iar ea a ridicat ochii spre mine. Cine e neghiobul acum?
Şi-a înclinat capul într-o parte, încetişor de tot, iar tot ce-mi doream în clipa aceea era să-i mângâi obrazul şi bărbia şi s-o trag aproape de mine.
— Ştii că trebuie s-o spun: Nu ai de ales, Henryk. Trebuie să pleci.
— Asta te face să te simţi mai bine?
— Mai bine?! Cum adică? Să-ţi spun să pleci cu soţia ta, poate pentru totdeauna? Să te îndemn să mă părăseşti şi să-ţi trăieşti viaţa bine-mersi, cine ştie unde?
— Atunci de ce?
Feţele noastre erau una lângă cealaltă, despărţite doar de aburul care se ridica din cănile de ceai.
— Pentru că poate ai nevoie s-o auzi. De la mine.
— Permisiunea?
Ea a încuviinţat.

— Dacă aş fi avut nevoie de permisiune ca să plec, n-aş fi rămas din capul locului. Nu e atât de simplu şi o ştii cât se poate de bine.

Am pus cana pe podea.

— Ţara asta e în ruină, a zis Frieda.

Dar, în timp ce buzele ei se mişcau, nu-mi puteam lua privirea de la ochii ei şi am simţit deodată legătura aceea nerostită pe care o simţisem şi în trecut. Nu era susţinută de nimic concret, doar de o recunoaştere profundă şi uşor inconfortabilă. N-o înţelegeam, dar ştiam că în asta consta puterea noastră.

— Nici ţara şi nici vreo formă de patriotism prost înţeles nu mă determină să rămân. Stau pentru că nu pot să plec de lângă tine.

— Ba poţi, a zis ea în şoaptă. Dacă eu pot să plec de lângă tine, atunci poţi şi tu.

Am zâmbit.

— Pot să plec. Pot, a repetat ea, mai mult pentru sine.

M-am aplecat atât de mult înainte, ghemuit în faţa ei, încât îi simţeam respiraţia caldă pe obraz.

— Pe cine încerci să convingi?

— Toate cuvintele astea nu au niciun sens, a zis.

— Ştiu, vorbim, dar... am lăsat fraza neterminată. Eram într-un război; îmi doream să-i sărut buzele şi să-mi

dau seama ce voiam să spun prin intermediul lor. Dar, dacă aş fi făcut asta, aş fi pierdut contactul cu privirea ei, şi era ceva magic în simplul fapt de a mă răsfăţa scăldându-mă în ochii ei.

— Iubesc Germania, am zis tânjind să-i aud replica. Şi mă refer la vechea Germanie.

— Frieda a zâmbit şi s-a retras, sorbind din cana de ceai, pe care a aşezat-o apoi pe podea, lângă a mea.Eşti exact ca Yeats.

Făcea atât de des lucrul ăsta, surprinzându-mă cu câte o remarcă în care credea, dar care pentru mine n-avea nicio noimă. Am scos un mormăit neinteligibil. îi priveam forma umerilor, înclinaţia capului, obrazul.

A izbucnit într-un hohot de râs.

— Confunzi iubirea pentru ţară cu iubirea pentru o femeie.

M-am lăsat pe spate.

— Ai vreun argument?

— Să luăm, de exemplu, *Leda and the Swan.* E despre violarea unei ţări, nu a unei femei. Iubirea lui se îndreaptă spre Irlanda. Un petic mohorât de pământ, pe care îl numeşte casă. Mă aşezi în drumul tău. Dar iubirea pentru Germania e cea care te ţine de fapt aici, nu eu.

I-am luat în mâini ambele palme şi i-am mângâiat încheieturile cu degetul mare. încet.

— Nu mă jigni.

— Se spune că Yeats a iubit femei, dar adevărul e că şi-a iubit ţara, ţara aceea sfâşiată, mai mult decât orice altceva.

— E ceva greşit în asta?

— Nu, doar încerc să-ţi spun că, dacă ai privi adânc în sufletul tău, ţi-ai da seama că eu reprezint pentru tine tot ceea ce înseamnă Germania, cu lucrurile ei bune şi rele.

Şi-a întors privirea de la mine.

— Aşa că nu le poţi despărţi una de cealaltă.

— E adevărat, dar pe tine nu te părăsesc. Ţara poate să se ducă dracului.

— S-a dus deja.

— în cazul ăsta, ai terminat ce aveai de spus?

Vârfurile nasurilor noastre se atingeau şi ştiam că, dacă voi face până şi cea mai mică mişcare şi voi pierde contactul cu ochii ei, am fi continuat conversaţia folosin- ilu-ne trupurile.

Frieda s-a retras.

— Nu, a zis ea, nu am terminat.

— Continuă, te rog. Nu-mi da voie să te opresc.

I-am cuprins din nou palmele în mâinile mele şi am tras-o mai aproape de mine, genunchii noştri împletiţi atingându-se.

— *în timp ce oamenilor buni le lipsesc convingerile,* a început ea.

— *Ticăloşii sunt plini de pasiuni intense,* am continuat eu şi am început să-i mângâi încheietura cu degetul mare.

— Exact. Aşa sunt oamenii, a zis ea.

— Vrei să spui că sunt lipsit de pasiune?

— Nu, vreau să spun că nu ai convingeri.

— Serios?

în timp ce vorbeam, îi simţeam buzele atingându-le pe ale mele, o aşteptare uşoară ca o pană. Dar nu-i mai vedeam ochii, mai strălucitori şi mai verzi ca niciodată.

— Yeats reprezintă umanitatea, condiţia umană, *omul,* nu oamenii.

— Ei bine, aşa cum deja ştii...

Mi-a atins bărbia şi mi-a ridicat spre ea privirea care-mi alunecase pe o şuviţă căzută pe umărul ei.

— Eu sunt plină şi de pasiune... şi de convingeri.

Şi a zâmbit.

— Tu, am zis eu, tu eşti cu totul altfel.

M-a sărutat, lipindu-se cu totul de mine. îşi încheiase argumentaţia, permiţându-le mâinilor mele să-i exploreze restul trupului.

Iar în timp ce corpurile noastre vorbeau, într-un efort tăcut, am rămas nedespărţiţi.

MIRIAM

Scoate rochia şi stă cu ea pe genunchi, alături de bătrânul care sforăie încetişor. Poeziile, volumele, *când totul cade iarăşi în ruină.* Realitatea zguduitoare a căderii Zidului Berlinului, imposibilitatea faptului că şi-a părăsit soţul şi... chipurile supte ale victimelor Holocaustului, *gravate-n piatră...* pentru a nu fi uitate. Desface scrisoarea.

Şi dacă rochia nu a fost de fapt a mamei? Licărul de speranţă o face pe Miriam să recitească scrisoarea; nici măcar nu ştie unde se află oraşul Lublin.

Atinge rochia, trecându-şi degetele peste bumbacul grosolan. Pune vârful fiecărui deget pe câte o dungă diferită, ca şi cum ar cânta la pian. Degetul mare, arătătorul, degetul mijlociu, inelarul – acum fără inel, se gândeşte – şi degetul mic, apoi o ia de la capăt. Pielea albă, subţiată în locul în care fusese inelul străluceşte în lumina tatălui ei.

Degetele ei traversează din nou dungile rochiei, până ajung la buzunar. Se vede un fir atârnând din locul în care Miriam a descoperit scrisoarea. încearcă să îl îndese la loc şi pipăie cu degetele. Trebuie să mai fie ceva.

Degetele ei scotocesc buzunarul zdrenţuit, dar nu descoperă decât materialul rochiei şi se impregnează de mirosul nefericirii.

10 HENRYK

Frieda s-a ridicat prima. Probabil din cauză că de obicei eu eram acela care pleca, lăsând-o în urmă. Am băut amândoi apă.

— Trebuie să pleci. Mai e puţin şi intră în vigoare restricţia de circulaţie, a zis încet.

— Aş putea să rămân, am spus eu cu inima îndoită.

— Ştim amândoi că nu se poate.

S-a îmbrăcat cu gesturi leneşe, îndesându-şi cămaşa descheiată în fusta pe sub care nu mai purta nimic. I-am cuprins talia cu braţele şi mi-am lipit nasul de părul ei.

— Intr-o altă lume, am zis.

— într-o altă viaţă, a oftat ea. Ştii versul acela din Yeats care mă bântuie mereu?

Am scuturat din cap, încercând să mă afund şi mai adânc în părul ei.

— *Ceremonia inocenţei s-a pierdut.*

— *A devenit inutilă,* am zis eu, corectând-o şi sărutându-i pielea cefei, pe care buzele mele o dezveliseră.

— *Ceremonia inocenţei a devenit inutilă,* a repetat. Am încuviinţat, în timp ce suflam peste pielea umedă pe care buzele mele o lăsaseră în urmă.

— *Ceremonia inocenţei a devenit inutilă,* a spus din nou. E atât de adevărat.

— Trebuie să plec.

— Trebuie să pleci.

S-a întors cu faţa spre mine, ca s-o pot săruta din nou.MIRIAM

Mirosul rochiei pluteşte în aer, iar noaptea se lasă în jurul lor, şi Miriam, deşi înfrântă, verifică fiecare milimetru al buzunarului, căutând ceva, orice ar putea explica motivul pentru care mama ei ar fi păstrat o asemenea uniformă, cu o singură scrisoare care nu-i spune absolut nimic şi despre care, din câte îşi poate aminti, părinţii ei nu pomeniseră absolut niciodată. Şi, în timp ce simte cum o cuprinde deznădejdea, degetele ei descoperă o îndoitură înăuntrul buzunarului, iar în ea pipăie o altă bucată de hârtie.

îndreptându-se de spate, încearcă să apuce hârtia ascunsă în buzunar între degetul arătător şi degetul mijlociu, dar nu reuşeşte.

— Mai e ceva aici, îi zice ea tatălui ei.

Se duce din nou la trusa de croitorie a mamei şi scoate încă o dată foarfeca. De data asta o ia direct de mâner şi se întoarce cu ea în dormitorul bătrânului.

Cu mâini tremurătoare, se apleacă deasupra rochiei, taie firul pe cusătură şi desface întreg buzunarul. Descoperă înăuntru încă trei foi de hârtie micuţe, împăturite, de mărimea unei cutii de chibrituri.

— încă trei, zice Miriam şi lasă jos buzunarul desfăcut, împreună cu foarfeca.

Desface cu grijă foaia.

E de mărimea unui volum broşat, are un colţ rupt şi e acoperită pe ambele părţi cu un scris de mână mărunţel, în creion.

Pare a fi scris în întregime în franceză. Mai desface unul, scris pe cea mai mică bucată de hârtie pe care a văzut-o vreodată.

— Tu le-ai scris? îşi întreabă tatăl, dar el nu dă niciun semn că ar auzi-o.

Miriam nu-l poate descifra, scrisul e mult prea mic, iar licărul de speranţă i se năruie; e scris tot în franceză.

Mama. Care n-a citit şi nici n-a vorbit vreodată o altă limbă în afară de germană. Biletele astea nu sunt *pentru* ea, se gândeşte uşurată, şi nici nu pot fi *de la* ea. Dar de la cine, atunci?

Aprinde lumina şi se apropie de veioza de lângă patul lui, aprinzând-o şi pe aceasta. Cel de-al treilea bilet e scris pe o bucată de hârtie de mărimea unui portmoneu şi e acoperit de scris pe ambele feţe. îl priveşte de aproape, e scris în germană.

Henryk,
Sunt în viaţă. Cel puţin aşa cred. Dacă am murit, atunci ăsta e iadul cel mai rău dintre toate. Te-am văzut – ştiu că erai tu – în timp ce eram împinsă în vagon, pe peron. Eram peste douăzeci, înghesuiţi în spaţiul ăla strâmt, dintre care şase morţi, înainte chiar ca trenul să plec
edin gară. Dar ţi-am zărit bărbia din profil, când întorceai capul, şi încordarea îţi trăda frica.

îmi aduc aminte cum îmi odihneam capul pe umărul tău, mângâind cu nasul pielea fină de sub

lobul urechii tale. Mirosul tău aici – în locul ăsta minuscul – ascuns de restul lumii, a fost al meu şi numai al meu. 0 amintire îndulcită de parfumul ţigării tale şi de armonia cuvintelor, în vreme ce-mi citeşti. Te uitai în toate direcţiile – îmi place să cred că mă căutai din priviri, dar poate că erai prea înfricoşat să-mi mai porţi de grijă.

Sloiuri de gheaţă mi-au acoperit inima şi nu se vor mai topi decât când te voi întâlni din nou. Simt că şi tu eşti în viaţă, fiindcă ştiu că eşti puternic şi pop îndura multe.

Simt aerul sărat, îmi imaginez valurile, nisipul. Aici nu e loc. Am oameni sub tălpi, lipiţi de mine, şi chiar deasupra mea, dacă nu reuşesc să rămân în picioare. Respir aer reciclat

Aproape că nu-ţi pot descrie ceea ce văd. Mă gândesc doar la faptul că poate tu eşti într-un loc mai bun, că nu suferi. Iar gândul la tine în condiţiile astea îmi face şi mai mult rău.

Voi încerca să descopăr ce s-a întâmplat. Nimeni de aici nu pare să mă audă sau să înţeleagă ce spun. Cu toţii se învârt în cerc, fără scop, prizonieri în propriile lumi mutilate de pierdere şi durere, încercând să se adapteze noilor reguli.

în momentul în care voi afla unde sunt, voi încerca să-ţi dau un semn. îmi pare rău.

Miriam pune jos scrisoarea. Tocmai fusese pe peron, iar tatăl ei fusese şi el acolo.

— Scrisoarea e pentru tine, zice ea.

El nu spune nimic.

— Poate e de la mama?

Dar pare a fi fost scrisă de aceeaşi mână ca şi prima. Aşază bucăţile de hârtie una lângă cealaltă şi o ia şi pe cea de-a treia, dar nu reuşeşte să desluşească nimic. E scrisă tot în franceză. Acelaşi scris de mână.

— Sau poate de la Frieda? întreabă ea, rostind numele cu precauţie.

Bătrânul nu reacţionează în niciun fel.

Ştie că n-ar trebui să spere, dar poate că va reveni la viaţă, dacă reuşeşte să găsească ceva care să-l aducă înapoi, să-i ofere un motiv pentru a trăi.

Capul ei e plin de întrebări, dar mâinile i se îndreaptă spre foarfece, la rochia, împreună cu geanta şi cearşaful în care a găsit-o şi le duce pe toate pe masa din sufragerie. Dă la o parte şervetele, lumânările şi faţa de masă, apoi întinde cearşaful şi pune deasupra lui rochia. După ce aprinde toate luminile, începe să pipăie gulerul şi mânecile.

E entuziasmată ca un copil mic.

îşi trece degetele peste cusături şi încearcă să nu observe pielea uscată şi descuamată a mâinilor ei. Desface nasturii şi îşi strecoară mâna în interiorul rochiei, presând materialul între palme, însă tivurile sunt bombate, ca şi cum ceva s-ar afla înăuntrul lor.

Mai sunt

.Se uită la rochia întinsă în faţa ei; un cadavru aşteptând să fie autopsiat. Desface cusăturile de-a lungul tivurilor gulerului şi mai găseşte o bucată de hârtie, pe care o scoate şi o pune deoparte, apoi încă una şi încă una. Tot gulerul e burduşit de hârtii.

Desfăcând cusătură după cusătură, aşază toate biletele unul lângă celălalt, continuând să descoasă şi să scoată la lumină scrisoare după scrisoare. în orele care urmează, găseşte o mulţime de petice de hârtie ascunse peste tot, în cusătura din talie, în mâneci şi în fiecare tiv în parte.

Munceşte din greu pentru a dezgropa trecutul.

Scoate la lumină cuvinte vechi. Răni vechi.

Mirosul rânced al rochiei inundă încăperea, capul ei devenind la fel de îmbâcsit precum bumbacul.

Se uită la cantitatea impresionantă de scrisori ascunse. Sunt atât de multe. Unele sunt scrise pe foi mari, altele pe câte un petic de mărimea degetului mare. Unele au pe ele litere tipărite sau bătute la maşină, altele sunt scrise pe marginile goale ale unor pagini rupte din cărţi. Una e scrisă pe spatele unei partituri. Cele mai multe sunt împăturite, având dimensiuni foarte mici. Altele sunt făcute sul, groase cam cât un deget.

Când e sigură că a descoperit tot ce fusese ascuns în rochia aceea, Miriam începe să numere şi să despăturească scrisorile. Le ia în mână pe fiecare în parte. Multe sunt scrise în franceză, atât de multe încât la final face din ele două grămăjoare. Găseşte una în germană, pe care o poate citi, aşa că o ridică în lumină.

Henryk,

îţi scriu ţie, dar o fac şi pentru mine însămi. Fiindcă ştiu

că, dacă nu o fac, mă voi pierde în mulţime.

Inima mea e frântă – nu ştiu dacă ai parte de un tratament mai bun, dar mă tem de ce e mai rău. Nu meriţi asta. Nu ştiu dacă trăieşti, dacă suferi. Gândul la suferinţa ta îmi face pielea să mi se strângă mai rău decât păduchii care mă torturează.

Poate că nu te-au urcat în tren, poate că nu pe tine te-am văzut atunci, poate ai reuşit să scapi, iar acum eşti cu Emilie, ducându-vă viaţa fericiţi. Poate ai reuşit să treci graniţa, poate eşti...

Propoziţia a fost lăsată neterminată.

Emilie. Scrisoarea pomeneşte de mama. Inima lui Miriam îşi ia avânt şi se înalţă. Mama n-a fost acolo. *Scăpat. Fericiţi...* Lumea pare că se învârte în jurul unei axe. Dar tata are tatuajul. N-are cum să fi scăpat. Continuă să citească. Cuvintele scrise de data aceasta cu stiloul s-au decolorat.

Gândul la voi doi împreună mă umple de speranţă, deşi mă sfâşie să ştiu că nu te gândeşti la mine, că nu mă doreşti. Că eu sunt aici, iar tu eşti fericit. Mă torturez de una singură cu gândurile astea, în timp ce viaţa în lagăr îmi torturează corpul şi mintea.

Ştiam că era o idee proastă să merg acasă. Am fost la tine în ziua aceea. Ştiam că, dacă era să vă ajut pe tine şi pe Emilie să fugiţi, trebuia să dai ceva la schimb. Viitorul mă îngrozea. Odată ce intrai în posesia inelului şi a diamantelor pe care le luasem de la mama, tu şi Emilie eraţi liberi să plecaţi.

Şi, odată plecat, nu te-aş mai fi văzut, iar tu n-ai mai fi avut nevoie de mine. Ai fi fost departe, în siguranţă

.dar nu cu mine. Aş fi fost abandonată şi, in vreme ce fiecare pas mă purta spre tine, temându-mă de ropotul cizmelor mărşăluind în spatele meu, ştiam că, orice ar fi urmat să se întâmple, noi doi vom fi despărpţi.

Nu ştiu dacă te-am ţinut în loc, îmi place să cred că nu. Am stat în casa mamei mele, prizonieră sub o cupolă de sticlă, în timp ce acum sunt ostatică între ziduri de cărămidă, garduri electrice şi sârmă ghimpată.

Mă întreb dacă am fi putut fi împreună, dacă n-ar fi fost războiul.

Oare războiul e cel care ne-a adus împreună sau cel care ne-a distrus?

Când nu ai deschis la bătaia mea în uşă, m-am temut că am ajuns prea târziu, că adusesem deja lupii la uşa ta. Dar mi-a răspuns Emilie. A deschis uşa şi mi-a spus să plec. Am fost geloasă, copleşită de tristeţe şi durere, la vederea frumuseţii şi a simplităţii ei, dar, mai mult decât orice, eram geloasă din cauză că ea te găsise prima. Mi-am proptit umărul în uşă şi am împins-o în cameră.

Stăteam acolo amândouă, respirând gâfâit şi sacadat. E uimitor cât de tăcută poate fi furia.

Am pus diamantele în mâna lui Emilie. încercam să-i transmit cât mai multe, dar mă privea ca şi cum aş fi încercat s-o jefuiesc.

„Plecaţi.” Asta a fost tot ce i-am putut spune, aşa fără suflu şi îmbibată de emoţie cum eram. Mă tem că a interpretat greşit gestul meu. Dar m-a

văzut ui- tându-mă la tine, aşa că a luat diamantele şi m-a dat
afară. Ştia ce înseamnă asta. Sunt sigură că, pe cât am fost eu de devastată, pe atât a fost ea de uşurată.
Apoi a urmat bătaia în uşă.
Nu e mama, iar uşurarea cuprinde toată fiinţa lui Miriam. Poate că mama a scăpat? Dar faptul că scrisorile şi rochia există înseamnă că o altă femeie l-a iubit pe tata pe când era căsătorit cu mama şi că, într-un fel sau altul, mama a intrat în posesia rochiei. Conştientizarea acestui lucru îi face picioarele să tremure.

Ce a descoperit aici? Şi mama *ştia* oare? Privirea i se opreşte asupra poliţei căminului, pe care e aşezată fotografia mare, cu ramă de argint, înfaţişându-i pe părinţii ei în ziua nunţii lor, pe treptele Bisericii Mântuitorului, ţinându-se de mână şi părând fericiţi. Probabil că locaşul de cult a fost abandonat, având în vedere că se afla pe ceea ce fusese până nu demult Fâşia Morţii dintre Est şi Vest. Când stabilise detaliile ceremoniei de nuntă, Miriam îşi dorise ca evenimentul să aibă loc acolo, în aceeaşi biserică în care se căsătoriseră şi părinţii ei. Dar, prinsă între râu şi Fâşia Morţii, biserica devenise inaccesibilă. Alesese în schimb o alta, de la periferia oraşului.

Înălţată pe coloane şi împodobită cu porţi arcuite, Biserica Mântuirii era o construcţie frumoasă, aşezată pe malul râului, asemenea unui vapor eşuat.

Era oare ceva adevărat din tot ceea ce ştia? Ia fotografia înrămată şi teancul de scrisori şi le duce înapoi în dormitorul tatei. Respiră precipitat, iar mâinile şi picioarele îi tremură uşor.

— Nu mă părăsi, tată. Am găsit scrisorile. îţi sunt adresate ţie, dar...

Fără niciun avertisment, apucă în grabă o altă scrisoare, o bucată de hârtie îngălbenită, triunghiulară, ruptă dintr-o loaie mai mare.

Henryk, sunt în Ravensbriick...

— Ravensbriick, repetă ea cu voce tare.

Rosteşte numele de câteva ori, urmărind o reacţie din partea tatălui ei. Apoi îşi întoarce privirea către scrisoare şi continuă să citească.

Aerul sărat vine dinspre lac, nu dinspre mare, aşa cum mi-am imaginat. Sunt sigură că am locuit undeva în apropiere pe vremea când eram copil şi mergeam în vacanţe la Fiistenburg. Mormântul Louisei e pe dealul care domină întreg peisajul oraşului. Mă simt ceva mai bine acum, că ştiu unde mă aflu, dar nu am nicio şansă de a ieşi de aici. Nu pot scăpa de sentimentul că sunt atât de departe de tot şi de toate. Femeile de aici sunt reci şi dure. Ferecate, tot ce fac e să supravieţuiască. Ştiu lucrurile astea, dar nu potface la fel; dacă-mi pierd inima, atunci am pierdut totul.

Am un triunghi roşu pe uniformă, eticheta pentru „Deţinută politic". Am chiar şi o cruce roşie, două linii mâzgălite cu vopsea, pe spatele hainei vechi pe care mi-au dat-o. Nicio haină nu mise

potriveşte. Nu înţeleg de ce nu mi-au permis să-mi păstrez îmbrăcămintea cu care am venit.

Mă simt ca o ţintă umblătoare. Sunt liberi să ne ucidă fără motiv şi fără avertisment.

0 tânără femeie, ceva mai în vârstă decât mine, dar totuşi tânără, a fost atacată şi sfâşiată de câinele gardi- enei, iargardiana a împuşcat-o pur şi simplu. în cap. Femeia aceea nu a făcut nimic din ce aş n-aş fi făcut şi eu.

Nu înţeleg.

Nici măcar nu ştiu cum se numea, nimeni nu va şti vreodată.

— Brutalitatea... spune ea către forma adormită a tatălui ei şi reciteşte ultimele două rânduri ale scrisorii. De la cine sunt astea, tată?

Pune toate scrisorile lângă cele patru pe care a reuşit să le citească. Se ridică în picioare şi se plimbă de colo-colo prin cameră, se întoarce la ele de câteva ori, ca şi cum mişcarea corpului ar ajuta-o să-şi limpezească mintea. „Sunt scrise de o femeie... să fie oare Frieda?" Acum, locul uşurării a fost luat de faptul că nu înţelege cine, şi de ce, şi cum, şi gândurile i se amestecă, lăsând-o mai confuză şi cu mai multe întrebări decât înainte.

— *O ţintă umblătoare,* spune Miriam cu voce tare. *Deţinută politic.*

îşi aminteşte o emisiune de televiziune, în care erau înfăţişate fotografii ale berlinezilor din Est, împuşcaţi în timp ce încercau să escaladeze Zidul. Germania Democratică îşi împuşca propriii cetăţeni. Preţul libertăţii.

Se gândeşte la propria ei libertate. Oare ce preţ va plăti pentru ea?

După ce răsfoieşte scrisorile până când degetele încep să
0 doară, iar capul îi bubuie, îşi lipeşte spinarea de spătarul ᴍ .tunului, cu foile pe genunchi.

Scrisorile în franceză rămân necitite noaptea întreagă, ı.ıı ea stă şi le priveşte, ca şi cum ar putea să le transpună
1 uinva în germană sau ar putea fi capabilă să le citească **până** la răsăritul soarelui. Oare cele scrise în franceză au lost scrise de aceeaşi femeie?

Gândurile la scrisori şi la conţinutul lor i se învârtejesc in cap, trecutul şi prezentul fuzionând în mintea ei, într-un conglomerat indescifrabil

.**11** MIRIAM

O visează pe mama, îmbătrânind şi devenind fragilă. Până când, asemenea unui şerveţel, pielea ei începe să se exfo- lieze şi să se destrame. Paginile zboară la început în jurul ei ca purtate de o furtună, desprinse, până când mama se dizolvă. Paginile se transformă apoi în cuvinte, iar în cele din urmă se văd scrisori plutind în aer. încearcă să le prindă şi să o recompună pe mama, dar nu reuşeşte.

Trează şi nedorind să mai închidă ochii, de teamă că imaginile ar putea prelua din nou controlul, priveşte dimineaţa de decembrie prin deschizătura ferestrei. în

clipa în care aude motoarele maşinilor huruind pe străzi şi bufniturile camionului de gunoi, se ridică să-şi înceapă ziua.

Răspunsuri.

Miriam are nevoie de răspunsuri, înainte să fie prea târziu. *El* ştie unde poate s-o găsească. E doar o chestiune de timp şi nu poate da înapoi. Pune o parte din scrisorile în franceză într-o batistă şi le bagă cu grijă în geantă.

— Te iubesc, tată, zice, iar un nod de emoţie îi gâtuie vocea. Mă întorc repede. Promit.

*

Preferă să ia un taxi în locul autobuzului şi ajunge la bibliotecă înainte de începerea programului. E una dintre primii vizitatori care pătrund în clădire prin uşile duble, iar primul gând care-i trece prin minte e acela că are nevoie de un dicţionar francez.

Cu un enorm dicţionar francez-german în faţă, desface batista şi scoate una dintre multele scrisori, punându-le pe celelalte la loc. începe cu începutul. Scrie un cuvânt, îl caută în dicţionar, îl taie, apoi o ia de la capăt. Pare că îi ia o eternitate până reuşeşte să descifreze o propoziţie. Iar timpul nu e de partea ei.

Biblioteca e aproape goală, înăuntru sunt doar câţiva oameni care vorbesc între ei, dar nu vede niciun student, nu se aud foşnete de pagini, nici creioane scrijelind hârtia.

Pune dicţionarul înapoi pe raft şi se duce la biroul bibliotecarului, ţinând scrisoarea în mână. Un bărbat tânăr, cu o pereche de ochelari pe nas şi cu alta

atârnată în jurul gâtului, pare ocupat să pună în ordine nişte hârtii.

— Bună ziua, mă întrebam dacă m-aţi putea ajuta cu ceva.

— Probabil că da, spune el, fără s-o privească. Ce anume căutaţi?

— Caut pe cineva care ar putea să traducă nişte scrisori din franceză pentru mine?

Bărbatul ridică ochii spre ea.

— Dicţionarele franceze sunt chiar acolo.

Şi arată spre locul din care Miriam tocmai s-a ridicat.

— Am fost acolo, dar eu caut pe cineva care cunoaşte limba şi m-ar putea ajuta.

— Aceasta este o bibliotecă. Eu mă ocup de cărţi, *nu* de oameni.

Şi, spunând asta, se întoarce şi-şi vede de hârtii de cealaltă parte a biroului, cu spatele la ea.

O mână îi atinge uşor umărul. Miriam se întoarce dintr-o mişcare, iar scrisoarea îi zboară din mână şi aterizează pe podea.

— îmi cer scuze, spune un bărbat, aplecându-se să ia hârtia de jos, în timp ce ea se lipeşte cu spatele de birou. Poftim.

Şi îi înapoiază scrisoarea.

— Mulţumesc.

— V-am văzut cu dicţionarul acolo, mai devreme.

Şi arată cu degetul spre locul în care şezuse Miriam.

— Acest *Schmutz*[1] nu e în stare să te ajute când ai nevoie de el?

---

[1] „Mizerie”, „murdărie” (în lb. germană în original) (n. red.).

Bibliotecarul pufneşte, dar îşi vede de completatul formularelor.

— Nu, adică da, vreau să spun... zice ea.

Bărbatul are ochi mari şi buze groase. „E drăguţ”, se gândeşte Miriam. Nu ştie ce să spună. Uneori rămâne fără cuvinte, dar încearcă să rostească ceva, să vadă ce se întâmplă. Când o face, cuvintele îi ies în grabă.

— Am o scrisoare care îi este adresată tatălui meu. E pe moarte, iar mama a... deja, şi asta... spune scuturând scrisoarea. Iar eu pur şi simplu nu înţeleg, pentru că nu ştiu să citesc în franceză. Tatăl meu ştia, dar... eu nu am timp să caut fiecare cuvânt în parte...

El zâmbeşte binevoitor.

— îmi pare rău să aud asta despre tatăl dumitale? întreabă el, iar Miriam vede două proteze mari, fixate în urechile lui şi ieşite uşor în afară.

— Sunt puţin surd. Arată cu degetul spre una din urechile trădătoare. Aşa că nu am înţeles chiar tot ce aţi spus.

Miriam îşi duce o mână la gură, în semn de scuză, apoi îşi dă seama că probabil el ar trebui să-i poată vedea gura, pentru a înţelege ce spune.

— Din câte am auzit, căutaţi un francez sau pe cineva care v-ar putea ajuta cu scrisoarea.

Ea încuviinţează.

— Bunica mea vorbeşte franceză.

— E foarte drăguţ din partea dumitale, dar... începe ea, însă bărbatul nu-i aude protestele.

— Bunicul şi bunica mea s-au născut în Strasbourg, ştiţi, pe Rin? E minunat acolo. Am fost şi noi demult, pe vremea când eram copil, dar bunica... Ei bine, e chiar trist.

Bărbatul o apucă de cot.

— A stat cu el în Est, nu se simţea bine în perioada în care a fost construit Zidul, aşa că a rămas acolo.

0 conduce pe scara în spirală, vorbind tot timpul cât urcă împreună două etaje.

— Bunicii îi place în sala de lectură, dar trebuie să păstrezi liniştea aici.

Miriam zâmbeşte, pentru că el rosteşte cuvintele foarte tare.

— I-ar face bine să aibă o activitate după toată povestea cu Zidul, ştiţi... i-a fost foarte greu, cred. Mama şi cu mine o ajutăm cum putem, dar a fost prea mult timp singură. A început să-i hărţuiască pe bibliotecari, cerându-le să le re- turneze proprietarilor cărţile furate, crede că biblioteca a fost construită pe spinarea fascismului, iar cărţile pe care le deţine nu-i aparţin. E o cauză pierdută, ca să fiu sincer... probabil că proprietarii cărţilor au murit de mult. Cred că moartea bunicului a afectat-o foarte tare...

Miriam tocmai se pregăteşte să-i transmită condoleanţe, când o vede pe femeia din autobuz, Eva, şezând la aceeaşi masă şi pe acelaşi scaun pe care a stat Miriam când fusese aici, cu o săptămână în urmă. Poartă un tricou roşu pe sub un cardigan albastru-închis şi o pereche de pantaloni bej, iar în picioare are ghete negre, groase, înalte până la glezne; faţa îi e parţial acoperită de şuviţele de păr, aplecată deasupra unei lupe, cu care inspectează ceva de pe pupitru.

— Bunico, zice bărbatul pe un ton triumfător, în clipa în care ajung în dreptul unei mese mari, rotunde.

Miriam observă că Eva inspectează cu atenţie câteva fotografii şi două ziare deschise pe masă. Nu se uită la ei.

— Bunico, repetă bărbatul. Femeia aceasta are nevoie de ajutor cu o scrisoare despre care crede că e scrisă în franceză.

— Jeff, răspunde Eva iritată, sunt ocupată.

— Ştiu, dar nu-ţi ia decât un minut. Poţi s-o ajuţi, spune Jeff cu entuziasm, în ciuda expresiei de pe chipul Evei.

— Bună, îndrăzneşte Miriam.

— Vă las să vă descurcaţi cu bunica, spune Jeff, bătând-o uşurel pe Miriam pe spate şi ridicând în aer degetul mare. Succes!

Eva ridică privirea cu un oftat.

— Te cunosc, zice ea, iar cuvintele par ţepoase rostite de buzele ei.

— Da, ne-am întâlnit aici deunăzi...

— Miriam, nu?

Miriam încuviinţează.

— Ce ciudat să ne întâlnim de două ori.

Cuvântul „ciudat” are o sonoritate ostilă pe buzele Evei, care se sprijină de spătarul scaunului.

Neştiind ce să spună, Miriam aşteaptă.

— Nu cred în coincidenţe. Cine te-a trimis la mine?

— O, nimeni. Nepotul tău...

— Nepot?

Miriam se întoarce spre locul în care stătuse mai devreme bărbatul.

— Jeff? spune ea.

Eva încuviinţează la rândul ei.

— Jeff e...
Se apleacă în faţă, cu palmele lipite de suprafaţa mesei.
— Vorbeai despre tatăl tău când ne-am întâlnit în autobuz.
— Da, şi îţi mulţumesc foarte mult pentru ajutor.
Eva oftează.
— între timp am găsit nişte scrisori pe care nu le pot citi, sunt scrise în franceză. Jeff mi-a spus că e posibil să mă ajuţi să le traduc, poate? Contra cost, desigur.
— Cât dai?
Eva o ţintuieşte cu privirea, până când Miriam simte broboane de transpiraţie formându-i-se pe buza de sus.
— Ei bine, sunt destul de multe.
— Câte?
— în jur de douăzeci...
— Cincizeci, spune Eva, rămânând fermă.
Cincizeci de mărci vest-germane.
Miriam îi întinde scrisoarea pe care o ţine în mână, dar Eva nu o ia, aşa că o aşază pe masă şi cotrobăie în geantă după restul. Scoate jumătate din scrisorile în franceză, împăturite în batista mamei.
— Mai am încă pe atâtea acasă. Cât de repede le poţi traduce?
— Probabil Jeffrey ţi-a spus că nu am nimic de făcut toată ziua?
Miriam zâmbeşte.
— Pot să ţi le traduc în câteva zile; le vrei mai devreme?
— Tata e... Se opreşte. ...bătrân de acum şi cred că scrisorile astea conţin ceva ce caută.

— 0 voi face. Le voi traduce pentru tine. Scrie-mi adresa aici.
Eva îi întinde o foaie de hârtie şi un creion.
Miriam se apleacă şi, cu degete tremurătoare, notează adresa tatălui ei.
— Miriam şi mai cum?
— Voight, spune ea, apoi îşi scrie numele chiar sub adresă.
Caută în geantă şi scoate douăzeci şi două de mărci.
— îţi dau restul...
Dar Eva îi face un semn din mână, ca şi cum banii n-ar avea importanţă.
— Vino miercuri la bibliotecă. 0 să am câteva traduse până atunci; şi adu-le şi pe restul.
— Mulţumesc.
Dar Eva se întoarce la lupa ei şi la fotografii şi nu-i mai răspunde. Scrisorile au rămas pe un colţ al mesei, iar lui Miriam îi vine greu să se despartă de ele. Nimic nu s-a întâmplat aşa cum îşi închipuise. Să ia oare scrisorile înapoi? Dar sunt complet nefolositoare dacă nu pot fi citite.
Scrisorile în germană se odihnesc pe masa din casa ei, pe acelea le poate citi, aşa că va merge acasă şi va face tot ce va putea pentru a pune lucrurile cap la cap.
Pleacă, dar, chiar înainte de a coborî treptele, se întoarce şi o vede pe Eva desfăcând batista. Miriam expiră, împingând afară tot aerul din plămâni, şi coboară în holul de la intrare. Jeff stă de vorbă cu un tânăr aşezat la unul dintre pupitre.
Se ridică şi îi iese în întâmpinare.
— Vă poate ajuta?

Ea încuviinţează.

— Mulţumesc. Ştiţi, n-am mai cunoscut o socialistă până acum, e chiar...

Dar Miriam nu găseşte cuvântul potrivit.

— Socialistă? Bunica? 0, nu. Ea are încă *obiceiuri estice.* A venit cu o geantă şi cu vechiul ei Trabant, dar maşina stă abandonată în garaj. E greu să scapi de năravurile vechi. Ştiţi cum e, nu-i aşa?

Miriam nu ştie, dar îi zâmbeşte compătimitor.

— Bunica mea crede că zidurile au urechi. Nu are încredere în nimeni, ştiţi genul. Dar, odată instalată aici, va fi bine. Poate îi va face bine să vă ajute. Ai nevoie de un hobby la bătrâneţe, cel puţin aşa zice mama.

Miriam schiţează un gest de salut către tânărul care-i priveşte.

— Mulţumesc, Jeff. Vă las acum să vă vedeţi de treburi.

— Pe curând, zice el.

La întoarcerea acasă, găseşte pe prag un pachet cu mâncare de la surorile Smyth, care locuiesc la apartamentul 2.0 porţie mare de ceva şi câteva rulouri deasupra. Deschide uşa, iar pana albă pluteşte în faţa ei, oprindu-se pe podea.

După ce ia pachetul, încuie uşa şi pune siguranţele, păşind peste pana căzută, înainte de a ridica mâncarea caldă şi de

a o duce în bucătărie. Mirosul de friptură inundă încăperea. Ciugulește dintr-un rulou, îndreptându-se din nou spre uşă. Să înlocuiască pana căzută.

Găseşte pe podea un cartonaş pe care e notată o programare. E cartea de vizită a Hildei, cu logoul centrului medical la care lucrează. Pe ea sunt scrise neglijent câteva rânduri: *Dr. Kenny, Mâine, 9.00.* E semnat *Hilda,* iar sub literele mari, mâzgălite de ea, se vede o cruce. Pe cealaltă parte a cartonaşului a scris: *Am grijă şi de tine.*

Miriam aşază cartea de vizită pe masa din bucătărie şi se întoarce în camera tatălui ei. îi schimbă poziţia, îi dă să bea apă, apoi merge direct la masă. Ia o scrisoare la întâmplare şi observă ceva: un număr micuţ, scris în colţul de sus al hârtiei. Se uită apoi la alta, şi la alta. Fiecare dintre ele are câte un număr.

îşi petrece întreaga după-amiază aşezându-le în ordine, notându-şi pe o coală albă ce numere lipsesc şi punând deoparte scrisorile în franceză. împachetează restul de scrisori în franceză într-o altă batistă de-ale mamei şi le desparte de celelalte. Miercuri îi va duce pacheţelul Evei. I se pare că are de aşteptat o viaţă întreagă până atunci.

Găseşte scrisoarea care ar urma la rând să fie citită.

Dragul meu Henryk,
Tocmai am mâncat ultimele firimituri de pâine din buzunarele jachetei – cea pe care mi-ai dat-o când am fost despărţiţi. Mi-e ruşine de faptul că nu m-am gândit atunci că tu vei rămâne dezbrăcat. Nu mă pot gândi acum decât la cât de crunt îţi va fi şfichiuit vântul pielea, la faptul că cel de-al doilea dintre cardiganel
etale bune nu va fi fost de-ajuns ca să te protejeze acolo unde vei fi fost dus. îmi pare rău, sunt o

neruşinată şi o egoistă. Ştiu însă că, şi dacă m-aş fi împotrivit, tot pe umerii mei ar fi rămas pe întreg parcursul călătoriei, dinăuntrul lui risipindu-se cu repeziciune căldura trupului tău.

Nu ştiu cât timp am călătorit, dar n-am avut nimic de mâncare, n-am avut apă, absolut deloc. Doar corpuri: femei tinere şi bătrâne. Aşteptam veşti, ne agăţam de speranţă în clipa în care cineva se încumeta să spună că ne îndreptam într-o direcţie sau alta, spre un loc mai bun decât cel în care ne aflam în clipa aceea. La început am vorbit între noi, încercând să descoperim asemănări – cine eram, de unde veneam. Nu pomeneam nimic despre pierderile pe care le suferiserăm, absenţa copiilor într-un loc populat de atâtea femei era suficient de grăitoare, şi ne gândeam cu optimism la cum ne vor aştepta la destinaţie iubiţii, copiii şi părinţii. Eu n-am spus adevărul, sperând că ne vom reîntâlni.

Le-am zis că eşti soţul meu.

Minciuna mi-a lăsat pe limbă un gust atât de dulce, aroma adrenalinei. Am vorbit mult în acele prime zile, am spus numai minciuni, dar ele mă alinau.

După prima noapte, eram sigure că ne vor spune încotro ne îndreptam, dar în zorii celei de-a doua zile eram încă în gară. Aşteptând. Auzeam conversaţii, înjurături, zgomot de cizme călcând pe asfalt, urlete şi plânsete. Auzeam vocile celor pe care-i iubiserăm şi pe care îi pierduserăm, o suferinţă colectivă. Şi nune mişcăm din loc.

în cea de-a doua noapte am început să ne certăm. Unde vom dormi şi cum. Eram atât de înghesuite, încât nu puteam sta decât în picioare. Sprijinindu-ne una pe alta.

Gardienii au deschis la un moment dat uşile, iar noi am crezut că ne vor aduce mâncare sau apă, în schimb au tras doar câteva focuri de armă în aer, făcându-ne să strigăm îngrozite, şi ne-au ordonat să aruncăm pe şine cadavrele celor care muriseră între timp. în clipa în care trenul s-a pus în sfârşit în mişcare, cu scrâşnet de metal frecându-se de metal, aveam deja suficient spaţiu pentru fiecare dintre noi.

Ne opriserăm din vorbit. Fiecare dintre noi era pierdută în propriul vid. Femeile ţineau la piept fotografii, ca pe nişte picături de apă.

Cu noi era şi o ţigancă, singură – toţi ţiganii pe care îi mai văzusem până atunci erau adunaţi în şatre. îşi împletea încontinuu degetele în baticul de pe cap. Era foarte frumoasă. Avea părul negru şi lung, în şuviţe ca nişte valuri de mătase întunecată sau de vopsea neagră groasă, gene închise la culoare şi sprâncene dese şi părea a avea aproximativ vârsta mea.

După câteva zile a strigat: „Murim!" A izbucnit după ce întreg vagonul se cufundase într-o linişte întreruptă doar de şoaptele muribundelor şi de rugăciunile celor rămase în viaţă. „Murim, murim toate!" Vocea ţigăncii a răsunat tare, şi puternică, şi străină. „Moarte tuturor! 0 să mergem toate în iad!"

Vorbea olandeză şi, în ciuda faptului că vorbele sunau grosolan şi ciudat pe buzele ei, doar să aud o altă limbă din nou... Bucuria dulce pe care mi-a provocat-o auzul limbii olandeze m-a umplut de căldură, după ce timp de câteva zile nu mai auzisem decât ameninţări şi insulte în limba germană. Chiar dacă ţiganca vorbea despre te-ribilele cazne ale iadului, olandeza tot era binevenită.

N-am făcut decât s-o privesc în tăcere, în timp ce alte femei o loveau cu picioarele, îi strigau să tacă sau o numeau „parazit" sau „gunoi".

0 femeie masivă a pălmuit-o cu putere peste faţă.

Ţipetele au încetat

Simţeam în buzunar ultimele firimituri de pâine, în timp ce vagonul se legăna, despicând aerul în înaintarea lui.

Toată lumea încerca să doarmă. Alinarea binecuvântată de a te afla într-un alt loc. Nu aici. Cu ochii închişi, fără vise, sau doar sperând că atunci când îi vom redeschide, vom descoperi că realitatea nu a fost decât un coşmar.

Dar ochii întunecaţi ai ţigăncii erau deschişi. Mă fixa cu privirea, în timp ce atingeam firimiturile din buzunar, nu prea tare, pentru a le transforma în făină, dar îndeajuns de tare încât să simt că sunt încă acolo.

Când am simţit că nu mai pot să aştept, am luat o firimitură de pâine şi, privind-o în ochi, am

dus-o la gură, ca pe o pastilă din cea mai fină ciocolată.

Am făcut la fel şi cu cea de-a doua. Nu şi-a luat nicio secundă privirea de la mine. După ce am mestecat îndelung şi am înghiţit, a zâmbit discret, şi-a relaxat tot corpul, ca şi cum s-ar fi dizolvat în scândurile vagonului, şi a închis ochii.

Am început să mă rog, nu unui Dumnezeu în care nu credeam, ciunuiadevăr, unei dreptăţi din lumea aceasta, care să mă ajute să supravieţuiesc nedreptăţilor.

Aceasta este pedeapsa mea.

Pentru Louisa.

Gustul pâinii s-a dus, dar sentimentul de cruzime a supravieţuit. Cine sunt?

— Nu prea înţeleg. A zis că e soţia ta? Limbi străine şi car- digane? Şi faptul că nu a împărţit pâinea... *Cine sunt?,* cu adevărat, spune Miriam şi îl priveşte pe tatăl ei, îmbrăcat într-o pijama curată, pe suprafaţa căreia se văd încă urmele şi cutele lăsate de modul în care a fost împăturită, acoperind trupul lui imobil.

— Nu ţi-a fost niciodată suficient de cald, nu-i aşa? îl întreabă ea, înfofolindu-l în pătura tricotată. îţi aduci aminte cum mama ţâţâia, nu dezaprobator, ci mai curând cu neîncredere, de fiecare dată când purtai cardiganul pe plajă, în vacanţele de vară?

Zâmbeşte.

— Nu poţi să-ţi pui şi tu o cămaşă cu mâneci scurte măcar? întreabă Miriam pe un ton ascuţit, imitând-o pe mama ei, dar imediat se opreşte.

Moartă.

0 vede pe mama rostind exact aceste cuvinte, în timp ce stă în holul casei de vacanţă închiriate, îmbrăcată într-o rochie înflorată şi purtând pe cap o pălărie enormă.

— Nu. Sunt o şopârlă, nu pot absorbi căldura soarelui nici măcar atunci când mă scald în ea. Hei, Miriam? Tatăl tău e o reptilă bătrână!

El se uita la ea, aşteptându-se s-o vadă râzând, ceea ce fetiţa şi făcea, negreşit, încercând să rupă firul de încordare întins la maximum dintre ei.

Când cardiganele îşi pierdeau complet forma, iar găurile începeau să-şi facă apariţia pe la coate, mama le arunca şi îi cumpăra altele, în aşa fel încât să poată face treptat tranziţia de la unul la celălalt, şi apoi la un altul şi tot aşa. Nu rămânea niciodată fără. 0 spirală dinamică de cardigane verzi şi maro, într-o oarecare dezordine, şi ceasul, îşi dă ea seama acum, ascuns mereu dedesubt.

în vacanţele lor de vară, Miriam mergea de la mal până la prosop, păşind desculţă pe nisipul fierbinte şi lăsând în urma ei picuri de apă sărată. Tata şedea mereu sub o umbrelă, cu o batistă înnodată pe creştet, cu şosete în picioare şi, cel mai adesea, îmbrăcat cu un cardigan. Toţi ceilalţi taţi purtau pantaloni scurţi, lăsând la vedere burţi mari şi bronzate.

— Te-am iubit, tată, spune Miriam, îndreptându-se spre cufărul lui vechi, din lemn.

Scotoceşte în căutarea unui cardigan în cea mai jalnică stare posibilă. Verde. Cu găuri la coate şi o manşetă destrămată.

— Te mişc, îi spune, în timp ce îl întoarce mai întâi pe partea dreaptă, împingând materialul cardiganului dedesubtul lui, după care îl aşază din nou pe spate şi îi strecoară braţul prin mânecă. Nu e deloc uşor. Braţele îi sunt înţepenite şi de neclintit.

E îmbrăcat în cardiganul lui, deşi e uzat şi strâmb. Această mică schimbare îl readuce pe omul care a fost tatăl ei, dincolo de trupul înăuntrul căruia e ferecat acum

.12 MIRIAM

Următoarea scrisoare. 0 pagină acoperită de text, poate dintr-o carte în limba franceză, dar scrisul de mână în germană acoperă marginile şi spaţiile dintre rândurile tipărite. Ridică uşor veioza, luminând scrisoarea, în timp ce restul încăperii se întunecă.

Henryk,

Sunt amorţită; indiferentă la umanitate, nepăsătoare în faţa pierderii.

M-au imobilizat, m-au ţinut cu putere la început, dar apoi au slăbit treptat strânsoarea, pe măsură ce şi-au dat seama că eram mult prea şocată ca să mă pot mişca. Şi o femeie, asemenea mie, mi-a ras părul de pe cap.

Nici ea nu avea păr. Părea proaspăt tunsă. Purta un batic alb, uniformă în dungi şi un triunghi negru.

în momentul acela am ştiut că totul e pierdut. Oare gardienii le forţează măcar s-o facă? 0 voi face şi eu în curând? De bună voie?

Le-a luat surprinzător de mult timp să-mi tundă părul. Foarfeca tăia adânc în buclele mele dese, câte un

pumn de păr odată. Tot ce auzeam era scrâşnetul metalic, metal pe metal, care-şi croia drum prin părul meu.

Miriam îşi aduce aminte de senzaţia foarfecii care-i tăia părul...

lira Finalul primei ei petreceri de Crăciun la serviciu, în perioada în care lucrase ca administrator al unei şcoli mari. Purtase o rochie roşie petrecută. Colanţi negri şi pantofi de aceeaşi culoare, cu toc.

Nici nu-i vine să creadă acum că au fost vremuri când se îmbrăca astfel, cu părul cârlionţat şi prins într-un elastic. E aproape de neconceput să se gândească la ea însăşi ca la o persoană complet lipsită de griji; o viaţă de dinainte, când era capabilă să se simtă bine, râzând şi dansând cu colegii.

Se angajase şi devenise iubita lui Axei, apoi imediat nevasta lui – toate s-au întâmplat aproape simultan. A fost o poveste furtunoasă: dragoste la prima vedere, exact ca părinţii ei. îi captase aproape toată atenţia, de la bun început. Era atent, fermecător, amuzant şi sensibil. Pentru că îşi pierduse tatăl când era încă foarte mic şi fusese crescut de o mamă dură şi rece, Axei avea nevoie de ea, iar ei îi plăcea sentimentul de a-i fi necesară.

A intrat în casă împleticindu-se, mult mai târziu decât intenţionase, după ce se bâţâise o seară întreagă pe acordurile ultimei piese a lui Bowie, pe care un DJ mai curând posomorât o pusese la nesfârşit, până când fusese rugat să se oprească. Picioarele o dureau, iar faţa îi era înţepenită de cât de mult le zâmbise colegilor de serviciu, pe măsură ce se îmbătau din ce în ce mai rău.

A intrat în casa cufundată în linişte, încercând să nu facă prea mult zgomot. Şi-a scos pantofii pe întuneric şi tocmai se pregătea să-şi dea jos haina.

— Ai petrecut bine în seara asta? a întrebat Axei, ieşind din sufragerie şi făcând-o să tresară.
A aprins lumina.
— 0, Axei, a fost atât de distractiv, a răspuns ea râzând, scuturându-şi haina de pe umeri şi stropindu-l cu picuri de ploaie.
— Atât de distractiv, zici?
Ochii lui erau întunecaţi, dar stătea chiar sub lustră, aşa încât Miriam nu-i putea vedea faţa.
— Ştii cât e ceasul?
— E târziu, îmi pare rău.
— Am fost teribil de îngrijorat, a zis pe un ton lipsit de orice expresie.
— Da? Dar ştiai că ies cu fetele.
— Cu fetele?
Ea a dat din cap, simţindu-se vinovată fără motiv şi sperând că respiraţia nu-i mirosea prea tare a băutură.
— Fetele, a zis el şi a ieşit din cameră.
Miriam a rămas pe loc, aşteptând ceva, nici ea nu ştia ce anume.
— Ştii ceva, a zis el, revenind în cameră şi ţinând în mână un obiect pe care ea nu-l putea vedea. Nevasta lui Dane zicea mereu că iese cu fetele. Dar s-a dovedit că de fapt şi-o trăgea cu altul, pe la spatele lui.
— Ce?
Miriam a făcut un pas în spate, alarmată, şi a observat că ochii lui erau injectaţi, de la plâns, îşi imagina ea.
— Axei, a fost o petrecere de Crăciun, ai fost şi tu invitat... Eu nu am... Eu nu aş... a zis ea uluită.

A ridicat o mână spre faţa ei, iar Miriam s-a retras.

— Ţi-e frică de mine? a întrebat-o, atingându-i obrazul.

A simţit un fior pătrunzându-i până în oase. S-a cutremurat şi a scuturat din cap.

— Nu ţi-aş face niciodată vreun rău.

I-a desfăcut părul şi l-a cuprins în palma lui, înfaşurân- du-şi-l în jurul degetelor. Era lung şi se răsucea pe pielea lui palidă.

— Nu ţi-aş face niciodată vreun rău.

S-a aplecat deasupra ei şi a sărutat-o cu blândeţe, în timp ce în urechile ei răsuna inconfundabilul zgomot al cuţitelor de foarfecă tăind ceva.

— Nu mă vei părăsi niciodată, nu-i aşa? Nu mă poţi părăsi, când am atât de multă nevoie de tine.

Ea s-a dat un pas înapoi, speriată. Părul înfăşurat în jurul degetelor lui era încă acolo. Foarfeca strălucea în cealaltă mână a lui Axei.

— Nu reuşeam să înţeleg de ce, îi spune Miriam tatălui ei, ridicându-se să-i schimbe poziţia. Nici acum nu înţeleg. Aceea a fost prima dată când el... nu poate găsi cuvântul potrivit, oricât s-ar strădui, în timp ce netezeşte aşternuturile şi mângâie părul tatei.

Axei nu îi făcuse rău, nu o lovise, dar... o înfricoşase, iar faptul că-i tăiase părul cu foarfeca nu a fost mare lucru, în comparaţie cu tabloul general. însă lucrurile au continuat să se înrăutăţească. Incapabilă să facă faţă interogatoriilor cotidiene despre fiecare zi

în parte, Miriam a renunţat la slujbă, lăsându-şi în urmă prietenele şi libertatea.

Ridică scrisoarea şi continuă, neştiind sigur dacă vrea să afle ce s-a întâmplat mai departe.

Călătoria de la prizonier la deţinut a avut loc în timp ce îmi tăiau părul. Nu a avut legătură cu părul în sine, ci cu persoana care îl tăia.

O altă prizonieră, nou-sosită, s-a opus, aşa că i-au ras capul în timp ce zăcea inconştientă pe asfalt, plină de sânge. Părul meu blond a căzut într-o mare brunetă.

Femeia care mi-a tăiat părul era moartă îndărătul ochilor. Am vruts-o întreb de cât timp se afla acolo, dar nu aş fi suportat răspunsul.

Ţiganca, cea cu care refuzasem să-mi împart firimiturile de pâine. Ne-am pricopsit una cu cealaltă.

Numele ei e Hani.

Hani credea că îi tundeau părul înainte să fie spânzurată sau ucisă, în orice caz. Nu înţelegea ce se petrece şi un fel de spaimă sau de poveste îi invadase toate simţurile, fiind convinsă că o pregăteau pentru a fi trimisă la moarte. Nu voia să se aşeze, lovea în toate direcţiile, urla şi ţipa, muşca şi zgâria. O gardiană masivă a plesnit-o atât de tare peste faţă, încât Hani a zburat până în celălalt capăt al încăperii, iz- bindu-se cu capul de un scaun. Toată lumea a încremenit. M-am ridicat s-o ajut, văzând că se străduia să se ridice în picioare.

Gardiana m-a pălmuit peste ceafa proaspăt rasă. Ecoul loviturii a reverberat în aerul din încăpere, în pielea corpului meu, zguduindu-mă.

Nu ajuţi.Simţi. Fiecare femeie priveşte în pământ, evitând orice contact vizual, dar Hani s-a ridicat în picioare, gata de luptă.

Gardiana s-a apropiat de ea calm, a ridicat în aer bastonul şi a lovit-o cu forţă peste faţă, iar în timp ce Hani se prăbuşea, lovind podeaua cu zgomot, din gura ei a ţâşnit, ca voma, un val de sânge şi dinţi. Gardiana s-a uitat către mine. Mă provoca. Ai de gând să te duci la ea?părea că mă întreabă.

Nu am făcut-o.

Am privit cum prizonierele, făcând munca gardie- nei, au dezbrăcat-o pe Hani, scoţându-i cu multă pricepere fiecare haină în parte, în vreme ce o alta îi tăia cu brutalitate părul lung şi negru.

După ce mi-a fost ras şi părul de pe corp şi mi-a fost alocată o „uniformă", a apărut şi Hani. Nu aveam voie să ne îmbrăcăm uniformele, doar să le ţinem în braţe. Camera era ticsită de femei goale, tremurând din tot corpul.

— Fotografiile, a zis ea, dar era greu s-o înţelegi, din cauza dinţilor lipsă. Unde sunt fotografiile mele?

Ducându-şi mâna la gură, a descoperit că faţa ei îşi schimbase forma.

— Mama, familia, Dumnezeule, fotografiile mele?

S-a uitat în jurul ei, trăgând-o pe gardiană de haine,
implorând, căutând. Gardiana a chemat un câine. Ciobănescul german, pe care gardienele îl strigau cu dragoste Daisy, era un câine mare şi bălos, care-şi arăta încontinuu colţii şi care fusese chemat acolo să ne muşte, să ne mârâie şi să ne amenințe încă de când intraserăm în încăpere. Gardiana părea pe punctul de a asmuți câinele asupra lui Hani.

Chiar în clipa aceea, o prizonieră deţinută politic a reuşit să pună mâna pe o foarfecă, amenințând o altă gardiană, după ce îi înconjurase gâtul cu unul din braţe, iar cu cealaltă mână îi presa vârful foarfecii în pielea grumazului. Era o ultimă încercare, iar ea o ştia, i se citea în ochi. Gardiana care o supraveghea pe Hani s-a întors, pentru a vedea ce se întâmplă.

Fără să mă gândesc, i-am spus:

— Repede. Sus.

Hani părea atât de surprinsă să audă cuvinte într-o limbă pe care o cunoştea, încât s-a ridicat imediat.

E cu un cap mai scundă decât mine şi m-a privit cu ochii supradimensionaţi ai unui căţeluş care-şi recunoaşte stăpânul. Un căţeluş rănit.

Gardiana, atât de sigură de autoritatea ei, se întorsese cu spatele, aşa că n-a văzut-o pe Hani repezin- du-se spre ea s-o atace, şi nici pe mine, ieşindu-i înainte şi oprind-o din drum.

— Ne taie părul ca să umple cu el perne şi saltele, am zis repede, în frumoasa limbă olandeză, bucurân- du-mă de gustul alinător al sunetelor rostogolindu-se din nou pe limba mea. Cuvintele s-au topit ca untul. Nu ne ucid. Ne folosesc pentru a câştiga războiul. Dacă îi faci vreun rău, te omoară.

Hani fierbea de furie, dar limbajul îi captase întreaga atenţie. Asculta.

— Fotografiile nu mai sunt, i-am spus cu un nod în gât. 0 iubeşti pe mama ta?

A ridicat capul, captivată de gura mea ce crea sunete pe care le putea pricepe.

— Atunci ea trăieşte aici.

l-am atins pieptul, conştientă brusc de faptul că eram goale, evitându-i sânii minusculi. Nu mai văzusem niciodată până atunci o altă femeie goală; e ciudat cât de lipsit de importanţă a fost lucrul acesta atunci.

— Nu într-o fotografie, i-am spus, în timp ce ne îndepărtam de mulţimea ce se formase în jurul gardie- nei şi a femeii care încerca să preia controlul. Câinele a fost eliberat şi a atacat. N-a părut că animalul a mârâit, a sfâşiat şi a muşcat pur şi simplu. Urletele s-au auzit zile în şir.

Evită câinii.

Am luat-o pe Hani de mână şi i-am împins corpul în faţa corpului meu. Vânătăile îi înroşeau spinarea, în locurile în care se izbise de scaun, şi

pielea îi strălucea din pricina umflăturilor, iar un şuvoi de sânge îi ţâşnea din lovitura de la faţă.

Am trecut de duşuri fără probleme. Hani a primit doi pantofi, ambii pentru piciorul stâng. Eu am reuşit să-mi păstrez cizmele.

După tot acest supliciu, ne-am acoperit din nou capetele şi corpurile. Hainele sunt pline de păduchi, materialul ne provoacă mâncărimi; pare că toate purtăm hainele mamelor noastre.

M-am trezit cu palma lui Hani în mâna mea. A rămas acolo tot timpul în care am fost înghiontite şi împinse în rânduri de câte cinci, puse să mărşăluim şi numărate, apoi obligate să mărşăluim din nou şi
aruncate, în cele din urmă, într-un cort. Suntem multe sute de femei înghesuite în spaţiul acesta minuscul. Nu era suficient spaţiu nici măcar pentru noi, cu toate astea au mai sosit şi alte femei.

Nu ştiu dacă ea m-a ţinut pe mine sau eu am ţinut-o pe ea de mână, ştiu însă că niciuna dintre noi nu s-a desprins din strânsoare.

Am fost înfometate, atacate, tunse, bătute, umilite, iar în momentul în care am fost tratate mult mai rău decât animalele, ne-am dat seama că am supravieţuit unor încercări dintre cele mai grele. Ne-am dat seama că avem nume şi că ne avem una pe cealaltă.

Firimiturile de pâine din vagonul de vite se duseseră de mult, dar ele cântăreau greu în mintea mea în timp ce mă odihneam, sprijinindu-

mi capul de cel al lui Hani şi spinarea de peretele cortului, într-un spaţiu micuţ, în care puteam sta în şezut. Eram atât de obosite, încât ne-am odihnit împreună, iar în vreme ce făceam asta, mă rugam pentru o minune.

Şocantă şi neîndurătoare. Scrisoarea, dură, autentică, devastatoare. Miriam aşteaptă să priceapă ororile despre care tocmai a citit, de pe o bucată de hârtie care a supravieţuit timpului.

Iar timpul, pentru Miriam, goneşte înainte cu atâta viteză, încât vederea îi devine înceţoşată, apoi încetineşte atât de mult, încât licărirea unei lumini dinafară pare o clipire lungă şi înceată.

Mă rugam pentru o minune. 0 fracţiune de secundă.

Axei îngenunchind pe un prosop lângă cadă, în timp ce ea îşi face baie, întinzându-i balonaşe pe piele.

O clipă de absenţă.

Axei storcând buretele. Bulele de săpun încremenesc. Apa se răceşte.

Un val de singurătate.

Un frig atât de profund, încât simte că o dor oasele.

Uscându-se, asemenea unui câine, goală, pe pătură. Pe podea

.13 HENRYK

S-au scurs doi ani între ziua în care ne-am sărutat pentru prima dată şi cea în care totul s-a schimbat. Tocmai mă pregăteam să merg s-o văd pe Frieda, când Emilie s-a întors mai devreme de la serviciu.

— Nu mai pot continua aşa, mi-a zis ea, lipindu-şi capul de uşa închisă. M-au găsit astăzi şi m-au întrebat de tine, voiau să ştie unde eşti şi când anume ar trebui să te întorci acasă.

Respira gâfâit, iar picioarele i-au cedat. S-a lăsat pe podea, înfăşurându-şi braţele în jurul genunchilor şi şi-a dat capul pe spate, sprijinindu-l de uşă.

— Nu mai pot. Nu mă mai pot preface că tu şi Frieda... că e... că eu...

S-a oprit brusc, iar eu m-am aşezat lângă ea şi am luat-o în braţe.

— Cine te-a găsit? am întrebat-o.

— Asta ai auzit tu? Din tot ce am spus?

A tras adânc aer în piept, extenuată, după care a continuat:

— Ei. Cei din SS. Au venit *la mine* la serviciu. Au venit să te caute *pe tine,* a spus.

— Ce le-ai spus?

— Nimic. Le-am spus că nu te-am mai văzut de când ai plecat de la universitate. M-au întrebat unde anume cred că eşti, cu cine cred că locuieşti, ce prieteni ai.

Emilie s-a oprit.

— Ai pomenit ceva de Frieda? am întrebat cuprins de panică.

Ea s-a înfuriat şi m-a împins cu atâta forţă, încât m-am dezechilibrat şi am căzut în lateral, sprijinindu-mă într-un cot.

— Nu. Nu. N-am pomenit nimic despre faptul că soţul *meu* are o amantă.

Şi-a împletit degetele mâinilor, trecându-şi-le prin părul tuns.

— Că preferă să umble brambura cu ea, decât să stea acasă. Cu mine. Că eşti mai preocupat de siguranţa *ei,* decât de siguranţa propriei tale soţii! Henryk, *tu* eşti acela care pune pe toată lumea în pericol. Lasă fata în pace!

Apoi m-a întrebat, pe un ton mult mai blând, ca şi cum ar fi făcut un efort enorm:

— Ce ai de gând să faci?

Nu i-am dat niciun răspuns, lăsându-mi capul pe spate, aşa cum făcuse ea cu câteva clipe în urmă.

— Te rog, trebuie să pui capăt *poveştii* ăsteia cu Frieda. E tânără, te va ierta. Dar trebuie să plecăm. Acum. Nu cred că vom mai avea o altă ocazie. Prietena mea Margot ne poate ajuta. Te rog, Henryk, fii raţional. Dacă m-au găsit la serviciu, ne pot găsi şi aici. Şi ce se va întâmpla atunci?

— Nu pe tine te caută, am zis încet şi rar, urmărindu-i gândurile pas cu pas. Pe mine mă caută.

— Şi, pentru că te caută pe tine, mă vor vrea şi pe mine. Chiar nu înţelegi? Sunt soţia ta! Adăpostesc un bărbat căutat.

A tras aer în piept, tremurând.

— Retrage-ţi vederile politice, spune-le că te-ai convertit, *înscrie-te* în Partidul Nazist. Pentru numele lui Dumnezeu, ce mai contează acum?

— Ce? Niciodată. Ştii bine că n-aş face niciodată asta. Niciodată.

— Atunci haide să plecăm amândoi, chiar acum, a zis, aplecându-se deasupra mea. Putem fi din

nou o familie. Putem uita tot ce s-a întâmplat. Putem avea un copil. Vino cu mine. Hai s-o luăm de la capăt.

îi vedeam disperarea. Lacrimile curgeau pe frumoasele contururi ale chipului ei, dar, dincolo de lacrimi, ştia. Indiferent cât de mult eram conştient că ar fi trebuit să plec, indiferent cât de tare urla raţiunea, avertizându-mă că, dacă rămâneam, moartea era singura opţiune, Emilie ştia că nu aveam de gând s-o părăsesc pe Frieda.

— Nu pot, am spus.

Iar Emilie, frumoasa mea soţie, a scos un urlet înfiorător, un ţipăt. Un strigăt ascuţit, ca de pisică.

— Atunci părăseşte-mă, a răcnit. Lasă-mă singură. Fă o alegere, Henryk... pentru că asta – şi s-a rotit cu mâinile întinse – e tot ce am. Eu nu sunt ea şi nici nu voi fi vreodată. Aşa că pleacă...

A împins cu mâinile teancul de cărţi stivuite lângă scaun şi le-a împrăştiat pe podea. A luat una de jos şi tocmai se pregătea s-o arunce spre mine, când s-a răzgândit şi a lăsat-o din nou să cadă pe duşumea. Apoi s-a năpustit spre bucătărie.

— Să te ia dracu', Henryk, s-o ia dracu şi pe Frieda. Să ardeţi amândoi în iad! a spus printre suspine.

Eu am aşezat cărţile la loc şi aveam de gând s-o urmez in bucătărie. îşi pusese şorţul şi freca blatul din bucătărie. !>tergându-şi lacrimile cu dosul palmei, în timp ce muncea. Şorţul îi era dezlegat.

Am privit-o până când am simţit lacrimile împungân- ilu-mi ochii.

Am închis uşa încetişor în urma mea şi am plecat cu paşi repezi şi pălăria îndesată pe cap, cu capul în pământ. Conştient de faptul că, în orice moment, o mână mi-ar fi putut atinge umărul, făcându-mă să dispar în ceaţa nopţii .MIRIAM

Citirea scrisorii îl readuce cumva pe Axei la viaţă, ca pe o prezenţă nepoftită, chiar acolo, în cameră. *Amorţeală* era starea pe care o descria scrisoarea. Amorţeala i se aşterne ca o peliculă pe suprafaţa pielii. De-a lungul nopţii, e incapabilă să alunge frigul care-i cuprinde corpul, iar în clipa în care nuanţele gri ale dimineţii se strecoară pe fereastră, nu mai poate scăpa de senzaţia că e deopotrivă udă şi rece.

Nu se mişcă din scaun, decât ca să-şi îngrijească tatăl. Nu vorbeşte.

Simte opresiunea *lui,* ca şi cum ar respira acelaşi aer. Chiar acolo. Şi o împiedică să deschidă, când aude o bătaie în uşă.

— Bună! răsună o voce prin cutia de scrisori.

Nu răspunde.

— Miriam? Sunt Hilda. Eşti înăuntru?

Se ridică de pe scaun, rochia e desfăcută şi întinsă pe genunchii ei, asemenea unei pături. Când deschide uşa, o vede pe Hilda aşteptând de partea cealaltă. Imprimeul eclectic de pe fusta Hildei îi atrage privirea.

— Ai ratat-o, zice Hilda. Programarea de la ora nouă, mai ştii?

Se uită la ceasul de la încheietura mâinii.

— E unu şi jumătate.

— Deja?

Miriam deschide larg uşa.

— Ce zi e astăzi? întreabă ea şi cască, după care simte un fior în tot corpul.

Privind însă figura Hildei, îşi freacă viguros braţele şi îşi ia un aer de normalitate.

— E marţi, zice Hilda. Dr. Baum mi-a vorbit despre istoricul tău medical. De ce nu mi-ai spus nimic?

— Dr. Baum?

0 întreagă varietate de expresii se succed pe chipul Hildei, în timp ce trece pe lângă Miriam, în drumul ei spre sufragerie. Pare că trece cu atâta rapiditate de la îngrijorare, la trepidaţie şi confuzie, încât o face pe Miriam să zâmbească.

— îmi placi, Hilda, spune ea. Chipul tău e atât de onest.

— Miriam, te rog, zice Hilda în timp ce se aşază, iar Miriam o urmează. Nici nu pot să-ţi explic cât e de serioasă e treaba, continuă ea. Dr. Baum se gândeşte să-l trimită pe tatăl tău înapoi la spital; crede că eşti instabilă. Eu nu mă pot împotrivi, şi nici tu nu poţi... N-ai venit la consultaţie. Doamne, Miriam, nu te ajuţi deloc procedând astfel.

Hilda îşi trece degetele prin păr.

— întâlnirea are loc vineri, zice în cele din urmă, rostind cuvintele ca pe o sentinţă.

Ceaţa se ridică, iar Miriam începe să vadă lucrurile limpede.

— Te rog, Hilda, am uitat... nu e nimic necurat la mijloc. Aş putea vedea un alt medic, să-i explic? Tata nu se poate întoarce la spital... nu acum.

Hilda oftează atât de tare, încât Miriam poate simţi mirosul de usturoi al respiraţiei ei.

— Bine – chiar acum. Să vedem dacă îţi putem găsi un loc la policlinică. Ultima şansă, Miriam.

— Dă-mi voie să mai verific o dată starea tatei. Vin imediat.

— Te aştept.

Merge la un pas în spatele Hildei, incapabilă să ţină ritmul cu ea. Hilda nu-i adresează niciun cuvânt. Miriam urmează florile verzi şi purpurii de pe fusta Hildei, plimbată pe străzile aglomerate, unde norii stau aninaţi în copaci precum frunzele.

Aşteaptă împreună la o trecere de pietoni, lângă o mamă care împinge un cărucior. Copilul urlă, cu faţa roşie, pătată de lacrimi. Când lumina semaforului se face verde, mama împinge căruciorul înainte, iar copilaşul îşi foloseşte întreaga forţă pentru a se elibera din hăţurile cu care e prins. Femeia înaintează repede şi cu paşi hotărâţi. Miriam se întreabă dacă mama aude rugăminţile din vocea micuţului sau dacă a devenit imună la ele şi care va fi momentul în care copilul va renunţa.

înăuntrul centrului medical renovat de curând, mirosul de vopsea proaspătă se amestecă într-o combinaţie greu de suportat cu duhoarea pacienţilor bătrâni şi bolnavi, la care se adaugă şi o căldură insuportabilă, toate făcând-o pe Miriam să-şi dorească să plece încă

din clipa în care pune piciorul în interior. Camera de aşteptare e o adevărată autostradă, forfotind de oameni care merg în toate direcţiile.
luşind. Oamenii de serviciu curăţă un perete de sticlă ce Insă să se vadă dincolo de el o parcare.
Hilda se îndreaptă spre recepţie, părând să se simtă în locul acesta la fel de bine ca la ea acasă, şi îi face semn lui Miriam să se aşeze, în timp ce ea stă de vorbă cu femeia de la recepţie.
în cele din urmă, se întoarce şi spune:
— Te va chema medicul, atunci când va fi disponibil.
— Mulţumesc.
Miriam stă între un bărbat care fumează pipă, cu un picior în ghips, şi o mamă care ţine în braţe un copilaş cu obrajii îmbujoraţi de febră şi ochişori apoşi. Vede figura Hil- dei îndepărtându-se.
Zarva dinăuntrul policlinicii e întreruptă din când în când de accese de tuse şi oameni care vomită zgomotos.
Ia o revistă la întâmplare, apoi o pune la loc. îşi încru-cişează picioarele, apoi revine la poziţia iniţială. îşi face de lucru cu pliurile fustei, le netezeşte şi le separă pe fiecare în parte.
Copilul geme, lipit de trupul mamei. Ea îl linişteşte cu vocea ei, iar Miriam îşi aduce aminte de cutie, de mama şi copilul ei, de Eugenia, care se ascundea acolo... aşteptând.
Ridică privirea, devenind brusc conştientă de prezenţa cuiva. Se uită cu atenţie la fiecare faţă şi aruncă o privire prin uşile de sticlă.

El e acolo.
Cu braţele încrucişate, cu palmele la subsuori.
O priveşte.
La fel ca soarele, prezenţa lui e înzestrată cu o asemenea forţă, încât nu-l poţi privi direct fără să te arzi.
Se ridică, apoi se întoarce.
— *Frau* Voight, camera 6, vă rog, răsună o voce de bărbat în camera de aşteptare.
Miriam se izbeşte de câţiva oameni, luând-o la goană prin farmacia centrului medical. Departe. Cât de repede poate. în direcţia opusă.
— *Frau* Voight, reverberează vocea în jurul ei.
Aleargă până când picioarele ei cedează şi continuă să fugă doar cu tălpile. Nu priveşte înapoi. Ajunsă pe coama dealului, se întoarce, nu e nimeni în spatele ei. îşi permite să se mişte mai încet, numără paşii, se concentrează asupra înaintării. Merge mai departe. „Mergi înainte”, îşi spune. „Aproape ai ajuns.” încearcă neîncetat să se liniştească, folosindu-se de propria voce. „Nu putea fi el. Nu putea fi el.” Picioarele i se mişcă mai repede, iar cuvintele i se izbesc unele de celelalte. „Să fi fost oare el?”
„Foarfeci şi păreri de rău, în boală şi frig, Hani şi ţiganca şi pâinea şi frigul. Dorul şi tremurul şi gata, şi nu pleca nu pleca nu pleca.”
Vorbeşte în ritmul propriilor paşi.
— Miriam! o strigă Lionel, în timp ce ea se străduieşte să urmeze ritmul paşilor ei „acasă”, pe trepte în sus.

— *Fräulein,* o strigă din nou.
Ea se opreşte.
— Aveţi o scrisoare.
îi întinde un plic asemănător cu un dosar.
Miriam îl ţine la distanţă.
— Nu-l vreau, îi spune ea lui Lionel.
— E de la o femeie din Berlinul de Est, mi-a spus că e prietenă cu tine. A insistat să-ţi dau plicul personal. Ţie şi doar ţie.

Miriam se uită la numele ei, scris pe faţa plicului. Nu e scrisul *lui* de mână. Priveşte plicul cu atenţie.

— Ai mare grijă, drăguţo. Nu poţi fi niciodată îndeajuns de precaută în privinţa esticilor ăstora care-şi fac de cap pe-aici zilele astea. Verişoara mea de dincolo, zice arătând cu degetul peste umăr, a avut numai necazuri cu...

Dar Miriam se întoarce cu spatele.
Pana e fixată la locul ei, în siguranţă.

Apa de la robinet, fierbinte.

Mâinile îi sângerează, pace.

Lipeşte plasturi peste câteva dintre răni. închide într-un sertar suportul din lemn plin de cuţite şi foarfeca de croitorie a mamei. Cu toate astea, degetele ei continuă să tragă de pieliţele din jurul unghiilor. îşi apasă unghia degetului mare în zona încheieturii, în locul în care o zgârietură a prins crustă, apoi o presează cât de tare poate, mişcând-o de-a lungul suprafeţei şi urmărind cum epiderma îşi schimbă culoarea, de la roz la alb, sub presiunea

degetului ei. De la roz la alb, apoi roşu, trăgând de pielea vătămată, până când începe să sângereze.

Tăcerea din casă îi zumzăie în urechi, şi Miriam descoperă că i-a intrat în ochi o geană căzută, pe care încearcă din răsputeri s-o scoată, iar şi iar, până când ochii i se umplu de lacrimi.

— Tată, rosteşte ea în liniştea dinăuntrul casei. Am văzut, adică ştiu, dar nu pot fi sigură. Eu…

— Miriam, spune el şi ridică braţul, eliberând un mic spaţiu lângă el, pe pat.

Ea nu stă pe gânduri.

— Tată, spune printre suspine.

Se apropie de pat; salteaua cu aer foşneşte şi mugeşte când se lipeşte stângace de corpul lui rigid. Nasturii cardi- ganului lui îi amintesc de felul în care îi plăcea să se joace cu ei când era micuţă. Trasează cercuri după cercuri în interiorul lor, cu vârfurile degetelor. Unul după altul.

Braţul lui o înconjoară. E fragil, iar ea îi simte oasele în momentul în care se cuibăreşte în îmbrăţişarea tatălui ei.

S-a întors, zice Miriam

.14 MIRIAM

Zilele şi nopţile devin confuze. Se dizolvă unele în celelalte precum acuarelele. Singurul reper în timp e tatăl ei, bea apă, înghite cantităţi mici de mâncare. Vorbeşte, murmură şi uneori strigă.

— Frieda. Frieda. Frieda.

Gura i se deschide şi se închide, iar de cele mai multe ori nu se aude niciun sunet desprinzându-se de pe buzele lui, însă întreg corpul său pare că luptă.

Miriam speră să-l poată ajuta, dar în timp ce-i freacă palmele, pentru a alunga frigul din ele, în timp ce-i masează picioarele şi braţele, ştie că nu poate face nimic mai mult decât să-l îngrijească.

Când se adună suficient de mult încât să deschidă plicul pe care i l-a dat Lionel, găseşte înăuntru un bilet micuţ şi trei pagini acoperite cu un scris frumos, mare şi citeţ, precum şi scrisorile în franceză, ataşate de fiecare dintre ele.

Şi micul bilet care le însoţeşte.

Trebuie să vorbim despre scrisori, te rog să mă contactezi.

Eva

Miriam îl pune deoparte şi îşi permite să se lase absorbită în lumea scrisorilor. 0 lume în care *el* nu există.

Hertryk,

Uniforma mea nu are buzunare. Materialul din care e făcută îmi atârnă pur şi simplu pe umeri. Nu am nimic şi totuşi am totul. Printr-un concurs de împrejurări sau intenţii, am reuşit să-mi păstrez cartea de identitate şi inelul în branţurile cizmelor. Simt forma inelului sub talpă. Un cerc arzător în dreptul degetelor. Am mijloacele necesare pentru a evada. Pot pleca de aici. Acum sunt înăuntru, dar îmi pot croi drum afară, trebuie doar să găsesc persoana potrivită căreia să mă adresez şi apoi să încerc să plec de aici.

Trebuie să-l văd pe Kommandant *cât mai repede, cât timp trăsăturile mele încă seamănă cu cele din fotografia din buletin. înainte să mă metamorfozez în femeile din jurul meu. înainte să-mi pierd chipul. Trebuie să mă eliberez, ca să te găsesc.*

Ţin capul jos, urmez pietrele din caldarâm, aliniate la întâmplare. Dacă nu eşti atent unde calci, poţi să aluneci cu uşurinţă. Atâta vreme cât simt cărarea pietruită sub picioare, mă simt legată de pământ. Stau în picioare pe locul în care mulţi

au sângerat şi au murit, aşezând pietrele pe această cărare. încă respirând, încă în viaţă.

Aerul sărat îmi aminteşte de zilele în care o fugăream pe Louisa pe plajă, ferindu-ne de valuri, alergând cât de repede puteam, cu picioarele mele mult mai scurte decât ale ei. îi vedeam părul curgându-i pe umeri. Aerul sărat şi proaspăt, coroniţele de lavandă pe care ni le împleteam împreună. Mirosul ultimei sale veri.

Aici aerul sărat e impregnat de mirosul oamenilor. Locul ăsta n-afost proiectat pentru a ne adăposti pe toate. Gardienele sunt depăşite numeric; e una singură la o sută de femei, şi cu toate astea nu facem nimic.

Zidul înalt de zece metri, gardul de sârmă ghimpată, prizonierele care se poartă ca nişte gardieni, gardienele care se poartă ca nişte câini. Sarea din aer se impregnează în piele. Pe drum încoace am văzut pini şi peluze frumos tunse.

Suntem la Ravensbruck.

Miriam ridică ochii de pe coala de hârtie şi se cutremură, de data asta nu din pricina frigului. Vocea celei care a scris aceste scrisori o bântuie şi se întreabă dacă ea aparţine unei persoane care a murit în urmă cu multă vreme.

Aduce măsuţa de cafea din sufragerie în dormitorul tatei, lovindu-şi încheieturile degetelor de tocul uşii. Aşază pe ea scrisorile în ordine, în timp ce cuvintele care le alcătuiesc se repetă fără voia ei, permiţându-i lui Miriam să audă travaliul interior al

acestei biete femei. E înăuntrul minţii lui Miriam, iar ea nu poate face nimic pentru a schimba asta.

— Nu a luptat, nu a avut pe nimeni de încredere, îi spune ea tatălui ei. Oare *eu* ar fi trebuit să ripostez?

Simte întrebarea căzându-i greu în stomac, asemenea unei pietre negre.

— Nimeni nu m-ar crede, chiar dacă aş face-o. Adevărul acestor cuvinte îi aduce lacrimi în ochi.

Vede imaginea copilaşului furios în cărucior şi pe ea însăşi împingând şi tot împingând ceva la fel de neclintit. Atât doar că nu e un cărucior, ci un bărbat, care o imobilizează cu braţele şi cu picioarele şi cu altele mai rele. O ţine cu forţa a ceea ce ar putea face dacă ea s-ar elibera. Dar cine ar crede-o, dacă s-ar hotărî să vorbească? în cine ar putea avea încredere?

„Nu putem avea încredere în nimeni."

— S-a întors, zice.

Ia în mână următoarea scrisoare care vine la rând, e scrisă în germană, dar atât de dificil de citit, scrisă în jurul unui text tipărit şi cu o mină abia vizibilă, de culoarea prafului, încât Miriam începe să citească, apoi se opreşte, reia lectura, reciteşte propoziţiile şi încearcă să le pună cap la cap. Iar gândurile care traversează textul o pun din nou faţă în faţă cu o realitate pe care nu o poate înfrunta.

Henryk,

Adăpostul era doar un cort, cu pânza bătută de vânt şi ploi, cu acoperişul spart, prin care apa curgea înăuntru. Nu aveam boluri, doar două linguri. Ne puneam lingurile sub găurile din

acoperiş şi beam apă de ploaie. Linguri mici cu apă de ploaie. Ne-a luat două zile să furăm un bol, ca să putem mânca.

Toată lumea de aici fură, răneşte, toate femeile sunt rele şi încearcă să-şi găsească un loc. Asta e moneda noastră. Odată ce-ţifaci rost de un loc, nu mai renunţi la el.

Supa e pur şi simplu apă chioară, abia dacă vezi în ea vreo urmă de legumă sau altceva recognoscibil. Primim pâine, care seamănă cu pietrişul, şi „cafea”. Supa şi cafeaua sunt, mai mult sau mai puţin, acelaşi lucru, deşi suntem mai înclinate să acceptăm bucăţile incerte în supă, nu în cafea. înmoi bucăple de pâine în gură, apoi i le dau lui Hani, gura ei e atât de umflată şi de ştirbă, încât abia reuşeşte să mănânce.

Sunt aici de o lună. Azi e ziua mea: douăzeci şi unu. Şi mă tem că nu voi ajunge la douăzeci şi doi.

Rutina mi-a devenit atât de familiară, încât nici măcar nu trebuie să gândesc, trec pur şi simplu prin fiecare zi, în timp ce corpul meu se mişcă în ritmul lagărului. Mintea şi inima mea sunt în altă parte. Cu tine.

Aproape am reuşit, sunt la un pas să mă transform într-una dintre ele. Un zombi umblător. Nu mănânc fără ca o gardiană să-mi spună s-o fac, nu mă mişc, nu mă odihnesc, dorm sau vorbesc fără permisiune. Nu mai am o minte a mea.

Mi-e dor de tine

Cu dragoste, Frieda.

— „Frieda!”

Miriam recitește numele și se apropie de tatăl ei, luân- du-i o mână în mâna ei, în timp ce cu cealaltă îi mângâie ușor fața. îi privește părul des și cărunt, petele de bătrâneţe de pe obraji, nasul mare, buzele subțiri. îl studiază, absorbindu-l în întregime.

— Tată, mă auzi

?Trage adânc aer în piept.

— Scrisorile astea sunt de la Frieda.

Pentru că el nu spune nimic preţ de câteva secunde, ea îi sărută mâna.

Voi afla pentru tine ce s-a întâmplat cu ea, îţi promit, îi spune şi, deşi ştie că asta înseamnă să citească mai departe cuvintele acelea înfricoşătoare, care-i fac mâinile să tremure, continuă s-o facă. Pentru el.HENRYK

Am ieşit din apartament, am lăsat-o pe Emilie singură acolo, suspinând şi clocotind de furie, şi m-am dus la Frieda. Dar fiecare pas pe care-l făceam mă judeca. M-am oprit la fiecare colţ de stradă. Ar trebui oare să mă întorc? M-am întors, am făcut câţiva paşi, după care m-am oprit din nou. Nu a fost deloc un gest discret din partea unui bărbat urmărit, să străbat strada în sus şi-n jos, măcinat de îndoială.

Emilie avea dreptate. Eram căsătorit cu ea. 0 pusesem deja în pericol. Şi cu toate astea rămăsese. Ştia despre Frieda şi totuşi rămăsese. Vinovăţia era amară ca fierea, îmi ardea gâtul precum acidul. Cine eram? Ce fel de bărbat îi face una ca asta soţiei pe care o adoră?

Şi totuşi...

0 iubeam pe Frieda. în moduri pe care nu le mai simţisem niciodată înainte, şi tocmai *de aceea,* tocmai pentru că o iubeam atât de mult, ştiam că ei nu-i pot face una ca asta.

Nu mai puteam.

Emilie avea dreptate. Friedei i-ar fi fost bine fără mine, chiar mai bine, de fapt. Mult, mult mai bine. Gândul ăsta m-a făcut să intru în panică. Iar panica m-a făcut s-o iau la fugă, atrăgând şi mai mult atenţia asupra mea. Pulsul mă purta înainte, vântul îmi vâjâia în urechi, respiraţia îmi şuiera şi-mi trepida în piept.

Trebuia să-i dau drumul Friedei; avea nevoie să fie eliberată de mine. Şi apoi aveam să plec împreună cu Emilie. Aveam să încerc să mă revanşez măcar faţă de ea.

în timp ce aşteptam ca Frieda să deschidă uşa, eram înfrigurat şi încordat. Asta era cea mai bună decizie. Era cel mai bun lucru şi singura modalitate...

Frieda a deschis uşa, iar decizia de a pune capăt relaţiei cu ea mi-a îngheţat înăuntrul pieptului. Şi în intervalul acela, Frieda m-a întâmpinat lipindu-şi buzele de ale mele şi atingându-mi pielea cu degetele şi cu mâinile ei.

M-a tras în apartament şi a închis uşa. Şi chiar dacă simţeam un ticăit nedorit în ritmul inimii mele şi un nod în stomac, care-mi provoca greaţă, decizia pe care o luasem cu numai câteva minute înainte părea să se fi transformat într-un ecou îndepărtat.

Am lăsat totul în urmă şi m-am topit în Frieda, dorin- du-mi să mă pierd în atingerea ei.

— Mi-a fost dor de tine, mi-a şoptit, iar cadenţa vocii ei a căpătat profunzime.

Cu buzele lipite de ale mele, m-a tras către pat.

MIRIAM

într-un text ce pare scris mai apăsat, Miriam citeşte:

Astăzi mi-au fost furate cizmele; fără cizme nu mai am carte de identitate, iar fără identitate sunt pierdută.

Găseşte imediat scrisoarea următoare şi o citeşte cât de repede poate. Ia lupa cea mare din trusa de croitorie a mamei, pentru a încerca să uşureze lectura. Figura lui Axei se pierde, disipându-se precum culoarea de pe o pensulă răsucită în apă, iar Miriam se concentrează.

A găsit-o pe Frieda. Acum nu mai trebuie să afle decât ce s-a întâmplat cu ea.

Dragă Henryk,

Cortul în care ne adăpostim nu cunoaşte liniştea. Hani şi cu mine ne sprijinim una de alta, cap lângă cap, cu umărul ei pe umărul meu, amândouă cu spinările lipite de materialul care se încinge în contact cu pielea noastră.

Hani m-a întrebat de ce am minţit în vagon, când am spus că sunt Emilie, şi m-a pus pe gânduri...

Nu este oare iubirea deopotrivă de violentă, tulburătoare şi sălbatică precum furtuna, dar şi la fel de proaspătă şi de calmă ca văzduhul la răsărit? Dragostea dintre noi ne face să simţim că am putea escalada munţii şi ne-am putea lupta cu şerpii, chiar dacă în fapt n-o putem face. Dragostea dintre noi ne-a făcut să credem că-i putem înfrunta pe nazişti. Cred că dragostea ne-a transformat în nişte proşti. Eu sunt aici...

M-am uitat la femeile din jurul meu, am auzit zgomotele şi am simţit mirosul, uşa cortului flutură, lovind o femeie bătrână care se odihneşte, cu spatele sprijinit de el.

Flutură, loveşte, flutură.

...Iar tu nu eşti.

Hani m-a întrebat despre tine şi ţi-am făcut un portret mult îmbunătăţit. Te-am făcut mai înalt, mai solid, mai tânăr, pentru că pur şi simplu am putut, l-am povestit despre cum ne-am îndrăgostit la prima vedere, deşi asta nu e povestea noastră, e viaţa ta, e parte din povestea ta de iubire cu Emilie.

Miriam înghite în sec. Gândul că femeia aceasta şi-a însuşit povestea mamei ei, iubirea părinţilor ei o umple de revoltă. Nu poate face nimic altceva decât să continue să citească.

Hani provine dintr-o familie cu nouă copii; vorbeşte romani şi pupnă olandeză.

Spune că nimeni nu a fost prea mulţumit când a venit pe lume, iar de atunci şi până acum n-a făcut decât „Să dau mai tare decât alţii, să-mi văd de ale mele, să mă revolt, să urlu şi să spun lumii că sunt şi eu aici”

.Naziştii n-au fost nici ei prea încântaţi de asta.

Părinţii au încercat s-o mărite la paisprezece ani cu un verişor de aceeaşi vârstă, darşi-a luatlumea-n cap, s-a înscris la şcoală (de aici olandeza) şi s-a angajat. Avea bani şi o cameră a ei, dar, pentru că nu dormise niciodată singură într-un pat, găsea aşternuturile reci şi aspre.

Pentru că provenea dintr-o familie în care salteaua era mereu împărţită cu altcineva, lui Hani i-a fost greu să trăiască singură.

S-a întors într-o zi acasă şi n-a mai găsit pe nimeni. Mătuşi, unchi, bunici – plecaseră cu toţii. A rătăcit o vreme fără ţintă, apoi a fost arestată, iar acum se află aici.

Spune: „Prefer să împart patul cu cineva şi să simt că trăiesc, decât să fiu singură şi să mă gândesc mereu că sunt singură. Aş putea la fel de bine să fiu moartă.”

Şi mi-e dor de tine. Mi-e dor de tine şi de vremurile în care ne promiteam unul altuia că ne va fi dor. Nu m-am trezit niciodată dimineaţa lângă tine, nici nu am petrecut o noapte întreagă împreună. întâlnirile noastre au fost mereu pe furate. Vreau lucrurile mici, lucrurile care contează, lucrurile pe care oamenii le consideră ca venind de la sine. Vreau toate lucrurile astea, vreau să nu fiu singură.

Iar acum e prea târziu.

Am înmuiat în gură ultima porţie de pâine pe ziua de azi şi i-am dat-o lui Hani pe toată, fără să înghit ni ci o părticică din ea.

HENRYK

Am simţit o greutate înfaşurându-se în jurul corpului meu, în timp ce stăteam lungit pe patul Friedei, acoperit de cearşafuri şi de trupul ei, întins deasupra mea asemenea unei pături. Respiraţia ei uşoară îmi gâdila pielea gâtului, iar eu îi mângâiam cu degetele

interiorul braţului luminat pe jumătate. Devenea din ce în ce mai slabă, împărţindu-şi raţiile cu mine.

— Dacă nu poate fi decât una, te aleg pe tine, am spus. Ea a deschis ochii, dar când m-am întors cu faţa spre ea,
am observat că avea o expresie întunecată.

— Nu mă poţi alege pe mine. Eu nu sunt o alegere, mi-a şoptit.

— Eşti pentru mine, am spus şi am sărutat-o pe frunte, neîndemânatic, în timp ce-şi retrăgea capul, deşi corpul îi rămăsese lipit de al meu.

— Nu. Tu o ai pe Emilie.

— Şi pe tine.

— Da, dar...

— Nu există niciun „dar”, Frieda. Te iubesc.

— Nu mă poţi alege pe mine, Henryk. Vocea ei era liniştită. Nu sunt de ajuns.

Tocmai mă pregăteam s-o contrazic, când ea mi-a atins buzele cu degetul şi mi le-a acoperit cu buzele ei. Sărutul a fost o soluţie practică pentru a mă împiedica să-i răspund, însă buzele ei tremurau în clipa în care le-au atins pe ale mele.

Eram acoperit şi totuşi expus, cu greutatea membrelor ei apăsându-mi corpul. Priveam spre tavan, cântărindu-mi soarta, iar lacrimile au început să curgă, însoţite de suspine, despicându-mi pieptul ca un satâr.

Frieda s-a ridicat şi m-a luat în braţe, lipindu-mă de corpul ei gol.

— Henryk, ce se întâmplă?

Nu puteam vorbi, nu puteam găsi cuvintele potrivite să explice modul în care ceea ce se întâmpla mă sfâşia pur şi simplu. Eu eram acela care semnase sentinţele tuturor. Bombele se apropiau din ce în ce mai mult, iar greutatea vinovăţiei era asemenea unei tencuieli gata că mi se prăbuşească în cap.

Şi totuşi nu mă puteam despărţi de Frieda, iar a continua să merg acolo însemna a o pune în pericol. Nu mai ştiam cine sunt, iar fractura dinăuntrul meu s-a deschis complet în clipa în care Frieda mi-a sărutat lacrimile şi şi-a apropiat capul de al meu. Suspinam fără reţineri în braţele ei.

Mi-a sărutat buzele până când respiraţia noastră a devenit una, iar când şi-a încolăcit picioarele în jurul meu şi m-a tras înăuntrul ei, am sărutat-o adânc, dorindu-mi să nu mai fiu un individ separat.

Mişcându-se deasupra mea, nu-mi dădea voie să mă desprind. Mi-a ridicat bărbia, în aşa fel încât s-o pot privi. Ochii îi erau atât de pătrunzători, încât am încercat să privesc î

naltă parte, incapabil să mă uit la faţa ei frumoasă. Ştiind că provocam atât de multă durere, că în curând totul se va termina, iar eu voi fi singurul vinovat.
Erau pe urmele mele, iar asta însemna că şi ea şi Emilie erau căutate.
Am sărutat-o pe gât.
— Mă predau, am zis, iar în clipa aceea mi s-a luat o mare greutate de pe suflet. Mâine mă predau. Tu şi Emilie veţi fi libere.
Am lipit-o de mine, strângând-o tare la piept. Nu mă puteam uita la faţa ei, aşa că mi-am ascuns capul în pieptul ei.
Inima îi bătea cu furie împotriva mea.
— Ei nu i-am spus nimic. Nici eu n-am ştiut decât în momentul în care ţi-am sărutat gâtul.
— Atunci mergi la Emilie, fă-ţi bagajul şi pleacă, aşa cum a propus ea.
M-a împins, punându-mi o mână în piept.
— Nu pot.
Simţeam că mă vor năpădi iar lacrimile.
— în felul ăsta voi două veţi fi în siguranţă.
— în siguranţă? Şi tu? Tocmai ai spus că dacă nu poate fi decât una singură...
Frieda şi-a alungat gândul.
— Dar nu e doar una, sunt două. Şi eşti tu, unul. E vremea să înţelegi că te iubim amândouă. Avem nevoie să supravieţuieşti. Spui că te predai; asta e sinucidere curată!
— Iată că vă răresc, orice aş face. Pe amândouă.

— Uită-te la mine, dragostea mea. Nu mă răneşti. E alegerea mea, în aceeaşi măsură în care e şi alegerea ta, mi-a spus cu blândeţe.
M-am întors s-o privesc.
— Asta nu e ceva ce trebuie să-ţi asumi de unul singur. Faptul c-o răneşti pe Emilie te răneşte pe tine, ceea ce mă răneşte pe mine.
M-a sărutat pe frunte.
— Mai ştii ce-ai spus pe banca aceea, de pe malul râului Spree?
Mi-a ridicat faţa către buzele ei şi mi-a sărutat lacrimile, pe măsură ce se rostogoleau. Am dat din cap a încuviinţare, simţind cum greutatea braţelor şi picioarelor cu care mă înconjura Frieda reuşea să cuprindă urletul mut dinăuntrul meu; inima ei bătea cu putere, iar eu o simţeam pulsând în corpul meu.
Iar apoi, pe neaşteptate, o epuizare cumplită a risipit durerea din corpul meu, şi mi-am aşezat palmele pe şoldurile ei.
— Am spus că eşti lumină, am murmurat în timp ce ea se căţăra deasupra mea, presându-mă atât de tare, încât respiram şi prin ea. Presat cu totul de lumină. Şi-a lipit din nou gura de a mea, pentru a sufoca noul val de suspine, angoasa profundă care-mi zdrobea pieptul.
— Nu există lumină fără întuneric, mi-a şoptit în ureche.
— Frieda, eu sunt întunericul, uită-te la...
Dar ea m-a întrerupt.
— Dă-mi câteva zile, Henryk.

Mi-a rostit numele în aşa fel încât l-am simţit rezonându-ini adânc în vintre, jos de tot.

— Bine, câteva zile, am încuviinţat.

MIRIAM

— Miriam.

Vocea tatălui ei străpunge întunericul. Ea se trezeşte, după ce aţipise cuibărită în scaun.

— Miriam, eu... tu. Frieda, spune din nou, ridicând mâna. îi ia mâna în palma ei şi încearcă să-şi dezmorţească
degetele de la picioare.

— Eu... începe el. Eu. Ucis.

Picioarele ei se trezesc la viaţă, cuprinse de furnicături.

— Frieda, zice el.

— Frieda? E aici, în scrisorile astea, spune Miriam.

Am. Ucis-o. Pe Frieda, spune el şi cade pradă unei dureri copleşitoare, imposibil de auzit.

15 MIRIAM

Am ucis-o pe Frieda.

Miriam împietreşte.

— Nu.

E un răspuns reflex. Nu e adevărat. Nu poate fi adevărat.

— Uite, tată.

Aşază scrisoarea pe pieptul lui.

— E o scrisoare, o scrisoare de la Frieda. Era ascunsă în rochie. Te-a iubit, tată, mă auzi? Nu ai ucis pe nimeni.

Dar se uită la pagina acoperită de scris.

Cum a ajuns rochia în dulapul mamei? Se face iar ghem în scaun. Nu poate dovedi falsitatea vorbelor tatei.

Tatăl ei n-ar fi putut ucide pe nimeni, nu el. Era incapabil de aşa ceva.

Dacă vreun păianjen se rătăcea prin casa lor, îl lua în palme şi-l scotea afară. îl proteja de mama, care stătea pregătită cu cartea sau cu pantoful, şi îi găsea o casă nouă.

Vorbea cu viespile şi cu albinele, mulţumindu-le pentru faptul că-şi făcuseră timp să ne viziteze. Tatăl *ei* era incapabil să facă rău cuiva, darămite să ucidă.

Ia scrisoarea de pe pieptul lui.

— Nu e adevărat, spune ea. Celelalte scrisori, traduse de Eva, îi vor dovedi că are dreptate.

Henryk,

Ne-am mutat. Speram să prindem un loc în barăci. Sunt atât de multe femei în cort, iar barăcile sunt făcute din cărămidă şi piatră, cu acoperişuri din tablă ondulată.

Cizmele mi-au fost Jurate în cort. Am umblat desculţă timp de două zile, apoi am găsit o pereche de pantofi în picioarele uneia dintre femeile moarte. Acum Hani are o pereche de saboţi care i se potrivesc, iar eu am din nou încălţări.

Hani şi cu mine suntem în Unitatea 15, dar nu am primit şi paturi. Poliţele din lemn prinse de perete erau pline de femei. Câte şase pe fiecare. Ţipete de pisică, strigăte, coşmaruri, urlete şi înjurături, smucituri şi îmbrânceli. Poliţele sunt pline până la refuz. Sunt trei şiruri de poliţe a câte opt pe fiecare latură a barăcii, A şi B.

Când am ajuns, nu era spaţiu şi pentru noi, aşa că am vorbit cu Blockova, o prostituată bătrână şi dezumanizată. M-a lovit atât de tare, încât m-am izbit cu capul de marginea unei poliţe şi m-a înghesuit într-un spaţiu îngust din spatele uşii. M-am trezit într-o toaletă, cu o chiuvetă micuţă şi Hani în spatele meu şi cu o oglindă în faţă.

în toaleta asta, chiar deasupra veceului, sunt improvizate câteva poliţe. Au fost făcute de femei, cu mâinilelor; par mai rezistente decât celelalte. Pare că e spaţiu şi aici. Am aflat că „pierduseră" două femei în ultimele zile, aşa că acum şedem şi ne acomodăm cu această privelişte minunată, trei poliţe şi şase persoane.

Pentru că am fost primite cum se cuvine. Asta fără nicio îndoială.

0 femeie masivă, cu voce gravă şi suflet mare, m-a ajutat să-mi curăţrana de la cap şi am reuşit să-mi văd pentru prima dată chipul reflectat în oglindă.

Aproape nu-mi venea să cred că sunt eu. Am atins oglinda de mai multe ori, crezând că e o iluzie optică. Să-fi pipăi capul ras şi să-l vezi în oglindă sunt două lucruri complet diferite. Ochii îmi erau goi, sângele roşu de pe obraji făcând verdele lor să iasă şi mai mult în evidenţă, aşa încât păream aproape demonică.

Femeia în vârstă se numeşte Wanda, mâinile i se mişcă la fel de repede ca gura, şi mi-a bandajat rana de la faţă. A curăţat-o şi a îmbrăţişat-o pe Hani – care nu pricepea o iotă. Şi ea era fascinată de propria imagine din oglindă, studiind cu atenţie locul în care fuseseră, până nu demult, dinţii ei.

Wanda ne-a prezentat Stellei, o fetiţă de numai şapte sau opt ani. Are încă aproape toţi dinţii de lapte, cu doi lipsă în faţă. Stella doarme în

baracă alături de o tânără, „Bunny”, despre care nu cred că e mama ei. Bunny îi fredonează toată noaptea, ţinând-o departe de coşmaruri.

— Bunny e tăcută. Nu a vorbit niciodată de când au adus-o aici, a zis Wanda.

Apoi mai e Eugenia, care pare rece, dar probabil că a fost doar înăsprită de viaţa de aici; e de mult în locul ăsta. De doi ani! Cred că are în jur de douăzeci şi cinci de ani, la fel ca Bunny, din câte îmi dau seama, deşi Bunny seamănă mai curând cu o adolescentă, însă la fel de bine ar putea avea în jur de treizeci şi cinci de ani. 0 urmăresc încontinuu, pentru a-mi da seama, dar basmaua de pe capul ei, hăul acela întunecat şi sumbru din spatele ochilor şi frica fac imposibilă încadrarea ei într-o categorie de vârstă sau alta. Arată precum cineva care a văzut mult prea multe.

Hani şi cu mine nu avem pături şi împărţim un singur bol, nu avem nimic de oferit, însă lucrul acesta nu pare să conteze pentru Wanda. E atât de bună. Suntem recunoscătoare. Nu sunt sigură că am fi fost la fel de bine primite, dacă Wanda nu ne-ar fi luat sub aripa ei protectoare. Wanda pare fermecată de frumuseţea lui Hani şi de privirea ei inocentă, căci nu înţelege nimic din ceea ce se petrece în jurul ei.

Eu şi Hani suntem invitate să dormim pe poliţa de sus. Prin minte îmi trec mii de întrebări, dar mă simt copleşită de bunătate. Faţa îmi pulsează din

pricina loviturii, iar Hani şi cu mine stăm întinse, una în braţele celeilalte, pnându-ne de cald. Este pentru prima dată când mă întind, după multe săptămâni. E atât de plăcut, încât îmi vine să plâng. Pentru prima dată de când am plecat de lângă tine. Ochii mei sunt grei de lacrimi, uscaţi şi pârjoliţi. Mă odihnesc.

Femeile acestea, locul acesta. Miriam nu are niciun punct de reper la care să apeleze în timp ce citeşte. Nu-şi poate imagina, deşi citeşte despre asta. Iar milioane de oameni au trecut prin această experienţă.

— Nu ai făcut nimic greşit, îi spune Miriam tatălui ei. Nu te poţi învinovăţi. Nu tu ai făcut asta.

Ridică scrisoarea.

Asta e... Poate că nici nu există cuvinte care să catalogheze aşa ceva

.HENRYK

Era 10 aprilie 1944. O zi de luni. Ultima dată când am vă- zut-o pe Frieda.

Am fost arestaţi la două zile după ce toate legile au fost abolite şi întregul oraş a încăput pe mâinile unui singur om.

Călătoria noastră a început pe Schildhornstrasse, în Berlin. Eram sigur că vom fi împuşcaţi chiar lângă blocul în care locuiserăm eu şi Emilie. în schimb, ni s-a spus să mergem mai departe. Căldura soarelui se simţea ca gheaţa prin ceaţa deasă, care îmi obtura vederea.

Am continuat să mergem ore întregi, lăsând în urmă toate lucrurile familiare. Ne opream doar în dreptul diferitelor case, pentru a le goli de locatarii lor. La intersecţia dintre Hagelstrasse şi Fontanestrasse ne-am oprit în mijlocul drumului, în rând cu trunchiurile de copaci şi tancurile arse.

S-a auzit zgomotul de paşi al unei procesiuni şi un tren punându-se în mişcare pe şine. Casele aliniate de-a lungul străzii aveau uşile şi ferestrele acoperite de scânduri. Toate erau bătute în cuie, şi totuşi se vedeau cioburi împrăştiate pe asfalt. Oamenii atacau de deasupra şi dinăuntru.

îndărătul faţadelor caselor goale şi decrepite, oamenii se ascundeau şi se rugau, recunoscători că nu fusese rândul lor astăzi. Şi eu crezusem că sunt în siguranţă între cei patru pereţi ai apartamentului. Dar pereţii aceia se prăbuşiseră, iar eu m-am trezit expus, fără nimeni altcineva alături de mine, cu excepţia Friedei. înconjuraţi de ofiţeri mărşăluind pe trotuare, am devenit parte a unei mulţimi prigonite.

Cineva din faţa noastră căzuse la pământ.

— *Schwein!*[I] a strigat o voce de bărbat.

în stânga mea, un ofiţer s-a repezit pieziş spre un bătrân care se prăbuşise peste o valiză. Ofiţerul, îmbrăcat într-o uniformă verde impecabilă şi încălţat cu cizme bine lustruite, l-a scuipat.

— *Du faules Schwein!*[II]

I „Porcule!” (în lb. germană, în original) (n.tn).

II „Porc leneş ce eşti!”(în lb. germană, în original] (n.tn).

L-a lovit pe bărbat peste ceafă. Forţa loviturii l-a împins înainte, pălăria i-a zburat de pe cap, iar o cascadă de păr alb s-a ivit de sub ea şi faţa i s-a izbit de valiză. Continuam să înaintez împreună cu mulţimea, dar nu-mi luam ochii de la el. Frieda m-a tras după ea, întorcându-şi ochii de la bătrân. M-am răsucit înapoi, dar ea m-a strâns şi mai tare de braţ, însă m-am dus spre bărbatul căzut, croindu-mi drum prin mulţimea care trecea pe lângă mine.

Frieda rămăsese pe loc.

— *Zurück in der Reihet* mi-au strigat ofiţerii, dar nu mai era niciun rând în care să mă întorc, ci doar o masă amorfă de oameni înaintând împleticit.

Tot mai departe de omul căzut.

— Henryk.

Frieda mă prinsese din nou de braţ, privind spre ofiţerii care se uitau la mine. Nu s-a oprit nimeni, cu toţii au continuat să meargă, privind fix înainte. Ofiţerul şi-a trecut degetele peste marginile chipiului, înainte de a-l lovi cu piciorul în spate.

— *Aufstehen!* a urlat, roşu la faţă, după care a izbucnit în râs, privindu-şi camarazii, care au început şi ei să râdă.

M-am oprit.

— Henryk, a zis Frieda în şoaptă, ridicându-se pe vârfuri şi atingându-mi urechea cu buzele. Te rog.

Ofiţerul s-a dat un pas în spate şi imediat s-a auzit o capsă desfacându-se, în timp ce îşi scotea pistolul din teacă.

— *Aufstehen!*

I-a făcut bătrânului semn să se ridice, fluturând din mâna în care ţinea arma.

— *Bitte warten*[I], am strigat, împingând-o pe Frieda.

M-am interpus între bătrân şi ofiţer.

— Aşteptaţi.

M-am aplecat deasupra lui.

— Aşteptaţi, am spus din nou, mai mult pentru mine însumi de data asta.

Aplecându-mă deasupra bărbatului, am simţit miros de umezeală şi trup bătrân. Haina îi era prea scurtă, iar braţele i se iţeau din mâneci şi era încălţat în papuci de casă, aproape fără talpă. Valiza îi era confecţionată din piele tăbăcită şi avea cusăturile roase la colţuri. Mă uitam fix la valiză, aşteptând glonţul. Aşteptând. Dar Frieda a ajuns la mine înainte.

— Haideţi, domnule, vă rog, a zis, punându-i o mână pe umăr. Ne vor împuşca pe toţi.

I-a ridicat pălăria şi i-a aşezat-o pe cap.

— E în regulă, a spus, privind către ofiţerul care ţinea încă pistolul îndreptat spre noi. Vă rog să fiţi îngăduitor, omul acesta are nevoie de ajutor.

în timp ce ea rostea aceste cuvinte, eu l-am ridicat pe bătrân în picioare. Punându-i ambele braţe pe umerii mei şi susţinându-i întreaga greutate pe spinare. Frieda i-a luat valiza.

— *Nein!*[II] a zis el, atât de aproape de urechea mea că am tresărit.

I „Aşteptaţi, vă rog”(în lb. germană, în original) (n.tr.).

II „Nu!”(în lb. germană, în original) (n.tr.).

S-a smuls din braţele mele şi s-a lăsat din nou la pământ.

— *Nein!* a urlat el, înşfăcând valiza din mâinile Friedei şi ridicând-o în dreptul pieptului, ca pe un scut.

Ofiţerul a schimbat poziţia armei, îndreptând-o către bărbat.

— *Die]uden,* a spus el, ridicând din umeri ca şi cum nu ar mai fi fost nimic de făcut în privinţa asta.

Am tras-o pe Frieda lângă mine şi ne-am întors cu spatele, auzind doar împuşcătura asurzitoare. Ne-am chircit la auzul sunetului şi am grăbit pasul, pierzându-ne în mulţime. Zumzetul din urechile mele nu reuşea să estompeze râsetele batjocoritoare ale ofiţerilor.

Mărşăluiam, ţinând pasul cu mulţimea. 0 ţineam lipită de corpul meu, căldura pe care o emanam amplificându-se în fuga de ceea ce tocmai văzuserăm. în cele din urmă am micşorat ritmul, împreună cu gloata, ea şi-a trecut braţul pe sub braţul meu şi mersul a devenit mai puţin apăsător

.Odată ce mâinile ni s-au răcorit împreună, Frieda mi-a vorbit în franceză, pentru a oferi şoaptelor noastre şansa la puţină intimitate.

— Ce facem acum?

— Ce *putem* să facem? am întrebat eu, scuturând din cap învins.

Mi-a aruncat o privire zeflemitoare, după care şi-a retras mâna din mâna mea.

Privea oamenii care viermuiau în jurul nostru şi, tot restul acelui marş lung, am fost la fel de rupt de ea, pe cât erau şi ei.MIRIAM

Trece la următoarea scrisoare. Ele conţin răspunsuri, dar, în timp ce le citeşte, Miriam se pierde într-o mare de cuvinte, într-o lume atât de îndepărtată de realitatea ei, încât uită cu uşurinţă întrebările.

Henryk,

Príma zi în care ne-am trezit în Unitatea 15 a fost o binecuvântare. Afară era soare şi am fost răsplătite cu saluturi precum „bună” şi „aţi dormit bine?”. în locul îmbrâncelilor şi al strigătelor. Apelul a fost lung, dar cerul era albastru, iar optimismul ne-a cuprins pe mine şi pe Hani. Acum, că am fost repartizate la una dintre unităţi, putem munci, ceea ce ne mai ridică puţin moralul. Femeile muncesc, merg înainte, asta facem noi, iar eu şi Hani suntem acum parte din „echipa de nisip”. Celelalte femei din unitate nu muncesc. Ele sunt cunoscute sub numele de „Fetele iepuri”. Din câte pot să-mi dau seama, sunt un fel de cobai umani, femei pe care se fac experimente. Celelalte le-au înconjurat cu un fel de aură protectoare. Eu şi Hani

ne privim întrebătoare, neînţelegând exact ce înseamnă asta

.Bunny nu iese niciodată din baracă. Bunny, Wanda şi Eugenia cos şi tricotează, aducându-şi aportul la efortul de război, în timp ce Stella se joacă afară cu celelalte orfane.

Dar eu simt nevoia să mă mişc şi să-mi simt sângele pulsându-mi în tot corpul. După sedentarismul şi înţepeneala ultimelor săptămâni, mişcarea va fi o binecuvântare. îmi va face bine să simt că fac parte din ceva.

HENRYK

Ne-am trezit împreună sub platforma de pe Peronul 17, anesteziaţi, într-o stare de frică. Aduşi la realitate de un singur ordin. Bărbaţii la dreapta, femeile la stânga. Aici nu erau copii. Eram asemenea unui val pe cale să lovească o stâncă ascuţită, care avea să ne arunce în două direcţii diferite.

Nimeni n-a vrut să se mişte, şi cu toate astea eram *forţaţi* cu toţii să înaintăm. Abia în clipa în care uşile vagoanelor s-au deschis şi am văzut că înăuntru se aflau deja oameni, mi-am dat seama că totul era pierdut. Probabil fuseseră încuiaţi acolo peste noapte, închişi ca vitele, dar nu încercaseră să evadeze din celulele din lemn. Când lumina dimineţii s-a strecurat înăuntru, le-am văzut chipurile privindu-ne, erau înfricoşate, curioase şi pustiite.

Ar fi trebuit s-o ţin mai strâns. N-ar fi trebuit să-i dau drumul. Ar fi trebuit să găsesc o cale de a preveni ceea ce urma să se întâmple. Dar s-o ţin lângă mine ar fi însemnat s-o frâng. Panglica terorii se desfăşura

înăuntrul meu. Ştiam că s-ar fi furişat şi înăuntrul ei, iar ea trebuia să rămână puternică, pentru că urma să plecăm amândoi.

Fiecare singur.

Shakespeare spune că pentru îndrăgostiţi timpul este etern, şi are dreptate. Am neîntrerupta senzaţie că, indiferent unde va merge ea, o voi urma. Atâta vreme cât sunt în viaţă, ea va trăi în mine. îmi doresc să-i fi spus asta.

Dar n-am făcut-o.

Am spus, în schimb:

— Ai mâinile reci.

Astea au fost vorbele mele de despărţire.

Ea mi-a zâmbit. Mâinile ei au alunecat din mâinile mele, cu degetele întinse, atingând doar aerul. M-am împiedicat şi am fost nevoit să privesc în spate, pentru că lovisem pe cineva. Când m-am întors, dispăruse

.MIRIAM

„Iepuri? Experimente?”

Se uită la următoarele scrisori, bucăţi mici de hârtie, subţire precum cea de şerveţele, rulate una în jurul celeilalte, iar ea se chinuie să le netezească. „Ce le-au făcut?”

Henryk,

Muncim, primim cele mai mici porţii de mâncare, doar cât să rămânem în viaţă, nu cât să ne potolim

vreodată foamea. Wanda ne-a mai făcut rost de un bol, aşa că Hani şi cu mine nu mai suntem nevoite să împărţim unul singur. Asta înseamnă că acum mâncăm ceva mai mult. încă mestec pâinea pentru Hani şi mi-e din ce în ce mai greu să n-o înghit pe toată.

Nisipul îmi atacă pielea. E o muncă inutilă, numai bună să te demoralizeze. Acum mutăm nisipul, şi imediat el se împrăştie la loc. Mâinile mă dor mult prea tare ca să mai scriu şi am rămas şi fără hârtie.

Tata mormăie, tremură, apoi se scutură. Un tremur se ridică asemenea unui val şi îi cuprinde întreaga parte stângă a corpului, devenind din ce în ce mai violent, pe măsură ce Miriam se apropie de el. Dar exact în momentul în care se pregăteşte să aducă Midazolamul, tremurul se potoleşte, iar el pare a dârdâi de frig, cu dinţii clănţănindu-i în gură.

— Rezistă, tată, îi spune ea, învelindu-l cu şi mai multe pături şi mângâindu-i mâinile reci.

— E atât de frig, murmură el, iar ea se întinde pe pat, lângă el.

— Sunt aici, îi zice, iar corpul lui se relaxează. Noaptea se strecoară în încăpere pe fereastră, o prezenţă nedorită.

— Sunt chiar aici, repetă Miriam, dar frica i se târăşte pe picioare în sus, iar întunericul apăsător o face să se gândească la *el.* Dacă s-a întors, atunci s-a întors pentru ea.

încep să rămână fără timp. La fel cum Frieda a rămas fără hârtie. Mai sunt multe scrisori şi o cuprinde

groaza la gândul de a parcurge cuvânt cu cuvânt, scrisoare cu scrisoare; cu siguranţă nu se va termina bine.

— Voi afla ce s-a întâmplat, dar rămâi, te rog. încă puţin. Te rog.

Pe când sforăitul lui umple camera, ea se strecoară din pat, ia o altă scrisoare din teanc şi o citeşte la lumina slabă a veiozei.

Mi-am dat pâinea în schimbul unui creion subţire şi lung, iar acum îţi scriu la adăpostul barăcii. „Fetele iepuri" sunt ignorate de Blockova, o femeie intimidantă prin dimensiuni şi voce, care nu atacă totuşi din răutate. Nici nu e nevoie s-ofacă. Unui câine bătut e suficient să-i arăţi biciul

.„Fetele iepuri" sunt ignorate şi de celelalte femei. Unele dintre ele le dau Wandei şi lui Bunny bucăţile de pâine pe care le economisesc sau le fură. Altele improvizează jucării pentru Stella; o bucăţică de ţesătură de bumbac e transformată într-o păpuşică, ceea ce aduce zâmbetul pe chipul fetiţei.

Bunny şi Wanda oferă servicii de croitorie, cos şi repară, iar Bunny e specialistă în aplicarea de buzunare interioare. Degetele ei sunt atât de pricepute. Când le privesc lucrând, sunt ca hipnotizată.

Sunt în siguranţă lângă femeile acestea.

Ziua de azi m-a epuizat, cu rutina ei, cu probabilitatea perspectivei de a fi împuşcată sau rănită, bătută sau mutată într-o celulă sau chiar trimisă în barăcile de pedeapsă. Femeile sunt târâte de aici, strigând fără să le audă nimeni.

Toate stăm şi privim, recunoscătoare că nu suntem noi în locul lor. Prietenele nu fac nimic. Şi totuşi, atunci când se întorc, atât de slabe încât te întrebi cum de mai e posibil să fie în viaţă, cu oasele ieşindu-le prin piele, emaciate, prietenele le aşteaptă cu supă, cu pâine şi căldură.

Scriu noaptea, ochii îmi lăcrimează şi mă ustură din pricina efortului de a scrie la lumina lunii. Wanda sforăie, Bunny şi Stella stau cuibărite una în cealaltă, iar Bunny fredonează neîncetat. Hani s-a înfăşurat în jurul meu, adormită, în vreme ce eu mă străduiesc să strecor cât mai multe cuvinte pentru tine, pe bucata asta de hârtie.

Sper ca într-o bună zi să le ardem împreună, pentru a uita trecutul, şi să deschidem în felul ăsta drumul către viitor.

Din când în când, capul Eugeniei se iţeşte din patul suprapus de la mijloc şi stăm de vorbă. îmi spune despre Aliaţi, pomeneşte despre eliberare, despre celelalte femei din lagăr şi despre paşii mici pe care îi fac pentru a se salva şi pentru a le salva şi pe celelalte. Sunt organizate transporturi regulate, care scot prizonierele din lagăr. Unele cred că sunt duse la un sanatoriu, dar Eugenia crede că sunt trimise la moarte. îmi spune despre nume adăugate pe o listă şi despre câte eforturi fac unele femei pentru a şterge numele lor sau ale celor dragi de pe listă. Pare că Blockova este cea care are controlul, pentru că ea le furnizează numele celor care alcătuiesc listele. într-un fel sau altul, femeile părăsesc lagărul.

Eugenia ne promite că Aliaţii sunt pe drum. Ruşii şi americanii vor elibera lagărul, şi asta curând. Niciuna dintre noi n-o crede. Nu va exista nicio eliberare, iar a crede în aşa ceva ar fi nebunie curată. Continuăm cum am învăţat: muncim ca să supravieţuim. E atât de plăcut să vorbim între noi, să stăm de vorbă ca femeile. Vorbim, şi vorbim, până când una din noi adoarme. Simt că inima mea se îmbogăţeşte când vorbesc cu Eugenia.

Ascund scrisorile în salteaua de paie şi mă rog să le găsesc tot aici când mă întorc.
Simt trupul cald al lui Hani înfăşurându-mă, iar momentul acesta se risipeşte în somn. E timpul meu să visez, să gândesc, să aduc mulţumiri pentru tot ceea ce am. Nu există Dumnezeu, există doar supa. Şi mai sunt eu, cu creionul meu, lăsând un semn în lumea asta, oricât ar fi el de insignifiant. Exist. Nu mă pot elimina

16 MIRIAM

în timp ce citeşte, Miriam simte cum o năpădeşte disperarea. Femeile acestea *credeau* că se va face ceva, că ceilalţi oameni le vor salva. încearcă să adoarmă, dar vede o femeie înfăşurată în pături, cosând în tăcere tivuri şi buzunare, înconjurată de fiinţe distruse, lovite. Prin comparaţie, problemele ei par jalnice.

Reuşeşte să aţipească abia la ivirea zorilor şi visează şerpi. Şerpi lungi care viermuiesc în stomacul ei, intrân- du-i şi ieşindu-i prin piele. Se chinuie să-i apuce şi să-i tragă afară, dar nu reuşeşte să-i prindă. Netezi şi alunecoşi, i se strecoară sub piele şi se zvârcolesc înăuntru.

Miriam se trezeşte, cu degetele încleştate în stomac. Sare din scaun, înşfacă foarfeca din trusa de croitorie a mamei şi şi-o lipeşte de burta moale şi caldă. Imediat ce vede urmele roşii lăsate de foarfecă, şerpii se fac mici şi se dizolvă în visul din care tocmai s-a trezit.

E întreruptă de o bătaie în uşă, pe care o întredeschide puţin, numai cât s-o vadă pe Eva aşteptând în prag. Eva, cu mâna ridicată, gata să bată din nou, încremenită la jumătatea mişcării. E îmbrăcată într-un cardigan albastru-închis, o pereche de pantaloni de un gri-închis şi are în picioare bocanci grei. Pe braţ îşi ţine geanta şi haina, iar alături de ea stă Lionel.

— Nu-ţi funcţionează interfonul, zice el, cu fruntea acoperită de broboane de transpiraţie. Ai cumva idee de ce?

— Hmmm...

— Această – priveşte spre Eva, care nu spune nimic – această doamnă nu a putut intra când a sunat. A trebuit să urc până aici cu ea, înţelegi... Ca să fiu sigur, în vremurile astea...

— Mulţumesc, Lionel.

— Dacă tot sunt aici, dă-mi voie să arunc o privire la aparat.

îşi face loc pe lângă Miriam, împingându-şi înainte corpul voluminos, şi ridică receptorul interfonului.

— Ei bine, drăguţă, zice ridicând spre Miriam o privire mustrătoare, e scos din priză.

Recuplează aparatul şi îi aruncă o privire care pare a spune „să nu mai faci asta”, după care o salută pe Eva, du- cându-şi degetele la chipiu, şi pleacă.

— Vrei să intri?

— De fapt, mă întrebam dacă am putea sta puţin de vorbă, spune Eva, fixând-o pe Miriam cu privirea ei pătrunzătoare.

Miriam îşi acoperă stomacul cu mâinile proaspăt spălate.

— Poate că am fost puţin prea... dură la bibliotecă.

— Dură?

— Pur şi simplu nu eram, în fine, e foarte greu să ai încredere în oameni.

— înţeleg.

Deschide uşa ceva mai larg şi o invită pe Eva înăuntru.

— Cred că am fost privilegiată, nu ştiu cum era viaţa de cealaltă parte a Zidului.

— Ai citit scrisorile?

— Da, despre fetele iepuri... e înfiorător că aşa ceva chiar s-a întâmplat şi că...

— Nu ai venit ieri la bibliotecă, o întrerupe Eva.

— Nu, îmi pare rău.

— Ai primit biletul meu?

— Da, şi îţi mulţumesc pentru scrisori. E o poveste foarte interesantă, dar chiar nu ştiu...

— Pot să-ţi ofer o cafea? La cafeneaua din capătul străzii? o întrerupe Eva din nou.

Se gândeşte la tatăl ei care doarme şi încuviinţează.

— Ar fi minunată o cafea. Dă-mi voie doar să-i spun tatei că ies.

Cafeneaua este deschisă, iar clienţii dinăuntru râd şi discută între ei. Trăiesc. Miriam intră, iar mirosurile Crăciunului îi invadează simţurile. Se înmoaie în strălucirea caldă a scorţişoarei şi a boabelor de cafea.

Eva găseşte un loc în partea din spate a cafenelei, în dreptul unei ferestre mari, deschise; deşi e dimineaţă, imaginea de afară e înceţoşată şi întunecată. Adierea vântului aduce o răcoare binevenită în amestecul acela fierbinte de oameni şi cafea. Miriam comandă o cafea într-un pahar mare, cu frişcă şi scorţişoară; împreună cu ea vin un biscuit mititel şi o linguriţă cu coadă lungă.

Comandă acelaşi lucru pentru Eva şi scrutează încăperea, înainte de a se aşeza pe marginea

scaunului. îşi doreşte ca Axei să fie aici. Doar aici. Pentru că, dacă este aici, atunci nu poate fi peste tot. Miriam se foieşte, priveşte în toate direcţiile şi tresare la cel mai mic zgomot şi la cea mai mică mişcare pe care o fac oamenii din jur. în numai câteva minute, corpul îi este încordat şi dureros, paralizat în scaun. Eva muşcă din biscuit, iar câteva firimituri îi cad în poală. Miriam o priveşte în timp ce le scutură cu dosul palmei.

— Mulţumesc că m-ai ajutat cu scrisorile, spune ea.

— Mă plăteşti şi...

— Da, îţi datorez nişte bani, nu-i aşa?

Eva îşi flutură mâna, alungând subiectul.

— Am avut noroc să-l întâlnesc pe Jeff, altfel m-ai fi găsit muncind din greu cu dicţionarul, încercând să pun cuvintele cap la cap.

Ştie că vorbeşte repede şi aproape fără noimă, dar nu reuşeşte să se liniştească.

— Ai familie? întreabă. Adică şi pe altcineva în afară de Jeff?

— Soţul meu a murit în urmă cu câţiva ani, a fost medic. Un om foarte bun. Fiicele lui sunt femei în toată firea acum. Jeffrey e fiul Renkăi, ea a fost cea mai mare, spune Eva, amestecând frişca din pahar cu linguriţa. Au reuşit să treacă dincoace printr-un tunel când el era foarte mic. Nu i-am văzut vreme de aproape douăzeci de ani.

0 lungă tăcere umbreşte masa, în timp ce Miriam ascultă cum respiraţia sacadată a Evei se linişteşte.

Mâinile femeii sunt pătate de bătrâneţe, dar încă lungi şi fine.

— Ai un partener, Miriam? întreabă Eva, cu gura plină.

Miriam scutură din cap şi soarbe din cafeaua fierbinte.

— Nu, spune ea. Nu tocmai.

Miriam se gândeşte la noaptea în care /-a părăsit.

— E... începe ea. De fapt... încearcă să explice, dar apoi renunţă. E puţin mai complicat.

în noaptea *aceea,* cu telefonul primit de la spital răsunându-i încă în urechi, Miriam s-a spălat îndelung şi conştiincios pe mâini, după care s-a strecurat pe vârfuri în dormitor, gân- dindu-se fără încetare la tatăl ei, singur, pe patul de moarte, la numai câteva ore distanţă.

Sunetul alinător al sforăitului lui Axei o calma. Dormea în poziţia lui obişnuită, ca şi cum ar fi fost culcat în coşciug.

Pătura moale, de culoare crem, care stătea de obicei la capătul patului lor, era aşezată pe podea, împăturită de mai multe ori, până ce formase un dreptunghi micuţ. De mărimea unui coşuleţ pentru câini. Patul ei pentru noaptea aceea.

Câinii şi căţelele dorm pe podea.

S-a întors şi a ieşit din cameră.

Degetele de la picioare i se chirciseră din pricina efortului de a se ridica pe marginea căzii, în încercarea de ajunge la rafturile de sus ale dulapului în care erau ţinute medicamentele ei. Departe de ea.

Axei era singura persoană de încredere care se putea asigura că luase doza corespunzătoare. După ultima dată... când fiecare pastilă amară păruse învelită în zahăr, o dulceaţă care-o conducea spre abis.

A deschis cutia aceea veche ascunsă în fundul raftului şi, în amestecul de medicamente dinăuntru – antidepresive, neuroleptice şi barbiturice...

L-a văzut.

După ani întregi în care nu ştiuse unde este, căutând o ieşire, o metodă de evadare, iată că găsise una.

Cartea ei de identitate.

Dacă putea dovedi că era cetăţean vest-german, putea să se întoarcă în Berlin, putea să revină acasă. Chiar dacă locuiau în Wolfsburg, în Germania de Vest, probabil că gărzile tot aveau nevoie de o dovadă că nu era refugiată din Germania Democrată.

Şi-a îndesat documentul în cămaşa de noapte, în dreptul inimii, după care a coborât încetişor scările, evitând cea de-a doua treaptă de sus, cu crăpătura ei cu tot. Şi-a luat pantofii, haina şi geanta de pe raft, apoi a închis uşa în urma ei. N-a gândit nimic dinainte. Picioarele ei au ieşit pur şi simplu din casă.

— îmi cer scuze, Eva, ce spuneai?

Simte pulsul încăperii sufocând-o şi se imaginează ţâşnind prin învălmăşeala de corpuri şi mese, dacă /-ar vedea intrând în cafenea. Sau dacă ar şedea la una dintre mese. Sau în spatele ei.

— Spuneam cât de complicate sunt relaţiile, zice Eva. Nimic nu este atât de simplu pe cât susţin oamenii: în cărţi şi în filme totul e prezentat superficial. Poate din cauză că cea mai mare parte a artei comerciale este produsă de bărbaţi.

Eva zâmbeşte, iar în ochi îi licăreşte o scânteie.

— Mama mi-a spus odată, pe vremea când încercam să mă hotărăsc ce să fac cu viaţa mea, *Bărbaţii fac artă, iar femeile fac copii.* Eu am dat greş cu ambele, spune, apoi adaugă: La vremea respectivă am considerat că e o prostie, dar poate că nu încerca decât să mă avertizeze.

— Să te avertizeze?

— Să-mi văd de treaba mea.

Miriam gustă din nou din cafea şi-şi arde buza exact în acelaşi loc. Preferă să muşte din biscuit.

— Pot să te întreb ceva despre scrisori? întreabă Eva. Cum au ajuns la tine?

— Le-am găsit într-o rochie, o uniformă, cred. Am des- coperit-o făcând curat prin lucrurile mamei.

— Este a mamei tale?

— Nu cred. Una dintre scrisori pomeneşte de Ravens- briick, poate că mama a fost acolo, dar scrisorile? Mama n-a vorbit niciodată franceza, ca să nu mai spun că n-a citit şi n-a scris vreodată în franceză...

— Nu o poţi întreba pe ea?

Miriam scutură din cap, în timp ce soarbe din cafea. Frişca îi împroaşcă faţa. Se şterge la gură cu un şerveţel.

— îmi pare rău să aud asta. De cât timp?

— De trei ani. Cancer, zice ea.
Mâinile îi tremură, iar cafeaua i se varsă pe degete. Muzica se aude încet, iar vocile din cafenea zumzăie precum albinele, în timp ce Miriam aşteaptă să se năpustească asupra ei sentimentul zdrobitor care o cuprinde ori de câte ori se gândeşte la mama ei, dar sentimentul nu apare. încă îl aşteaptă pe când soarbe din cafea, simţind gustul dulce de frişcă, apoi îşi linge buza de sus şi se lasă invadată de cafeaua caldă.
Eva scotoceşte prin geantă.
— Vrei una?
îi oferă o clementină. Mănâncă împreună, privind maşinile şi oamenii care trec pe stradă.
— Şi tatăl tău? întreabă Eva în cele din urmă.
Un bărbat încălţat cu pantofi din piele trece pe lângă ea, iar Miriam sare ca arsă.
— Trebuie să mă întorc, spune.
— Şi eu care credeam că sunt repezită. Te simţi bine?
— Trebuie să mă întorc la tata, înainte să fie prea târziu.
îşi verifică ceasul. A trecut mult timp.
Zgomotul dinăuntrul cafenelei devine asurzitor. Feţe fericite, râsete, parfum, cupluri şezând faţă în faţă. Vinovăţia se insinuează şi o sugrumă. Aude espresorul zdrobind, presând, filtrând. Sunetul cafelei măcinate îi ascute simţurile.
Uşa se deschide, clopoţelul sună, iar vremea de afară pătrunde odată cu umbrela udă din mâinile unui bărbat îmbrăcat într-o haină lungă, neagră.
Bărbatul este la fel de înalt ca Axei, dar nu e el.

Cafeaua devine dintr-odată amară. 0 pânză de păianjen ţesută din frică, pe care n-o poate înghiţi.

— îmi pare rău, zice Eva. îmi cer scuze dacă am spus ceva nepotrivit.

— 0, nu, răspunde Miriam, îmbrăcându-şi haina. Dar trebuie să mă întorc la tata.

Ies din cafenea împreună.

— Poţi să vii cu mine acasă? Am lăsat pe masă scrisorile pe care voiam să ţi le dau.

— Şi eu am mai adus câteva pentru tine.

Eva cuprinde cu blândeţe braţul lui Miriam şi o face să încetinească pasul, în aşa fel încât să se potrivească ritmului ei. Greutatea Evei pe braţul ei e reconfortantă, iar frica pe care Miriam o simţise la plecare începe să se topească.

înaintează împreună în tăcere, privindu-şi picioarele care păşesc pe trotuarul acoperit de frunze.

Casa e cufundată în linişte şi, stând lângă patul tatălui ei, îi şopteşte:

— A venit Eva, tată, mă ajută s-o găsesc pe Frieda pentru tine.

îi strânge mâna cu putere.

— Asta e rochia, spune Miriam în sufragerie, unde lăsase geanta, cu tot cu rochie.

Desface închizătoarea şi scoate cearşaful, întinzându-l spre Eva, care dă un pas înapoi.

— Desfa-l tu, zice.

Miriam întinde rochia pe masă.

— Un miracol, spune Eva. Unde ai găsit scrisorile? întreabă ea.

— Aici.

Miriam arată, pe rând, spre buzunare, spre tivurile zdrenţuite, spre guler şi mâneci.

— îşi modificau rochiile, zice Eva, în timp ce atinge partea de jos a rochiei. îşi modificau uniformele, în aşa fel încât să poată purta la ele câte o lingură, o fotografie a cuiva iubit sau o scrisoare.

— Am citit asta în scrisori. Bunny cosea buzunare secrete.

Rostind numele ei cu voce tare, Miriam înţelege că scrisorile sunt reale. Că Bunny e o fiinţă reală. Că scrisorile acelea vorbesc despre vieţi care au fost trăite şi pierdute. Miriam se simte copleşită de un sentiment de inadecvare citind ceva atât de intim şi se întreabă ce simte Eva când le traduce. Faptul că poate împărtăşi această povară cu Eva îi aduce alinare, îi aduce experienţa împărtăşirii în sine şi poate chiar şi o prietenă.

Eva păşeşte în jurul mesei, mângâind materialul rochiei.

— Vrei să-ţi aduc un pahar cu apă?

Eva nu răspunde.

Miriam se duce la bucătărie şi se întoarce de acolo cu două pahare de apă.

Eva pare să fi îmbătrânit între timp, faţa ei e brăzdată de aceleaşi riduri, dar ele par să se fi adâncit. Buzele i s-au subţiat. Degetele ei scotocesc buzunarul. Miriam îi întinde paharul, iar ea soarbe puţină apă, înghiţind-o cu greu.

— E incredibil faptul că aşa ceva mai există. Atât de mulţi membri ai familiei mele au murit în lagăre, spune Eva încet.

— îmi pare rău. Şi mie mi-a stârnit multă suferinţă, zice Miriam. Mai ales mirosul.

Prăbuşită deodată într-un scaun, Eva pare să se micşoreze în faţa ochilor ei. îşi împreunează mâinile şi scutură din cap, fără a-şi lua privirea de la rochie.

— E înfricoşător. Nu ştiu cum reuşeşti să traduci scrisorile, fiindcă eu...

0 izbitură puternică în uşă le face pe amândouă să tresară. Miriam îşi varsă apa pe bluză, iar Eva priveşte cu ochii holbaţi în direcţia holului. Niciuna nu se mişcă de la locul ei.

0 nouă lovitură o pune pe Miriam în mişcare. Deschide uşa şi îl vede pe Lionel împleticindu-se, cu un enorm buchet de flori în braţe: trandafiri roşii, înfăşuraţi în ambalaj. Scumpi.

— Sunt grei, se plânge el. Ce-a mai păţit interfonul tău de data asta?

— Nimic, spune ea, luând florile din braţele lui.

Are dreptate, pentru că aproape le scapă din mână.

— De la cine sunt?

— Scările astea... zice bărbatul, clătinându-se pe picioare şi ridicând o mână în aer, pentru a o face să tacă. Cu plăcere, zice în continuare, scuturând frunzele care i se lipiseră de cămaşă, după care pleacă, bolborosind gâfâit.

— Sunt frumoşi.

Eva se apropie de ea, părând a-şi fi venit în fire.

— Un admirator?

Miriam scutură din cap.

— Pot să te ajut cu ceva? Să-ţi aduc o vază, poate?

— Nu, mulţumesc.

Miriam aşază florile într-un colţ al bucătăriei, ca şi cum ar fi o bombă nedetonată. Caută bileţelul.

Pe mâine, soţia mea.

— De la cine sunt?

Gva se uită peste umărul ei.

Miriam le ia şi le îndeasă în coşul de gunoi, iar tulpinile pocnesc când le presează cu putere. închide capacul şi se îndepărtează, frecându-şi mâinile una de cealaltă, iar plasturii de pe răni i se lipesc unii de alţii. Ia sacul de gunoi şi coboară cu el, aruncându-l în tomberonul de afară.

Eva o aşteaptă în bucătărie.

— Pot să te ajut cu ceva?

în timp ce ea se spală pe mâini, Eva pune ceainicul pe foc.

Miriam se strâmbă de durere în clipa în care îşi bagă mâinile sub jetul de apă fierbinte şi le spală bine cu săpun. Ceainicul şuieră, iar ea îl priveşte. Se gândeşte la apa opărită şi la arsura pe care ar putea-o provoca pielii ei, dar şi la liniştea pe care ar simţi-o după aceea.

Eva ia ceainicul de pe aragaz, în vreme ce Miriam se clăteşte, apoi apucă peria de unghii şi îşi freacă bine palmele şi vârfurile degetelor, dezlipind plasturii, după care se clăteşte din nou cu apă fiartă. Mâinile îi sângerează sub jetul de apă, iar Eva îi pune o mână pe umăr.

— Ajunge, îi spune.

— Nu erau de la un admirator, zice Miriam în şoaptă.

— îmi dau seama, dar ajunge.
După care se întinde pe lângă Miriam, închide robinetul şi îi dă un prosop.
— Pot să mă uit?
Miriam desface prosopul înfăşurat în jurul mâinilor şi îi arată degetele însângerate, cu pielea descuamată în jurul unghiilor, pline de zgârieturi şi de răni la încheieturi.
— Pot să te ajut?
Luându-i ambele mâini în palmele ei, Eva o conduce în sufragerie şi o aşază pe unul dintre scaunele măslinii, cu tapiserie aurie şi spătar înalt. îi usucă fiecare mână cu prosopul, opreşte sângerarea şi înlocuieşte plasturii, urmând indicaţiile şoptite ale lui Miriam.
— Ce e mâine? întreabă Eva.
— Vor să-l ducă pe tata la spital, cred. Va avea loc o întâlnire.
— Şi ce se va întâmpla?
întrebarea rămâne suspendată în aer.
— Florile, începe Eva, sunt de la soţul tău?
Miriam încuviinţează.
— Nu mai sunteţi împreună?
— Nu, zice ea. Apoi mai spune o dată „Nu”, cu mai multă convingere.
— Toate lucrurile îngrozitoare se sting odată cu trecerea timpului, îţi promit. Degetele ţi se vor vindeca, la fel ca şi rănile dinăuntru. Doar ai nevoie de timp, zice Eva, luându-şi geanta în mână. Mai am aici câteva scrisori pentru tine.
Scoate din geantă un mic pacheţel.

— Ar trebui să plec acum, zice ea, privind spre rochie şi apoi spre mâinile lui Miriam.

— Sigur că da.

Miriam îi întinde restul de scrisori rămase şi o bancnotă de zece mărci vest-germane.

— Mulţumesc şi îmi pare rău că ai asistat la asta, zice, arătând spre bucătărie printr-o mişcare a capului.

— Să nu-ţi ceri niciodată iertare pentru aşa ceva. Poate pot să... Dacă nu te deranjează, mă gândesc că aş putea să te mai vizitez?

— Te rog, oricând doreşti.

După plecarea Evei, Miriam ia scrisorile traduse şi se aşază lângă patul tatălui ei.

Sunt atât de multe, de atâtea forme şi mărimi, şi atâtea pe care nu le-a citit încă. Recunoscătoare pentru faptul că poate să facă ceva cu mâinile, ia următoarea scrisoare, fericită să se lase absorbită mai curând de suferinţa Friedei, decât de a ei înseşi.17 HENRYK

Zac aici făcut bucăţi, dar o aud pe Miriam.

Vocea ei blândă vorbeşte, dar nu mie. încerc să ascult, să-mi regăsesc echilibrul, dar mă răsucesc iar şi iar şi îi pierd cuvintele în întuneric.

Sunt în derivă. îmi simt degetele de la picioare, încerc să le mişc, dar sunt mult prea departe. Picioarele îmi par legate şi ciudate, dar sunt încă aici. Stau întins pe un pat. Nu ştiu unde mă aflu, ştiu doar că *sunt.*

Şi chiar dacă ştiu că Frieda nu mai este, ştiu şi că ea a rămas la fel de vie pentru mine. Trebuie să aflu tot ce s-a întâmplat, trebuie să aflu cât de mult cântăreşte crima pe care am săvârşit-o, să fiu judecat şi să-mi aflu pedeapsa.

Tot ceea ce i s-a întâmplat a fost din vina mea.

0 aud din nou pe Miriam. „Frieda", strig. Dar gura mea nu rosteşte cuvintele. Nu astăzi. *„Te rog",* urlu, dar sunetele reverberează înăuntrul cutiei mele craniene, în timp ce saliva mi se prelinge din colţul gurii. 0 simt curgându-mi pe bărbie şi răcorindu-se acolo.

MIRIAM

Ca să nu se gândească la ziua de *mâine,* la Axei sau la orice altceva în afară de scrisori, Miriam citeşte până seara târziu.

Henryk,

Blockova mi-a spus că pot s-o văd pe femeia Komman- dant. După tot acest timp, pare inutil. Nu mai aveam nimic de spus acum. Motivul pentru care voiam să-i vorbesc a dispărut în clipa în care am fost mutate în Unitatea 15. Dar nu poţi refuza

s-o vezi pe comandantă, dacă ea cere să-ţi vorbească.

în timp ce mă îndreptam spre biroul ei, mă simţeam dezbrăcată. Nu mai făcusem baie de zile întregi; nu puteam risipi apa pe baie, aveam nevoie de ea ca s-o bem. îmi era atât de cald. Miroseam a trup încins şi murdar. Mi-ain spălat mâinile, ca să le curăţ de nisip şi de mizerie, iar apa rămasă am băut-o. Mi-am pişcat obrajii şi mi-am lins buzele, încercând să le dau puţină culoare. Aveam nisip până şi între dinţi.
Blockova m-a surprins în timp ce făceam asta, iar vanitatea e pedepsită aici. Mi-a biciuit palmele. Ochii mi s-au umplut de lacrimi din pricina durerii

.în birou era linişte şi m-am trezit faţă în faţă cu o femeie blondă, cu tenul alb, îmbrăcată într-o uniformă neagră, bine călcată.

Aş fi putut să fiu în locul ei.

Cred că nu ne despart decât circumstanţele. Ruj, vopsea de păr, boneta prinsă în cleme. Mi-am dat jos basmaua, lăsând la vedere un păr scurt dezordonat, des şi blond. Mi-am dat seama că mă holbam la ea. Nu ştiam cu ce să încep. Am izbucnit în lacrimi pe care nu ştiam că le mai aveam.

Am rostit cuvinte care mi-au schilodit inima. Capul tuns, mâinile rănite, stomacul gol, toate vorbesc despre cine sunt. Aş face orice să fiu liberă. Chiar şi să mă dezic de numele pe care mi-l însuşisem cu atâta uşurinţă.

Adevărul e urât.

în urmă cu numai opt săptămâni răspundeam la numele Emilie Winter – am ales să fiu cu tine, când Emilie s-a ascuns. Am fost mândră să-ţi stau alături. Să fiu arestată împreună cu tine. Să merg alături de tine, chiar şi spre un loc precum ăsta.

Mi-e ruşine, dar am stat acolo şi am ridicat în slăvi toate lucrurile pe care le urăsc.

„Familia mea aparţine rasei ariene pure", am bâiguit

Ea mă privea cu o expresie impenetrabilă, înmărmurită.

„Heil Hitler!"am spus. Salutul, pe care nu-l mai făcusem de atât de multă vreme, s-a simţit ca o trădare, o trădare a minţii şi a inimii.

îmi vindeam sufletul. Singura mea grijă era în clipa aceea: oare o fi de ajuns?
Avea în faţă un teanc de hârtii.
— De cât timp eşti aici?
— De opt săptămâni, doamnă.
— Ce vrei?
Iar în momentul acela, deşi ştiam că vreau un bol şi o slujbă mai bună decât mutatul nisipului dintr-o parte în alta, am vrut ca Blockova să ne trateze mai bine, am vrut ca paznicele să nu se mai poarte ca nişte asasini, am vrut SĂ FAC ceva.
Şi am spus încet:
— Vă rog, vreau să merg acasă.
— Femeile nu sunt eliberate din Ravensbriick.
Şi asta a fost tot.

Dar, chiar în clipa în care mă pregăteam să ies, m-a chemat înapoi.

— Mi-ar plăcea să am ochi şi urechi în lagăr, înţelegi? Adu-mi informaţii, comportamente ilegale, încălcări ale regulilor, cine trage chiulul; sunt câteva mişcări subversive în lagăr. Femei care „se ascund" în barăci, care împrăştie zvonuri mincinoase. A ridicat ochii spre mine. Pot să-ţi uşurez şederea aici, dacă mă ajuţi. înţelegi?

Am dat din cap în semn că da.

— Vino miercuri cu ceva informaţii.

Am plecat.

Am fost condusă înapoi în baracă. Mă gândeam la Bunny, Wanda, Stella şi Eugenia. Care era preţul libertăţii mele?

HENRYK

Am fost împins în vagon, împreună cu atât de mulţi alţi bărbaţi. Mă uitam după Frieda. Stăteam lângă ferestruica acoperită de grilaj şi mă uitam după ea. Cu toţii ne luptam să aruncăm câte o privire pe fereastră, să-i mai vedem pentru ultima oară pe cei de care fuseserăm despărţiţi.

Nu vedeam nimic.

Mi-am sprijinit capul de peretele din lemn al vagonului. Uşa s-a închis. *Ce făcusem?*

Am fost trimis la Auschwitz. Nu cunosc sensul care se atribuie acestui loc atunci când se vorbeşte despre el. Ştiam doar că mă aflam în iad. în fiecare noapte, închideam ochii şi eram acolo, sub platforma

Peronului 17, aşteptând ce ne aducea viitorul, fără să ştim că tocmai el urma să ne despartă.

Iar pentru mine, vremurile acelea pe care cu toţii le-au uitat, sau au ales să le uite, se împletesc cu Frieda, iar a desfăşura firul lor înseamnă să mă pierd într-o tapiserie în care muşcam mâna unui bărbat, pentru a ajunge la bucata de pâine pe care o ţinea strâns în ea. Un loc în care aruncam trupuri în crematoriu, fără să mă întreb dacă erau vii sau moarte

.MIRIAM

Aşază scrisoarea cu faţa în sus şi priveşte cele patru nume care sar din josul paginii îngălbenite şi rulate. *Bunny. Wanda. Stella. Eugenia.* Se întreabă dacă o mai fi supravieţuit vreuna dintre ele şi cine o fi fost femeia aceasta, Frieda, care se gândea că le-ar putea trăda pe femeile acestea vulnerabile şi înfrânte?

Oare Eva are dreptate când consideră că nu poţi avea încredere în nimeni? Miriam însăşi a fost mereu convinsă că părinţii ei îi spuneau adevărul, dar minciunile par să sângereze acum din fiecare amintire a ei. Cine au fost aceşti oameni, înainte ca ea să-i numească mamă şi tată, şi ce a reprezentat Frieda pentru ei?

„Fetele iepuri" sunt făcute bucăţi. Picioarele lor sunt operate.

Wanda are câte o cicatrice ¡ungă pe interiorul ambelor picioare, de ¡a gleznă şi până la genunchi.

Eugenia are o cicatrice adâncă, i-afost înlăturată o bucată mare din picior.

Picioarele li s-au vindecat.Bunny, în schimb... mirosul dulceag de carne putrezită e inima barăcii noastre. îşi acoperă picioarele cu o pătură. Nu s-au vindecat în urma grozăviilor la care au fost supuse. Nu va mai merge niciodată; nu mai are suficiente oase s-o susţină.

Niciuna nu vorbeşte despre ce li s-a întâmplat, cu excepţia Eugeniei, care povesteşte în şoapte repezite. Poveştile ei îmi îngheaţă sângele în vene; chiar şi acum, când scriu cuvintele ei aici, simt frica târându-mi-se pe piele.

Operaţii fără consimţământ, din care se trezesc într-o stare de agonie, cioburi de sticlă

introduse în picioarele lor, oase rupte, mirosul şi apoi infecţiile.

Din lotul Eugeniei, doar ea şi încă o femeie, Katya, au supravieţuit – toate celelalte şase femei au murit în urma infecţiilor introduse în mod deliberat în pielea, oasele şi sângele lor. Multe au murit pe masa de operaţie.

Nu se puteau mişca – imobilizate la pat, cu picioare care nu erau ale lor. Fără apă, fără analgezice. Zăceau acolo şi se rugau să moară.

Katya a supravieţuit. Un medic beat i-a cusut rănile şi a trimis-o înapoi în lagărul principal. Patru luni mai târziu, a fost „aleasă" şi ucisă. Picioarele ei erau o dovadă a faptului că o folosiseră pe post de cobai uman. Multe dintre „fetele iepuri" care au supravieţuit i-au împărtăşit soarta.

După ce a fost eliberată, Eugenia a descoperit o nişă în zidul Unităţii 15 şi a făcut cu mâna ei un prici din lemn, pe care se înghesuiau, ascunse, „fetele iepuri".

Celelalte femei se prefăceau că nu le văd; ele sunt ca veteranii de război uitaţi, lăsate singure, să-şi lingă rănile.

Cu toate astea gardienele încearcă mereu să le dea de urmă.

Priciurile rupte, teritoriul nostru, reprezintă sanctuarul lor, iar femeile din lagăr păstrează secretul. Este una dintre puţinele situaţii în care, spune Eugenia cu mândrie, femeile au rămas unite împotriva gardienelor.

De frică, e de părere Eugenia. Păstrează secretul de frică. Deoarece femeile ştiu că selecţia

pentru experimente este întâmplătoare şi s-ar fi putut afla cu uşurinţă chiar ele în locul lor.

Eugenia şi-a curăţat singură piciorul, cu apă de la robinetul prin care acum nu mai curge niciun strop. A reuşit să scape nedetectată. Curând i s-au alăturat şi alte femei cobai, deşi multe au murit. Eugenia s-a întors să le salveze pe Wanda şi Bunny, iar Stella li s-a alăturat după numai o zi.

Gardienele vor să le descopere pe „fetele iepuri". Vor să distrugă toate dovezile.

Mâine le voi trăda. Trei vieţi în schimbul eliberării mele.

Wanda.

Eugenia.

Bunny.

Şi ce se va întâmpla cu Stella fără Bunny?

Sunt trează, nu mă tem de ziua de mâine, dar sunt pe cale să fac exact lucrul împotriva căruia am luptat toată viaţa. 0 viaţă e mai preţioasă decât alta. Viaţa mea contează mai mult Din cauza asta îmi pot negocia viaţa.
la schimb cu vieţile lor. E o poziţie de forţă. Nu sunt cu nimic mai bună decâtgardienele care ucid cu bastoane şi arme. Nu mai sunt Frieda. Sunt mai mult de atât.

Le voi călca în picioare pe cele care mi-au arătat bunătate. Voi călca pe cadavrele lor ca să plec de aici. Mă gândesc la stomacul meu gol, la propria mea durere şi ştiu că naziştii au câştigat cel puţin un război, fie că vor ieşi sau nu învingători, au câştigat războiul împotriva umanităţii. Ne-au întors pe toţi unii împotriva celorlalţi.

Nu e nevoie decât de opt săptămâni.
Poţi să mă ierţi?
Pot să mă iert?

Profund dezgustată, Miriam lasă scrisoarea din mână, sim- ţindu-se contaminată. De o francheţe şi o duritate care o sperie. Se uită la restul de scrisori şi se gândeşte să ardă fiecare hârtie în parte, să distrugă fiecare cuvânt cu flăcări şi fum. îşi imaginează chibritul scăpărând, aprinzând colţul fiecărei scrisori, şi apoi înflăcărând fiecare foaie în parte. Pentru a şterge trecutul, fiindcă şi prezentul a ajuns aproape la final. Apoi îi revine în minte momentul în care stătuse căţărată pe marginea căzii de baie, simţind emailul rece sub tălpile goale, când se gândise la ce ar fi putut să facă pentru a scăpa de Axei. Dacă i s-ar fi oferit oportunitatea sau mijloacele pentru a pleca... nu ar fi profitat oare de ele?

în loc să le dea foc, se gândeşte la cuvintele tatălui ei, „Am ucis-o pe Frieda”. Şi ştie că, indiferent cât va fi de dificil, va trebui să parcurgă întreg drumul. Pentru ca tatăl ei să se poată odihni în pace

.18 HENRYK

A te uita în urmă înseamnă a trăi din nou. Abia am reuşit să supravieţuiesc prima dată. Eram pierdut într-un labirint de ochi negri şi o zguduitoare pustiire a umanităţii. Nu eram nimic mai mult decât nişte animale, iar între zidurile înconjurate de sârmă ghimpată, păziţi de cele mai slabe exemplare ale speciei umane, eram sclavi. Nu ai lor, ci ai noştri. Sclavi ai supravieţuirii. Sclavi ai următoarei îmbucături de mâncare. Am fi ucis pentru pâine, cu toţii. Cel care luptă mai dur şi mai mult iese învingător.

Eram plin de păduchi, îi priveam cum mi se târau pe piele. Oare Frieda li s-a opus, i-a prins, i-a scuturat de pe ea, s-a scărpinat? Sau s-a resemnat în faţa torturii lor, la fel ca mine?

Am făcut tot ce-a fost nevoie ca să supravieţuiesc, îmi spun, dar ştiu că aş prefera să fi murit, decât să devin omul care am devenit.

De-asta nu m-am întors. De-asta sunt paralizat. Nu mă pot gândi că Frieda a făcut acelaşi lucru, nu suport să ştiu că şi ea s-a pervertit într-atât.

Deşi am zâmbit, am râs şi m-am bucurat de viaţă, am fost în acelaşi timp gol pe dinăuntru. Ea deţine ceva ce nu poate fi returnat, ci doar împărtăşit.

Pentru o vreme mi-am dorit ca registrele, hărţile sau rapoartele despre evenimentele din perioada aceea să-mi spună că probabil a fost împuşcată în ceafa. Chiar dacă gaura pe care gândul ăsta o facea în creierul meu era neagră, şi roşie, şi ardea ca focul, îmi aducea alinare.

Şi însemna că Emilie nu mă minţise.

însemna că totul s-a sfârşit. Dar mă tem că lucrurile stăteau tocmai invers.

Emilie n-a cunoscut ororile care trăiau în mine; n-a vrut să audă, a ales să nu privească spre ele, iar eu am preţuit-o pentru asta.

Auschwitz era ca un cancer: mânca şi transforma totul într-o mâzgă neagră. într-un abis.

Emilie m-a găsit într-un spital, iar eu m-am întors la ea. Fuseserăm căsătoriţi timp de nouă ani şi m-a primit înapoi după ce am fost eliberat, chiar dacă nu era obligată s-o facă.

Ca soţ, nu mă puteam recunoaşte eu însumi. Ca bărbat, eram complet pierdut. Nu fusese nevoie decât de nouă luni.

După şase luni petrecute în spital, m-am întors în camera micuţă pe care Emilie o numea casă. Fiind unul dintre puţinele cupluri căsătorite în care ambii soţi supravieţuiseră regimului nazist, eram consideraţi norocoşi, şi multe dintre femeile care locuiau în clădirea aceea mare veneau să ne viziteze. Nu-mi aduc aminte nimic altceva decât o mare nesfârşită de femei ciocănind la uşă şi pe soţia mea alături de mine. Timp de luni întregi am fost, după toate aparenţele, inert. Nu mă mişcăm decât dacă mi se spunea, nu mâneam şi nu vorbeam decât dacă era necesar.

Emilie mi-a mărturisit de multe ori că s-a gândit să mă părăsească acolo, în camera aceea. înghiţit complet de propria-mi traumă, nu eram capabil să fac absolut nimic, intr-un moment în care totul trebuia

făcut. Emilie mi-a spus mereu că a rămas pentru că făcuse o promisiune. „Am promis să rămân lângă tine, Henryk, deşi te-aş fi părăsit de zece ori dacă aş fi putut.” Soţia mea nu vorbea niciodată pe ocolite, dar chiar şi în realitatea dură a cuvintelor ei mă simţeam pierdut.

Sunt oare un om slab?

Da. Sigur că sunt. Sunt slab pentru că sunt puternic, pen- tru că am luat de la cei slabi, când în orice altă situaţie nu aş fi făcut aşa ceva. Sunt slab pentru că, dăruindu-mă Frie- dei, i-am făcut o promisiune care nu avea nevoie de cuvinte: i-am promis că o voi iubi şi, chiar dacă am facut-o, am iu- bit-o doar în intimitatea cuvintelor din inima mea.

Poate ar fi trebuit s-o caut mai devreme. Poate că n-o iubisem cu adevărat, pentru că, dacă aş fi iubit-o, m-aş fi întors după ea. Aş fi încercat, măcar. Aş fi întors fiecare piatră în căutarea femeii iubite. Poate. Dar viaţa nu e o poveste de iubire, nu e un basm.

Nu există finaluri fericite.MIRIAM

Ieşind din apartament mai târziu decât intenţionase, Miriam trece grăbită prin faţa magazinelor, lovindu-se în drumul ei de oameni zâmbitori, cu sacoşe în mâini. Se uită cu atenţie la feţele lor. Verifică şi se asigură că niciunul nu e el.

Ziua de mâine la care făcea referire biletul lui a sosit, iar ea nu ştie când sau cum îl va întâlni, dar ştie că asta are să se întâmple.

După ce se usucă, odată ajunsă la centrul medical, caută sala de conferinţe numărul 7, conform indicaţiilor Hildei. Semnul de pe uşă e negru şi are colţurile dezlipite. îşi înăbuşă dorinţa de a trage de marginile cifrei 7, în timp ce stă cu faţa spre uşă şi ascultă vocile dinăuntru.

— Vă rog să mă scuzaţi.

O femeie cu o pereche de ochelari atârnaţi de gât şi un dosar în mână trece pe lângă ea şi deschide uşa, propul- sând-o pe Miriam înăuntru. Vocile şi umiditatea dinăuntru o învăluie în momentul în care uşile se închid în urma ei.

E întâmpinată de privirile tuturor. Cu toţii se uită spre ea, mai puţin bărbatul care toarnă cafeaua, cel care stă cu spatele la ea.

Kărbatul e îmbrăcat în cea mai bună cămaşă a lui. Se întoarce.

— Neaţa, Mim. Cafea?

Ridică puţin cafetiera.

l-la se dă în spate, lovindu-se cu spinarea de perete.

Iii pune cafeaua pe masă.

F aici şi nu poate fugi.
E paralizată. îngheţată.
Dar e proiectată totodată în trecut: s-a întors în urmă cu o lună; înainte de a-l fi părăsit; înainte ca tatăl ei să fi suferit .it jcul; înainte de rochie; înainte de Eva.
— 0, draga mea. Am fost atât de îngrijorat.
Toată lumea adunată în jurul mesei priveşte spre el. La fel şi Miriam. E proaspăt bărbierit şi poartă cămaşă şi pantaloni de costum.
Dar e îmbrăcat şi în blugi şi pulover, sprijinindu-se nonşalant de frigider, spunându-i că nu poate pleca. Că nu îi permite să se ducă la tatăl ei. Că este a lui şi numai a lui. Că nu îl putea abandona, aşa cum o făcuse mama lui. Dacă pleca de lângă el, însemna că nu-l iubea.
Ea nu spune nimic, şi nimeni din cameră nu-i sare în ajutor.
Aude zumzetul frigiderului şi cuvintele lui ascuţite ca nişte săgeţi. Nu. îşi simte picioarele mângâiate de bumbacul rochiei şi degetele lipite de linoleumul rece. Spinarea îi e lipită de perete.
Axei toarnă cafea într-o ceaşcă, întorcându-se cu spatele la ea, în timp ce Miriam caută din priviri o figură familiară, poate ceva mai prietenoasă.
— Ce caută el aici? o întreabă printre dinţi pe Hilda, care e aşezată lângă ea.
Parfumul floral al Hildei acoperă mirosul stătut al corpii rilor îngrămădite înăuntru, iar Miriam se agaţă de el în încercarea de a rămâne prezentă.
— Cine?

Ea arată cu degetul spre Axei.

— E aici să te susţină.

Zâmbeşte, în timp ce Axei o serveşte cu cafea.

— Poţi să-l dai afară?

— Acum că ne-am adunat cu toţii, spune doctorul Baum, cred că e timpul să începem.

Se aude scârţâit de scaune şi un zumzet care confirmi începutul activităţii.

Axei se aşază la locul lui, în faţa lui Miriam.

Hilda îi pune o mână pe braţ.

— Nu ai de ce să-ţi faci griji.

îşi vârâ mâinile în mânecile hainei, conştientă că e îmbrăcată mult prea gros, dar o crustă de gheaţă i-a acoperit stomacul şi îşi croieşte acum drum în sus.

Te rog, îl implorase. Implorase să i se permită să iasă din propria casă. Să fie alături de tatăl ei muribund.

— *Miriam. Miriam, a spus Axei. Ce rost mai are să mergi acum?*

— *E pe moarte, a răspuns Miriam în şoaptă.*

— *Atunci lasă-l să moară în pace, dragostea mea.*

S-a apropiat de ea încet şi a mângâiat-o tandru pe obraz.

— *Dar... a zis ea pe un ton supus.*

— Bine aţi venit...

Doctorul Baum pare un pastor vorbind de la amvon.

— Vreau să încep prin a vă mulţumi tuturor pentru... ei bine... având în vedere vremea de afară... problemele cu

IMirarea... timpul pe care fiecare dintre voi l-aţi rupt de la .11 tivităţile voastre obişnuite.

in timp ce vorbeşte, pipăie în gură fiecare cuvânt, înainte ilc a-l rosti.

Până ca el să fi terminat această primă frază, lui Miriam il vine să urle.

Ceasul de pe perete nu are minutar, aşa că timpul se •.curge în ore aici, nu în minute.

Axei stă chiar în faţa ei, de cealaltă parte a mesei. Pare neschimbat, dar ceva e totuşi uşor diferit la el. Familiar, dar cu noutatea dată de revederea după un timp a unei persoane pe (are erai obişnuit s-o vezi zi de zi. Părul negru îi e pieptănat pe spate, lăsând la vedere rădăcina în formă de V de deasupra frunţii şi câteva fire prăfuite în cenuşiu deasupra urechilor, dându-i un aspect sănătos. Miriam nu-şi poate da seama în ce stare e. Buzele îi sunt relaxate, bărbia nu-i tremură. îi studiază faţa, încercând să-şi dea seama ce va urma.

— Să începem întâlnirea şi să facem lucrurile cât mai metodic şi mai simplu, astfel încât să conştientizăm cu toţii situaţia în care ne aflăm, aşa cum este ea, şi să luăm în calcul toate posibilităţile, respectiv... toate opţiunile pe care le are acum *Herr* Winter, dacă se iveşte ocazia şi toţi cei prezenţi se vor pune de acord.

Miriam îl priveşte pe doctorul Baum şi se simte deja pierdută. Se concentrează asupra cuvintelor rostite de el, dar îşi dă seama că sunt lipsite de noimă.

A-l înţelege pe doctorul Baum seamănă cu studierea unei hărţi, fără niciun punct de reper.

Se prezintă cu toţii, în timp ce Miriam aruncă priviri furişe spre Axei, care soarbe calm din cafea.

îl vede deasupra ei, transpirând, pulsând, împingând, pârjo lind, lovind, hăituind, vânând, şicanând, rănind, râzând, terminând, cerându-şi scuze, plângând, îmbrăţişând; promiţând.

Capul i se învârte şi nu-şi poate potoli inima care a luat-o la goană. O să-i spargă pieptul sau se va prăbuşi în scaunul de plastic.

Căldura pielii lui, umedă şi lipicioasă, presându-i gura, buzele lui, lipite de buzele ei. încearcă să-l dea la o parte, dar el nu se mişcă. Gura lui o molfăie pe a ei, desfăcându-i buzele, îndesându-şi limba în gura ei.

Doctorul Baum o readuce în cameră, iar ea îl priveşte pe Axei, care stă nemişcat, zâmbind politicos. Şi, ca purtată de un vârtej, plonjează în trecut, rămânând totuşi conştientă de ceea ce se petrece în prezent, ca şi cum cele două realităţi ar fi simultane.

Vede bărbatul fermecător, de vârstă mijlocie din faţa ei, dar îl vede şi pe soţul care-şi strecoară mâinile pe sub fusta ei. Prinzând-o de fese şi înfigându-şi unghiile cu atâta putere în carnea ei, încât se ridică în întâmpinarea trupului lui. Simte şi acum senzaţia pe piele, ca şi cum mâinile din trecut ale lui Axei i-ar înşfăca încă şi i-ar strânge cu putere carnea.

— O secundă, spune doctorul Baum, ridicând o mână. Observ că ne-am pierdut sincronizarea.

Toată lumea priveşte spre ea.

— Miriam, continuă doctorul Baum, ai prins ideea, înţelegi sau pricepi care este rolul tău în cadrul acestei întâlniri, deşi poate că întâlnire nu este cel mai potrivit nume pentru...

Miriam se simte confuză.

Doctorul Baum o priveşte, iar Miriam nu ştie dacă trebuie să spună ceva sau dacă i s-a adresat o întrebare.

— Miriam. Te rog cât se poate de clar să ne explici, dacă eşti amabilă, care e rolul tău în această discuţie.

Miriam priveşte spre Hilda, solicitându-i ajutorul, dar .icesta nu vine.

— Sunt aici să exprim dorinţele tatălui meu, încearcă ea.

— Da, dorinţele tatălui tău.

— Ei bine, în fapt nu e chiar aşa. Nu exprimi dorinţele tatălui tău, de vreme ce el se află într-o stare în care dorinţele lui nu pot fi nici identificate, nici articulate. Presupunerile tale legate de dorinţele tatălui se bazează exclusiv pe deducţii personale şi pe o ideologie subiectivă, nu-i aşa?

— Se bazează pe faptul că-l cunosc pe tata.

Devine defensivă.

— Da, dar...

— N-a mai vorbit cu tatăl ei de zece ani, spune Axei.

Miriam îi aruncă o privire pătrunzătoare, iar faţa lui e luminată de un zâmbet.

Axei îi scrisese odată tatălui ei, înainte de moartea mamei, îi spunea că Miriam îl ura, că îl învinovăţea pentru problemele ei, pe care i le expusese în detaliu. îi mai scrisese şi că *episoadele* tatălui ei (despre care ea i se confesase) re- prezentaseră o traumă ce necesita acum tratament medicamentos. Axei înşirase toate aceste lucruri într-o scrisoare lungă, susţinând că Miriam era o soţie rea din pricina faptului că mama ei o neglijase, abandonându-şi fiica de dragul carierei. Scrisoarea aceea fusese o barbarie, o hidoşenie plină de minciuni. Dar erau minciuni de pe urma cărora părinţii ei au suferit cel mai mult. Miriam îl privise pe Axei sigilând plicul şi încuind-o în casă, cât timp el s-a dus să punil scrisoarea la poştă. Iar ea nu fusese în stare să facă nimic.

Dar în fiecare noapte în care îl urmărea pe Axei dormind, aştepta un zgomot venind dinspre uşa de la intrare. Aştepta ca părinţii ei să vină s-o salveze, fiindcă ştia că ei nu vor crede cele scrise acolo. Că îşi vor da seama că are probleme. Că e prinsă în plasă. Aştepta ca ei să vină şi s-o ajute.

După o săptămână o luase razna, verifica încontinuu corespondenţa, ca o maniacă, mergea în susul şi-n josul străzii, ridica receptorul telefonului – aştepta... întrebându-se. După două săptămâni, s-a tăiat din greşeală la deget, în timp ce toca morcovi, iar durerea o şocase. Şocul o scosese din bucla aceea de neînţelegere legată de lipsa de reacţie a părinţilor ei.

Oare Axei chiar avea dreptate? Oare chiar nu o iubeau deloc?

După ce s-a scurs o lună, fără să primească nicio scrisoare de la părinţii ei, fără un telefon, fără ca cineva să vină la uşa ei s-o salveze, Axei o dusese la doctor.

O dusese la acest doctor.

Doctorul Baum vorbeşte, iar Miriam încearcă să-l audă prin zăngănitul durerii care se naşte din sentimentul de a fi abandonată, exact în momentul în care credea că va fi salvată.

— Mulţumesc, *Herr* Voight. Deci, Miriam, mă întreb cum de ştii ce anume îşi doreşte tatăl tău şi cum de te consideri îndreptăţită să-i reprezinţi dorinţele în cadrul acestei întâlniri.

Doctorul Baum ridică din sprânceană.

- Ce anume?

— De ce eşti aici? Asta te întrebă domnul doctor, dragos- Iim mea, spune Axei, cu vocea lui moale ca bumbacul.

— Vreţi să plec? îl întreabă Miriam pe medic.

— Cred că întrebarea care se pune este dacă *tu* vrei să |ilcci, contraatacă el.

Miriam e complet sfâşiată de intervenţia lui, şi-ar dori mai mult ca niciodată să fugă afară din încăperea asta, departe de privirea lui Axei. Dar se gândeşte la tatăl ei şi îşi ia putere din scrisori, din experienţele prin care au trecut fetele iepuri, operaţii şi medici. Dacă ele au reuşit să supravieţuiască în *acele* situaţii, atunci şi ea va reuşi să ţină capul sus într-o întâlnire. Scutură din cap.

— Nu.

Dar de ce nu a venit tatăl ei s-o salveze? Când au primit scrisoarea – scrisoarea care probabil că i-a rănit atât de tare.

Miriam ştie că probabil asta a ucis-o pe mama ei, că probabil mama ei a murit crezând că fiica ei o urăşte.

Şi nu era adevărat.

Şedinţa continuă, iar Miriam încearcă să respire regulat Femeia care a intrat în cameră înaintea ei scrie ceva, pixul ei zgâriind cu furie foaia de hârtie. O asistentă cu faţa rotundă şi turtită, pe nume Sue, muşcă zgomotos dintr-un biscuit. Hilda ascultă, Axei ascultă, iar doctorul Baum vorbeşte... despre azil şi spital şi despre cum îl vor lua pe tatăl ei de acasă.

Neînţelegând încotro se îndreaptă discursul, Miriam îl întrerupe.

— Dar nu e nicio problemă cu situaţia actuală.

— *Frau* Voight. îmi dau seama că nu vă luaţi medicamentele, i se adresează cu ceea ce Miriam recunoaşte a fi tonul său *înţelegător:* înţeleg că poţi să te simţi... ei bine, probabil că este firesc să te găseşti într-o stare neobişnuită.

Oftează şi-l priveşte pe Axei, care încuviinţează conspirativ, după care continuă:

— O stare mentală în care nu poţi înţelege natura discuţiei ce are loc aici.

— De ce lucrurile nu pot fi aşa cum sunt acum?

— întâlnirea de astăzi este o dovadă a faptului că starea în care se află acum domnul Winter,

respectiv îngrijirea de care beneficiază, dacă preferi, nu este una potrivită.

— Nu? întreabă ea. E în siguranţă şi, da, este pe moarte, dar va trece dincolo în propria lui cameră, în propria lui casă, cu fiica lui alături. Nu este o situaţie care să dureze la nesfârşit, poate nu va mai apuca nici ziua de mâine. Daţi-mi voie să-l îngrijesc, vă rog. Pe lângă asta, o am pe Hilda.

încrederea pe care nu o simte răzbate puternic în vocea ei, dar, în clipa în care termină de rostit cuvintele, respiraţia îi e gâfâită, iar bluza îi e lipită de piele.

Doctorul Baum trage adânc aer în piept şi se uită spre Hilda.

— Bine, doamnă asistentă, care e opinia ta?

Hilda se apleacă în faţă, în timp ce Miriam se lasă pe spate, sprijinindu-se de spătarul scaunului.

— Cred că Miriam se descurcă excelent, dar, din păcate, trebuie să fiu de acord. Consider că, pe măsură ce starea domnului Winter se stabilizează, va avea nevoie de îngrijire l>r termen lung, iar presiunea de pe umerii lui Miriam ar fi uriaşă. Cred că azilul este alternativa potrivită.

— Hilda?

Hilda se întoarce spre ea.

— îmi pare rău, Mim, ai făcut o treabă excelentă când tatăl l.lu a suferit atacul acela, dar, continuă pe un ton scăzut, iar Miriam e conştientă că toată lumea e cu ochii pe ea, inclusiv Axei, de cealaltă

parte a mesei, părea că tocmai băuseşi o sticlă întreagă de vin şi apoi ai lipsit la două programări la cabinetul medical, deşi la una dintre ele te condusesem personal.

Trădarea, greu de îndurat, dar fragilă, o îndeamnă pe Miriam să vorbească.

— Am grijă de tatăl meu şi exact asta ar trebui să fac. Nu să iau medicamente care mă ameţesc şi-mi provoacă somnolenţă.

— Trebuie să remarc faptul că şi alcoolul este o substanţă care am putea considera că provoacă ameţeli, o întrerupe doctorul Baum. Şi nu consider că medicamentele care atenuează simptomatologia paranoică sau episoadele psihotice sunt mai rele decât starea de ebrietate.

Miriam îşi aminteşte de şerpii din stomac; doar un vis, dar foarfeca… foarfeca n-a fost un vis.

— Spui că îţi pasă de tatăl tău, continuă el. Dar faptul că te-ai îmbătat nu arată nicidecum că eşti capabilă să pui interesul lui înaintea interesului personal.

Iar întâlnirea continuă în aceeaşi manieră. Miriam nu are nimic de spus. în cele din urmă, doctorul Baum pune punct torturii.

— S-a hotărât, Miriam. îmi pare rău că nu eşti de acord cu decizia, dar *Herr* Winter va fi transferat cât mai curând la Azilul Ruhwald.

Axei strânge mâna doctorului Baum, apoi ţine uşa pentru ca femeia cu notiţele să poată ieşi, după care dispare în spatele ei.

— Pot pleca acum? o întreabă ea pe Hilda.

— Da, Mim, poţi pleca. îmi pare rău, probabil că transferul la azil va avea loc mâine.

— Mâine?

Axei o aşteaptă pe coridor şi îi cuprinde umerii cu braţul.

— N-ai obţinut ce-ţi doreai, nu-i aşa?

Ea nu-i răspunde, şi ies împreună din centrul medical. Mâinile ei par să se umfle şi s-o doară la contactul cu aerul rece de afară. Ploaia loveşte uşor în caroseriile maşinilor.

Merge înainte. Axei o urmează.

— Pleacă.

— Doar după ce te ştiu acasă, în siguranţă.

El ţine deschisă o uşă pe care un bărbat în vârstă doreşte să intre, iar Miriam trece pe lângă ei şi-şi continuă drumul prin parcare. Bărbatul scapă o sacoşă, ceea ce-l obligă pe Axei să rămână pe loc.

— Daţi-mi voie să vă ajut, spune el, aplecându-se să ridice sacoşa.

în timp ce Axei îl ajută pe bărbatul în vârstă, Miriam se face nevăzută. Se mişcă în spatele unei maşini, apoi în spatele alteia. Parcarea are o ieşire pentru pietoni. 0 vede. îi aruncă o privire lui Axei, urmărind cum dă mâna cu bărbatul, care îi mulţumeşte că a fost atât de politicos.

Miriam se îndreaptă spre ieşire şi începe să alerge. la guri mari de aer, iar respiraţia gâfâită îi pătrunde opintit tot corpul. Vede autobuzul, caroseria lui verde înseamnă

o oportunitate de a scăpa. Tocmai se pregăteşte să plece din staţie, dar ea îl prinde din urmă şi loveşte cu palmele în uşă. încearcă să se liniştească, în timp ce şoferul îi deschide. Fără să se uite înapoi, concentrându-se doar asupra autobuzului, se strecoară înăuntru înainte ca uşile să se fi deschis de tot.

Degetele ei apucă pe dibuite restul pe care i-l întinde şoferul. Acesta îi taie un bilet, iar ea se aşază pe unul dintre locurile joase din spate, lână fereastră, şi se face mică în scaun.19 MIRIAM

împingând uşa de la intrarea în bloc, o întâmpină mirosul familiar de ceară, covorul şi odorizantul de interior. E acasă. Se uită în urmă; el nu e acolo.

Se îndreaptă spre treptele mochetate. Simte greutatea lacrimilor pe punctul de a-i curge pe obraji şi nevoia de a scăpa. Urcă scara în grabă, disperată să se încuie pe dinăuntru, în siguranţă.

în capătul scărilor, cu cheia în mână, o vede pe Eva şezând pe podea, chiar în faţa apartamentului. Miriam expiră zgomotos.

— Bună, sper că e totul în odine, m-am gândit că poate vei avea nevoie de puţină companie astăzi.

Eva are lângă ea două sacoşe pline de cumpărături.

— Aşa cum ţi-a spus şi Jeff, n-am nicio ocupaţie, spune ea zâmbind, aşa că am cumpărat ceva de mâncare.

Miriam se ghemuieşte la rândul ei pe podea. îşi simte picioarele mult prea grele ca să mai poată face vreun pas.

— Cum a decurs întâlnirea? o întreabă Eva.

— Prost.

Vocea îi e obosită.

— M-am săturat. Nu mai pot face asta.

Miriam rămâne cu ochii pironiţi la uşa apartamentului, ştiind că tatăl ei o aşteaptă înăuntru, dar pur şi simplu nu poate să meargă la el.

— Ce să faci?

— Viaţa. Asta.

Şi arată spre uşă.

— Dar nu ai de ales. îl ai pe tatăl tău.

Ia mâna lui Miriam în mâna ei.

— Are nevoie de tine.

— Are, spune ea încet. Vrei să mă ajuţi să descopăr ce s-a întâmplat cu Frieda? Doar asta îl mai ţine acum în viaţă, sunt sigură.

— Şi pe tine? întreabă Eva, ridicându-se în picioare şi ajutând-o pe Miriam să facă acelaşi lucru. Pe tine ce te ţine în viaţă?

Nu răspunde.

— Eu trăiesc pentru el, zice în cele din urmă, privind în sus, spre Eva. Pentru tata. Asta e. Nu mai am pe nimeni altcineva.

Eva îi atinge cu blândeţe umărul.

— Nu eşti singură, spune ea, înghiţind în sec şi îmbrăţişând-o pe Miriam.

— Nu ştiu cum m-aş fi descurcat fără tine. Scrisorile astea, faptul că ştiu că şi tu le citeşti... sunt atât de înfiorătoare, şi ştiu că nu aş fi reuşit fără ajutorul tău.

— Mai am câteva, îi spune, lovind uşurel cu palma peste geantă. Hai să intrăm.

După ce verifică starea tatălui ei, Miriam lasă uşa deschisă. O găseşte pe Eva în sufragerie, scoţând tot felul de produse
de patiserie din sacoşele de cumpărături şi turnând în ceşti un ceai auriu.

— Ai mâncat? o întreabă pe Miriam.

— Nu era nevoie să faci asta, îi răspunde ea, şi Eva pare precaută. Adică, vreau să spun că...

— Pot să plec dacă vrei.

— O, nu, e doar...

— Nu vreau să par băgăreaţă, dar, ca să fiu sinceră, îmi face plăcere. Jeff mi-a spus că a stat de vorbă cu tine la bibliotecă.

— Mi-a spus că ai venit din Est, dar îmi spuseseşi deja şi tu asta, şi că ai nevoie de timp să te acomodezi.

— în Est, Holocaustul nici n-a avut loc. Nu s-a vorbit niciodată despre asta. Comuniştii credeau că germanii din Est nu puteau fi învinovăţiţi, nici măcar parţial, pentru Holocaust. Toţi cetăţenii au fost complet exoneraţi de vină, fără a se face investigaţii. Iar victimele n-au primit niciun fel de sprijin.

Comunismul a fost iubitor de pace. A trebuit să înghiţim poveştile alea ca pe nişte realităţi istorice.

Miriam o ascultă; niciodată Eva n-a mai vorbit atât de mult. Lumea din cealaltă parte a Zidului era atât de diferită.

— Citind scrisorile astea, le simt proaspete şi totuşi atât de departe în timp. Un timp uitat.

— Scrisorile sunt cumplite, e îngrozitor ce-şi pot face oamenii unii altora.

începe să-şi ciupească unghiile fără să-şi dea seama, până când Eva se opreşte şi o priveşte. încearcă să-şi ţină mâinile pe loc, dar se concentrează asupra cravatei ataşate de bluză, răsucind-o neîncetat în jurul degetelor.

— Avea doar douăzeci şi unu de ani când a scris scrisorile astea, zice Miriam, înghiţind în sec. Şi totuşi era pe punctul de a le trăda pe fetele iepuri. Cum poţi trăi cu tine însuţi după ce faci aşa ceva?

După o pauză lungă, Eva o întreabă:

— îţi mai aduci aminte cum erai la douăzeci şi unu de ani?

— Nu, a trecut o viaţă de atunci.

— Să fii doar o femeie, pe cont propriu, şi să ai posibilitatea de a pleca de *acolo*? Ne place să credem că noi n-am face-o, dar cu toţii am face-o. E o chestiune de supravieţuire, şi de aceea mulţi oameni nu-şi spun poveştile, pentru că nu vor să fie judecaţi de către aceia care n-au cum *să ştie.*

— Ştii asta? Din propria ta experienţă? întreabă Miriam pe un ton precaut.

Mâna Evei tremură în timp ce ridică ceaşca şi-şi varsă lichidul pe pantaloni.

— îmi cer scuze, n-ar fi trebuit să întreb asta. Nu e treaba mea, zice Miriam, grăbindu-se să ia cana din mâna ei.

— Vreau să te rog ceva, dacă îmi dai voie, spune Eva, în timp ce îşi şterge pantalonii cu batista. M-am gândit la rochie şi la faptul că i-ai descusut toate tivurile. Pot să le cos eu la loc?

Miriam o priveşte pe Eva care stă cu gleznele încrucişate. Are spinarea dreaptă, faţa serioasă, puţin arsă de soare, dar încă frumoasă, iar zâmbetul ei străluceşte.

— Mi se pare pur şi simplu greşit s-o lăsăm aşa, goală şi descusută. Până la urmă, a fost conservată atât de bine, spune Eva, cu o urmă de timiditate.

— Sigur că da. Eu citesc, iar tu poţi să coşi.

Miriam aduce rochia din camera tatălui ei.

Eva nu mai rosteşte niciun cuvânt, luând rochia în mână.

Miriam o urmăreşte în timp ce îşi aşază rochia pe genunchi, strecoară aţa prin urechile unui ac pe care îl scoate din geantă, apoi rupe capătul firului cu măselele.

— M-am măritat cu Axei când aveam douăzeci şi unu de ani, spune Miriam rar. Eram naivă şi foarte tânără.

— E uşor să judeci astfel de lucruri cu ochi maturi. Miriam ar fi urlat la varianta ei mai tânără: „N-o face.

Nu te mărita cu omul ăsta!” Dar ştie că n-ar fi ascultat. Sub nicio formă.

— Erau atât de tineri, zice Miriam şi se întinde spre scrisorile împrăştiate pe masă asemenea fulgilor de zăpadă. Mă tot gândesc la tata. Nu ştiu ce a văzut el, dar sunt sigur că mama n-a fost acolo, e pur şi simplu imposibil să fi fost. Mă gândesc la ce trebuie să fi trăit ei doi, ca oameni căsătoriţi, având în vedere scrisorile astea. Cred că Frieda l-a iubit cu adevărat.

— Cele mai bune relaţii îndură greutăţile pentru a-şi testa forţa. Mama şi tatăl tău dovedesc asta? Provocările consolidează relaţia sau o rup, dacă ea nu este suficient de puternică.

— înţeleg, zice Miriam. Dacă nu întâmpiini dificultăţi decât târziu, atunci e mai dificil să rupi legăturile.

— Exact. Luna de miere se încheie, uneori nici măcar nu începe.

— E atât de trist.

— Aşa e viaţa.

Liniştea vibrează în jurul lor.

— Trebuie să aflu ce s-a întâmplat cu Frieda, spune Miriam, luând în mână următoarea scrisoare. Merită să ştie.

Citeşte în timp ce Eva coase. Următoarea, scrisă deasupra şi pe spatele unei alte scrisori, care conţine două
rânduri mâzgălite într-o grafie diferită, în germană, e datată 31 mai 1944. Hârtia e îngălbenită şi foarte mototolită.

Stăteam în faţa comandantei, iar mâinile mele înnegrite de mizerie s-au înfăşurat în jurul basmalei.

— I-am scris familiei tale Hasek, din Charlotten- burg. Am primit un răspuns prompt.

A ridicat o bucată de hârtie şi mi-a întins-o. Am văzut scrisul tatălui meu. Erau doar câteva rânduri:

Stimată...

Mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea de informare cu privire la una dintre prizonierele dumneavoastră. îmi pare rău să spun că eu nu am nicio fiică. Eu şi soţia mea nu am fost binecuvântaţi cu copii.

Cu respect,

Otto Hasek

Am vrutsă-i înapoiez scrisoarea, dar a refuzat prin- tr-un gest al mâinii. Am privit scrisoarea aceea concisă şi am văzut frica răzbind din rândurile mâzgălite. Nu-şi recunoaşte fiica; nu mă va ajuta, se teme de represalii. M-am întrebat dacă îi făcuse acelaşi lucru şi mătuşii Maya, dacă îi întorsese spatele când cuvintele lui ar fi putut să-i salveze familia, iar mâinile au început să-mi tremure şi m-am clătinat. Apoi am citit din nou ultimul rând. „Eu şi soţia mea nu am fost binecuvântaţi cu copii.” Nu o recunoştea nici pe Louisa? Cât îi poate fi de greu să vorbească despre fiica pe care a pierdut-o? Despre sora mea. Am mototolit scrisoarea în pumn.

— Laşule, am spus.

Comandanta s-a uitat la mine

.Totul se terminase. îi irosisem vremea de pomană, ba chiar mai rău.

M-a recompensat cu douăzeci şi cinci de lovituri de bici şi izolare în buncăr. Mi-a dat sentinţa dintr-o suflare, apoi umerii i s-au relaxat şi, în ciuda faptului că degetul ei indica în direcţia uşii, şi-a întors din nou privirea spre birou. Spre următoarea sarcină de pe listă.

Am strâns scrisoarea cu putere în pumn, ca şi cum zdrobirea ei mi-arfi adus salvarea. 0gardiană s-a ridicat din locul în care se afla şi, fără s-o văd, s-a apropiat de mine, fluturându-şi bastonul.

Mintea mea avea de procesat atât de multe, într-un timp atât de scurt, încât lumea şi-a încetinit ritmul. Aş fi vrut să fug.

Continuam să recitesc cuvintele care-mi pecetluiseră soarta. Nimeni nu se mai întorsese la fel din buncăr. Cele mai multe mureau imediat după ce erau eliberate din celula minusculă. Douăzeci şi cinci de lovituri de bici.

Gardiana zâmbea. Ruj perfect, bucle la fel. Aş fi vrut să mă feresc, dar picioarele îmi înţepeniseră. Mergeam la buncăr. Oare voi mai vedea vreodată lumina zilei? Sau voi muri acolo? Pantofii ei scârţâiau pe podelele din lemn. Pielea frecând lemnul.

Uşa s-a deschis în spatele meu şi eram pregătită să fiu înşfăcată de o pereche de mâini.

Comandanta s-a uitat la mine, iar eu am căzut în genunchi.

— Vă rog... am zis.

— Ce e asta?

Se ridicase în picioare, uitându-se către ceva din spatele meu.

Doi copii în jur de opt sau nouă ani, murdari din cap până-n picioare, au dat buzna în cameră. Au trecut pe lângă mine, au înaintat până în dreptul biroului coman- dantei şi au început să-i spună că le e dor de bunica lor.

— Unde e bunica? Avem nevoie de mâncare, murim de foame şi nu e mâncare pentru noi. Bunica...

— Ce zic copiii ăştia? a întrebat-o comandanta pe gardiană, care se oprise din drumul ei spre mine.

M-am uitat în spate, uşa era deschisă, toată aten- ţia era îndreptată spre orfani, poate reuşeam să plec? M-am îndepărtat.

Copiii au observat privirea nedumerită a coman- dantei şi s-au apropiat şi mai mult de ea. Pe birou era un pahar cu apă, pe jumătate plin. Broboane de condens se prelingeau de pe sticlă pe biroul de lemn. Nu-l observasem până atunci, dar, din clipa în care mi-au căzut ochii pe el, nu mi-am mai putut desprinde privirea de acolo. Unul din copii s-a întins după el. Vărsând mare parte din apă din pricina grabei, a băut cu sete, apoi i-a dat paharul celuilalt, care a băut lacom, întor- cându-l cu fundul în sus, scurgând şi ultimele picături.

Comandanta avea pete întunecate, micuţe pe uniformă, în locurile în care fusese stropită de

picăturile de apă, iar hârtiile de pe birou fuseseră acoperite şi ele de o peliculă sclipitoare.

— Ce înseamnă asta? Cum aţi ajuns aici?

Copiii se uitau la ea.

— Afară. Acum. Aruncă-i şi pe ei în buncăr.

Probabil copiii au înţeles cuvântul „buncăr”, pentru
că s-au agăţat de ea.

— Nu-i înţeleg. Ia copiii ăştia de pe mine.
Gardiana a desprins copiii de uniforma comandan tei.

— Aşteaptă, a zis aceasta din urmă, în timp ce-şi ştergea cămaşa. Tu, a spus, arătând cu degetul spre mine.
S-a lăsat tăcerea şi toată lumea s-a întors, obser- vând că eram încă în cameră. M-am gândit că poate ar fi trebuit să plec atunci când avusesem ocazia.

— Poţi alege care merge la buncăr şi care primeşte loviturile de bici. Având în vedere faptul că eşti o susţinătoare ardentă a regimului, poţi decide împărţirea pedepselor.
Panica pe care am simţit-o a fost atât de puternică, încât mi s-a încolăcit ca un bici în jurul stomacului.

— Doamnă comandant, am zis, gândind repede, încercând să-mi găsesc vocea.
Feţele lor micuţe, murdare şi rozalii, cu ochii larg deschişi, privind spre mine şi spre gardiana care ţinea în mână bastonul.

— Ei nu fac decât să întrebe de bunica lor. Au pier- dut-o şi sunt înfometaţi, am spus.

Gardiana şi-a pregătit bastonul şi mă fixa cu privirea. Copiii se chirciseră la podea.

— îi înţelegi?

— Da, vorbesc olandeză. îşi caută bunica.

Iar spre copii am spus:

— Şşş, gata, micuţilor.

— Mai vorbeşti şi alte limbi?

— Da, doamnă. Multe.

— Uuu, o mică lingvistă!

A râs împreună cu gardiana şi a dat încetişor din cap. Gardiana a ridicat bastonul şi a lovit spinarea copilului mai mare. Acesta s-a prăbuşit cu un vaiet. Cea mică s-a năpustit deasupra lui, încercând să-şi protejeze fratele. Comandanta se uita la gardiana care încerca să dea la o parte corpul fetiţei de pe trupul încolăcit al fratelui.

— Stop, a zis ea. Spune-le copiilor să se ducă înapoi în barăcile lor.

Aşa am făcut, zicându-le că-şi vor găsi bunica acolo. Am minţit pentru că asta îi liniştea şi pentru că amândoi se uitau la mine. Băiatul stătea în şezut, cu fetiţa alături, într-o atitudine protectoare. I-am minţit pentru că în felul ăsta îi făceam să mă asculte. I-am minţit pentru că astfel era posibil să scap de buncăr. Am minţit pentru a-mi amâna pedeapsa.

— Să-i duc înapoi la baraca lor? am întrebat.

— Da. Da.

— Veniţi cu mine, le-am zis copiilor, luându-i de mâinile lor micuţe.

Şi ne-am întors, gata de plecare.

— Aşteaptă...

M-am răsucit, gândindu-mă că gardiana o să se repeadă spre mine.

— în locul ăsta vin femei din toată Europa. Ne-ar ajuta să avem pe cineva care să le explice cum stau lucrurile pe aici.

— Sigur, fac orice vă e de folos, am zis repede.

— întoarce-te mâine. O să-ţi găsim ceva de făcut. La 6.00, dimineaţă.

— Mulţumesc, doamnă.

Şi, ce m-a împins să fac următorul gest, nu ştiu. Dar am dat drumul mâinii micuţe pe care o ţineam în
palmă, mi-am întins braţul înainte, mi-am lipit călcâiele printr-o mişcare scurtă şi am strigat: „Heil Hitler!”

Copiii m-au privit ca pe un monstru şi am pierdut şi cealaltă mânuţă. Gardiana a zâmbit, un zâmbet atotcu- noscător, plin de compătimire. M-am răsucit pe călcâie şi am plecat Copiii m-au urmat, dar, imediat ce am ieşit în lumina soarelui orbitor şi fierbinte, au luat-o la fugă.

Le-am privit siluetele înfăşurate în zdrenţe înde- părtându-se de mine. Inima mi s-a strâns.

Când au dispărut cu totul, m-am întors la baraca noastră. Soarele îmi ardea capul şi gâtul, dar nu mă simţisem niciodată mai bine. Cu câteva minute în urmă, mă uitasem la buncăr şi fusesem sigură că acolo aveam să-mi găsesc sfârşitul.

— Asta e...

Miriam se ridică să pună scrisoarea înapoi pe masă, fără a găsi cuvinte care să descrie ceea ce tocmai a citit.

— Zice cumva la un moment dat că *adevărul e urât*? întreabă Eva.

— Dar asta? Copiii? întreabă Miriam. Este imposibil ca tata să fi ştiut de scrisorile astea. Nu s-ar putea gândi încă la cineva care şi-a pus problema să trădeze nişte femei vulnerabile, mutilate, legate de pat. Nu. Şi copii?

Miriam scutură din cap.

— Aceasta nu poate fi persoana pe care o pomeneşte tatăl *meu,* el nu poate iubi... aşa ceva.

îşi subliniază cuvintele scuturând scrisoarea în aer.

Probabil ai dreptate, spune Eva. Dar, aşa cum ştii, dragostea nu e uneori ceea ce ne-am aşteptat la un moment dat să fie

.20 MIRIAM

— Aceste scrisori sunt atât de importante, dar, spune Miriam, sunt atât de greu de citit, iar eu n-am ştiut nimic. Lucrurile astea chiar s-au întâmplat cu adevărat? Oamenii chiar se purtau astfel unii cu alţii?

— Tocmai de-asta s-au pierdut atât de multe poveşti. Oamenii care au trăit aceste experienţe nu găsesc cuvintele pentru a le descrie, iar cei din jurul lor nu vor să audă. Cuvintele au o forţă mult mai mare decât ne dăm seama, spune Eva.

Apoi, vorbind mai mult pentru sine, continuă:

— Chiar şi cele mai întunecate cuvinte vor descoperi lumina.

Miriam ia în mână următoarea scrisoare.

— Cred că ceea ce a fost pierdut poate fi regăsit.

Henryk,

După ce m-am întors de la biroul comandantei, Stella a

venit alergând spre mine şi m-a luat de mână.

— Bună ziua, frumoasă doamnă, mă duci acasă acum? m-a întrebat, luându-mă de braţ.Copiii olandezi m-au găsit în dreptul Unităţii 20. Cel mai mare a scuipat pe pământ.

— Ne-ai minţit, mi-a zis el.

— îmi pare rău – aţi căutat-o şi la spital? Gândul la locul acela m-a făcut să mă înfiorez, un loc al agoniei şi al morţii, şi nu întotdeauna pricinuite de boală.

— Da, dar nu e bolnavă. Ne-ai promis c-o vei găsi, ne-ai promis că ne ajuţi. Ai minţit.
A scuipat din nou.
— Toată lumea minte tot timpul.
Stella îi privea pe copii, cu mânuţa cuibărită în siguranţă în palma mea. îmi doream să-i văd plecaţi de acolo. Mă temeam, neştiind cât de mult înţelegea Stella din această interacţiune.
— Poate o căutăm împreună. 0 să vă ajut.
— Nu. Nu avem nevoie de ajutorul tău. Eşti de-a lor.
Fetiţa a arătat spre gardiană, spunând:
— Eşti de-a lor!
A rostit cuvintele tare, iar eu voiam s-o fac să tacă. jignirea îmi pulsa înăuntrul pieptului.
Copiii s-au luat de mână şi s-au întors cu spatele. Stella a ridicat ochii spre mine, căutând o explicaţie pe care n-am putut să i-o dau.
Am strigat în urma lor, privindu-i cum se îndepărtează:
— Spuneţi-mi numele bunicii voastre şi vă ajut dacă pot.
Băiatul mi-a strigat:
— Bunicuţa.
Miriam trage adânc aer în piept, tremurând, înainte de a se aduna îndeajuns încât să ridice următoarea scrisoare.
Henryk,
M-am întors în baracă, unde Bunny cosea în linişte, iar Stella sărea pe pat, lângă ea, jucându-se

fericită cu o păpuşă nouă, făcută dintr-o bucată de cârpă murdară de bumbac, înnodată în aşa fel încât să pară că are un cap, mâini şi picioare.

M-am aşezat pe poliţa Eugeniei şi i-am spus că am primit de lucru.

Eugenia s-a îndreptat de spate şi m-a urmărit cu toată atenţia în timp ce-i vorbeam.

Henryk, sunt îngrijorată, locul ăsta... va fi mai bine decât lucrul la nisip, dar e o schimbare şi îmi fac griji pentru ce mă vor pune să fac. Dar, aşa cum spune Eugenia, nu e ca şi cum aş fi avut de ales.

La apel, Hani s-a aşezat lângă mine în careu, unde am stat ore întregi sub cerul senin, înainte de cină. Gărzile ne-au numărat şi ne-au renumărat, obligân- du-ne să stăm în picioare. Dacă cineva se prăbuşea, o luau de la capăt.

— Mereu durează mai mult iarna, mi-a şoptit Eugenia la ureche.

— Mai mult decât acum? am întrebat eu, iar ea a încuviinţat.

Eram pe punctul de a-i spune şi lui Hani ce aflasem de la Eugenia, dar ea părea încruntată şi îmi evita privirea.

Am luat-o de mână, dar m-a respins

— .Ce s-a întâmplat?

— Eşti o mincinoasă, mi-a spus în şoaptă.

Apoi a urlat suficient de tare încât s-o audă gărzile:

— Eşti o mincinoasă!

Eugenia ne-a spus amândurora să tăcem şi s-a făcut din nou linişte.
Hani se mişca de pe un picior pe altul, îşi încleşta şi-şi descleşta pumnii şi-şi încrucişa braţele, după care le lăsa să-i cadă pe lângă corp. Indiferent ce s-ar fi întâmplat cu Hani, aceasta va izbucni, şi încă repede, mă gândeam.
în cele din urmă, după încheierea apelului, ne-am întors la baracă.
— Care e problema? am întrebat-o.
— Tu. Tu eşti problema, a zis ea şi m-a smucit de braţ. NAZISTO!
— Hani, taci din gură. Despre ce vorbeşti? am în- trebat-o în şoaptă, în timp ce-mi primeam supa şi-mi scoteam lingura cusută de rochie.
— Paulo şi Brigitte, îi cunoşti? m-a întrebat ea tot cu voce răstită, în timp ce-şi primea polonicul de supă, dar trăgând bolul mult prea repede, aşa încât o parte din lichid s-a vărsat pe jos.
— Nu.
— Copiii, copilaşii, ai ales ca Paulo să fie lovit. Am încercat să-i explic. Să-i spun că nu eu luasem decizia. Că fusesem pusă să aleg, dar că de fapt gardi- ana luase hotărârea de a-l lovi. Hani era supărată.
— Are vânătăi pe spate. Ai spus că-i ajup să-şi găsească bunica. Ei merg să caute ajutor şi te găsesc pe tine. îi spui comandantei c-o ajuţi pe ea. Alegi ca Paulo să fie pedepsit. SALUŢI!
— Hani.Taci. Din. Gură. Am spus.

Vocea ei era impunătoare şi părea că toată lumea e cu ochii pe noi.

— Mincionoaso, mă minţi iar.

— Nu, nu am vrut asta. Te rog, vorbeşte mai încet şi o să-ţi explic.

— Să-ţi dau timp să minţi din nou? a întrebat ea. Cine eşti? Eşti ca desprinsă dintr-o ilustrată. Ai putea fi nazistă.

I-am atins braţul

— Te rog, ascultă-mă.

— Nu mă atinge.

— Bine, dar ascultă şi îţi explic totul.

S-a liniştit, însă nu ştiam ce să-i spun. Eram înconjurate de oameni şi, chiar dacă vorbeam în olandeză, nu ştiam niciodată cine stătea la pândă.

— Copiii, am spus eu. De unde ştii că spun adevărul? Mi-a tras o palmă peste faţă. Nu m-a durut, a fost

mai curând ca un pumn în stomac, rece ca gheaţa, urmată de o privire pătrunzătoare. A fost cel mai dificil atac căruia a trebuit să-i fac faţă. Inima îmi era mai îndurerată decât obrazul pălmuit.

— Te iubesc, am încredere în tine, a zis printre suspine. Pleci, nu-i aşa? Pleci şi mă laşi aici?

— Nu, dar am încercat să plec, i-am spus. încercam să-mi mănânc supa. Cu o oră în urmă eram lihnită, dar acum nu reuşeam să înghit nici măcar o singură lingură. I-am dat-o Stellei, care a pri- mit-o fericită.

— Pot s-o împart cu Bunny? m-a întrebat şi a luat bolul cu ea în baracă.

După ce am urmărit-o amândouă pe fetiţă plecând, i-am povestit lui Hani totul, cu şoapte repezite.

Tăcea.

— Te rog, spune-mi ceva, am implorat-o.

Hani şi-a terminat supa şi a plecat de lângă mine fără să spună niciun cuvânt.

Nu mi-a mai vorbit deloc de atunci. Eu sunt încremenită. Acum doarme cu capul la picioarele mele. Am pierdut ceva ce nu ştiam că aveam, ceva ce nu câştigasem în vreun fel. Nu cred că m-am mai simţit vreodată atât de singură. Nu ştiu dacă mă va ierta vreodată sau dacă merit să fiu iertată. Probabil că ziua de mâine ne va lămuri asupra acestui lucru.

— Scrisorile.

Miriam trage adânc aer în piept.

— Totul e atât de trist.

Eva se apropie de masă, aşezând pe ea rochia împăturită. Miriam mângâie cu degetele materialul grosolan.

— E teribil să te gândeşti la condiţiile de acolo, spune ea. Iar scrisorile mă fac să-mi amintesc tot felul de lucruri.

Miriam încearcă să găsească cuvintele potrivite pentru a descrie ceea ce vrea de fapt să zică. Eva aşteaptă.

— De exemplu, statul în picioare în careu, în timpul apelului, începe Miriam. Soţul meu folosea un cronometru, ca un fel de ceas pentru gătit, despre care citise el la un moment dat undeva, pentru a ne

ajuta să rezolvăm problemele dintre noi. Mai întâi spunea el ce avea de zis, după care spuneam eu, cred că aşa ar fi trebuit să funcţioneze.

— Te cronometra?

— Da. Nu-mi aduc acum aminte despre ce probleme discutam. Dar trebuia să stau în picioare când vorbeam, ca să-i acord întreaga mea atenţie. Dacă mă mişcăm de pe un picior pe altul sau mă dezechilibram, repornea cronometrul.

Aude cârâitul mecanic al cronometrului oval, în formă de pui, de fiecare dată când era răsucit înapoi la treizeci – întotdeauna treizeci – de minute.

Expresia Evei se schimbă. Se aşază în faţa lui Miriam, îm- preunându-şi degetele în poală.

— Apoi a devenit din ce în ce mai rău, spune Miriam. Pur şi simplu nu reuşeam s-o fac. Părea atât de simplu. Să stau în picioare şi să vorbim. El o făcea, stătea în picioare şi îmi vorbea. Dar eu trebuia să privesc în sus spre el şi cuvintele îmi ieşeau pur şi simplu bâlbâit.

Miriam îi aruncă o privire Evei.

— Nu seamănă deloc cu asta, spune Miriam, ridicând scrisoarea. Eu sunt...

Mângâie cu degetele dungile rochiei.

— Miriam, zice Eva.

Ea nu o priveşte.

— îmi cer scuze, nu vreau sub nicio formă să compar asta cu... lucrurile prin care au trecut fetele iepuri, sau cu scrisorile, ori cu experienţele tatei. Doar

că mă face să rememorez tot felul de momente, atâta tot.

— Pare că ai trecut printr-o perioadă îngrozitoare, spune Eva, aplecându-se în faţă.

— Nu mă lăsa să dorm până nu reuşeam. Treizeci de minute, zice Miriam cu un tremur în voce. Asta era tot. Dar nu mă lăsa să dorm. îl imploram să-mi dea voie să mă odihnesc puţin, după care voi reuşi, spune în şoaptă. Eram sigură că voi reuşi.

Miriam simţea că o doare gâtul din pricină că privise atât de mult timp în sus, către Axei, simţea cum inima ei rata o bătaie, în vreme ce vederea îi era întunecată de pete negre şi striga la ea însăşi să mai reziste câteva minute.

Cronometrul mai avea de numărat doar cinci minute, îl vedea.

încă cinci minute şi totul avea să se sfârşească. Ticăia asemenea unui ceas, dar mai repede, precum inima unui pui.

Tic-tic-tic-tic-tic.

încă cinci minute şi va putea să se odihnească, va putea să doarmă.

— Deci ce crezi? a întrebat Axei.

— Da, a zis ea. Cred că da.

Habar nu avea cu ce era de acord, complexitatea argumentării lui depăşind cu mult capacităţile ei. Nu era loc pentru nimic altceva. Trebuia doar să stea ţeapănă. Doar să continue să stea în picioare.

— Uuuuu, a zis Axei, cuprinzându-i umerii în timp ce se prăbuşea în braţele lui, cu ochii închişi şi

străduindu-se să-şi vină în fire. Cercurile negre o înconjurau.
A aşezat-o cu tandreţe pe canapea, canapeaua lor. Canapeaua lor pentru un nou început. Şi i-a adus o cană de apă din bucătărie.
— Cum să te simţi?
Pe chipul lui se citeşte îngrijorarea.
— Sunt foarte obosită, Axei, putem să facem asta altădată?
— Ce să facem? a întrebat-o el.
— Discuţia. Sunt de acord cu ce ai spus tu, dar, dacă mai ai ceva să mă întrebi, o putem lăsa pe mâine?
— Ce discuţie, dragostea mea?
Părea atât de confuz, încât ea i-a mângâiat obrazul cu degetele.
— Cronometrul în formă de pui, concentrarea atenţiei asupra... sunt chiar foarte obosită, a zis ea.
— Miriam, unde ai fost?
Vocea lui era blândă.
— Aici, a zis ea bâlbâindu-se. Am simţit că leşin în timp ce-ţi vorbeam.
— Am stat de vorbă, e adevărat, dar eu m-am dus la culcare în urmă cu câteva ore. Mi-ai spus că o să vii şi tu, dar când m-am întors te-am găsit aici, vorbind singură, bâl- bâind ceva despre un lucru pe care l-ai pierdut. Ai pierdut ceva?
Miriam a scuturat din cap, până când cercurile negre i-au întunecat din nou privirea.
— Nu. Am vorbit, m-ai obligat să stau în picioare...

— Eu te-am obligat să stai în picioare?
Ea a încuviinţat.
— Draga mea, dar de ce aş face una ca asta?
Miriam nu avea răspuns la o asemenea întrebare. Dar simţea cuvintele lui viermuind înăuntrul ei şi tulburând ceea ce credea că ştie.
— Cronometrul, am simţit că leşin.
— Eu adormisem, tu m-ai trezit, cu vorbăria ta. Cred, a spus el în continuare, că ăsta e doar încă unul dintre episoadele despre care am discutat la doctor zilele trecute.
S-a ridicat şi a plecat de lângă ea.
— Nu, a zis ea plângând şi a alergat în urma lui, împiedi- cându-se şi căzând pe podea. Nu, Axei, te rog.
Ţârâitul mecanic, apoi clicul camerei de fotografiat, imortalizând-o în poziţie fetală.
— Nu, a strigat ea plângând.
Camera a scos o fotografie, pe care Axei a fluturat-o în aer.
— După cum spun medicii, trebuie să adunăm dovezi dacă vrem să tragem speranţa că te putem ajuta.
Miriam nu s-a mişcat. Covorul se învârtea în jurul ei.
— îmi pare rău, a zis ea. îmi pare rău, Axei.
— E în regulă, dragostea mea. împreună la bine şi la greu. E timpul pentru somnie, soţia mea, îi spune el pe un ton cântat. Să te duc în braţe?
Pentru că ea nu i-a răspuns, a ieşit din cameră. I-a auzit paşii urcând scările.
— Să nu întârzii, i-a strigat el.

A deschis ochii şi s-a uitat spre poliţa şemineului. Aparatul de fotografiat era chiar acolo, lângă el. Cronometrul.

— Şi? întreabă Eva după ce se lasă tăcerea.

— Am primit tratament medicamentos, a zis ea. Nimeni nu m-a crezut. Nici eu nu mă mai credeam. îmi pare rău, n-are nicio legătură cu scrisorile, cu lagărele. Sunt pur şi simplu ridicolă.

Eva deschide gura, pregătindu-se să spună ceva, dar Miriam o întrerupe.

— Trebuie să văd ce face tata, zice ea, scuturându-se de greutatea pe care o simte în umeri şi ceafa. Am stat prea mult timp nemişcată, zice ca pentru sine.

— Te simţi bine, Miriam?

— Sunt obosită, atât de obosită.

— Vrei să plec?

— Dacă vrei, spune ea, sprijinindu-se de perete şi simţind că o ia ameţeala. Trebuie să văd ce face tata.

— Ai avut o zi foarte lungă, zice Eva, urmând-o pe Miriam în hol.

Aceasta din urmă se îndreaptă spre dormitorul tatălui ei, iar Eva o apucă spre uşa de la intrare.

— Mulţumesc pentru că m-ai ajutat s-o fac mai bună, murmură Miriam, privind cum umbra Evei dispare pe hol.

Ceva mai târziu, Miriam spală vasele, iar în timp ce mâinile ei fac munca de rutină, mintea îi zboară la scrisori, rememorând sau omiţând diverse detalii.

Ia în mână o sticlă de vin roşu, dar se răzgândeşte şi o pune la loc, alegând în schimb un tub de codeină. Se imaginează înghiţind pastilele amare.

Întârzie în faţa ferestrei, privind strada, iar o umbră traversează aleea. *Axei.* Trage draperiile cu atâta putere, încât inelele se freacă zgomotos de băţul pe care sunt prinse, apoi verifică dacă uşa e încuiată. Verifică dacă pana e la locul ei. Ia unul dintre scaunele grele din sufragerie şi-l aşază în dreptul uşii.

— S-a întors, zice ea, răsucind încă o dată cheia.

îşi petrece noaptea aşezată în scaun, lângă tatăl ei, simţind cum îi dau târcoale deciziile luate în timpul zilei. Aude un ticăit – tic-tic-tic – în foşnetul saltelei cu aer, un ticăit pe care nu l-a mai auzit până acum. *Mâine*

.Ia mâna tatălui în mâna ei şi se reazemă de spătar. Ochii i se închid şi nu-şi mai doreşte decât ca somnul s-o acopere ca o pătură.

— Ceremonia, şopteşte el, iar ochii ei se deschid la auzul vocii tatălui. *Ceremonia inocenţei a devenit inutilă,* spune.

— Da, tată. Ai dreptate.

— Miriam. Miriam. Tu. Eşti...

Sunt aici. Te iubesc, tată, zice ea şi aşteaptă, urmă- rindu-i fiecare mişcare, dar el începe să sforăie, iar curând după aceea adoarme şi ea.**21** HENRYK

în prima mea amintire limpede după Auschwitz, soarele reflectat în ferestre îmi înţepa ochii. Era verde. Atât de verde, încât strălucea precum aurul. Atât de orbitor, încât îmi făcea ochii să lăcrimeze. îmi tamponam obrajii cu o batistă umedă, rugându-mă ca cineva să mă ducă undeva înăuntru, la adăpost.

Apoi o mână rozalie mi-a atins genunchiul, o mână micuţă, dar grea şi rozalie. Atingerea a fost urmată de o alta, după care s-a ivit o persoană mititică, de aceeaşi culoare, a cărei faţă îmi ajungea la înălţimea genunchiului. Părul brunet şi ochii negri, strălucind din mijlocul unei feţe rotunde ca luna, o făceau să pară o păpuşică. Mi-a aruncat un zâmbet

ştirb. Faţa mi s-a dezmorţit şi am simţit ceva întorcându-se înapoi.

Am zâmbit.

Mi-am dat seama că şedeam într-un scaun, pe un petic de iarbă, înconjurat de pietriş. Lumina soarelui nu era fierbinte, ci emana mai curând o căldură care-mi pătrundea oasele, fără a-mi răni pielea. Probabil era toamnă târzie. Auzeam voci în jurul meu, dar le percepeam ca pe ciripiturile de păsări: puţin iritante, însă uşor de ignorat.

M-am aplecat în faţă şi m-am uitat la picioarele mele. Aveam pantofii încălţaţi greşit. Nu purtam şosete. Pe iarbă, şezând cu un picioruş sub fund şi cu ambele mânuţe ocupate cu legatul şireturilor mele, stătea o fetiţă. Fetiţa mea. Era Miriam

.MIRIAM

Priveşte flacăra apropiindu-se din ce în ce mai mult de degetele ei, flacăra arzătoare îi sărută pielea crudă. Aşteaptă. Trebuie să ajungă dintr-o clipă în alta. Căldura îi linge degetele, rănindu-i pielea expusă, degetele îi tremură în timp ce aprinde un alt băţ de chibrit, după care se liniştesc, redevenind sigure.

Mirosul e delicios.

Focul şi capacitatea lui inepuizabilă de a distruge şi de a înnegri totul. De a transforma totul în pulbere. Ar fi un mod frumos de a pleca. Să privească flăcările

mistuind apartamentul, mângâind scaunul acesta vechi, croindu-şi drum în sus, de-a lungul pereţilor. Sugând întreg oxigenul din cameră. Odată pornit, focul va fura tot ce-i va ieşi în cale. Se gândeşte la cum ar fi să-şi piardă cunoştinţa în timp ce priveşte flăcările dansând în casa părinţilor ei.

Scăpărarea chibritului îi opreşte tremurul mâinilor. 0 misiune care o împiedică să-şi mai facă rău.

Priveşte flacăra devorând băţul, apropiindu-se de degetele ei. 0 bătaie în uşă o face să sară în picioare; chibritul îi cade pe podea şi îl stinge cu piciorul, cu un gest reflex.

Au venit.

Să-l ia

.Au cu ei o targă. E imaginea inversă a modului în care a fost adus de la spital, în urmă cu două săptămâni, când ea şi-a dat acordul să fie adus acasă. Spitalul nu era un loc potrivit pentru el. Oamenilor ar trebui să li se ofere şansa de a muri în paturile lor, înconjuraţi de lucrurile lor. Chiar medicii o spuseseră. Iar acum îl iau de aici.

în loc de uşurare, după plecarea paramedicilor, Miriam simte doar durerea pierderii.

îl iau, instalându-l cu grijă în ambulanţă. Ea îi sărută fruntea umedă, îl ţine de mână cu disperare, nedorind să-i dea drumul.

Verifică întreg apartamentul. E gol, genul de goliciune care îţi invadează urechile ca apa. Goliciunea scufundării.

Pereţii albi, mobila masivă, spaţiul. Fără nimic de făcut. Singură şi lipsită de rost. Aşteaptă, fără să ştie ce anume, privind către marea aceea imperturbabilă de umezeală şi întunecime.

După-amiază târziu, neprimind încă nicio veste legată de transferul tatălui ei, Miriam continuă să citească scrisorile traduse de Eva, cu scrisul ei mare şi apăsat. Nu are nimic altceva de făcut. Ridică următoarea scrisoare. în timp ce o desface, ştie că lucrurile se vor termina rău.

Prima mea zi de muncă la noua slujbă, traducând scrisori în „Canada", un depozit uriaş, în care se află toate obiectele personale ale deţinutelor. Unele rămân aici, altele pleacă spre cei „nevoiaşi", dar cele mai multe dintre ele sunt etichetate şi puse deoparte. Datoriamea e să citesc scrisorile

scrise în alte limbi şi să traduc în câteva rânduri cât mai multe informaţii posibil.

După ce am terminat lucrul, iar ochii mă usturau din pricina luminii soarelui, Stella a venit în întâmpinarea mea.

— Stella? Ce s-a întâmplat? am întrebat-o, uitân- du-mă la feţişoara ei încreţită.

— Hani a ta a aplecat.

Avea respiraţia întretăiată.

— Frumoasă doamnă, te rog, o ajuţi?

M-am aplecat şi am sărutat-o pe Stella pe creştet Am inhalat inocenţa pierdută şi m-am adunat pe cât posibil.

—Să mergem, am zis, cu o siguranţă de sine pe care nu o simţeam.

Dar a trecut o săptămână şi nici urmă de Hani.

Dorm singură.

Comandanta mă pune să muncesc la traducerea scrisorilor; caut adrese şi locuri unde se află persoanele urmărite de SS.

Canada e plină de haine, bijuterii, bani. Inclusiv consumabile medicale. Medicamente fără etichete, totul este pus la punct, în cele mai mici detalii. Cu toate astea, bunurile nu au nicio valoare în Ravensbriick.

Cealaltă îndatorire a mea, în afară de citirea scrisorilor, e să le scriu familiilor prizonierelor, pentru a le da de veste despre moartea celor dragi. Formularele sunt tipizate, eu nu fac decât să scriu adresele şi numele. Aşa că stau pe scaun,

citesc şi scriu. îi mulţumesc zi de zi mătuşii Maya, pentru că franceza, olandeza şi poloneza pe care le-am învăţat de la ea mi-au salvat viaţa.

Am şansa să mă spăl de două ori pe zi şi am acces la atât de multă hârtie. Scrisorile către tine pot fi mai lungi acum. Când scriu, nu o fac pentru tine, fiindcă nu ştiu dacă le vei primi vreodată, ci le adresez amintirii tale, fiindcă ea te ţine în viaţă, şi limbajului de care m-am îndrăgostit, împreună cu tine.

întreb pe toată lumea despre Hani. Mă gândesc la copii şi la „bunicuţa" lor, dar nu-mi pot scoate din minte expresia aceea de dezgust. Se pare că găsirea lui Hani a căpătat o semnificaţie mai pro/undă; îmi dau mâncarea în schimbul informaţiilor. 0 caut pe Hani ca o maniacă. Mă doare stomacul, nu pot mânca şi mă chinui să mă odihnesc; sunt epuizată. Noua slujbă e mult mai bună, mă tem că, în starea în care sunt acum, aş fi adormit acolo, în soare şi nisip. Aş fi murit acolo, dar aici sunt în siguranţă. Lucrez împreună cu o profesoară bătrână. E tăcută, dar, dacă adorm, mă avertizează cu blândeţe când se întorc gardienele. Nu ştiu cum o cheamă. Nici nu vreau s-o întreb. Lucrăm în linişte.

Dorm singură şi, chiar dacă am mai mult spaţiu, nu mă pot odihni. Prezenţa ei în locul ăsta era tot ce ştiam. Am rămas singură în bătaia soarelui, fără umbra sub care să mă pot adăposti.

Miriam plânge lângă patul gol. Prin câte a trecut Frieda pentru a-i scrie aceste scrisori tatălui ei, iar acum e complet singură. Simte atât de multă înţelegere pentru femeia aceasta, iubita tatălui ei, încât nu-şi poate opri lacrimile ca- re-i curg pe obraji. Fiindcă Miriam ştie ce înseamnă să fii complet singur.

Următoarea scrisoare la rând e cea despre Eugenia, iar ea îşi dă seama, cu o strângere de inimă, că probabil aceea care-i va urma va completa povestea femeii, dar pur şi simplu nu vrea s-o audă. Liniştea vuieşte în jurul ei ca o furtună. Se gândeşte la flăcări, la chibrituri, iar asta o calmează, amintindu-şi de mama şi copilul cu şosete mititele, aşteptând ceva. Citeşte.

Eugenia a inspirat adânc, a dat din cap a încuviinţare, apoi, eliberând aerul din piept, a început să vorbească repede, unind cuvintele între ele, amestecându-le unele cu altele.

Eugenia a tresărit speriată şi s-a lovit cu capul de capacul cutiei. A simţit prezenţa soldaţilor înainte să le audă paşii, mişcându-se ca nişte umbre, apoi a simţit mirosul greu de fum.

Copilul a scâncit din pricina zgomotului, dar mama l-a liniştit, în timp ce pielea Eugeniei se încreţea de frică. Simţea gustul arsurii şi atingerea tentaculelor de fum care şerpuiau în jurul ei. îşi imagina flăcările pătrunzând în cutie asemenea unor degete scheletice. Se temea că va fi arsă de vie.

„Caută. Caută," strigau ei.

S-a deschis uşa, după care s-a auzit zgomotul mai multor obiecte izbindu-se de podea. Auzea cizmele grele ale soldaţilor păşind prin cameră şi avea impresia că îi călcau direct pe plămâni. Asemenea unei păpuşi pe arcuri, înainte să sară din cutie, fiecare fibră a corpului ei era întinsă la maximum. Nu putea avea încredere în ea însăşi că nu va ţâşni afară

.Paşii s-au îndepărtat.

Apoi capacul cutiei s-a ridicat.

Femeia şi copilul. Scăldaţi în lumina zilei. Eugenia s-a chircit, facându-se micuţă de tot pe fundul cutiei. Din locul în care se afla a putut privi în sus şi i-a văzut.

Vocile lor guturale urlau cuvinte batjocoritoare lipsite de sens.

Au ridicat-o pe mamă trăgând-o de păr. Sânul îi era încă afară, cu bebeluşul sugând din el cu poftă, de teamă să nu fie înlăturat. Forţa smuciturii l-a ridicat pe copil în picioare. Şi a rămas aşa. Singur. încremenit din pricina şocului.

Dar mama a urlat şi a urlat, i-a lovit pe bărbaţi cu mâinile şi picioarele, întinzându-se după copilul ei.

Au imobilizat-o cu uşurinţă, în ciuda eforturilor ei de a ajunge la copil. Unul dintre soldaţi a ridicat bebeluşul cu blândeţe. L-a ţinut în braţele lui groase. Mama a urlat din nou. Copilul a început să plângă, şi amândoi întindeau mâinile unul către celălalt – ale ei, lungi şi subţiri, ale lui, micuţe şi dolofane.

Au împuşcat-o. în gât. S-a prăbuşit, pliându-se în cădere ca o pătură.

Bebeluşul şi-a întrecut mama, ţipând mai tare decât ea, scoţând un scâncet sfâşietor printre buzele de un roşu strălucitor. Eugenia a suspinat. Dar copilul i-a zgâriat, i-a lovit cu mânuţele şi picioruşele. întin- zând braţele spre mama căzută la pământ. Le-a fost mai greu să imobilizeze copilul decât le fusese s-o reducă la tăcere pe mamă. S-a răsucit în braţele bărbatului, încercând să ajungă pe podea. La mama lui.

Probabil că un alt bărbat a scos arma, dar Eugenia a auzit: „Nu trage, iroseşti glonţul sau poate mă nimereşti pe mine!"

Au izbucnit în râs. Râdeau ca şi cum totul ar fi fost un joc.

Copilul ţipa fără încetare.

„în-momentul-ăla-craniul-i-a-fost-zdrobit-de-pe- retele cutiei", a zis Eugenia atât de repede, încât mi-a luat un timp să înţeleg ce spusese.

Toate femeile din baracă au amuţit. Am auzit-o pe Stella sforăind uşor, iar Bunny a tras-o mai aproape de ea.

După ce soldaţii au plecat. Eugenia a ieşit din cutie. Cât de repede a putut.

Mama era pe podea, cu faţa în jos, împuşcată în ceafa; Eugenia a întors-o. Avea ochii deschişi, trupul îi era ţeapăn, iar mâinile întinse către copilul trântit pe jos, contorsionat, cu un singurpantofior în picioruş.

Feţişoara lui rotundă era spartă, distrusă, iar ochişorii îi erau închişi.

Eugenia a luat-o pe mamă de mâini şi a târât-o, lăsând în urmă o dâră strălucitoare de sânge pe podea. S-a chinuit îndelung s-o tragă şi s-o împingă, până când a reuşit s-o bage în cutie, unde s-a prăbuşit cu un bufnet Era atât de mică, de slabă şi de tânără. Ochii ei... goi. Apoi Eugenia s-a întors după copil. Capul lui a căzut greu pe spate. Atârnând într-o poziţie nefirească. Gura micuţă era deschisă, lăsând la vedere doi dinţi mărunţi. Mirosea a lapte şi sânge.

A aşezat copilul în braţele mamei. Le-a potrivit corpurile într-o îmbrăţişare cât mai strânsă, ba chiar a
încercat să înfăşoare braţele mamei în jurul bebeluşului. Eugenia a atins cu o mână corpul copilului. Apoi i-a acoperit pe amândoi cu haina ei. A încercat să închidă ochii mamei, dar nu ştia sigur dacă ar fi trebuit s-o facă. Poate avea nevoie să rămână aşa, pentru a-şi putea veghea copilaşul în rai.

1-a învelit bine şi a închis capacul.

Eugenia s-a uitat apoi la mine, în timp ce scriam repede.

— Nu le ştiu numele, a zis. Ei nu există. Cei care i-au iubit nu vor afla niciodată cum au murit.

Apoi Eugenia a mai tras o dată adânc aer în piept, a ridicat bucăţica de cârpă ce se odihnea în poala ei şi a făcut o cusătură dreaptă de-a lungul

tivului, cu la fel de multă precizie şi meticulozitate ca întotdeauna.

Henryk, povestea ei pare să reverbereze în adâncurile minţii mele. Până la urmă, frica e contagioasă. îmi spun că, deşi trupurile noastre mor, amintirea noastră va continua să trăiască. în inimile celor care ne cunosc şi ne iubesc, iar atâta vreme cât ei trăiesc, supravieţuim şi noi. Eugenia i-a pierdut pe toţi cei dragi în ziua aceea, aşa că îţi încredinţez ţie amintirea ei, ca să nu fie obligată să moară de două ori.

A ta, pentru totdeauna.

Miriam simte că i se face rău, şerpii care s-au hrănit cu pielea ei îi alunecă şi tremură din nou înăuntru, stârniţi de ceea ce citeşte, şi nu de un vis, ca data trecută.

Bebeluşul.

Un gând. O licărire, un flash care dispare imediat.

Bebeluşul.

Ochii îi înoată în lacrimi, tulburându-i privirea. Merge la l>aie şi se spală pe mâini iar şi iar şi iar.

Eugenia credea că nu mai există. Dar ea? Ce a făcut ea pentru a demonstra că merită să trăiască, să rămână în viaţă, când toate aceste femei au murit?

Dragă Miriam, soţia mea, dragostea mea. îi aude vocea, îi simte mâinile mângâindu-i gâtul, urcând spre ceafă, dezmierdând-o.

Nu p-aşface niciodată vreun rău. îi simte buzele sărutându-i apăsat pielea gâtului. *Nepreţuita mea soţie, voi fi mereu alături de tine.* Aude cuvintele rostite cu iubire, dar care au lăsat în urmă mai mult decât o cicatrice.

Se priveşte în oglindă, până când trăsăturile i se înceţoşează, materializându-se în cuvintele lui, şi îi simte respiraţia pe gât, şi îi aude vocea.

— Ce ai de gând să faci, Miriam? îşi întreabă propria reflexie

.22 HENRYK

M-am reconectat repede la lume după ce am întâlnit-o pe Miriam pentru prima dată. Am devenit tată şi bărbat. Am rezolvat problema cu sfoara care atârna dintr-un colţ în altul al cămăruţei noastre, în aşa fel încât, atunci când Emilie atârna la uscat scutecele lui Miriam, să nu fie nevoită să-şi ţină echilibrul pe taburetul cu un picior rupt pe jumătate. 0 ţineam în braţe, o hrăneam şi mă uitam la omuleţul acela pe care îl creasem fără să fi ştiut nimic. Şi o priveam pe Emilie, cu Miriam încolăcită în jurul gâtului ei ca o maimuţică, radiind de bucuria maternităţii, simţindu-mă mândru că reuşisem să-i ofer ceva.

Ceva bun.

Apariţia lui Miriam în vieţile noastre a schimbat totul. Deveniserăm părinţi, iar eu am urmat-o pe Emilie şi mi-am regăsit echilibrul. 0 priveam pe Emilie aşezând-o pe Miriam pe salteaua noastră; patul abandonat din capătul holului părea mult prea gol pentru a mai putea fi umplut.

Emilie cânta în timp ce masa spinarea lui Miriam, iar sentimentul sâcâitor care mă măcinase timp de săptămâni întregi s-a năpustit deodată cu furie asupra mea, luându-mi tot aerul din plămâni.

— Emilie, am zis aproape în şoaptă, în timp ce ea îşi vedea de lucru prin cameră.
Rar stătea pe loc şi niciodată nu se uita la mine. Mă întrebam prin câte fusese nevoită să treacă, însărcinată şi singură. Mă întrebam dacă mă va putea ierta vreodată.
— Emilie, trebuie să încerc s-o găsesc pe Frieda, am spus.
— De ce? m-a întrebat ea. Ce ar putea ieşi bun din asta?
— Trebuie să încerc. Trebuie să încerc măcar să aflu ce s-a întâmplat cu ea.
Emilie îşi făcea de lucru, fără să se uite la mine.
— Emilie, te rog. Haide să vorbim despre asta, am zis.
— De ce? Henryk, de ce faci asta din nou? Avem un copil, un viitor!
A scuturat din cap, a tras adânc aer în piept, apoi s-a apropiat şi s-a aşezat în faţa mea, pe scaun.
— Chiar vrei să ştii? m-a întrebat.
— Da.
Emilie mi-a luat mâna în palmele ei.
— Henryk, Frieda a murit în spital, după ce locul... locul în care ai fost ţinut. După ce a fost eliberat, a zis ea. îmi pare rău, nu voiam să-ţi spun în felul ăsta.
A încercat să mă îmbrăţişeze, dar corpul meu era complet rigid, imun la atingerea ei.
— Nu, am ripostat.

în apartamentul nostru cu o singură cameră, în ruina lăsată în urmă de război. Totul părea negru şi totuşi strălucitor de alb.

— îmi pare rău, a zis.

— Nu, am repetat, ridicându-mă în picioare.

Păşeam dintr-o parte în alta, gata s-o iau la fugă. Nu ştiam încotro.

— Nu, am zis din nou. De unde ştii?

— Ştiu, a spus ea cu tristeţe.

— *Nu se poate.*

Mi-am trecut degetele prin păr, apoi peste faţă.

— Cum? Cum a murit?

— Henryk, te rog să te linişteşti.

Mergeam de la un perete la altul, ca un animal în cuşcă.

— Eu te-am găsit la spital, îţi mai aminteşti? Şi ea era acolo.

Emilie îşi privea picioarele.

— A murit în spital.

— Nu! am urlat.

După care m-am prăbuşit în scaun.

— Emilie, de ce îmi spui toate astea?

— Nu ţi-am spus imediat pentru că, Henryk, nu erai capabil nici măcar să te hrăneşti sau să te îmbraci singur.

A inspirat adânc.

— Era pe moarte. Henryk, a vrut să vină la tine, dar n-a putut. Aici...

S-a ridicat în tăcere şi s-a dus către dulapul nostru vechi.

Era singurul obiect de mobilier rămas în apartament în clipa în care îl cumpăraserăm, iar asta mai ales pentru că fusese mult prea greu ca să poată fi furat. A cotrobăit după ceva pe fundul lui şi a scos un cearşaf. M-am ridicat în picioare, în timp ce ea l-a aşezat pe masă, desfăcându-l cu grijă. îmi aduc aminte că mă uitam la ea şi mă gândeam că Emilie ştia ce făcusem, altfel nu m-ar fi confruntat cu *asta.*

0 uniformă, credeam că a mea, era împăturită pe masă.

— A fost a ei.

— Ai vrut să ştiu că a fost acolo, că eu i-am făcut asta. Am ucis-o, Emilie.

N-a fost o confesiune rostită cu voce tare. A fost tăcută, şoptită. Emilie a încercat să mă strângă aproape de trupul ci moale, dar eram încremenit. Pietrificat de imaginea ro- i hiei goale. 0 uniformă nelocuită, dovadă a ceea ce făcusem.

Emilie continua să vorbească.

— Mi-a păsat de tine, voiam să te faci bine, pentru mine şi pentru Miriam. Nu voiam să te duc înapoi în trecut. Ştiu că ar fi trebuit să-ţi spun mai devreme, dar n-am ştiut cum. Aşa că, te rog, trebuie să renunţi. S-a terminat.

Vocea ei îmi dădea târcoale într-un talmeş-balmeş. *Caut-o,* auzeam o voce spunându-mi. Caut-o. Da, mă gândeam. 0 voi face. Dar cum? Rochia era goală.

— Unde e Frieda? am întrebat.

— A murit.

0 privire îngrijorată s-a strecurat în ochii lui Emilie, care m-a tras lângă ea, obligându-mă să mă

concentrez asupra chipului ei, dar rochia, întinsă acolo, dungile, buzunarul cusut. Nu-mi puteam lua ochii de la ea.

— N-a murit, am zis.

— Câţi oameni ai văzut supravieţuind *locului ăluia?*

M-am întors către ea, mă privea cu ochii ei negri, iar eu

i-am strâns cu putere încheieturile în mâinile mele.

— Ea n-a fost acolo. N-a murit.

Emilie s-a smucit, dar nu i-am dat drumul.

— Priveşte!

Şi a arătat cu degetul spre rochie.

— Te rog, spune-mi că nu e adevărat. Te rog, Emilie. Spune-mi că nu ştii unde e, spune-mi orice. Voi face orice, orice, dar te rog. Spune-mi că nu e adevărat. Te rog.

S-a uitat fix în ochii mei.

— îmi pare foarte rău, Henryk.

îmi împărtăşea suferinţa, dar eu eram golit pe dinăuntru.

Un hău. Un vid. Deşert. 0 tristeţe copleşitoare mi-a întunecat privirea, transformând totul într-o imagine bidimensională, din care culoarea a fost suptă într-o secundă. Lucrurile şi oamenii deveniseră o înşiruire de carapace lipsite de trăsături. Totul era plat, la fel ca rochia aceea goală.

Totul încremenise în timp ce mă agăţam de Emilie, sus- ţinându-i privirea, dar cu numai o clipă înainte să mă preschimb în pulbere, ochii ei s-au întors către Miriam.

S-a ridicat repede şi s-a dus la Miriam, care dormea adânc, pe burtă, cu funduleţul ridicat şi un degeţel în gură. Am privit-o pe Emilie agitându-se pe lângă copila adormită.

Emilie minţea în legătură cu ceva, dar de ce?

Mă cruţa oare de mai multă suferinţă, ştiind *cum* anume murise Frieda? Mai era oare ceva ce nu-mi spusese?

Sau punea capăt unei poveşti pe care eu nu eram în stare s-o închei?

Ameţit şi confuz, am ieşit din apartament şi m-am plimbat printre mormintele din cimitirul de pe Heerstrasse. Am privit chipurile transfigurate de suferinţă, împietrite de şoc, o reflexie a propriei mele feţe. *Nu era adevărat.* Şi, în timp ce mergeam, insomniac, ştiam că era în viaţă.

Pentru că luminile strălucitoare nu se sting pur şi simplu

.MIRIAM

Cerul e întunecat când se întoarce la scrisori, lacrimile îi scaldă faţa, iar înăuntrul ei se cască un hău.

Odată auzite şi văzute, lucrurile nu mai pot fi negate, imaginile se scurg în ea şi, în ciuda faptului că încearcă să se detaşeze, pentru că nu a fost acolo, nu reuşeşte să facă faţă imaginilor bebeluşului, aşa cum se desprind ele din scrisoare.

Pentru că ceasul continuă să ticăie, măsurând timpul, şi pentru că nu a primit încă veşti de la Hilda, Miriam observă că însăşi esenţa timpului s-a modificat: 4.00 după-amiaza era ora la care îşi îngrijea tatăl, acum nu mai înseamnă nimic; 6.00 după-amiaza era ora la care îi schimba poziţia, dar acum nu mai reprezintă nimic. Neavând veşti de la nimeni şi nicio ocupaţie, ziua ei e goală.

Descoperă că telefonul e deconectat.

Se grăbeşte să bage cablul în priză, ştiind că e posibil să fi pierdut apelul pe care îl aşteptase o zi întreagă. îi telefonează Hildei. Nu-i răspunde nimeni.

Sună la azil.

— Bună ziua, aş putea, vă rog, să vorbesc cu asistenta care se ocupă de *Herr* Winter, Henryk Winter? A fost adus astăzi, cu o ambulanţă.

— Nu avem niciun pacient pe nume Winter, îmi pare rău, îi răspunde o femeie cu voce nazală.

— El...

Apelul se întrerupe. Telefonează din nou.

— Sunt fiica domnului Henryk Winter, ar fi trebuit să ajungă la dumneavoastră astăzi.

— După cum v-am spus deja, nu am avut internări astăzi.
— O secundă, zice Miriam. Puteţi să mai verificaţi o dată, vă rog?
De cealaltă parte a firului se aude un oftat adânc.
— Aşa cum am spus, nicio internare azi.
După o scurtă pauză şi un moment de ezitare:
— Aveam programat un domn Winter astăzi, dar nu a mai sosit.
— Cum adică nu a mai sosit? Unde e?
— Nu ştiu. Directorul a plecat deja acasă. Sunaţi mâine din nou, sunt sigură că veţi primi mai multe detalii.
Miriam o sună din nou pe Hilda. Nici de data aceasta nu răspunde nimeni. îi lasă un mesaj vocal, încercând să pară calmă, dar vocea îi e piţigăiată, iar când termină înregistrarea, simte că-i vine să plângă. Sună la centrul medical, dar e închis. Nu lasă niciun mesaj. îşi scarpină pielea degetului mare şi trage de pieliţa pe care o desprinde cu dinţii. Se uită la telefon şi ridică receptorul.
Muşcându-şi degetul cu dinţii, formează un alt număr. Un număr care pe vremuri era al ei.
— Unde e tata?
— Bună. Mim? Tu eşti?
— Unde e tata? Ce ai făcut?
El cască în receptor, iar ea îl aude întinzându-se.
— A fost transferat azi?
— Da, spune ea, dintr-odată nesigură de motivul pentru care dăduse acest telefon.

— Atunci e la azil, cu siguranţă.

— Ştii foarte bine că n-a ajuns acolo. Unde e tata? Ce ai făcut?

— Miriam... Draga mea, ţi-ai luat medicamentele astăzi?

Ea îşi duce mâna zdrenţuită la frunte, dar o ia repede de
acolo, pentru că atingerea îi provoacă o senzaţie de arsură în pielea degetului mare.

— Te rog. Axei, spune-mi unde e şi-mi iau medicamentele, fac orice.

Tăcerea de la celălalt capăt al firului se prelungeşte la nesfârşit.

— Te rog, Axei, îl imploră ea.

— Eu şi specialiştii am căzut de acord asupra faptului că nu eşti în toate minţile. Iar asta înseamnă că tu, Miriam, o să te întorci acasă, o să fii soţia mea, o să-ţi iei medicamentele şi o să te faci bine.

— Ce i-ai făcut?

Mintea lui Miriam creează o mie de scenarii.

— Te rog.

— Accepţi?

— Să mă întorc la tine?

— Da, să te întorci *acasă.*

Mușcă adânc în pielea degetului.

— Axei, nu vin acasă, spune ea.

De data asta cu voce tare. La celălalt capăt al firului răsună doar tăcerea. Aude schimbarea dinăuntrul lui, în timp ce liniştea se adânceşte.

— E posibil ca în curând să nu mai ai de ales.

Tonul lui e jucăuş. Şi-l imaginează zâmbind. îi îngheaţ.1 sângele în vene. Strânge receptorul cu atâta putere, încât îl simte spărgându-se la urechea ei. Axei râde.

— Trebuie să plec. Mim. Aş suna doctorii în locul tău. acuzi de ce anume? Că ţi-am furat tatăl dintr-o ambulanţă? M-am săturat de comportamentul ăsta haotic. Eşti paranoică.

Nu se mai aude decât tonul.
Cu mâinile încă tremurând, sună din nou la Hilda, dar aceasta nu-i răspunde, aşa că pune receptorul în furcă. Păşeşte înainte şi înapoi, trecând de fiecare dată pe lângă camera goală a tatălui ei. Nimic.

îşi ia haina şi cizmele, dar, neştiind încotro să meargă, se întoarce la telefon. Sună din nou la azil.

— Ştiţi cumva unde altundeva ar fi putut ambulanţa să-l ducă pe tatăl meu? întreabă ea, disperarea făcând-o să ridice tonul vocii.

— Ambulanţa e în subordinea spitalului. încercaţi să întrebaţi paramedicii de acolo. Ambulanţele duc de obicei pacienţii la spital, aşa că poate tatăl dumneavoastră e acolo.

După zece apeluri la unitatea de primiri urgenţe, cineva răspunde în sfârşit. După ce vorbeşte cu trei persoane diferite, punând aceleaşi întrebări şi fiind lăsată să aştepte pe fir. După ce-şi muşcă fâşii întregi de piele din jurul unghiilor şi îşi adânceşte unghiile în pielea din jurul încheieturilor acoperite de răni, până când simte că i se întoarce stomacul pe dos, primeşte în sfârşit un răspuns.

— Da, *Herr* Winter a fost internat la urgenţă, după ce starea lui s-a deteriorat în timpul transferului. Se află de atunci în salonul numărul 71, iar starea lui e stabilă acum.

- Pot să-l vizitez?
- Orele de vizită se încheie la opt şi jumătate.
- Mulţumesc.

Miriam îşi ia geanta şi iese pe uşă.

I spital, indiferent dacă e zi sau noapte, luminile suntaprinse, i* învălmăşeală şi gălăgie. Sună la rezerva 71 şi e condusă în ■..ilonul tatălui ei. E la fel de alb precum cearşaful pe care stă întins şi doarme cu gura întredeschisă. Miriam se aşază lângă el şi, în timp ce cu o mână îi cuprinde palma, cu cealaltă des-l.ice şi pliază încontinuu cutele fustei.

Din nou în spital. îşi aminteşte noaptea în care l-a părăsit pe Axei şi se simte ceva mai bine la gândul că n-a cedat la lelefon, spunându-i că se va întoarce. în urmă cu mai mult de o lună, s-a dat jos din autobuz şi a intrat în clădirea spitalului. S-a trezit aşezată pe un scaun acoperit cu o folie de plastic, ce foşnea la fiecare mişcare, şi cu un spătar atât de înalt, încât nu putea să privească pe după el decât întinzându-şi foarte mult gâtul, îmbrăcată în cămaşa de noapte, peste care îşi pusese doar haina. Trează şi ascultând ceea ce crezuse că avea să fie ultima suflare a tatălui ei. Piuitul aparatelor de monitorizare o liniştea. Fiecare nou val de asistente îi oferea ceai, mâncare şi pături, îngrijindu-se de starea ei în aceeaşi măsură în care se îngrijeau de cea a bărbatului întins pe pat.

Iar acum s-a întors: acelaşi scaun de plastic verde, acelaşi ochi atent la monitoare, doar că de data asta ştie că Axei este pe urmele ei. înainte se gândea că tatăl ei va muri şi că apoi va muri şi ea. Dar acum se gândeşte că poate tatăl ei va fi bine, doar că pentru ea nu există nicio scăpare. Va trebui să-i facă faţă lui Axei. Şi habar nu are cum ar putea face asta. A fost o prostie să-l sune. Bătăile inimii lui trasează linii pe ecran, iar ea se întreabă ce pune la cale Axei.

— Trebuie să fiu mai puţin nebună, spune cu voce tare, apoi râde, amuzându-se de ironia situaţiei.

E dată afară din salon la ora nouă şi jumătate de către asistenţa de serviciu, căci depăşise deja programul de vizitare. Toate întrebările ei au primit un singur răspuns: „Mâine”.

— Va fi bine?

— Vom vedea mâine.

— Va merge la azil?

— îl vom întreba pe medic mâine.

— La ce oră pot să mă întorc?

— Vă sunăm noi mâine.

Dar, într-un colţ al minţii, nu e sigură că tatăl ei va supravieţui până mâine, iar uşurarea şi teama care se nasc din acest gând îi aduc lacrimi în ochi şi îi fac inima să bată cu putere. Iese din salon cu senzaţia că tocmai a alergat la maraton.

Odată ieşită în coridor, se aşază pe o băncuţă montată într-un fel de intrând, cu câte un fişet gri la fiecare dintre capete, şi se simte în siguranţă, neprivită. Se

gândeşte să rămână aici până când va sosi evaziva zi de mâine.

Dar aude zgomot de paşi şi îi simte mirosul înainte de a-l vedea.

— Deci l-ai găsit până la urmă?

Miriam se ridică şi încearcă să se strecoare pe lângă Axei, care pare să umple întreg spaţiul din jur.

Fără să se uite la el, îşi aţinteşte privirea în pământ. El întinde o mână, încercând s-o facă să stea pe loc, deşi ea nu l.ice decât să-şi mişte greutatea de pe un picior pe altul.

— Ce te mai dai în spectacol, Miriam. Adică, ce *va* zice doctorul Baum?

Ea încearcă să plece în direcţie opusă, dar el îi cuprinde talia şi o trage aproape de el.

— Ce mă fac eu cu tine? îi mângâie părul. Pentru că nu eşti deloc bine, nu-i aşa? Ce păcat. Hilda m-a sunat, iubire, să-mi spună că tatăl tău e aici. Nimeni nu are încredere în tine.

Mintea ei goneşte, în timp ce cuvintele lui îşi fac loc înăuntru.

— Hilda te-a sunat? încearcă să spună, dar e oprită brusc de sărutul lui. Miriam încearcă să se zbată, sau cel puţin crede că încearcă să se zbată. Dar deodată îşi simte membrele ca de gelatină. „Ce rost mai are”, se gândeşte.

Axei o conduce în spatele băncii, iar ea înţelege ce se întâmplă. E blocată acolo, nimeni n-o poate vedea.

Dar *are* un rost, se gândeşte, iar Eva are încredere în ea. Eva ştie. Miriam îl împinge; îi pune mâinile în piept şi-l împinge cu toată forţa. Nimic. E ca şi cum ar împinge un zid. 0 ţine atât de strâns, încât nu se poate mişca.

0 răsuceşte în aşa fel încât o întoarce cu faţa la peretele pe care e atârnat un tablou, marea la asfinţit şi doi oameni mergând pe mal. Se împinge în ea, iar obrazul lui Miriam se lipeşte de perete; tabloul e agăţat într-o ramă de pin, cu dosul îndoit, atingând peretele.

Axei respiră gâfâit în urechea ei, iar ea îi simte răsuflarea şi se cutremură, simţind cum întreg corpul i se revoltă; încearcă să-şi elibereze braţul, dar el i-l răsuceşte la spate.

— Ei bine, asta e o imagine familiară, spune el, sărutân- du-i obrazul şi mişcând-o încet spre dreapta, puţin mai departe de tablou şi mai aproape de colţ.

îi atinge gâtul cu palma şi-i mângâie adâncitura claviculei.

— Foarte familiară.

0 sărută repede pe obraz.

— Mi-a fost dor de tine, Miriam.

Ea îşi fereşte privirea, încercând să întoarcă şi capul într-o altă direcţie, dar el o îndeasă cu trupul lui, zdrobind-o de perete, sufocând-o.

Apoi îi ridică fusta, moment în care se aude clinchetul unui obiect metalic căzând pe podea. Miriam nu observă decât în clipa în care el se opreşte, o trage în jos atât de tare încât simte că e la un pas să

se prăbuşească pe spate, şi ridică de pe podea obiectul căzut.

— Ce-i asta?

Ţine în palmă o bucăţică de metal strălucitor, dar mult prea aproape de ochii ei, pentru ca Miriam să-şi dea seama despre ce vorbeşte. 0 trage în jos, obligând-o să se întindă pe podea. E acoperită complet de corpul lui şi de bancă. Axei stă deasupra ei. Miriam vede un inel, verigheta ei, chiar în dreptul ochilor.

— Ce-i asta? întreabă el, smucindu-i cu putere încheietura.

Inelul, probabil uitase să-l scoată din buzunarul fustei, unde-l pusese când îl dăduse jos, cu câteva zile în urmă.

Miriam simte pe obraz umezeala rece a podelei. El îi trage chiloţii, în timp ce Miriam se zvârcoleşte, încercând să-l dea jos de pe ea. Axei o ţine de bărbie şi o trage în sus cu putere, obligând-o să-l privească şi întinzându-i muşchii atât de tare, încât încep să tremure de durere.

— Ştii cât de multă nevoie am de tine, spune el, dându-i drumul bărbiei şi permiţându-i să-şi odihnească din nou capul pe podea. Soţia mea. Nu pot trăi fără tine, dragostea mea.

Ea priveşte podeaua, acoperită de plăci pătrate atent aliniate şi cu un model smălţuit ce pare alcătuit din margarete împrăştiate ici şi colo. Când stai în picioare, se gândeşte Miriam, podeaua e verde. Dar de fapt nu este. Caută modele, numără florile, punctele mici şi albe pe care le poate vedea de aici. Face

eforturi să se mişte, să se îndepărteze de el. El o apasă cu palma pe pelvis, ţintuind-o, căutându-şi poziţia deasupra ei.

— Şşt, şşt, îi zice gâfâind.

Şi apoi durerea.

Se mişcă înăuntrul ei ca un val roşu-fierbinte, iar şi iar.

Fără încetare.

Fiecare lovitură vine în continuarea celei precedente.

Roşu. Negru, apoi, în cele din urmă, alb fierbinte.

Un ţipăt scurt se desprinde de pe buzele ei, printre care se prelinge un firicel de salivă, şi priveşte florile de pe podea sângerând una în cealaltă. Până la urmă, podeaua chiar e verde. El se apleacă deasupra ei, zdrobind-o cu corpul lui, iar Miriam simte din nou că se sufocă. El e încins de la duş, proaspăt şi curat.

— Mi-a fost atât de dor de tine, spune şi se apasă pe ea, încercând să se ridice.

Odată ridicat, îşi aranjează hainele, înainte de a se apleca din nou deasupra ei. îi ridică mâna şi îi sărută încheieturile degetelor.

— Nu-ţi voi face niciodată rău, Mim. Te iubesc.

Apoi simte cum pe deget îi e îndesat inelul rece. Verigheta e din nou la locul ei.

Miriam rămâne singură, întinsă pe podea, aşteptând ca el să se întoarcă. Dar nu o face, îi aude paşii îndepărtân- du-se. Se ridică şi se aşază repede pe bancă, sprijinindu-se de unul dintre flşete.

Tabloul. Cuplul de pe plajă, marea mai limpede decât cristalul, stau acum câş, părând că sunt văzute din cabina unui vas. îl reaşază în poziţia corectă, stând lipită de perete, bălăngănind-se.

23 MIRIAM

Un bărbat îmbrăcat în salopetă albastră o vede. Ea continuă să înainteze, dar probabil că o întreabă ceva, deşi nu reuşeşte să-l audă. Nu ştie decât că trebuie să pună un picior înaintea celuilalt. Dar bărbatul o ia cu delicateţe de braţ şi o conduce de-a lungul coridorului gol.

— Eu sunt Karl, sunt portar aici, eşti cumva pacientă?

Ea scutură din cap.

— Arăţi ca şi cum ceva te-ar fi speriat foarte tare.

îşi dă seama că ciorapii îi sunt rupţi, că fusta îi e ridicată prea sus, aşa că încearcă s-o tragă în jos, dar haina îi atârnă ciudat pe unul din umeri şi nu-i dă voie să-şi flexeze braţul, pe care îl simte mult prea greu şi ţeapăn, ca să poată trage de fustă. Se lasă pe umărul bărbatului.

— Trebuie să merg acasă, zice ea.

Mulţi oameni îi vorbesc. 0 ating. Apoi încep să discute despre ea ca şi cum nici nu s-ar mai afla acolo. Când

reuşeşte să coreleze vocile cu persoanele şi persoanele cu poziţia lor în interiorul spaţiului aceluia minuscul, spune încetişor, fără a se adresa cuiva în mod special:

— Aş vrea să plec acasă.

— Am vrea să te consultăm, dacă ne dai voie, să vedem dacă ai şi alte lovituri. în mod evident eşti în stare de şoc, spune o asistentă, scoţând braţul lui Miriam din haină şi în- faşurând în jurul lui un manşon, sub care fixează diafragma mare a unui stetoscop.

Miriam o priveşte pe asistentă, examinându-i cicatricele de pe braţ.

— îţi iau semnele vitale, apoi îl chem pe medic, să te consulte, zice ea, iar manşonul se dezumflă şi scaiul cu care e prins se desface.

— Te doare undeva? Simţi vreo durere? o întreabă, in- troducându-i în gură un termometru.

Ea scutură din cap. Termometrul i se loveşte de dinţi.

— Bine. Medicul va sosi curând.

Asistenta, o femeie scundă şi masivă, ia termometrul şi pleacă, trăgând perdelele din jurul patului.

Miriam priveşte în jur şi tremură. Jacheta îi e pe jumătate dezbrăcată, aşa că se înfăşoară în ea şi o încheie până la gât. Stă pe pat complet îmbrăcată, cu ciorapii atârnându-i pe picioare ca o piele zbârcită. Fusta îi e boţită. Se dă jos din pat şi, deşi se simte ameţită, îşi ţine echilibrul în timp ce-şi caută chiloţii făcuţi ghem sub fustă. Rupţi. Se apleacă să se descalţe, apoi îşi scoate ciorapii şi chiloţii şi îi îndeasă

într-o pungă de hârtie maro, folosită probabil pentru vărsături. închide punga de hârtie, facându-i două pliuri.

Se aşază la un capăt al patului, privindu-şi plasturii din jurul degetelor, dezlipiţi şi plini de puf albastru. Desface fiecare plasture în parte şi îşi întinde încet degetele. îşi scoate din nou verigheta, punând-o într-un coş de gunoi galben, cu capac roşu, aşezat pe măsuţa de lângă ea. Inelul scoate un clinchet satisfăcător în clipa în care se loveşte de fundul cutiei. Se apleacă să-şi lege şireturile, când perdelele se dau la o parte. Un medic cu o postură şi o înălţime colosale priveşte fişa medicală din faţa lui.

— Doamnă, sunt doctorul Evellor.

Se întoarce şi trage perdelele în urma lui.

— Sunteţi rănită? Aţi căzut? V-aţi lovit la cap?

— Nu, nu. Cred că sunt bine.

— Şi atunci cum de aţi ajuns la camera de gardă?

Zâmbetul lui e larg şi sincer şi se aşază la celălalt capăt al

patului, lăsând din mână fişa medicală. 0 priveşte.

— Aş vrea să plec acasă.

— Aţi vizitat vreo rudă? Poate aţi primit veşti proaste? S-a constatat că anumite obiecte ale vestimentaţiei dumneavoastră erau rupte?

— Da, le-am dat jos. Aş vrea să plec acasă acum, mă simt bine. îmi pare rău că vă irosesc timpul.

Miriam se ridică în picioare.

— Vă rog să luaţi loc. Haideţi să tratăm lucrurile pe îndelete, vreţi? Ce vi s-a întâmplat înainte să ajungeţi în secţia mea?

Dându-şi seama că nu-şi găseşte cuvintele, zâmbeşte în clipa în care întâlneşte privirea medicului. Sunt de un albastru strălucitor, dar conturaţi de roşeaţă. Obosiţi.

— Soţul meu m-a rănit puţin, atâta tot. Voi fi bine. Acum trebuie să mă întorc acasă, la tata.

Apoi îşi dă seama că tatăl ei e în salon, aşa că nu mai are la cine să se întoarcă acasă.

— V-a rănit? Unde?

El scrie ceva pe fişa din faţa lui.

— E o nimica toată.

— V-a agresat sexual? întreabă el pe acelaşi ton.

— Da, spune ea, recunoscătoare că cineva putea spune lucrurilor pe nume. Da, asta a făcut.

— Credeţi că a facut-o cu intenţie?

Miriam încuviinţează.

— Mulţumesc. Acum, dacă nu vă supăraţi, eu nu plec nicăieri, doar că mi-ar plăcea să vă simţiţi în largul dumneavoastră, şi, deoarece sunt cât se poate de conştient de faptul că sunt bărbat, îmi dau seama că este posibil să nu puteţi discuta cu mine despre agresiunile la care aţi fost supusă în timpul contactului fizic. De aceea, colega mea, Sarah, va veni să vă vadă în scurt timp. Până atunci, pot să vă întreb dacă aveţi nevoie de ceva?

— Aş vrea să plec acasă, vă rog.

— La soţul dumneavoastră?

— Nu, la casa părinţilor mei. Mi-am părăsit soţul.

— Vă las aceste formulare, pe care vă rog să le completaţi, iar Sarah va sosi curând. După ce vă facem analizele şi ne asigurăm că totul e în regulă, puteţi pleca.

Ea completează formularele, lăsând majoritatea rubricilor necompletate. Starea civilă – necunoscută. Istoricul medical – complicat. într-un moment de rară claritate, îşi dă seama că e posibil ca întregul ei istoric medical să fie consecinţa directă a stării ei civile.

Sarah soseşte scăldată într-o ceaţă roşiatică, bâlbâin- du-se şi roşind. Miriam se simte mai inconfortabil ca niciodată, aşa că refuză examenul medical, refuză testele de sânge şi de secreţie vaginală, precum şi sfaturile de a folosi mijloace contraceptive.

— N-am nevoie de aşa ceva, spune pe un ton cât mai blând.

— Pentru că aţi fost rănită şi agresată astăzi, aş vrea să vă întreb dacă nu doriţi să staţi de vorbă cu un poliţist, avem aici o doamnă ofiţer care ar putea să vă ia o declaraţie. Sau măcar să discutaţi despre opţiunile pe care le aveţi.

— Chiar nu am nevoie de nimic, sincer. Nu e nimic ieşit din comun, Sarah. M-a prins pur şi simplu nepregătită, asta e tot.

— Dar nu ţi se pare totuşi în neregulă ca el să-ţi facă aşa ceva?

Miriam o priveşte chiorâş.

— Adică, dacă ai vorbi cu poliţia, ar exista o reclamaţie pe numele lui, un istoric al agresiunilor.

Dacă îmi dai voie să-ţi examinez rănile, ar putea să-l pună sub acuzare. Ar putea fi pedepsit pentru faptul că îţi face rău în felul ăsta. Fiindcă nu e în regulă.

Miriam nu spune nimic.

— îţi aduc un pahar cu apă şi un biscuit. Gândeşte-te câteva minute, până mă întorc. Vrei să sun pe cineva?

Miriam scutură din cap.

— Nu, mulţumesc.

Sarah trage perdelele în urma ei, blocându-i vederea, deşi continuă să audă vocile oamenilor din jurul ei. Se gândeşte la consecinţe şi la „istoric”. Poate că oamenii o vor crede.

Când Sarah se întoarce, acceptă examenul medical şi discuţia cu ofiţerul de poliţie.

Asistenta masivă şi în vârstă, cu broboane de transpiraţie pe buza superioară, care are agăţat de uniformă un ecuson cu numele „Dawn” şi un abţibild cu un soare galben, participă la întreaga procedură. Miriam se gândeşte că Dawn arată ca şi cum ea însăşi ar avea nevoie de puţin soare. E aproape gri, din cap până-n picioare – uniformii, ten, păr. Numai pantofii îi sunt de un negru strălucitor.

Instrumentele reci o împung cu toată delicateţea de car«« e capabil metalul din care sunt făcute. Miriam e complot amorţită şi, chiar dacă simte usturime, umilinţa e chiar mai greu de suportat. Se gândeşte la fetele iepuri, la bisturiul care le despica picioarele.

Se gândeşte la Hani, pierdută. Se gândeşte la ripostă, la .1 da naştere unui istoric. Aşa cum a făcut Frieda, când a scris scrisorile. Toate scrisorile. Miriam trage adânc aer în piept şi îşi imaginează chipurile femeilor pierdute. O vede pe fiecare cu claritate. Şi pe Stella, micuţa Stella.

Dawn stă lângă ea, în timp ce rănile genitale îi sunt catalogate şi înregistrate cu meticulozitate de către doctoriţă, conform unei diagrame a anatomiei feminine. Miriam n-a mai văzut până acum o fotografie atât de îndrăzneaţă şi de colorată a vulvei, aproape ca o floare.

După ce Sarah îşi termină examinarea, întoarce pagina dosarului medical. Miriam priveşte lista rănilor descoperite şi simte că-i vine să rupă pagina. Să şteargă fiecare rând scris acolo, fiecare semn roşu, toate haşurile acelea care indicau ceva, habar nu avea ce anume. Când Sarah o întreabă dacă îi poate vorbi despre rănile descoperite, mai vechi sau mai noi, în aşa fel încât Miriam să înţeleagă ce reprezintă semnele roşii, aceasta din urmă îi evită privirea.

— Haşurile sunt ţesuturi cicatrizate, începe Sarah. Iar liniile îngroşate sunt rănile recente. Miriam, cât de des ţi-a făcut soţul tău asta?

— De ceva vreme, e tot ce poate spune, iar Sarah îi recomandă un tratament cu antibiotic, pentru a preveni infecţia, tratament pe care Miriam îl acceptă.

îşi simte capul plin, în minte i s-a imprimat imaginea vulvei acoperite de liniile trasate de doctoriţă, marcând cu roşu luate imperfecţiunile ei.

în clipa în care ajunge ofiţerul de poliţie, nu mai ştie ce ■..l spună.

Spune adevărul. Pe tot. Dawn, care stă mereu lângă ea, vorbeşte încetişor, îndemnând-o cu blândeţe să vorbească puţin mai rar sau să reia anumite fragmente. E calmă, dar fermă, iar Miriam o ascultă şi explică totul cât de bine poate, simţind din ce în ce mai tare că totul ar trebui să capete sens, deşi nimic nu are sens acum. Fiecare întrebare e o judecată la adresa ei.

în cele din urmă, poliţista îi întinde o carte de vizită – ofiţer Miiller.

îi spune:

— Ai fost foarte curajoasă.

La fel cum i-ar spune un dentist pacientului de pe scaunul său, după o procedură anevoioasă.

După ce Sarah îi dă medicamentele şi îi cheamă un taxi, Dawn o conduce pe Miriam până la ieşire.

— Sper să ajungi acasă în siguranţă, îi spune în timp ce aşteaptă împreună ca maşina să întoarcă şi să oprească în faţa intrării.

Un fum albastru pluteşte ca o pană, în vreme ce pacienţii se înghesuie în faţa uşii, în scaune cu rotile, ţinându-şi în mână suporturile pentru perfuzii, îmbrăcaţi în halate de spital, şi cu ţigări aprinse în mâinile libere.

— îmi dai voie să-ţi spun ceva, un sfat pe care mi l-a dat mama mai demult? o întreabă Dawn.

Miriam priveşte ploaia măruntă care nu pare să cadă, ci să se ridice, ca şi cum picăturile minuscule ar pluti în aer.

— Mama îmi spunea că dacă-i dai unui bărbat ce-şi doreşte, nu va primi niciodată ce are nevoie.

Miriam nu spune nimic, privind maşina neagră care opreşte în faţa intrării. Deschide portiera şi intră fără a privi înapoi.

Ruşinea o scaldă în valuri uriaşe, grele, aşa că intră direct în baie, îşi dă jos hainele, aşezându-le într-o moviliţă, după care porneşte apa fierbinte. Simte cum îi arde pielea scalpului ca nişte ace mititele.

Privind în jos, spre corpul ei, simte pe el amprentele mâinilor lui Axei, care lăsaseră urme ca de catran pe tot trupul ei. Acolo unde o atinsese, unde o lovise, culorile lui erau pretutindeni pe pânza ei. Mâinile lui pe corpul ei. Duşul pare că se revarsă ca uleiul peste apă, pentru că nu reuşeşte să se cureţe de atingerea nedorită.

Mâinile ei strigă şi se retrag din faţa apei fierbinţi, care-i arde pielea lovită. Va dura zile întregi până va scăpa de mirosul şi gustul lui, indiferent cât de mult se va spăla.

Odată încercase să se cureţe cu înălbitor, dar pielea i se iritase, părând că fusese şmirgheluită şi înţepată de albine. îi arsese până şi căile nazale, căci timp de cinci zile mirosise doar clor, suficient cât mirosul lui să dispară, cel puţin de pe corpul ei. Dar iritaţiile şi mâncărimea duraseră o lună întreagă.

Şezând pe marginea căzii, cu un prosop înfăşurat în jurul corpului, priveşte cum picături rozalii de apă i se preling pe picioare, înghiţite de adâncitura gleznei. Lasă lacrimile să-i curgă pe obraji.

Apoi, înfăşurându-se mai bine în prosop, se duce în camera tatălui ei şi se uită pe fereastră preţ de o jumătate de secundă, aruncând o privire la peisajul atât de cunoscut, încremenit, şi totuşi complet schimbat acum. Trage draperiile şi începe să se plimbe prin casa pustie, atinge lucruri, dar nu ia nimic de la locul lui. Absenţa tatălui ei umple întreg spaţiul, făcând ca totul să pară străin.

Freacă şi scarpină, simţind cum o ustură pielea. încearcă să-/ îndepărteze, se aşază cu grijă şi priveşte scrisorile, fiecare dintre ele, la fel de diferită, frumoasă şi tragică precum cele dinainte. Doar că ele nu vor dispărea pur şi simplu, asemenea femeilor despre care vorbesc. Femei anonime, cu poveştile lor nespuse.

împrăştiate pe masă, pe masa părinţilor ei. După ce fuseseră ţinute captive într-o rochie, timp de zeci de ani. Vrea să le elibereze, să descopere cum au reuşit să supravieţuiască. *Dacă* au supravieţuit

.24 MIRIAM

Dragul meu Henryk,
Wanda Bielika şi Bunny sunt din acelaşi sat, Lidice. Naziştii au făcut acolo acelaşi lucru ca la Lublin, în urmă cu un an: l-au ras de pe faţa pământului.

Wanda mi-a povestit, într-unui dintre rarele momente de intimitate petrecute afară, la umbra

barăcii, că o cunoaşte pe Bunny dinainte să fi ajuns aici.

Era o tânără mamă pe nume Neta-Lee. Wanda şi-a dat seama de asta în timp ce stăteau întinse una lângă cealaltă, în salonul pentru tratamente speciale al spitalului.

O femeie pe nume Jacosta, tot din lotul Lidice, zăcea şi ea lângă Wanda şi o cunoştea pe Neta-Lee. Nu era debilă sau mută. Se căsătorise de tânără cu bărbatul pe care-l iubise şi aveau împreună patru copii.

Când naziştii au intrat în oraş, i-au aliniat soţul şi copiii lângă zidul casei, în timp ce micuţii plângeau după mama lor, cu mâinile întinse spre ea.

I-a implorat pe soldaţi s-o împuşte, s-o ia pe ea. Să-i cruţe pe copii. Soldatul a râs. Cinci focuri de armă. Familia s-a dus.

Când fetele iepuri din grupul Wandei au fost îmbăiate, dar înainte ca picioarele să le fi fost rase, Wanda a încercat să-i vorbească Netei-Lee, spunându-i pe nume. însă aceasta n-a zis nimic.

Pentru că era mai în vârstă, Wanda nu-şi imaginase că va fi selectată, de vreme ce toate celelalte fete erau tinere, cu picioare lungi şi subţiri. Dar a fost totuşi aleasă şi s-a bucurat din plin de baia caldă. Erau atât de uimite de acest tratament, îşi aminteşte Wanda, încât s-au stropit cu apă în joacă şi au râs, simţindu-se, pentru prima dată, după foarte mult timp, femei.

Puţin mai târziu, în timp ce stăteau întinse în paturi curate, îmbrăcate în haine curate, o asistentă a venit să le radă cu o lamă părul de pe picioare.

în dimineaţa următoare au primit câte o pastilă, iar lumea întreagă s-a înceţoşat. Wanda îşi aminteşte că pereţii se unduiau în jurul ei, ca şi cum ar fi fost lichizi. A fost dusă într-o sală sterilă şi legată de un pat. Incapabilă să facă vreo mişcare.

Când s-a trezit, picioarele îi erau bandajate până la vintre. Le auzea pe celelalte femei urlând, dar ea se simţea bine, obosită, dar bine. Când s-a trezit din nou seara, simţea că avea ambele picioare în flăcări şi nu se putea mişca. O femeie din patul de lângă ea sughiţa încontinuu, iar când sughiţul a încetat, i-au scos trupul din cameră.

Fiecare dintre ele avea scris pe bandaj câte un cod format dintr-o combinaţie de cifre şi litere – nimeni nu ştia ce însemna. Cel mai bine îşi aminteşte senzaţia de sete. Noaptea, buzele îi sângerau deja. Una dintre femeile întinse pe un alt pat, care se afla acolo de câteva săptămâni, a venit cu o găleată de apă. Legănân- du-se la rândul ei pe un picior bandajat, a udat cu apă toate gurile pârjolite, lăsând în urmă o dâră de sânge şi de puroi maroniu.

Era, aşa cum a aflat mai târziu. Eugenia. Următoarele zile au fost înecate în durere şi urlete; trei femei au murit în săptămâna aceea.

Doctorii veneau în timpul zilei, le verificau codurile de pe bandaje şi fişele medicale, dar nu spuneau nimic. Eugenia venea noaptea, să aducă apă.

Bunny zăcea în patul ei, tăcută, cu ochii deschişi, ascultând. Refuza apa care i se oferea.

Wanda s-a uitat la mine.

— De-asta o protejăm pe Bunny. Trebuie. A trecut prin atât de multe. E datoria noastră s-o ajutăm.

— De-asta are nevoie de Stella?am întrebat.

— Stella o ţine pe Bunny în viaţă, cred. Toată dragostea pentru cei patru copii ai ei se revarsă acum asupra Stellei.

Când Wanda s-a întors de la sala în care le erau schimbate bandajele, Bunny zăcea nemişcată, aşa încât a crezut că era moartă. S-a întins şi a luat-o de mână, ajutând-o să-şigăsească din nou drumul spre pământ, iar Bunny a ţinut-o strâns.

0 săptămână mai târziu, Eugenia a fost eliberată în lagăr. A continuat să le aducă hrană de la bărăci şi să le dea tot felul de alte obiecte pe fereastră. Toate au privit-o pe Jacosta murind. Gura is-a încleştat deodată. Asistenta îi înfipsese o seringă în inimă, ca să nu mai „sufere".

Eugenia i-a spus că auzise gardienele vorbind despre faptul că intenţionau să distrugă dovezile experimentelor, aşa că i-a atras atenţia Wandei să fie vigilentă. în noapte aceea, asistenta a venit din

nou cu un ac lung. Când s-a trezit, stătea aplecată deasupra ei. Wanda a urlat-

— Nu sunt cobai. Nu sunt cobai.

Strigătul ei a trezit-o pe Bunny, iar dimineaţa ele erau singurele care supravieţuiseră nopţii.

Eugenia a pus la cale un plan pentru a le elibera. Bunny nu putea să meargă.

Wanda era mai norocoasă şi putea sta în picioare. Să te afli într-un astfel de loc şi să nu te poţi mişca. Era moarte sigură.

Eugenia a intrat în salon cărând un scaun pe care-l găsise, aşa că au legat-o pe Bunny de el cu un cearşaf. Eugenia şi Wanda au cărat-o împreună la barăci, sub privirile gardienelor. Acestea le urmăreau şi râdeau. Două femei schilodite, abia ţinându-se pe picioare, cărând o mută legată de scaun.

Revolta era singura putere care le mai rămăsese şi erau hotărâte s-o salveze pe Bunny. Wanda n-avea de gând s-o părăsească.

Curând, tot mai multe femei li s-au alăturat şi tot mai multe braţe o susţineau pe Bunny, ducându-le pe fetele iepuri la loc sigur.

Au făcut priciuri în vechea toaletă, iar Eugenia a cusut rănile de la picioarele lui Bunny, cu mâinile ei pricepute. După toate aparenţele, picioarele Wandei fuseseră împuşcate: avea în ele două găuri negre, părând că gloanţele îi străpunseseră carnea şi ieşiseră pe partea cealaltă, învineţindu-i gambele până la genunchi.

Wanda mi-a arătat cicatricile, picioarele deformate, pielea de un roşu aprins, nouă şi sensibilă.

— Trebuie să rămânem în viaţă, căci suntem singurele martore.

Miriam îşi aminteşte liniile haşurate, semnele făcute de doctoriţă cu pixul roşu. Şi ea are cicatrici, dar ale ei sunt mai puţin vizibile şi mai greu de crezut.

Oare o mai cunoaşte cineva pe Wanda sau îşi mai aduce aminte de ea? Miriam se îndoieşte, iar gândul acesta îi provoacă tristeţe.

Ia câteva pixuri şi hârtie din biroul tatălui ei, pune în sertar câteva registre, apoi aranjează într-un teanc hârtiile şi cărţile, pe marginea biroului. Are timp acum, în aşteptarea morţii tatălui ei sau în aşteptarea întoarcerii lui Axei. încearcă să nu se gândească la ordinea în care se vor petrece aceste două evenimente.

Ia în mână cel mai bun stilou al tatălui ei şi se uită la scrisoare. Mâinile îi tremură atât de tare, încât cerneala curge şi stropeşte hârtia, iar când atinge peniţa de hârtie, o apasă atât de tare, încât se îndoaie uşor. Apoi tremurul se opreşte. Degetele ei se liniştesc. E fascinată de mişcările lor. Mişcă peniţa de-a lungul paginii, urmând cuvintele Wandei.

Miriam se cufundă într-o pace adâncă, care-i linişteşte mintea copleşită.

La o a doua lectură şi privind cu adevărat scrisoarea încheiată pe hârtie curată, literele sunt frumoase. Scrise aşa cum îşi imagina că ar fi trebuit să fie. Miriam le va transcrie pe toate cele scrise în

germană, aşa cum făcuse Eva cu cele scrise în franceză.

Aşa cum probabil că şi le imaginase Frieda. Şi nu scrise înghesuit, într-un spaţiu mult prea îngust pentru a putea cuprinde volumul mare de gânduri. Paginile sunt acoperite de un şuvoi de iubire şi suferinţă.

Dacă-i dai unui bărbat ce-şi doreşte, nu va primi niciodată ce are nevoie. Cuvintele asistentei reverberează în mintea ei. Faptul că le-a vorbit despre Axei medicilor şi poliţiştilor îi dă un sentiment de iritabilitate, o face să se simtă ca o proastă. Uite ce li s-a întâmplat fetelor „iepuri", iar ele nu s-au mai plâns.

Axei a făcut sex cu ea, se gândeşte, atâta tot, şi a dat imediat fuga la poliţie. Poate că Dawn are dreptate, poate comportamentul ei a provocat nevoia lui de a prelua controlul. Poate că o merita, din nou. Printre toate lucrurile pe care le aud poliţiştii, probabil că îngrijorările şi smiorcăielile ei par nişte copilării.

Continuă să scrie, simţindu-se ruşinată de propriile acţiuni. Asta îi dă o senzaţie nouă, îi ustură pielea ca o irita- ţie. Nu ruşinea provocată de ceea ce i-a fost făcut de către cineva, ci ruşinea provocată de ceea ce şi-a făcut singură. Scrie până ce cuvintele Wandei capătă din nou consistenţă, după care telefonează la spital.

Starea tatălui ei e stabilă şi respiră fără oxigen. Miriam e mai întâi uşurată, apoi precaută. Ca şi cum ar fi trasă de un arc spre ceva şi apoi brusc îndepărtată cu forţă. Spitalul. Şi dacă Axei este din nou acolo? Dacă nu a rănit-o doar pe ea, dacă ar putea să facă

mai mult rău? Capul i se învârte în jurul „mai răului” prin care a trecut ea însăşi înainte de a-l părăsi. Continuă să transcrie scrisorile, cu sârguinţă şi pasiune.

După ce scrie mare parte dintre ele, iar mâna începe s-o doară, le împătureşte într-o bucată de material şi le pune în geantă, apoi se ridică, fără să ştie prea bine de ce, şi intră în biroul tatălui ei. îşi scoate jacheta şi-şi freacă palmele, pentru a le încălzi, după care începe să adune lucrările tatei şi să le pună deoparte. Le sortează şi le aşază fie în sertare, fie în dosarele din spatele mesei de scris. Lucrează fără întrerupere, până când începe să vadă parchetul de pe podea şi nu mai rămân de sortat decât câteva grămăjoare de cărţi pe birou. Trage afară scaunul tatălui ei şi vede o carte căzută pe jos; o ridică.

Yeats în engleză.

O răsfoieşte; legăturile dintre foi sunt rupte, iar paginile sunt subliniate apăsat. 0 deschide la una dintre poezii, iar de acolo cade un mic bilet.

Când se lasă întunericul eu sunt lumina ta.
Frieda

Poezia, *A doua venire,* e plină de semne în creion şi notiţe scrise de mâna tatălui ei, peste tot în jurul textului.

Se aşază pe scaun, cu poezia în mână, şi citeşte, apoi reciteşte, când poezia, când biletul.

De la Frieda.

Tatăl ei o căutase; după toţi aceşti ani. Miriam simte un nod în gât.

Probabil că nu a reuşit s-o găsească

.25 MIRIAM

— Crăciun fericit! spune Eva, scoţându-şi bocancii şi punând jos o plasă plină cu mâncare. Am un cadou pentru tine.

— Crăciun?

— E Ajunul Crăciunului.

Eva poartă o rochie roşie şi un pulover verde-închis, având în picioare obişnuiţii ei bocanci grei.

— Serios?

0 urmează în bucătărie.

Eva scoate din plasă legume, cafea şi un ziar.

Miriam îl ridică şi şi-l răsfoieşte. Poza unei biserici îi atrage atenţia. *Biserica Mântuitorului îşi deschide porţile în seara aceasta,* spune titlul articolului. *După ce a fost închisă vreme de aproape treizeci de ani, în seara acestei zile, la ora 8.00, va fi oficiată o slujbă religioasă. Evenimentul este deschis publicului.*

— Biserica, zice ea, ridicând ziarul pentru ca şi Eva să vadă. Va fi slujbă în seara asta.

— Eşti religioasă? întreabă Eva.

— Nu, dar părinţii mei s-au căsătorit acolo. Acum, că tata nu mai e aici, cred că mi-ar plăcea să merg. Axei nu ar găsi-o în veci acolo.

— Pot să te însoţesc?

Miriam o priveşte.

— OK.

— Uite, ţi-am adus ceva, zice Eva şi pune deoparte un plic, după care începe din nou să

cotrobăie prin plasă. Mai sunt câteva, dar sunt pe terminate. Şi ţi-am mai adus şi asta.
îi întinde lui Miriam o cutie micuţă, împachetată în hârtie roz.
— Crăciun fericit, spune în timp ce Miriam dezlipeşte cu grijă scotch-ul de la ambele capete, înainte de a desface cadoul.
Găseşte înăuntru o eşarfă în culorile toamnei, împachetată frumos. E cel mai fin material pe care Miriam l-a atins vreodată cu mâinile ei rănite.
— îţi place? o întreabă Eva.
— E...
— Ştiu, e colorată, dar nu-mi plac deloc nuanţele pastelate şi, în fine... Mereu am considerat că nuanţele pale caracterizează relaţiile mai puţin profunde, ştii ce zic...
Izbucneşte într-un hohot de râs, iar Miriam mângâie materialul eşarfei.
— M-am gândit că ţi-ar sta bine cu puţină culoare.
— E frumoasă.
— Du-te şi schimbă-te, iar eu pregătesc între timp cina... dacă e în ordine?
Miriam se uită în jos şi-şi dă seama că e îmbrăcată încă în pijamale. Zâmbeşte şi se întinde.
După ce se schimbă, se întoarce în bucătărie, unde e un haos de roşii, tigăi, cuţite şi o erupţie de ceva ce pare a fi broccoli pe întreg blatul. Scutură din cap, ia o bucată de morcov de pe tocător şi o ronţăie.
— Mama ar face o criză, dacă şi-ar vedea bucătăria în halul ăsta.
— Promit să fac curat.

— Nu, nu am vrut să te jignesc, doar că... nu e nicio problemă.

— îmi place la nebunie să gătesc, aşa că e un răsfăţ pentru mine. E greu să te mobilizezi când eşti singură, aşa că să găteşti pentru cineva e foarte plăcut, spune Eva, deschizând sertarele, în căutarea unei linguri.

Miriam îi arată sertarul cu tacâmuri.

— Unde mai pui că e şi Crăciunul!

— Pot să te întreb de cât timp eşti singură?

— Soţul meu a murit în urmă cu cinci ani, răspunde Eva.

— Ai copii?

— Soţul meu a avut două fiice, înainte să ne căsătorim: Renka – cea care-l are pe Jeffrey, pe care l-ai şi întâlnit, şi Clotilde...

Eva înghite în sec.

— Am trei nepoţi.

— Eşti apropiată de fiicele tale?

— Ei bine, Renka a plecat cu Jeffrey în urmă cu foarte mult timp şi a fost extrem de greu să ţinem legătura, iar... Clotilde...

Eva schimbă subiectul.

— Cum a mers transferul?

— Tata e la spital, n-a rezistat până la azil. E bolnav.

— 0, nu, Miriam, îmi pare rău. Ce s-a întâmplat?

— Pneumonie. L-am văzut aseară, starea lui se stabilizase. Dar mi-ar plăcea să-i pot oferi această uşurare, să aflu ce s-a întâmplat cu Frieda.

Mănâncă amândouă în sufragerie, scrisorile sunt la un capăt al mesei, iar ele, la celălalt. Ploaia bate delicat în

ferestre, în timp ce mănâncă în tăcere. Gândurile lui Miriam se răsucesc şi nu-i dau pace, dar îşi dă seama că, pe măsură de mănâncă, mintea ei devine din ce în ce mai liniştită, aşa că se concentrează asupra hranei.

— Vin? o întreabă Eva, turnându-şi în pahar.

— Nu, mulţumesc, eu... nu sunt sigură că e o idee bună.

— Din cauza lor? întreabă, arătând cu capul spre uşă.

— Da, am băut într-o seară un pahar, mă rog, mai mult de un pahar, apoi tatei i s-a făcut rău, iar acum asta e o dovadă a faptului că sunt instabilă. Iar Axei se bucură din plin de situaţie. E un deliciu pentru el.

— Să-i ia dracu'!

Miriam izbucneşte în râs şi, fără să ştie dacă din pricina propriului râset sau din pricina înjurăturii Evei, hohoteşte şi mai tare.

— Ce?

Miriam nu se poate opri din râs.

După ce golesc farfuriile, Miriam se ridică.

— Mâncarea a fost minunată, Eva, îţi mulţumesc. E plăcut să mănânci împreună cu cineva. Eu mănânc mereu singură.

Adună farfuriile şi merg amândouă în bucătărie.

— Mereu?

— Da. Când eram cu Axei, eram întotdeauna mult prea încordată ca să pot mânca. E tare greu să mănânci când eşti încordat, aşa că eu măneam mereu înainte să se întoarcă el sau după ce pleca seara în oraş.

— Soţul tău pare un tiran, spune Eva. Luând în considerare şi lucrurile pe care mi le-ai spus data trecută.

— Te rog să nu mă bagi în seamă, am dramatizat puţin.

— Nu. De fapt, chiar m-am gândit mult la asta, zice Eva.

— Te rog, Eva. Nu astăzi. Nu pot vorbi despre asta.

Simte cum mâncarea i se face ghem în stomac.

— Bine, spune Eva. Nu ştiu nimic despre tine, în afară de povestea cu Axei. Spune-mi, cum era tatăl tău?

Zâmbeşte şi începe să vorbească fără oprelişti.

— Era înţelept. Deştept. în cele mai bune sensuri, nu doar inteligent, era în contact cu el însuşi, un om onest. L-am iubit.

Eva ia o gură mare de vin.

— Tocmai am spus că l-am *iubit.* La trecut.

— Da.

Miriam trage adânc aer în piept.

— îmi iubesc tatăl, dar tot ce am sunt amintiri din vremea când eram o altă persoană, iar acum, când ştiu că a fost mereu acolo, amintirile par să se schimbe.

Oftează.

— N-am mai vorbit cu el de atâta vreme.

— Din câte îmi dau seama, ai fost ocupată să lupţi cu propriii demoni. Tatăl tău va înţelege asta.

— Am pierdut atât de multe.

— Vei divorţa de Axei? întreabă Eva, lăsând apa să curgă în chiuvetă.

— Nu sunt sigură că e o idee bună.
— De ce?
— Ar lua-o razna. E şocant de înfricoşător, dacă înţelegi ce vreau să spun.
— E periculos?
— Da. Mă face să cred că sunt nebună de legat, iar problema este că toată lumea îl crede. Am lipsit chiar şi de la înmormântarea mamei din cauza minciunilor lui. Am ajuns doar la masa de pomenire.
— De unde ştii că a minţit?
— Ştiu, pur şi simplu. Asta s-a întâmplat în urmă cu trei ani. Când am primit telefon că tata e în spital... n-am mai putut permite să se întâmple din nou. Mama l-a avut pe tata, dar tata nu mai are pe nimeni.
— îţi iubeşti foarte mult tatăl, spune Eva pe un ton serios. Şi a fost nevoie de mult curaj ca să vii aici.
— Nu, am fost cu Axei peste douăzeci de ani, sunt foarte, foarte proastă. L-am crezut. Abia acum sunt în stare să văd că a minţit, însă e uşor să alunec din nou în aceeaşi greşeală. Iar cu cât opun mai multă rezistenţă, cu atât va fi mai rău.
— De-asta nu vrei să divorţezi?
— Da, dacă lupt, se va coborî iadul pe pământ.
— Dar acum?
Eva se întoarce de la chiuvetă, cu mâinile pline de clăbuci până la cot.
— Ce vrei să spui?
Miriam ia un prosop şi începe să şteargă vesela udă.
— Oamenii te cred pe tine sau pe el?
— Pe el. întotdeauna îl cred pe el. Dacă l-ai întâlni, şi tu l-ai crede.

— Niciodată. Un asemenea *bărbat,* l-aş mirosi imediat.

— Planul meu e să stau cât mai departe de el.Dar poate că poţi riposta?
Miriam nu răspunde şi muncesc cot la cot, curăţând bucătăria într-un amestec de linişte a singurătăţii şi a bucuriei de a fi împreună.
— Să chemăm un taxi? Ca să mergem la biserică? întreabă Eva.
— 0, da, aproape uitasem.
Şi Miriam se mişcă de colo-colo, pregătindu-se de plecare.
— Aş fi condus eu, dar maşina mea...
— Jeff zice că nu merge?
— Nu, încă n-au reparat-o. Cei de la service mi-au spus că nu se ating de ea decât după Anul Nou.
— îmi pare rău.
— Şi mie, trebuie să mă bazez pe transportul public.
Eva se strâmbă.
Miriam zâmbeşte şi ridică receptorul, ca să comande un taxi.
Taximetristul le lasă aproape de Zid. în jurul lor se văd oameni mergând de mână, dar Miriam nu vede cum se poate ajunge la biserică. După ce-i plătesc şoferului cursa, mergând în urma unui cuplu, observă că o întreagă parte a Zidului a fost înlăturată.
Paşii lui Miriam sunt măsuraţi şi precauţi.
— Te simţi bine?
Obrajii Evei sunt îmbujoraţi din pricina frigului, iar degetele îi sunt roşii, lucioase. îşi freacă mâinile una de alta, ca şi cum şi le-ar fi uns cu cremă.

— Am dat nas în nas cu Axei ieri, iar acum sunt puţin tensionată, atâta tot, dar voi fi bine. Hai să mergem, e frig.

Mai întâi Miriam şi apoi Eva se apleacă pe sub barele de metal care atârnă din Zidul spart şi care ţin laolaltă restul, trezindu-se pe Fâşia Morţii.

— Asta e straniu, îi spune Miriam Evei.

— Ştii, după ce zidul ăsta a fost construit, am visat noapte de noapte că traversez Fâşia Morţii. Urăsc pereţii, uşile, orice mă ţine captivă înăuntru, spune Eva.

Miriam o priveşte în timp ce păşesc pe nisipul odinioară imaculat, dar plin acum de urme de paşi. Reuşeşte să pună puţină ordine în încâlceala de gânduri din mintea ei, pentru a rosti câteva cuvinte.

— într-o altă viaţă, aş locui la malul mării: tot spaţiul ăla, zice Eva. Dincolo de Zid nu e spaţiu, te uiţi mereu peste umăr; aşteptând...

Lasă propoziţia neterminată, iar Miriam îşi verifică ceasul în lumina unui felinar.

— Veneam aici cu tata, zice ea, arătând spre turlă. Am ajuns devreme, haide să urcăm.

în interior, scara de piatră în spirală duce la clopotul din turlă. Paşii lor pe treptele de piatră fac aerul să vibreze, de undeva picură apă, iar ferestrele care dădeau odinioară spre râu sunt acum acoperite de scânduri bătute în cuie.

— E beznă aici. Ai grijă unde calci.

Auzind ecoul propriei voci, Miriam simte furnicături pe pielea cefei.

— Treptele sunt o corvoadă pentru şoldurile bătrâne.

Miriam zâmbeşte scurt.

— Merită... vino, spune ea, deşi cuvintele îi par până şi ei lipsite de sens.

Ajung la balustradele care tivesc terasa dinspre râu; peste tot sunt împrăştiate sticle goale de bere şi mucuri de ţigară. Aerul îngheţat face ca râul să pară nemişcat, iar cerul şi apa se contopesc în întuneric. Stă în picioare şi o priveşte în tăcere pe Eva, care plânge.

— Te simţi bine?

— Ce ai spus mai devreme m-a durut foarte tare. îşi încleştează pumnul în dreptul stomacului.

— Ce anume?

Neştiind ce altceva să spună, se întoarce cu faţa spre râu.

— L-ai părăsit pe Axei, nu-i aşa?

Miriam încuviinţează.

— Şi atunci de ce să nu divorţezi de el? în felul ăsta n-ar mai putea să-ţi spună sau să-ţi facă ceea ce-ţi face acum. Continuă să te distrugă, chiar dacă l-ai părăsit.

Şi, chiar dacă e zdruncinată de cuvintele Evei, se concentrează asupra căderii.

„Dacă mă arunc de aici, oare voi simţi că zbor?”

— Nu pot, spune ea pe un ton visător.

„Oare vântul îmi va biciui sau îmi va săruta pielea?”

Eva spune ceva, dar cuvintele ei se aud micuţe şi pierdute. 0 firimitură de cuvinte, undeva la mare distanţă.

„Absenţa tuturor lucrurilor, cu excepţia momentului prezent.”

„Zbor, cădere.”

„Sfârşit.”

Miriam se apleacă în faţă, se împinge cu mâinile.

— Miriam!

Vocea Evei o readuce cu picioarele pe podea, mâinile ei slăbesc strânsoarea şi o priveşte pe femeia de lângă ea, care tremură şi strânge cu putere balustrada, până ce încheieturile i se albesc.Miriam devine dintr-odată conştientă de golul de sub tălpile ei. Priveşte în jos, ceea ce o face să dea un pas înapoi, îndepărtându-se de Eva.

De margine.

Scutură din cap şi se retrage în sanctuarul în care pe vremuri atârna clopotul, dar care acum e gol. 0 ustură ochii şi se simte dezorientată. Se uită, pe lângă Eva, la fâşia albă a lunii.

— Eşti om sau şoarece? o întreabă Eva.

— Nici una, nici alta, răspunde Miriam precaută.

— Exact, eşti femeie, spune Eva. Şi numai Dumnezeu ştie că nu există pe lumea asta Fiinţă mai puternică decât femeia. Te porţi ca o laşă, ca un bărbat, şi fugi şi te ascunzi ca un mic – degetul ei arătător şi cel mijlociu merg prin aer, conturul lor decupându-se în lumina lunii – şoarece, continuă ea. Eşti *liberă,* spune Eva, lungind cuvântul „liberă" ca pe un val de fum plutind în aer. Axei nu va renunţa niciodată, iar tu vei pierde bătălia cu tine însăţi şi te vei întoarce la el.

Eva se întoarce cu faţa spre scări, gata să coboare.

— Nu. I-am ţinut piept, la spital, m-a rănit şi chiar am stat de vorbă cu poliţia.

— Poliţia...

Eva ţâţâie zgomotos în spaţiul acela înghesuit, iar sunetul seamănă cu o monedă ricoşând dintr-un perete.

— Ce altceva pot să fac?

— Poţi să divorţezi de el, altfel se va juca aşa cu tine, până te vei opri din alergat.

— Fac tot ce pot, zice Miriam. Nu mi-e deloc uşor şi, ca să fiu sinceră, aş prefera să mor imediat după tata, decât să mă confrunt cu toată situaţia asta.

— Vrei pe cineva care să-ţi rezolve problemele, nu vrei să te ocupi tu însăţi de ele. L-ai părăsit – ei bine, asta e o femeie –, dar te vei întoarce la el.

— Nu. Nu o voi face.

— O vei face, până nu vei prelua controlul.

— Cum? Cum de eşti expertă în asta? întreabă Miriam.

Tăcerea se prelungeşte, iar picăturile care se infiltrează
în turlă cad cu un zgomot amplificat.
Eva continuă.

— Gândeşti ca el, eşti folosită, abuzată, dar a mai lăsat ceva aici... Arată spre capul lui Miriam. Şi uiţi ce înseamnă să gândeşti cu ăsta.

0 înghioneşte pe Miriam, lovind-o în zona sternului.

— Nu pot... Nu pot să te privesc cum îţi faci asta. Nu mai pot. îmi pare rău, Miriam, o să-ţi înapoiez scrisorile pe care nu le-am tradus încă. Nu pot privi cum se întâmplă din nou asta.

— Din nou? întreabă Miriam, dar golul lăsat în pieptul ei de cuvintele Evei reverberează precum ecoul

din interiorul turnului, care poartă paşii din ce în ce mai îndepărtaţi ai femeii, până ce aceştia dispar. Miriam priveşte în jos, dincolo de balustradă, iar de data asta priveşte cu adevărat în jos. Rămâne acolo o bună bucată de vreme, strângând barele.
Cu putere.

26 MIRIAM

E atentă la treptele umede, în timp ce coboară din turn. în ciuda degetelor amorţite de la picioare, se mişcă repede. Priveşte în toate direcţiile, o caută pe Eva, aburul respiraţiei îi iese printre buzele acoperite de o pojghiţă albă de gheaţă. Se îndreaptă spre biserică, cu domul ei pierdut în întunericul cerului nopţii, aude voci venind dinăuntru, iar o fâşie de lumină răzbate prin crăpăturile uşii.

Miriam urmează şirul de oameni care intră în biserică, unde miroase a vid, a umezeală şi a frig. Stă aproape de uşă şi se uită la gresia spartă şi crăpată de pe podea, pe vremuri o combinaţie de maro-roşiatic şi verde, tăiată în formă de romb, distrusă însă acum. Nu-şi aminteşte nicio parte a slujbei. Stă aşezată, până când oamenii din jurul ei se ridică. Atunci se ridică şi ea în picioare, apoi se aşază din nou, odată cu ei. Pleacă imediat după ei. Singură.

După ce iese din biserică, ia un taxi cu o hotărâre care o însufleţeşte şi o îngrozeşte totodată. Traversează străzile Berlinului: felinarele strălucesc, iar atmosfera e plină de veselie, cu barurile înţesate de oameni care vibrează în ritmul muzicii de Crăciun.

Miriam soseşte la spital pe întuneric, cu puţin timp înaintea încheierii programului de vizită. Odată ajunsă în salon, scoate teancul de scrisori transcrise şi se aşază; aerul este rarefiat, din cauza aparatelor zgomotoase şi a radiatoarelor greoaie. îl sărută pe tatăl ei pe cap şi îi strânge mâna; el are un tub în nas, care-i înconjoară întreaga faţă. A fost bărbierit. Pielea îi e fină şi are un miros proaspăt, de loţiune pentru bebeluşi.

Dacă acestea sunt toate scrisorile de la Eva, atunci le va împărtăşi cu tatăl ei; merită să ştie. Iar dacă Eva nu o mai poate ajuta, Miriam va găsi pe altcineva care s-o facă. Cuvintele Evei atârnă în inima ei şi se simte vinovată pentru faptul că nu se poate ridica la aşteptările prietenei sale.

— Aş regreta mereu dacă nu aş face asta, dar chiar şi acum păşim pe nisipuri mişcătoare, tată. Sper că mă auzi, sper că înţelegi. Am astea, de la Frieda.

Desface hârtia groasă şi citeşte de la început.

Sunt vie, cel puţin cred că sunt vie...

După ce a citit mare parte dintre scrisori, o lacrimă se prelinge pe obrazul bătrânului. Miriam o şterge cu batista.

HENRYK

Miriam îmi citeşte. încerc să mă concentrez, să aud ce spune. Timpul nu mai ticăie, ci curge, după care o ia la goană. Ştiu că există ceva de care trebuie să mă agăţ. Ne-am mutat din nou în vechea noastră casă în 1946, aşa cum şi-a dorit Emilie, şi am locuit la o distanţă foarte mică de cei care mai rămăseseră din prietenii

noştri. Dacă Emilie îmi cerea ceva, făceam orice pentru a-i satisface dorinţa, indiferent ce ar fi vrut.

Lucra la spital pentru a ne întreţine familia. Era fericită, iar eu aş fi făcut orice pentru ca lucrurile să rămână astfel.

Dar îmi voi aminti întotdeauna momentele acelea din apartamentul nostru minuscul, când mă privea după ce mă întorceam de la Frieda. Stătea pe scaun, cu trupul ei mititel înfăşurat în pături, trăgând de material cu amândouă mâinile. Intram în cameră, iar ea ridica privirea şi ochii îi erau înnegurați de dezamăgire şi durerea pierderii, şi dacă a existat vreun moment în care să-mi fi dorit ca pământul să se zdruncine şi să mă înghită, să mă scoată din viaţa ei şi a Friedei, atunci aceea a fost clipa în care m-am rugat ca asta să se întâmple, unui Dumnezeu în care nici măcar nu credeam.întorşi în vechea noastră casă, pe chipul ei rămăsese întipărită durerea, şi tot ceea ce atingeam era impregnat de amintirea Friedei, iar eu voiam să recuperez tot ceea ce pierdusem.

îşi întorcea privirea şi nu se mai uita la mine ore întregi. Nu mi-am cerut niciodată iertare, dar aş fi făcut orice să-i ofer lui Emilie viaţa pe care şi-o dorise mereu. 0 aveam pe Miriam, iar asta a schimbat totul.

Timp de cincisprezece ani am stat acasă cu Miriam. Eram uluit de dezvoltarea ei, de intuiţia şi resursele ei, iar anii au zburat atât de repede, deşi îmi aduc aminte că zilele erau lungi.

Când mergea la şcoală, o conduceam până acolo, stând în faţa porţii şi urmărind-o în vreme ce povestea cu prietenii ei, care îmi plăceau atât de mult. Fete şi băieţi crescând împreună, asemenea florilor colorate într-o primăvară eternă; era un privilegiu să-i văd înflorind. îmi puneau întrebări despre viaţă, uneori despre dragoste, şi îi ajutam cu plăcere la temele la franceză sau engleză.

în timp ce plecam într-o zi de la şcoală, unul dintre profesori m-a oprit, ştiind din vedere că eram tatăl lui Miriam. M-a întrebat dacă îl pot însoţi în biroul lui.

— Miriam mi-a spus că aţi fost, sau poate sunteţi încă, profesor?

— Da, am predat.

Am intrat imediat în alertă, simţindu-mă întemniţat între pereţii biroului lui, cu o ceaşcă fierbinte de ceai insipid în mână, atât de înfundat în scaun, încât îmi vedeam genunchii osoşi prin materialul întins al pantalonilor.

— Miriam e o elevă excepţională.

— Mulţumesc, sunt mândru de ea.

— Desigur, ar avea mai mult de câştigat dacă ar vorbi mai puţin.

A izbucnit în râs. Biroul lui era acoperit de documente, reviste şi cărţi. *Herr* Blundell, asta scria pe uşa cabinetului său. Era dirigintele lui Miriam sau poate că nu ştiam asta atunci, ci am aflat abia mai târziu. Timpul umple golurile, făcând ca lucrurile să fie aşa cum le ştim noi, nu neapărat cum au fost în realitate.

— Seamănă mult cu mama ei, am încuviinţat eu, pentru că Miriam era o prezenţă atât de efervescentă, încât, la sfârşitul zilei, abia aşteptam momentul în care să mă pot aşeza într-o cameră goală şi s-o las să se umple de liniştea care fusese încontinuu alungată de flecăreala mamei şi a fiicei.

— Eu am trei fiice adolescente, a spus *Herr* Blundell. E un teren tare accidentat pentru mine, ca singurul bărbat din casă, puteţi fii sigur de asta!

— îmi imaginez.
— Dăm adesea vina pe hormoni.
— Femeile au viaţă grea.
— Deci nu aveţi niciun loc de muncă în acest moment?
— Nu, stau acasă cu Miriam.
Am simţit nevoia de a clarifica situaţia şi am adăugat:
— Am predat la universitate.
Expresia lui s-a schimbat, iar eu am regretat că rostisem acele cuvinte.
— Impresionant. Aţi fost publicat?
Herr Blundell a aşezat pe podea toate revistele şi cărţile de pe birou, dând la iveală un scaun care nu părea să fi fost mai devreme acolo, dar pe care s-a aşezat.
— Da, pentru o vreme, cel puţin.
— Aţi fi interesat de un loc de muncă? a întrebat el deschis.
— Nu, nu tocmai. Ca să fiu sincer, nu ştiu dacă aş face faţă.
— Probleme de sănătate?
— Ceva de genul ăsta, am bâiguit, aşezând cana din care nu băusem deloc pe un teanc de reviste. Trebuie să plec acum.
— Dacă ajută cu ceva, am fost acolo.
— Unde?
M-am chinuit să mă ridic de pe scaun, iar întrebarea mi-a oferit timpul necesar pentru a mă ridica, fără să mă prăbuşesc înapoi în el.

— Buchenwald, la început, a zis el, iar vorbele lui au fost pentru mine ca un pumn în stomac. M-am prăvălit pur şi simplu în scaun.

— Apoi la Auschwitz-Birkenau.

Şi-a desfăcut gulerul cămăşii. A descheiat trei nasturi, a tras de cravată într-o parte, iar de guler în cealaltă parte, dezvelind o literă urmată de cinci cifre. Exact ca tatuajul de pe încheietura mea.

— Ticăloşii au hotărât să mă însemneze aici.

A arătat spre pieptul lui.

— De ce?

— Am ripostat.

După care şi-a încheiat din nou nasturii şi şi-a aranjat cravata la locul ei.

— Şcoala asta e o familie, iar dacă vreţi un post de profesor aici, atunci sunteţi binevenit.

— Miriam ştie, adică, elevii ştiu că dumneavoastră aţi fost... acolo? am întrebat, indicând spre pieptul lui.

— Nu. Predau istorie, dar nu istoria mea personală. Din punctul meu de vedere, sunt doar o rotiţă în mecanismul care ajută generaţia următoare să înţeleagă şi să împiedice ca aşa ceva să se întâmple din nou.

— Cei mai mulţi dintre oameni nu discută despre asta, am zis eu, ridicându-mă în cele din urmă de pe scaun şi stând în picioare în faţa profesorului.

— Ştiu, dar nu văd nicio ruşine în a împărtăşi lucrul acesta cu ceilalţi. Şi ştiţi de ce?

Am scuturat din cap.

— Pentru că nu a fost vina mea şi, dacă nu greşesc, nu a fost nici vina dumitale.

Cred că te înşeli, am spus şi am ieşit din cameră cu inima bătându-mi atât de repede, încât picioarele m-au lăsat după numai câţiva paşi. Mirosul din biroul profesorului mi-a rămas în nări multă vreme, la fel cum cuvintele lui mi-au răsunat mult timp în minte: *Am ripostat.*MIRIAM

întoarsă acasă, Miriam se duce direct la teancul de scrisori în germană. Ridicând un petic minuscul de hârtie, aprinde lumina şi citeşte. Nu ştie care e diferenţa între scrisorile în germană şi cele în franceză. Dacă Eva nu va mai dori să le traducă, ce va pierde oare?

Am întrebat-o pe Wanda dacă vrea o bucată de hârtie, să le scrie celor dragi, dar nu mai are pe nimeni. Familia ei a fost despărţită încă de la începutul războiului. Avea patru copii şi şase nepoţi. Vorbeşte despre o viaţă idilică. Are cincizeci şi şase de ani.

Noi suntem singura ei familie acum.

Ea ne este mamă tuturor. Mi-o imaginez cu un şorţ în talie, în faţa unei sobe, mirosind a aluat cald. Probabil copiii şi nepoţii ei au această imagine în minte, cu ei dându-i târcoale şi aşteptând ca aluatul copt să se răcească pentru a putea fi mâncat. I-a pierdut pe toţi. Acum stă în baracă şi ne îngrijeşte pe noi.

Wanda îşi întinde aripile în jurul nostru, al tuturor, având încă puterea de a ne oferi o

îmbrăţişare care să ne amintească de casă. 0 casă pe care am avut-o cu tine. Ea e liantul, iar acum mă ţine în braţe, zugrăvind un viitor care nu e chiar atât de sumbru.

Miriam citeşte ultima scrisoare. Dacă Wanda a murit, oare va şti cineva că s-a dus? Va mai spune cineva poveştile ei, va mai putea cineva să-i pomenească pe copiii ei? A ucide o familie întreagă este ca şi cum ai scoate rădăcinile unui copac; dacă distrugi rădăcina, totul moare.

Cel puţin am trăit. Miriam pune hârtia înapoi pe masă. A trăit. Nu se poate gândi la nicio modalitate prin care viaţa ei să poată fi definită din această perspectivă. Cum a trăit? Nu ştie. Ştie doar că atunci când va muri, nici de ea nu-şi va aminti nimeni. Nu a făcut absolut nimic, a fost doar „soţie" pentru Axei şi fiică pentru nişte părinţi care în curând-nu-vor-mai-fi. Va fi orfană. Iar acum, rămasă şi fără prietenă. înţelege de ce Eva a lăsat-o baltă acolo, la biserică, şi ea ar face acelaşi lucru. E jalnică, aşa cum i-a spus dintotdeauna Axei.

Crăciunul e complet lipsit de viaţă, ca o floare din plastic, veştejindu-se în condensul căldurii din spital, iar salonul e plin de veselie flască. Pereţii sunt împodobiţi cu o beteală veche de cel puţin zece ani.

Ajunge devreme în dimineaţa de Crăciun. Tatăl ei are pe cap un coif galben de hârtie, pe care ea îl dă imediat jos. în timp ce şade alături de el, Miriam simte o bucurie discretă, iar orele de vizită le petrece citindu-i. îi citeşte scrisorile şi începe să observe un tipar. Scrisorile în franceză, cele traduse de Eva, sunt

intime: sunt scrisori de dragoste; cele scrise în germană vorbesc mai mult despre lagăr şi despre femeile din el.

Miriam simte un val de afecţiune îndreptându-se spre P'rieda, care probabil că l-a cunoscut foarte bine pe tatăl ei, iar apoi se gândeşte la Eva, căreia cu siguranţă i-a fost greu să le traducă, având în vedere faptul că şi-a pierdut de curând soţul.

Miriam nu a perceput-o până acum pe Eva decât în calitatea ei de traducătoare. A fost prezentă în viaţa ei şi iată că nici măcar nu i-a trecut prin minte s-o întrebe ce sentimente îi provoacă traducerea scrisorilor. Textele sunt atât de triste. Miriam se simte scârbită de sine din pricina faptului că nu a preocupat-o deloc starea femeii care i-a fost singura prietenă pe care a avut-o vreodată.

Tatăl ei o strânge de mână, întoarce capul în direcţia din care se aude vocea ei şi spune: — Mulţumesc.

Cadoul lui de Crăciun pentru ea. Sunetul vocii lui, înseamnă că e aici... undeva. îi citeşte din nou poezie, aşa cum făcea pe vremuri, când trecea prin episoadele acelea. îi citeşte doar pentru a-i auzi din nou vocea. Nu rosteşte decât un cuvânt, „Mulţumesc”, dar este îndeajuns pentru a o însenina puţin pe Miriam.

După ce asistentele îi dau tatălui ei medicamentele, iar sforăitul lui devine regulat, Miriam ridică următoarea scrisoare a Friedei, scrisă pe o foaie cu portativ.

Hanis-a întors, sterilizată.

Pielea îi e transpirată şi lipicioasă, rece ca gheaţa la atingere. A lipsit două săptămâni. Are hemoragie.
Hani nu spune ce i s-a întâmplat. Se caţără pe prici şi se cuibăreşte lângă mine, ca întotdeauna. Stăm aş
atoată noaptea. Dogoarea corpului meu îi încălzeşte spinarea, iar apoi, când se întoarce, îi încălzeşte burta. Nu reuşeşte să se încălzească niciodată pe de-a-ntregul.

încercăm s-o hrănim, s-o încălzim. Stella îi cântă şi îi mângâie părul care a început să crească. Stella are ceva magic, iar pentru o vreme a stat lângă noi pe prici, povestindu-i lui Bunny că a fost cu Hani în vacanţă la mare, vorbind despre valuri şi pescăruşi.

— Priviţi! Un curcubeu! îl vedeţi?

înainte să continue, trebuia să spunem toate că l-am văzut

— Avem curcubeie în vacanţa mea, Bunny. Hani, spune-mi culorile curcubeului.

— „Rood", a zis Hani

— Roşu, am tradus eu.

— Ştiu, frumoasă doamnă, acum vorbesc limba Hani.

Am râs, Eugenia a râs, Wanda şi-a şters ochii, pentru că toate puteam vedea acum curcubeul.

— Roşul ne face să plângem când se scurge, a spus Stella, horcăind. Biciul, câinii înroşesc totul. Portocaliu e soarele, el nu mai luminează strălucitor. Soarele e trist, pentru că oamenii sunt

triști. Galben e nisipul, în ochii mei, între degetele mâinilor și ale picioarelor. Nisipul macină totul. Verdele e foarte rar, ca zâmbetele din fotografii. Frumoasă doamnă, ochii tăi sunt verzi, strălucesc. Ochii lui Bunny sunt căprui. Din ochii lui Hani se scurge multă iubire.

Și are dreptate.

— Mi se spune că ochii mei sunt albaștri. Eu nu-mi pot vedea ochii.

— Ochii tăi sunt albaștri, Stella, a zis Eugenia. Albaștri precum cele mai frumoase safire, albastrul cel mai strălucitor al cerului.

— Aerul albastru miroase a sare, dacă bate vântul. Suntem aproape de mare, de o mare adâncă, albastră și udă. Hani, ce culoare urmează?

— „Purper."

Stella a izbucnit în râs, repetând iar și iar cuvântul. Hani a râs și ea, iar aerul din jur a devenit dintr-odată mai ușor.

— Purpuriu. Culoarea vânătăilor, când roșul nu iese prin piele, ci curge pe dinăuntru. Bunny e ca o vână ta ie, plânge înăuntru.

Bunny a încuviințat din cap.

— Unde egriul în curcubeu, mătușă Wanda?

— Nu e gri, Stella.

— Ba da, e. Curcubeul conține toate culorile din lume.

Apoi, către Eugenia:

— Genia, unde e griul?

— Griul e jos de tot, cea mai mică dintre culori, înainte să se piardă în alb.

— Aici e mai mult gri, a zis Stella. Cerul, betonul, gardul, uniformele. Morţii.

— Dar noi nu suntem aici, Stella, noi suntem în vacanţă, pe plajă, a zis Hani.

— Miriam Winter? întreabă o asistentă blândă, îmbrăcată în uniformă bleumarin, când ea se pregăteşte să plece. Putem vorbi puţin

?0 conduce într-un sală alăturată, se aşază la un capăt al unei canapele, făcându-i semn lui Miriam să ia loc la celălalt capăt.

— Am veşti bune, începe ea. îl putem transfera pe tatăl dumneavoastră la azil, miercuri sau joi, cel mai probabil. Răspunde la tratamentul cu antibiotice şi sunt sigură că aţi observat sonda naso-gastrică prin care e hrănit, iar şedinţele de fizioterapie se pot face şi la azil, ca să ajutăm la curăţarea plămânilor. Se descurcă bine.

Femeia zâmbeşte.

— Dacă mă întrebaţi pe mine, cred că are un motiv pentru care luptă să rămână în viaţă.

— Are, răspunde ea. Chiar are.

Două zile mai târziu, Miriam pleacă de la spital când se schimbă tura. Iese din clădire, amestecându-se printre asistente, apoi se îndreaptă spre casă, mergând pe străzile pustii. Nu e nimeni în jur. Niciun om. Vede o firmă, luminată de felinare. *Purper.*

„Abbott, Abbott şi Asociaţii". Cu litere albe, pe fereastra din stânga uşii scrie:

Proprietăţi private
Testamente şi legalizări
Speţe familiale, maritale şi divorţuri

Miriam intră acompaniată de sunetul unui clopoţel, iar trei capete de bărbaţi se ridică la apariţia ei. Iese de acolo câteva ore mai târziu, cu un teanc de hârtii de un alb strălucitor, pe care îl aşază cu grijă, ca pe o bombă, pe marginea mesei.

Poate că are totuşi pentru ce trăi, până la urmă.

27 HENRYK

Slujba de profesor care-mi fusese oferită m-a motivat. Şcoala lui Miriam era cea mai bună din Berlin, dar Emilie m-a încurajat să caut ceva la universitate. Eram, până la urmă, profesor universitar.

Cu o carte de franceză în mână şi cu noua servietă la picioare, era prima mea zi de lucru. Un grup de tineri şi tinere care păreau teribil de inteligenţi şedeau în faţa mea, privin- du-mă, iar eu m-am făcut fărâme. M-am prăbuşit, fără să spun o vorbă. Nu m-am mai întors niciodată.

Câteva luni mai târziu, l-am întâlnit pe *Herr* Blundell în curtea şcolii, după ce o condusesem pe Miriam.

— *Herr* Blundell, nu-i aşa? am întrebat.

— *Herr* Winter, a zis el pe un ton formal.

— îmi cer scuze pentru felul în care am ieşit din biroul dumneavoastră, probabil consideraţi că sunt foarte nepoliticos. Mă tem că m-aţi speriat şi nu am ştiut ce să spun.

— E în regulă. Cred că eu m-am obişnuit deja să vorbesc despre asta.

— V-aţi înşelat totuşi, eu nu ştiu prin ce aţi trecut dumneavoastră, nu ştiu absolut deloc.

— E în regulă, oamenii fac faţă traumelor în moduri diferite. Ar fi trebuit să fiu mai atent.

— Nu aveţi de ce să fiţi mai atent, am insistat eu. Motivul pentru care v-am oprit astăzi este acela că... ei bine, oferta de lucru e în continuare valabilă?

— Da, sigur că da, te rog să-mi spui Peter.

Mi-a întins mâna. Şi a rămas „Peter” până la pensionare. Am fost unul dintre purtătorii sicriului la înmormântarea lui, care a avut loc cu doar două luni înainte să port sicriul lui Emilie pe aceeaşi alee. Am lucrat la aceeaşi şcoală până la pensionare şi am avut o viaţă plină şi fericită.

Asta până când m-am gândit la Frieda.MIRIAM

Crăciunul trece şi se gândeşte la Eva, la libertate şi la ce înseamnă să trăieşti o viaţă; viaţa ei.

în ziua în care tatăl ei urmează să fíe transferat la azil, Miriam înghite patru tablete de codeină şi intră direct în camera mamei.

Mirosul amintirilor o copleşeşte, dar, mânată de un scop, începe prin a-i împacheta toate rochiile. Le scoate pe rând din dulap şi le întinde pe pat, apoi le sortează, cu intenţia de a le dona – sunt prea bune pentru a rămâne ascunse într-un dulap.

Odată ce şifonierul mamei e golit, iar cutiile de pantofi sunt împrăştiate peste tot în jurul ei, Miriam deschide un sertar, din care scoate o pereche de mănuşi de mătase. Materialul fin îi mângâie pielea inflamată şi volatilă, aşa încât, în starea aceea de tulburare indusă de medicamente, e sigură că nu şi le va mai da jos niciodată.

Găseşte apoi şorţul mamei, frumos împăturit şi călcat, aşezat într-un alt sertar. îl desface şi-l atârnă pe uşa din bucătărie. Acolo unde îi e locul.

Mai înghite două tablete, golind cutia, apoi se duce la culcare,

trezindu-se mai târziu din cauza
unei bătăi în uşă

.Efectul codeinei n-a trecut încă, dându-i senzaţia că poartă pe umeri un covor greu.
O senzaţie ca de îmbrăţişare, dar mai bună. O îmbrăţişare din care nu vrea să se desprindă. Se agaţă de senzaţia asta cât de mult poate.
— Bună, Hilda.
— Pot veni altă dată. Trebuie doar să iau câteva lucruri rămase aici.
— E în regulă. Intră, spune ea, conştientă că limba i se împleticea puţin în gură.
Hilda se mişcă şi rosteşte repede, la foc automat:
— Pare că răspunde; stabil; fizio în spital.
Miriam o priveşte adunând cu îndemânare salteaua dezumflată şi alte instrumente medicale rămase în cameră.
— Tata n-ar trebui să fie la spital, mai ales acum, după ce ştii că a fost într-un lagăr de concentrare.
— Ştiu. 0, Miriam, îmi pare atât de rău, dacă aş fi putut face ceva... zice şi se opreşte brusc.
— Ai fi putut să mă susţii în timpul întâlnirii. Ai fi putut spune că tata poate rămâne acasă, spune ea, în timp ce-şi şterge o lacrimă rostogolită pe obraz.
— Nu arăţi prea bine.
— Nu. Deci asta-i tot, la atât se reduce vizita ta? o întreabă, iar Hilda se îndreaptă spre hol, când Miriam o opreşte, ne- vrând să rămână singură. L-ai sunat pe Axei.
— El m-a sunat pe mine. Mi-a spus că v-aţi împăcat după întâlnire, iar eu trebuia oricum să-ţi transmit un mesaj.

— M-a căutat la spital.

Alegându-şi cu grijă cuvintele, spune:

— M-a *agresat.* Am vorbit cu poliţia şi...

Hilda o priveşte cu un aer precaut.

— Ei numesc asta *agresiune sexuală,* spune Miriam, rostind pentru prima dată cuvintele, în timp ce faţa îi devine stacojie.

— Eu... începe Hilda, însă Miriam nu-i dă voie să termine.

Vocea îi e măsurată şi metodică:

— Eu am încredere în oameni, dar toată lumea îl crede pe Axei. Nu pe mine. îmi face rău. îmi face rău iar, şi iar, şi nimănui nu-i pasă. Nu sunt nebună. Le-am spus totul poliţiştilor. Doctorul Baum se înşală, spune Miriam.

Hilda o întrerupe:

— Singura problemă e, zice ea, că ai un istoric medical dovedit de episoade psihotice, paranoia şi automutilare.

Arată cu degetul spre mâinile lui Miriam, înfăşurate în mănuşi albe de mătase.

— Iar Axei a fost declarat tutorele tău legal, continuă Hilda. Şi după ce l-ai părăsit, plecând din Wolfsburg, ai fost dată dispărută. Totul era trecut în dosarul tău. Ar fi trebuit să verific.

— Nimic nu e adevărat, Hilda. Ai făcut ceea ce trebuia. M-ai ajutat să am grijă de tatăl meu. M-ai ajutat să mă revanşez pentru unele dintre lucrurile pe care le-am făcut. Nu sunt nebună. I-o voi dovedi oricui va dori să mă asculte. îmi pare rău.

— Pot să te întreb de ce crezi că face Axei asta? Pentru că mi-ar plăcea cu adevărat să te cred, dar lucrurile nu par a avea nicio logică. De ce ar merge atât de departe? Care ar fi scopul lui?

— Mi-ar plăcea să ştiu.

— Ce ai de gând să faci?

— Eva spune că ar trebui să divorţez, dar chiar nu ştiu, poate să mă ţin la distanţă, presupun.

— Cine e Eva? întreabă Hilda, iar Miriam îşi dă seama că habar nu are.

— 0 prietenă, spune.

— Ai mai făcut vreo descoperire legată de scrisoare, de rochie? se interesează Hilda.

— Nu. Nu. Nu cred. Cred că...

Miriam îşi freacă mănuşa de mătase de obraz, iar nările îi sunt pătrunse de cea mai discretă aromă de aloe vera, din crema de mâini a mamei.

— Cred că am ajuns într-o fundătură. Nu am mai aflat nimic.

— Nu crezi că poate ai nevoie de ajutor? Nu mă refer la medicamente, zice ea. Ci la cineva în care ai putea avea încredere, la cineva cu care să vorbeşti, poate?

— Nu mă pot întoarce la Axei. Se poartă foarte rău cu mine, Hilda.

Onestitatea mărturisirii pluteşte în aer, iar Miriam, revenindu-şi puţin din ameţeală, începe să se simtă ceva mai bine.

— E un om foarte rău, spune ea.

— Mai sunt şi alţi oameni în care poţi avea încredere, în afară de Axei. Ce zici de Eva?

— Nici ea nu are încredere în nimeni, zice Miriam iritată.

Dar, într-un colţişor al minţii, îşi spune: „Eva a avut încredere în mine.” Miriam continuă, zicându-i Hildei fără menajamente:

— Am avut încredere în *tine,* iar tu l-ai sunat pe Axei!

— El m-a sunat pe mine, o corectează Hilda. îmi pare rău, Miriam, chiar îmi pare. Ar trebui să plec acum. Hilda se întoarce, gata de plecare.

Singură şi cu mintea mai limpede, Miriam se apropie de masa pe care se află scrisorile. Ridică una, după care o pune înapoi. Merge de colo-colo prin toată casa, încercând să-şi pună puţină ordine în gânduri. Amintindu-şi cu groază vorbele dure pe care le-a rostit. Totul se va sfârşi, iar asta foarte curând. Gata cu Eva, curând, gata şi cu scrisorile şi cu tata. Dar Axei va rămâne pentru totdeauna...

Şi, cu vorbele Evei în minte şi vocea Friedei în inimă, completează documentele primite de la biroul de avocatură.

Aprinde radioul şi verifică de mai multe ori dacă uşa e încuiată, înainte să se trântească în scaun şi să ridice o scrisoare subţire şi uşoară ca un fulg, aproape maronie pe margini, precum şi foaia ataşată de Eva, pe care transcrisese textul în germană.

Henryk,

După douăzeci şi cinci de zile, mi se spune, m-am întors la lumină. Sunt ţinută acum în acelaşi fel în care am ţinut-o eu pe Hani. Ea se simte mai bine şi încearcă să mă încălzească, dar nimic nu mă poate încălzi acum. Sunt atât de aproape de moarte. 0 simt. Nu mai pot scrie. Le am pe Hani şi pe Eugenia lângă mine.
Te iubesc.
Miriam citeşte din nou, apoi o ia de la capăt. Scrisoarea dinainte fusese despre curcubeie. Răsfoieşte întreg teancul, aceasta ar fi următoarea la rând. Se uită la următoarea, în căutarea unei explicaţii.

O bătaie în uşă o face să sară de la locul ei. Se aşteaptă să fie Eva. Ridică scrisoarea în semn de salut, dar în faţa ei stau doi poliţişti, îmbrăcaţi în uniforme bleumarin.

— *Frau* Voight? Putem intra?

Deschide uşa mai larg şi lasă scrisoarea pe poliţa şemineului. Miros a bărbaţi, genul acela de miros care se potriveşte imaginii unui atelier: miros de dril şi lemn. Amândoi îşi ţin chipiurile în mâini, iar bocancii lor grei lasă urme pe covorul deschis la culoare.

— Acesta este ofiţerul Snelling, iar eu sunt ofiţer Nikolls, spune cel mai în vârstă. Putem lua loc?

Miriam îi conduce la scaunele din sufragerie, în timp ce ea se aşază pe marginea unuia dintre ele.

— Colega noastră, doamna ofiţer Miiller, ne-a informat asupra – scoate din buzunarul uniformei un carneţel, răsfoieşte paginile şi ia dintre ele un pix –

atacului. Atacul căreia i-aţi fost victimă în data de 23 decembrie.

Miriam îşi priveşte picioarele îmbrăcate în ciorapi, cu degetele înfăşurate în mătase.

— Am vorbit în dimineaţa aceasta cu domnul Voight. Având în vedere că între timp a fost Crăciunul, iar dumneavoastră nu aţi răspuns la telefon, ne-am gândit că ar fi mai bine să facem lucrurile în manieră clasică.

Bărbatul zâmbeşte, dezvelindu-şi dinţii mari.

— *Herr* Voight are o versiune complet diferită a poveştii.

— Bineînţeles că are, zice ea.

— Aţi putea să ne descrieţi în cuvintele dumneavoastră ce s-a întâmplat în seara respectivă?

— Chiar e nevoie?

— Am putea aduce o femeie care să vă asiste, dacă vă simţiţi mai în largul dumneavoastră. Deşi mă tem că vom putea face asta abia mâine.

Ea scutură din cap.

— M-a îngrozit.

înghite în sec, în timp ce ofiţerul mai tânăr, care nu scosese niciun cuvânt până în clipa aceea, îşi scoate carneţelul şi notează ceva cu un rest de creion. Ofiţerul Nikolls o priveşte în ochi. Miriam vorbeşte cu propriile degete de la picioare.

— Mi-a răsucit braţul la spate şi m-a înghesuit în colţ, în spatele unui fişet. Mi-a rupt hainele şi m-a culcat pe podea. Aveţi restul poveştii?

Simte cum îi ard obrajii şi priveşte spre ofiţerul Selling, care ia notiţe. încuviinţează, fără să ridice ochii spre ea.

— Mulţumesc, Miriam, spune ofiţerul Nikolls. Dar trebuie să vă spun că soţul dumitale susţine că, în jur de ora 7, în seara aceleiaşi zile, a primit un telefon de la dumneata, prin care îi propuneaţi să vă întâlniţi la spital. I-aţi telefonat?

Miriam simte în gât un nod de mărimea unui munte şi îşi trece degetele înmănuşate peste buze.

— Are înregistrări care dovedesc faptul că a fost sunat de la această adresă şi că aţi purtat o conversaţie de aproximativ trei minute.

— Da, l-am sunat. Voiam să ştiu unde era tata.

— Cum adică?

— Ar fi trebuit să fie transferat la azil, dar nu a ajuns acolo, aşa că l-am sunat pe Axei deoarece mă gândeam că el ar putea să ştie ce s-a întâmplat.

— De ce aţi crezut asta? Scrie aici că sunteţi despărţiţi de o lună. A păstrat legătura cu tatăl dumitale?

— Nu, tata e pe moarte. Când tata a dispărut, am presupus că Axei avusese legătură cu asta. El e...

— Tatăl dumitale a dispărut?

— L-au dus cu ambulanţa la spital, nu la azil, pentru că se simţea rău.

— Iar medicii nu v-au anunţat. Aţi încercat să luaţi legătura cu ei?

— Da, iar când am aflat că e la spital, m-am dus direct acolo.

— L-aţi informat pe Axei că mergeţi la spital?

— Nu.
— Cum a ştiut unde să vă găsească?
— Hilda, asistenta tatei, i-a spus.
— El susţine că l-aţi rugat să vă întâlniţi.
— Am făcut eu asta?
Miriam se gândeşte, oare ce a spus atunci la telefon? îşi aminteşte că ţinea strâns receptorul şi zâmbetul lui muşcător, care se auzea de la celălalt capăt al firului.
— Când am stat de vorbă cu *Herr* Voight, ne-a spus că dumitale şi lui vă place să vă puneţi în situaţii riscante atunci când faceţi sex.
Miriam se lasă pe spătarul scaunului, şocată.
— Uneori în spaţii publice. Uneori destul de... îşi consultă carnetul cu notiţe: Dur. Recunoaşte că a avut loc un contact sexual, dar că a fost de comun acord şi iniţiat de dumneata.
— Nu e adevărat, m-a rănit. Mă răneşte de fiecare dată.
— Şi avem raportul medical care dovedeşte asta. în orice caz, este cuvântul dumitale împotriva cuvântului lui, aşa că totul se transformă într-o dispută domestică. în astfel de situaţii, implicarea noastră nu face decât să escaladeze problemele. Iar în cazul acesta, problema este că sunteţi soţ şi soţie. Ar fi complicat pentru un avocat să construiască un caz, având în vedere că între cele două părţi au existat relaţii în trecut. Bănuiesc că aceste relaţii au fost consimţite?
Miriam încuviinţează.

— Dar nu pentru multă vreme, şopteşte ea, după care spune ceva mai tare, către cei doi ofiţeri: Dacă n-ar fi soţul meu, aţi numi asta viol, nu-i aşa?

Cel mai tânăr dintre ofiţeri îşi drege glasul şi-şi scarpină barba de o zi de pe obraz.

— L-aţi refuzat în mod explicit?

Este ultimul cui bătut în sicriu, iar umerii îi cad înapoi în scaun şi nu mai atinge podeaua cu degetele de la picioare.

— Nu.

— Aţi încercat să-l îndepărtaţi? L-aţi rănit în vreun fel, fizic?

— îmi era frică, spune ea încet, gândindu-se la răspunsul lui Dawn. Poate chiar ea ceruse asta.

— Aţi strigat? încearcă ofiţerul Nikolls, cu intenţia de a fi de folos. Astea ar fi riposte explicite, nu credeţi? Ale împotrivirii dumitale faţă de un contact sexual.

— Ce *aţi* făcut?

Ofiţerul Snelling o priveşte în ochi, iar Miriam trage adânc aer în piept.

— M-am supus, aşa cum fac mereu. Am stat întinsă acolo şi am încercat să fiu de fapt altundeva. Mereu aştept să se termine. Dacă mă împotrivesc, e mult mai rău.

Miriam se ridică în picioare.

— Dar nu contează. Suntem căsătoriţi, probabil că am cerut-o. îmi pare rău că v-am irosit timpul.

Amândoi rămân în continuare aşezaţi pe scaune.

— Slujba noastră, zice ofiţerul Snelling, este să susţinem comunitatea – oamenii vulnerabili, ca

dumneata. Cred că principala problemă aici este să menţineţi distanţa între dumneata şi soţul tău, dacă nu doriţi ca astfel de evenimente să se repete. A menţionat, de asemenea, faptul că aveţi şi alte probleme, iar în baza de date a poliţiei figuraţi ca persoană dată dispărută pentru o vreme.

— Da, dar nu vreau să vă risipesc şi mai mult timp. Vă mulţumesc foarte mult pentru faptul că aţi venit astăzi aici.

în cele din urmă, poliţiştii se ridică.

— Astfel de cazuri sunt complicate, dar, din nefericire, având în vedere circumstanţele, nu vă putem ajuta mai mult. Poate medicul dumitale vă poate acorda ceva mai mult sprijin, poate prietenii?

Miriam aşteaptă ca ofiţerii să se îndrepte spre ieşire şi îi conduce fără să spună nimic.

— Dacă aveţi întrebări... spune unul dintre ofiţeri şi îi oferă o carte de vizită, pe care sunt trecute datele lui de contact.

— Mulţumesc.

Când ridică privirea de pe cartea de vizită, îi vede ieşind din apartament.

închide, apoi încuie uşa. Ia pana de pe raft şi o îndeasă cu grijă între uşă şi toc, înainte de a lua la pas cameră după cameră.

28 MIRIAM

Miriam umple cu apă chiuveta din baie şi priveşte suprafaţa nemişcată a apei, oglindindu-şi chipul în ea. Scoate apoi dopul şi o lasă să se scurgă, nefolosită, după care îşi pune din nou mănuşile mamei. Se întoarce la masă şi ridică de pe ea următoarea scrisoare.

Douăzeci şi cinci de lovituri de bici. Pedeapsa mea pentru morfină, trei borcane cu antiseptice, o rolă de tifon, comprese sanitare şi o mică figurină din lemn sub formă de iepure. Totul, cu excepţia morfinei, a ajuns la baracă. Era ultimul pachet Descoperisem morfina şi speram că-i va alina durerile lui Hani. Era cel mai periculos lucru pe care-l furasem săptămâna aceea din cornul abundenţei „Canadei". Bunny cususe un buzunar pe interiorul rochiei mele, iar fiecare dintre aceste obiecte fusese ascuns acolo – morfina era ultimul. îmi spusesem să mă opresc, pentru că riscul era prea mare. Dar Hani, îngheţată, chinuită de durere, strigând toată noaptea. Trebuia să încerc s-o iau pentru ea.

Am fost prinsă.Douăzeci şi cinci de lovituri de bici pentru faptul că am încercat să-mi salvez prietena.

Douăzeci şi cinci de lovituri de bici.

Taburetul de lemn avea curele de piele. M-au dezbrăcat şi mi-au pus o pereche de chiloţi din cauciuc. M-au aplecat cu forţa peste scaun, cu faţa în jos, aproape în genunchi, dar fără să ating pământul. Avea adâncituri şi m-am ţinut de el, în timp ce gambele şi claviculele îmi erau legate. Ţintuite. Am pierdut controlul cu totul şi mă gândeam că voi muri acolo.

Douăzeci şi cinci de lovituri de bici... Nu-mi mai amintesc nimic după zece. Corpul poate îndura mai mult decât creierul. Creierul meu a renunţat. îmi simţeam pielea despicată de un cuţit încins. Stăteau în jurul meu, privind; vorbeau în timp ce pielea mea, de la gât şi până la pulpe, era sfâşiată.

Cicatricile se vindecă, dar ce rămâne în urma lor e asta:

Am văzut picioarele unui gardian, pantalonii lui aveau o dungă perfectă pe mijloc. Nu ştiu ce s-a întâmplat, poate că sângele meu l-a stropit Loviturile au încetat. A îngenuncheat lângă mine, mirosind a colonie şi fum de ţigară. Sânge ruginiu. Cineva mi-a prins încheietura şi mi-a verificat pulsul. Primisem până atunci opt lovituri, de opt ori îmi crestase biciul pielea. Nu-ţi pot spune mai multe. Nu vreau să-mi aduc aminte. Dar gardianul se oprise la opt Palmele lui făcute căuş mi-au

ridicat bărbia şi mi-au întors spre el faţa acoperită de lacrimi, muci şi mizerie. L-am privit ca pe un salvator. Loviturile încetaseră.

— Deschide gura, mi-a zis.

Amfăcut-o, iar el a scuipat înăuntru.

— Continuă, a spus.

N-am mai scos niciun sunet, până când am leşinat, iar bezna a fost o binecuvântare. Căci asta înseamnă oare să fii om?

Când m-am trezit, eram singură într-o cameră micuţă. Era pentru prima dată când mă aflam singură într-o încăpere, după luni de zile. Sângeram, pielea de pe pulpa stângă mi se desfăcuse asemenea unui plic şi simţeam durere în tot corpul.

îmi era frig. Sufletul îmi îngheţase, mădularele îmi erau vinete şi încremenite în şoc.

Mi-am găsit uniforma şi am tras-o peste trupul meu plin de răni. Putem sta în picioare, îmi verificam starea la flecare pas, eram în continuare bine. Mă puteam mişca. încăperea era de patru paşi pe şase. Puteam să mă întind.

0 femeie din celula alăturată păstrase nişte mâncare pentru mine şi am stat de vorbă. Nu-mi aduc aminte despre ce. Am dormit, am mers şi am visat.

Miriam dă drumul aerului din piept, dându-şi seama că îşi ţinuse respiraţia cât timp citise scrisoarea. Rămâne încremenită în scaun vreme îndelungată, după care îşi

petrece restul zilei transcriind pe foi curate celelalte scrisori şi amestecându-le cu cele scrise în franceză. Mai târziu aude sunând telefonul, pe care îl reconectase tocmai pentru acest apel mult aşteptat.

— Aici Sue, de la Azilul Ruhwald, Miriam. Tatăl tău a ajuns la noi în cursul acestei dimineţi, iar transferul a decurs bine. Acum doarme şi se odihneşte, dar dacă vrei să-i faci o vizită în seara asta, sunt sigură că s-ar bucura. Vrei să-l anunţ că-l vei vizita?

— Da, te rog.

La azil miroase a levănţică, a flori proaspete şi a sos. Deco- raţiunile de Crăciun atârnă strălucitoare, iar bradul e natural, împodobind intrarea. Totul e colorat fie într-un galben ca floarea-soarelui, fie în albastru-închis, care vin într-un contrast izbitor cu ornamentele roşii şi bradul verde, făcând ca intrarea să pară o paletă a culorilor primare.

E condusă în camera lui, cu vedere spre Parcul Ruhwald. Nimeni nu-i cere să plece. I se oferă o cană de ceai şi biscuiţi, ba chiar primeşte şi masa de seară: o supă bogată de praz şi cartofi, cu pâine proaspătă, crocantă.

Scaunul e mai curând un fotoliu. Miriam îşi ridică picioarele, aducându-şi genunchii la gură, şi începe să citească scrisorile cu voce tare. Nu ştie dacă el o aude, pentru că nu schiţează nicio mişcare şi pare palid.

îl întoarce şi îi dă să bea apă, deşi e conectat la atât de multe aparate, pompe şi monitoare. La sfârşitul zilei, a terminat de citit toate scrisorile pe care le adusese cu ea, iar el pare liniştit.

— Nu voi rămâne peste noapte, îi spune lui Sue, dar mă întorc mâine-dimineaţă, e în regulă? Mă întorc mâine, tată, zice Miriam şi strânge mâna caldă a bătrânului.

Iar spre surprinderea ei, şi el o strânge la rândul lui. Cu putere. Şi nu-i dă drumul. Se aşază cu grijă pe marginea patului, ca să nu tulbure legătura dintre ei.

Pe drumul spre casă se simte mai optimistă. Gândin- du-se la scrisori, simte nevoia presantă de a ajunge acasă şi de a transcrie cât mai multe, pentru a i le duce tatălui ei, dar şi de a citi în continuare, pentru a afla ce se întâmplă mai departe. A făcut bine că nu le-a distrus, tatăl ei are nevoie să ştie. Trece pe lângă firma de avocatură închisă la ora aceea şi îndeasă plicul voluminos în cutia poştală, văzându-l cum aterizează pe podea, de cealaltă parte a uşii. Acum nu mai există cale de întoarcere. Doar o singură direcţie.

Miriam respiră uşurată şi se îndreaptă către casă, bu- curându-se de aerul nopţii, sperând că Eva va fi acolo, să-i spună că e pe cale să riposteze.

Dar nu o aşteaptă nici Eva, nici vreun mesaj de la ea. Citeşte ultimele scrisori pe care aceasta i le adusese în ziua de Crăciun.

Dragul meu Hentyk,
Să te pierd fără să te fi pierdut e atât de îngrozitor, încât nu mă pot sili să cred că nu mai eşti. Că suntem despărţiţi. Nu am apucat să-mi iau rămas-bun, deşi nu cred că aş fi fost în stare s-o fac. Pentru noi nu există sfârşit, nici vreo formulă de despărţire.

Miriam ridică ochii de pe foaie; scrisoarea aceasta e mâzgălită pe o bucată triunghiulară de hârtie. Nu-şi poate imagina situaţia în care ar fi nevoită să-şi ia rămas-bun de la tatăl ei. Cu toate astea, presupune că exact asta a făcut pe parcursul ultimelor săptămâni. I-a arătat în permanenţă iubire şi grijă, luându-şi la revedere.

Miriam nu şi-o poate scoate din minte pe Eva: de ce a ales să n-o mai ajute şi ce a vrut oare să spună prin acel „din nou”? Se simte egoistă şi proastă pentru faptul că s-a purtat cu atâta nesăbuinţă. Nu ştie nimic despre Eva, iar ea a citit, la rândul ei, toate aceste scrisori.

Simţind că i se face rău din pricina propriului egoism, continuă să citească.

Am nevoie de tine, Henryk. Am nevoie să mă uit în ochii tăi, ca să-mi dovedesc să suntem aievea. Că exişti, pentru că în momentul ăsta plutesc în derivă pe o mare moartă, iar finalul e doar unul singur.

Trec prin toate singură. Te-am pierdut, nu că te-aş fi avut vreodată. Tu ai ales-o pe Emilie în fiecare zi, şi te admir pentru felul în care o iubeşti. îmi aminteşte de tot ce e drept în lumea asta. Sentimentul bucuriei pure a iubirii tale. împărtăşit cu ceilalţi, inclusiv cu mine. Am reflectat lumina care mă făcea să strălucesc, am fost luna soarelui tău.

Acum sunt mereu în umbră.

La fel ca Louisa. Ea era mai mare, mai bună şi mai luminoasă decât mine. Am trăit mereu în umbra ei. 0 idolatrizam, iar părinţii mei o adorau. Eu am sosit a doua.

Şi totuşi era un singur lucru la care nu mă clasam pe poziţia secundă, un lucru pe care îl puteam face oricând. în fiecare iarnă mergeam pe lacul îngheţat şi patinam. îmi plăcea la nebunie scrâşnetul gheţii sub picioare şi vântul care-mi bătea în plete. Eram liber

aşi, cel mai important în momentele acelea, eram prima. Louisei nu-i plăcea prea mult lacul, iar eu eram crudă, împingând-o, umilind-o. Nu am motive de mândrie din pricina asta.

într-o zi, Louisa se temea că gheaţa e prea subţire. Cerul era senin, iar afară era ger. Mi-am înfăşurat fularul albastru în jurul gâtului, era lung şi flutura în urma mea asemenea unei panglici când mi-am luat avânt. Am lăsat-o în spate, şezând pe mal, încălţân- du-şi patinele.

— Frey, aşteaptă.

Probabil că m-a strigat de mai multe ori. Eu pluteam, frumoasă. Eram eliberată de umbra Louisei. Dar, când m-am întors, nu mai era acolo.

A căzut sub gheaţă. A murit. Iar de atunci umbra ei nu m-a mai părăsit niciodată.

Henryk, tu m-ai făcut să mă simt ca şi cum aş fi fost prima, chiar dacă nu eram. Tu m-ai văzut, deşi ai ales-o pe Emilie. N-am fost niciodată suficientă pentru nimeni, dar, Henryk, eu te-am ales mereu pe tine.

Dacă supravieţuim amândoi, oare putem supravie- ţui ÎMPREUNĂ?

Pentru că te doresc, întreg. în război sau în pace, oare există cu adevărat? Sau vieţuim doar la un nivel metafizic, unde sufletele ni se ciocnesc, dar degetele nu se ating niciodată?

Henryk, îmi doresc atât de mult să stau de vorbă cu tine. Pentru că am făcut ceva împreună, sunt sigură de asta. Freamătă înăuntrul meu, iar faptul că
a supravieţuit în urma loviturilor de bici e dincolo de orice miracol. Am făcut împreună un copil.

Un copil. A fost şi un copil?

Miriam citeşte şi reciteşte ultima scrisoare, petrecân- du-şi întreaga noapte şezând în mijlocul patului. Gândindu-se. La propriul ei copil.

La cum crescuse şi căpătase proporţii, la cum totul se schimbase. De la mici freamăte la lovituri viguroase. Sughiţurile din mijlocul nopţii. Se gândeşte la toate aceste lucruri, după care şi le imaginează într-un loc precum Ravensbriik. înfăşurată în pături, nu reuşeşte să se încălzească

.29 MIRIAM

A doua zi, ia scrisorile şi i le duce tatălui ei, iar în timp ce citeşte, mintea îi zboară la Frieda, însărcinată, în

Ravens- briick. îşi aminteşte toate grijile, toate tensiunile şi modul în care corpul ei se schimbase. Transportă toate aceste griji în Ravensbruck şi, chiar dacă nu-şi dă prea bine seama de ce, începe să plângă în timp ce citeşte, fiecare scrisoare părând altfel acum.

Citeşte ca o femeie care a experimentat simultan sarcina şi moartea. Fiecare cuvânt o transformă într-o fiinţă umană, o face vie. Plânge, dar citeşte.

Tatăl ei o întrerupe.

— Miriam, spune el, iar ea sare de pe scaun, dând la o parte scrisorile pe care le ţine în poală.

Bătrânul o strânge de mână cu putere.

— A doua mea venire, spune încet, este aproape.

— Nu te teme, tată. Sunt aici.

El respiră şuierător, iar Miriam îi stă alături şi, în timp ce-l ascultă gâfâind, se gândeşte la ce înseamnă o a doua venire, o a doua şansă, după care ia o foaie de hârtie şi notează adresa redactorului ziarului *B.Z.,* pe care îl vede pretutindeni prin azil. Scrie o scrisoare în care cere informaţii despre Frieda. Menţionează vârsta ei la momentul încarcerării în Ravens- bruck, numele tatălui Friedei şi toate detaliile personale pe care şi le aminteşte din scrisori. Caută pe oricine o cunoaşte sau a cunoscut-o, cu rugămintea de a o contacta. îşi notează adresa şi numărul de telefon, apoi adaugă douăzeci de mărci vest-germane în plic, echivalentul taxei de publicare a anunţului. Pune plicul în cutia poştală a azilului.

în cele din urmă se târăşte înapoi acasă, plină de cuvinte, de griji şi de trecut. Abia ţinându-se pe picioare, intră în clădire. Simte întunericul strecurându-se înăuntru. Două întrebări se sucesc şi se răsucesc, precum iedera:

Ce s-a întâmplat cu Frieda? Şi unde este ea acum?

Odată ce scrisorile se vor fi terminat, se va fi încheiat şi viaţa tatălui ei, cel puţin aşa crede. Doar asta îl mai ţine în viaţă. Se întreabă dacă anunţul va scoate la lumină mai multe răspunsuri, înainte să ajungă la final cu cititul scrisorilor, dar cu atât de multe scrise în franceză şi aflate în posesia Gvei, poate că nu va afla niciodată.

închide uşa blocului în urma ei şi verifică dacă e încuiată. Probabil că Lionel a plecat mai devreme acasă. Urcând treptele într-un ritm constant, simte fiori de frică la fiecare pas. îi alungă. Deşi nu este atât de instabilă psihic cum o consideră toată lumea, se gândeşte ea, poate că tatălui ei îi e mai bine totuşi sub supravegherea altcuiva.

Nu se poate lepăda de frică şi încearcă să-şi liniştească ritmul respiraţiei. Se gândeşte că-i simte mirosul. Mirosul lui. Săpun şi încă ceva. Dar ştie că e doar mintea ei, care-i joacă feste. A făcut primul pas spre divorţ, totul se va termina în curând. Se gândeşte la biroul avocatului.

Şase luni, îi spuseseră, în cazul în care nu apar complicaţii de ordin financiar, şi nu vor apărea. El are banii lui, iar ea are banii ei, mă rog, ai tatălui ei.

Şase luni până la libertate. Aproape că se împiedică de o treaptă şi se prinde cu mâna de balustradă.

— Şase luni, spune cu voce tare.

Poate, într-un fel sau altul, va reuşi s-o facă. Poate că are ceva la care să spere.

Se ţine cu putere de balustradă, privindu-şi încheieturile degetelor albindu-se, împungându-i pielea pe dedesubt. „Şase luni.” Se târăşte în sus pe scări. Deschide uşa, iar pana pluteşte prin faţa ochilor ei, apoi o culege, ţinând în palmă obiectul moale şi pufos. Frecând-o uşor în palmă, se relaxează, după care închide şi încuie uşa, punând pana la loc.

îşi scoate încălţările, îngăduindu-le degetelor de la picioare răsfăţul de a se cufunda în covorul gros şi moale.

Azilul, la fel ca spitalul, are un mod anume de a contamina totul, iar ea îşi simte picioarele umflate şi obosite. îşi dă jos haina şi puloverul, agăţându-le în cuier, după care, cu geanta în mână, intră în sufragerie, aprinde lumina şi aşază scrisorile pe masă. Se află deja în mijlocul camerei, când ridică privirea.

Nu înţelege ce vede. Creierul i se scurtcircuitează, încercând să integreze imaginea persoanei care stă aşezată la masa din sufrageria părinţilor ei. 0 persoană care nu ar trebui să se afle aici.

Geanta îi alunecă de pe umăr, iar ea o prinde cu amândouă mâinile.

— îţi place ce am făcut cu pana? întreabă el.

Ea se dă câţiva paşi în spate, se împiedică de scaunul tatălui ei şi cade în el.

— Pleci atât de repede? Nu mă întrebi de ce am venit?

— Axei?

Mintea ei goneşte, în încercarea de a descoperi în ce mod a intrat el în apartament şi în ce mod poate ieşi ea din el.

— Fă ce vrei, Axei, nu-mi pasă.

El o priveşte, fără să se mişte de la locul lui.

—E timpul să pleci.

Miriam face un pas în lateral, pentru ca el să poată trece pe lângă ea, în drum spre uşă.

— O, hai, fii serioasă. Nu te purta aşa. Ti-am cumpărat flori şi ciocolată.

Arată spre masă, unde e aşezat un buchet imens de crini, alături de o cutie micuţă de ciocolată.

— Pentru *neînţelegere,* zice el şi îi mângâie gâtul cu degetul mare, ridicându-i bărbia spre el. încă mă simţi, nu-i aşa? Urma mea înăuntrul tău? Când mergi, când te aşezi?

Axei izbucneşte într-un hohot de râs, iar ea încearcă să-şi mute privirea, însă nu reuşeşte, pentru că el îi ţine bărbia imobilizată.

Miriam stă atât de nemişcată, încât are impresia că a uitat până şi să respire. El îi sărută buzele cu tandreţe. Iar pentru o milisecundă se gândeşte să se năpustească asupra lui. Să-i spintece zâmbetul acela de pe faţă cu unghiile ei roase şi să-şi înfigă degetele în ochii lui.

Probabil că el simte valul de furie, pentru că se retrage, scoţând un plic din buzunar. Un plic alb, îndoit

pe mijloc. Din felul în care îl ţine, îşi dă seama că ea ar trebui să ştie foarte bine ce se află înăuntru.

— Ai promis, zice ea. Ai promis că scapi de *ea* pentru mine.

— Şi tu ai promis că mă vei iubi şi mi te vei supune.

El zâmbeşte şi flutură plicul prin faţa ochilor lui Miriam, la o distanţă suficient de mare încât să nu poată ajunge la el.

— A fost foarte important pentru mine să ştiu că nu mai există. Ai păstrat-o? Tot timpul ăsta?

— Nu pot arunca chiar tot ce-ai folosit tu, nu-i aşa?

— Dar cu asta era ceva... bâiguie ea. Diferit.

— 0, draga mea, te-am dezamăgit? M-am gândit că acum, de vreme ce eşti din nou *sănătoasă,* s-ar putea să o vrei înapoi. Un memento, dacă preferi?

— Nu o vreau, Axei. Pleacă.

— Nu aveam de gând să stau prea mult. Evident, nu eşti într-o dispoziţie tocmai agreabilă. O seară bună, Mim.

Atenţia îi e atrasă de plicul care pluteşte pe deasupra capului ei. Miriam se simte dezorientată, plicul are asupra ei efectul unui ceas hipnotic.

El se uită la ea, apoi se uită din nou la masă. Pune plicul lângă buchetul imens. Hârtia plicului stă pieziş, chiar pe în- doitură, sprijinindu-se de hârtia neagră în care sunt împachetate florile. El bate cu două degete în masă, înainte de a se răsuci pe călcâie.

— Hm? zice el, pe post de întrebare, de anticipare a unui răspuns.

Foarte încet, păşeşte din nou către ea. Miriam aşteaptă. Mirosul lui îi trezeşte imagini pe care nu le

poate alunga. Durerea, suferinţa, frica. E de ajuns mirosul ăsta, şi o ia din nou de la capăt. Axei se apleacă şi o sărută pe creştet. Apoi inspiră adânc.

— Miroşi bine, zice el.

Apoi el iese, iar ea rămâne împietrită, părăsită în camera aceea devenită o rană deschisă. Aude uşa deschizându-se şi
închizându-se, dar nu are suficientă putere să se mişte din loc, temându-se că el e încă în casă, că plecarea lui nu a fost decât o iluzie, o păcăleală. Nu vrea să simtă uşurarea, după care să se întoarcă şi să-l vadă din nou, să creadă că s-a terminat, când de fapt nu e deloc aşa.

Aşteaptă. îşi ţine respiraţia, fiecare fibră a corpului ei este întinsă la maximum, e pe punctul să cedeze. Toate simţurile ei îi detectează prezenţa. E încă în aerul din jur. A îmbâcsit totul. Crinii, cu parfumul lor puternic şi îndrăzneţ.

în clipa în care picioarele încep să-i tremure, când degetele de la picioare încep s-o doară, iar dinţii îi scrâşnesc din pricina presiunii cu care îi încleştează, se întoarce, pregătită să stea faţă în faţă cu el.

Dar încăperea e goală. Verifică întreg apartamentul, fiecare cameră în parte, verifică ferestrele, asigurându-se că sunt închise, că draperiile sunt trase. Simte aceeaşi încordare pe care probabil c-o simte un copil care se asigură că sub patul lui nu locuiesc monştri.

Doar că de data aceasta monstrul e cât se poate de real. Plicul o atrage spre masă. îi dă târcoale de câteva ori, aranjează faţa de masă, ia buchetul de

flori, apoi îi dă din nou roată, luând cutia de ciocolată, după care le aruncă pe amândouă la coşul de gunoi, până când pe masă nu mai rămâne decât plicul. îl ia cu ambele mâini. Obiectul acela mic pare foarte greu, iar greutatea lui e liniştitoare. E timpul, se gândeşte.

Merge la coşul de gunoi şi deschide capacul. Crinii îşi întorc ochii spre ea, iar ea îi priveşte până când se transformă în guri deschise de şarpe. închide capacul cu zgomot.

întoarsă în dormitor, şezând pe marginea patului, desface cadoul de la Axei.

Simte cum o inundă un val de emoţie, în timp ce aude < linchetul uşurel dinăuntru. Pune jos plicul. îşi linge buzele.

Foarfeca aterizează desfăcută pe pat, cu mânerul aurit şi şurubelul în mijloc, a cărui poleială e decolorată, aproape .ilbă. Cuţitele ei formează la capăt un vârf ascuţit. Foarfeca .ista a fost a ei; nu a tăiat niciodată hârtie sau fire, ci propria ri durere. Nu a folosit decât foarfeca asta, a fost mereu ceva special la frumuseţea, dimensiunea şi precizia ei.
Foarfeca .ista a fost a ei şi doar a ei.

îşi ridică mâneca bluzei şi vede cicatricele care-i brăzdează partea interioară a antebraţului, un desen abstract

Ia foarfeca şi o desface complet, până se transformă într-o lamă lungă. Camera se înnegurează, iar ea se simte suspendată în timp. Vârful auriu îi împunge pielea palidă.

O zgârietură. Lipeşte lama de piele şi o lasă să alunece de-a lungul ei, iar deodată totul ţâşneşte afară mustind. Roşu.

Inspiră aer proaspăt, ca şi cum nu s-ar mai sufoca. Pune foarfeca înapoi în plic, o duce în sufragerie şi o aşază pe masă, alături de scrisorile de la Frieda. Nu durează mult până când pielea de pe braţul ei începe să pulseze, făcând-o să se simtă vie din nou, iar imediat ce durerea revine, îşi doreşte să apuce din nou foarfeca şi să meargă mai departe, mai adânc, să le permită gândurilor ei să dispară, poate pentru mai mult timp, de data asta.

Aprinde radiourile din camera tatălui ei, din sufragerie şi din biroul lui. Aprinde televizorul, iar ştirile de la ora 9 prezintă imagini de la Poarta Brandenburg şi vorbesc despre cum Estul şi Vestul vor sărbători Anul Nou ca o ţară unită.

Apartamentul e inundat de zgomot, iar ea stă pe scaun, cu eşarfa de la Eva în mâini, înfăşurându-şi-o iar şi iar în jurul degetelor. Fără încetare. îşi simte corpul epuizat, extenuat, redus la tăcere. îşi simte mâinile şi picioarele grele, ca şi cum ar fi parte din mobilier. Oasele i se transformă în lemnul din care sunt făcute scaunele măslinii. îşi înfăşoară eşarfa în jurul antebraţului. Se gândeşte la Eva.

La cum i-a îngrijit şi bandajat degetele. Degetele i se vindecă, vede cojiţele care-i acoperă rănile, dar nu le smulge. Materialul e delicat pe pielea ei, îi e dor de Eva.

Când simte că o cuprinde somnul, ia pana de pe hol şi o pune în plic, alături de forfecuţă. încearcă să suprime disonanţa dinăuntrul ei. E apatică, dar simte încă nevoia de a-şi atinge din nou pielea cu metalul aurit. Ştiind acum că foarfeca există, cu vârful ei fin odihnindu-se alături de pana care nu poate zbura... ia în mână următoarea scrisoare, mulţumită să se lase înghiţită de povestea Friedei, să uite de puterea propriei mâini.

Henryk, mi-e fiică.

Acum exişti înăuntrul meu, la propriu. Nu-ţi pot spune faţă în faţă că sunt însărcinată. Că port copilul tău. L-am simţit fremătând în întuneric, a fost singura mea lumină. Fiecare licăr al mişcărilor lui mă aduce mai aproape de lume, mă ridică mai mult din adâncurile propriului meu iad.

Iată că dragostea noastră a înfăptuit ceva. Nu ştiu câtă vreme voi reuşi să-i protejez creşterea. Mă îndoiesc că vom supravieţui.

Viitorul meu e sumbru. Nu ştiu ce să fac. Nu pot spune nimănui, pentru că aş pune pe toată lumea în pericol. Mă gândesc la Hani, al cărei uter a fost cauterizat şi extirpat, să vadă pântecul meu înflorind şi adăpostind viaţa?

Nu pot să-i fac asta. Am nevoie de ea, am atât de multă nevoie de eâ acum, fiindcă ea ŞTIE că sunt egoistă şi crudă, şi tot stă lângă mine.

Mă agăţ de corpul ei viu, care mă ţine în îmbrăţişarea lui, şi sper că ai şi tu pe cineva care să te ţină în braţe.

Miriam simte senzaţia aceea familiară amplificându-se în spatele ochilor ei. Simte mirosul de spital, simte mirosul lui Axei şi mişcările copilului dinăuntrul ei. Greutatea, sughiţurile mititele şi loviturile care o făceau să se simtă întreagă.

Se ridică în picioare şi păşeşte prin cameră. *Sper că ai şi tu pe cineva care să te ţină în braţe,* şi a avut. A avut întotdeauna. Tatăl ei a avut-o pe mama. Au fost împreună.

Au vizitat-o, imediat după ce s-a întâmplat. Amândoi, împreună, ţinându-se de mână. Tatăl ei a ţinut-o strâns în braţe. Mama ei s-a ocupat de copil.

Au plecat tot ţinându-se de mână, umăr lângă umăr. Plângând amândoi lacrimile pe care Miriam nu le putea vărsa. Ea stătea cu braţul lui Axei în jurul umerilor. Simţea îmbrăţişarea răcelii şi avea senzaţia că este atât de goală, încât avea impresia că e aproape transparentă. Absenţa părea că se insinuase şi apoi explodase, greutatea ei depăşind orice intensitate a sunetului. Iar Miriam era prinsă dedesubt

.30 MIRIAM

Porneşte centrala şi-şi pune pe umeri cardiganul tatălui ei.
Parfumul lui o readuce în prezent, la scrisori şi la Frieda.

Henryk,

Noi doi am creat ceva. Ceva mai mult decât noi doi împreună.

Copilul creşte puternic înăuntrul meu. în timpul zilei uit că există. Azi am lucrat cu Hani în Siemensla- ger. în fabrică e cald şi am stat pe scaune cu spătare şi cu suporturi pentru braţe, bobinând sârmă subţire. E o muncă decentă şi suntem supravegheate de director, nu de gardiene, aşa că avem parte de mai puţine bătăi, iar la adăpostul zumzetului continuu din fabrică putem vorbi între noi în şoaptă, fără să fim auzite.

Copilul e liniştit în timpul zilei, dar imediat ce mă întind, sau când mănânc – loveşte şi se mişcă. Sunt fascinată de el. Deja îi pot vedea mişcările prin piele. Muşchii şi grăsimea mi s-au topit de tot, sunt numai piele şi os, aşa că burta îmi e ca o protuberanţă. Creşte. într-un spaţiu al morţii există viaţă. Şi e puternică. îmi imaginez părul negru al copilului şi ochii strălucitori. Ţinându-mă de mână, uitându-se în sus, către mine, semănând cu tine.

Amintirile mele sunt distruse. Pentru că singurul meu scop acum e să supravieţuiesc, pentru amândoi. 0 ascult pe Eugenia, cu poveştile ei despre Aliaţi, despre salvare şi eliberare, şi o

cred. Cred că e posibil, pentru că trebuie să supravieţuiesc, să aduc copilul ăsta pe lume. Trebuie să supravieţuiesc, să ţi-l înapoiez. Pentru că merităm un final mai bun decât acesta.

Mă agăţ de amintirile noastre, dar ele îmi curg printre degete precum nisipul. Sper că vom putea crea altele împreună.

— Dar asta nu s-a întâmplat niciodată, spune Miriam, punând jos scrisoarea.

în primele ore ale dimineţii reuşeşte să adoarmă şi se trezeşte ca dintr-un somn greu. Se spală, lăsând apa să-i cureţe pielea. Sângele îi curge încă din rană, prelingându-i-se pe antebraţ asemenea unei vene. Se aşază inconfortabil pe capacul vasului de toaletă, pune patru comprese sterile pe rană, apoi îşi acoperă vinovăţia cu un plasture mare şi alb.

Deschide fereastra către o dimineaţă senină şi geroasă. Lăsând mirosul lui Axei şi al crinilor rozalii să iasă pe fereastră, ia plicul în care sunt închise pana şi forfecuţa aurie şi îl îndeasă în coşul de gunoi. Plasturele i se lipeşte de mâneca bluzei. Un memento.

Dă două telefoane. Primul e la azil, să verifice starea tatălui ei. I se spune că a dormit toată noaptea şi că se simte bine. La al doilea apel îi răspunde o voce morocănoasă, care
îi spune că va ajunge la apartament la un moment dat în cursul zilei, dar nu-i poate da o oră exactă.
După ce închide, ia punga de gunoi mare şi grea şi o aruncă în tomberon, dar imediat după aceea simte

nevoia de a se căţăra înăuntru, pentru a recupera forfecuţa.

— Bună dimineaţa, drăguţă.

— Bună dimineaţa, Lionel. Ce faci?

Corpul lui masiv se mişcă spre ea, care stă pe vârfuri, cu capacul tomberonului deschis, indecisă. El se opreşte în dreptul ei şi îi închide capacul şi, chiar dacă ar fi putut face şi ea asta, cu uşurinţă, se simte recunoscătoare.

S-a dus.

— Sunt bine, mulţumesc. Cum se mai simte tatăl tău?

— Rezistă, spune ea, întorcându-se cu spatele spre tomberon. întorcând spatele trecutului.

— Transmite-i toate cele bune din partea mea când îl vezi.

O strânge uşor de umăr şi se întoarce, să-şi vadă de drum.

— O, Lionel, înainte să uit.

încearcă să se adune, să se concentreze.

— Azi va veni un lăcătuş să schimbe yalele. Sper să mă întorc la timp pentru a-l primi, dar, dacă nu ajung, îl conduci tu sus, te rog?

— Sigur că da. Soţul tău mi-a spus că şi-a pierdut cheia. Mai bine să fii sigur, decât să-ţi pară rău în vremurile astea, nu-i aşa?

Lionel se întoarce cu spatele, iar Miriam trece pe lângă el, intrând în foaier.

— Pe vremea când eram copil, toate uşile rămâneau deschise, putea să intre oricine. Asta şi pentru că nu erau prea multe de furat atunci.

— Tu l-ai lăsat pe soţul meu să intre?

— Da, chiar înainte să plec acasă. A avut mare noroc, dacă mai întârzia cinci minute, aş fi fost deja pe drum. Avea un buchet superb în mână, mă gândeam că-ţi va face plăcere să-l vezi. Mi-a zis că e o surpriză pentru tine.

— Şi încă ce surpriză, spune Miriam în şoaptă. Lionel, soţul meu şi cu mine suntem despărţiţi. Te rog să nu mai laşi pe nimeni în apartamentul meu – apoi, gândindu-se la ceea ce spune – al tatălui meu, fără să mă întrebi înainte. Niciodată.

El deschide, apoi închide gura, iar Miriam scutură din cap, în timp ce urcă scările.

înapoi la scrisori. Următoarele două sunt scrise pe interiorul unui plic – dungile de lipici sunt maronii, acoperite de scris pe ambele laturi.

Henryk,

Simt o presiune în piept îmi imaginez că aşa se simte un leu înainte de a elibera un răget care zguduie pământul. Eu nu rag, nici nu plâng. Nu pot elibera presiunea asta. Se adună şi se tot adună, apoi se năruieşte doar ca să crească din nou, doar că de data asta mai adânc, mai puternic şi mai mare.

Wanda şi-a găsit o nouă vocaţie. S-a deschis o unitate pentru copii, un fel de azil, unde mamele pot sta cu copiii lor şi pot munci, în acelaşi timp.

Unitatea 22 adăpostește bebelușii, iar mamele merg la muncă, dar se pot întoarce în pauză, să-și alăpteze copiii. Aceștia sunt îngrijiți de alte prizoniere. Wanda e una dintre ele. Asta mă umple de groază. Sămă despart de copilul nostru? Nici nu-mi pot imagina așa ceva. Cât timp crește înăuntrul meu e în siguranță, în măsura în care și eu sunt în siguranță.

Nu pot supraviețui celor ce urmează. Morții copilului nostru. Pentru că aici nu e decât moarte. Niciun copil care se naște nu supraviețuiește, chiar și cei din azil mor. Ascult zvonurile despre eliberare și mă gândesc la cum mă voi întoarce la tine pe jos. Apoi văd umbra lui Emilie și știu că viața mea fericită până la adânci bătrâneți nu există.

Niciun final fericit nu e posibil.

încerc să supraviețuiesc fiecărei zile, în fiecare zi. Pentru că sper să te revăd. Un picior mititel mă înghiontește dinăuntru și îmi aduc aminte că exiști, că noi existăm.

Până mâine.

la următoarea scrisoare, fără să facă nicio pauză. *Wanda mă privește ca și cum ar ști. Vorbește despre măruntaie, despre castroane și pâine. Ne copleșește cu descrieri detaliate. Importanța mișcărilor intestinale o fascinează, ca și cum am fi din nou bebeluși.*

Dar din când în când se uită la mine sau poate e doar impresia mea, poate e doar o proiecție, însă îmi dau seama că e ceva diferit, e ca și cum ar ști.

S-a schimbat în ultimele săptămâni, cele în care m-am recuperat după izolarea în buncăr. De când a început să lucreze la azil, ne spune poveşti, poveşti pe care nu le-aş crede dacă le-aş auzi din gura altcuiva.

S-a născut un copil de trei kilograme. O mamă a primit un pahar cu lapte la naştere. 0 mamă care a fost spălată şi îngrijită în timpul travaliului.

Eugenia îşi acoperă ochii şi se preface că doarme. Nu crede că lucrurile se schimbă, că există un strop de umanitate în locul ăsta. Nu crede că e adevărat Nu-şi permite să spere. Unitatea 22 îi invalidează credinţa că toţi naziştii sunt nişte monştri.

Eugenia şi Wanda sunt în război când vine vorba de Unitatea 22. în unele zile nu reuşesc să schimbe nici măcar două vorbe decente, însă dincolo de cuvinte şi de tensiuni se simte devotamentul pe care-l au una faţă de cealaltă.

Wanda vorbeşte despre asistente şi despre îngrijiri care li se acordă copiilor. Despre cârpele în care sunt înfăşaţi şi hârtia pe post de scutece. Despre mamele care vin să-şi vadă pruncii în pauze. Vorbeşte despre cum îi ţine în braţe, cum îi mângâie, despre mânuţe durdulii, buzişe roz, despre bebeluşi sănătoşi. Fiecare cuvânt al ei e nectar pentru sufletul meu, alungându-mi îngrijorarea. Mă rog să aibă dreptate.

„Trei kilograme?”

Copilul lui Miriam fusese cântărit în grame. Fusese ţinut în braţe, mângâiat, dar nu durduliu, nu roz, nu viu.

Incapabilă să citească în continuare, incapabilă să păşească pe cărarea care o conduce înapoi la ziua aceea, la ziua în care l-a pierdut, Miriam iese din casă, pentru a merge la întâlnirea cu noul ei avocat, David Abbott. Nu scrutează străzile pe care merge; nu-i mai pasă. David Abbott acceptă cecul generos pe care i l-a completat şi îi spune că Axei a primit probabil notificarea.

E scorţos şi bătrân, semănând din toate punctele de vedere cu un avocat tipic; Miriam se simte murdară numai la gândul de a se afla în preajma atâtor hârtii manevrate de atât de multe mâini. Podeaua, biroul, scaunele, totul e acoperit de hârtie îngălbenită. Degetele lui, ochii, părul lui gri- zonant, toate au o nuanţă gălbuie.

Se îndreaptă spre casă, gândindu-se la numele ei, îl schimbase la căsătorie şi îl va schimba din nou la divorţ. Percepe o anume simetrie a gestului. E ca şi cum ar închide un cerc, e ca şi cum s-ar întoarce în punctul de pornire.

La azil, îi citeşte tatălui ei câteva scrisori; sunt mult mai uşor de parcurs când trebuie să-şi citească propriul scris şi le termină foarte repede. Stă de vorbă cu asistentele, le ajută să-l îngrijească pe tatăl ei, iar el vorbeşte, foarte încet. Nu înţelege ce spune, dar vorbeşte. Ia asta ca pe un semn bun; vede anunţul ei

în ziar şi speră că cineva ar putea şti ceva despre Frieda.

întoarsă în cele din urmă acasă, găseşte o cheie nouă pe biroul lui Lionel şi o yală strălucitoare montată în uşă. înăuntru, pe masa din sufragerie, descoperă factura împăturită. Lângă ea, un bilet cu scrisul mare al Hildei:

îmi pare rău că nu te-am găsit acasă. Te rog să mă suni,

Hilda

Ziua următoare trece fără peripeţii. Miriam merge pe jos până la azil, se ocupă de nevoile tatălui ei, apoi ia autobuzul până la bibliotecă, pentru a o căuta pe Eva, ca să-şi ceară
scuze, să înţeleagă, dar mai ales să nu mai simtă că trăieşte în interiorul unui vid. Biblioteca e închisă.

Pentru a-şi distrage atenţia de la pielea care se vindecă pe antebraţul ei şi pe care e tentată s-o rupă, intră în mai multe magazine ale căror vitrine expun haine şi genţi. Genţi dreptunghiulare lungi, cu ciucuri şi rochii după ultima modă. Miriam zâmbeşte şi cumpără o pereche de mănuşi, mănuşi de mătase, fără a avea habar ce este la modă; tot ce ştie e că-i lipseşte culoarea. îşi cumpără o eşarfă roz, nuanţa cea mai intensă a crinilor primiţi. 0 amintire a faptului că a luat o decizie şi că a Scut-o de una singură. Se întoarce la casă cu eşarfa, gândindu-se la curcubeul Stellei.

Cu foamea de libertate ostoită puţin, merge acasă, îşi toarnă un pahar de vin şi citeşte câteva scrisori, fiecare dintre ele conducând-o tot mai aproape de ceva ce pare inevitabil.

Stella.

Părul ei blond era negru de noroi, dezordonat şi încurcat Ţinea ceva în braţele subţiri. Nu vedeam ce era. îi fredona un cântec de leagăn, pe melodia colindului „Noapte liniştită”, însă versurile copilăreşti erau de nerecunoscut

în timp ce o priveam, a ridicat încetişor capul. M-a văzut şi a zâmbit S-a îndreptat spre mine, cărând legătura înfăşurată în pături pe care o ţinea în braţe. Părea euforică, iar ochii îi străluceau. Sclipitori ca doi nasturi. — Păpuşică, a zis. Dar nu era o păpuşică. Era trupul mort al unui bebeluş.

Miriam împătureşte la loc scrisoarea şi o aşază pe masă.

îşi aminteşte genele, atât de lungi şi de negre. Unghiile de la degeţele, de un vineţiu saturat, dar lungi, smocul de păr negru. Greu, dar nu îndeajuns. Nu îndeajuns încât să poată respira sau ca ea să-i vadă guriţa deschizându-se. Sau să-i poată vedea ochii.

Trece destul de mult timp până ce cuvintele din următoarea scrisoare încep să capete sens. Mintea ei pluteşte şi zboară înapoi spre noaptea aceea, după care o aduce cu repeziciune în prezent.

Henryk,

Vreau să scriu despre Wartda, însă nu ştiu cum. După ce am găsit-o pe Stella cu bebeluşul mort, Wanda şi-a pierdut echilibrul. Hani a ajutat-o pe Stella, a luat-o de mână şi au săpat împreună o groapă micuţă, în care au înmormântat copilul.

Wanda a început să boscorodească, să mormăie de una singură, şi-a pierdut bolul. Nu a mai vorbit deloc cu noi. S-a dus în fiecare zi la Unitatea 22 şi a avut grijă de copii.

Wanda scotea ilegal copiii de acolo, copii aproape morţi. Respiraţie superficială, ochi sticloşi, apatie, fon- tanele vizibile prin pielea subţire ca hârtia. încerca să mestece pâine şi s-o amestece apoi cu apă, pentru a-i hrăni. Dar n-a mers. în fiecare dimineaţă aveam un alt copil de îngropat. Eugenia şi Wanda se certau mereu, făcând un scandal teribil. Am încercat să le liniştim, la fel au făcut şi celelalte femei din baracă, însă nici măcar Blockov
an-a reuşit să le potolească. Gardiana le-a lovit pe amândouă cu patul puştii. Au fost amândouă ameţite, dar tot nu s-au oprit.

Wanda continua să aducă bebeluşi. îi lipea de pieptul ei gol şi îi acoperea cu cârpe. Ne-a explicat că dogoarea inimii ei îi va ajuta. Dar n-a fost aşa. Dimineaţa erau morţi.

Eugenia i-a dat Wandei un ultimatum, trebuia să se oprească, altfel urma să-ispună despre asta comandantei.

— Mamele acestor copii au dreptul să-i vadă pentru ultima dată, să-şi ia rămas-bun, a zis Eugenia. Fu- rându-i, le privezi de dreptul acesta.

Wanda n-a mai adus de atunci copii în baracă.

Wanda nu s-a mai întors nici ea în baracă.

Wanda era pierdută.

Am încercat să stau de vorbă cu ea, s-o ajut să-şi revină.

Gardienii proiectaseră Unitatea 22 ca pe un lagăr al morţii pentru nou-născuţi. Condiţiile impuse îi ucideau pur şi simplu pe copii. Acum înţelegea şi Wanda ceea ce Eugenia ştiuse de la bun început. Mamele nu aveau acces la copiii lor, care erau hrăniţi de două ori pe zi de nişte femei înfometate, înfiguraţi şi singuri noaptea întreagă. Wanda vorbea de şobolani şi insecte pe corpurile copiilor dimineaţa, când deschideau unitatea. Nou-năs- cuţii mureau îngheţaţi, fără pături sau haine. îi găseau ţepeni în paturile lor. înghesuiţi câte zece, ca sardinele. Wanda şi încă o prizonieră treceau pe la fiecare dintre ei dimineaţa, căutând semne de viaţă

.Jumătate dintre ei mureau, dar la prânz soseau alţii, rozalii şi dolofani, proaspăt scoşi din pântecele mamelor lor.

Mamele îşi părăseau nou-născuţii învăluite în ceaţa lehuziei. Era un adevărat miracol să supravieţuieşti naşterii şi să aduci pe lume un copil sănătos, iar separarea imediată provoca o disperare mai mare decât orice auzisem până atunci.

Separarea asta însemna moarte sigură pentru bebeluşi. Cu toate astea, Wanda a continuat să se ducă, să ia copiii în braţe. Doar lui Hani îi permite să stea în apropierea ei. Merg împreună.

Următoarea scrisoare se rulează asemenea unui sul, iar Miriam face eforturi pentru a o ţine desfăcută.

Am visat că totul era pierdut. Eram legată de un pat, iar copilul era tras afară dinăuntrul meu. Mort sau viu, nu ştiu, dar dispăruse. înlăturat. Nu-i voi putea vedea niciodată faţa. Nu-ţi voi putea vedea niciodată faţa.

Wanda a murit ieri.

S-a aruncat pe gardul electric. Am găsit-o acolo dimineaţa. Gardienii trăgeau la ţintă în spinarea ei. Trupul fără viaţă îi atârna pe sub zdrenţele uniformei.

N-am pututs-o scoatem de acolo, de teamă să nu ne electrocutăm şi noi. La apelul de seară era încă acolo. I-am acoperit Stellei ochii şi ne-am văzut de drum. Dar în dimineaţa asta nu mai era.

Eugenia tace, Bunny tace. Eu şi Hani tăcem. Stella plânge lângă Bunny şi nu vrea să mănânce.Ce se va întâmpla cu noi?

Am cântat pentru Wanda. Asta e tot ce putem face.

Toată familia ei a pierit înainte ca ea însăşi să moară, toate amintirile despre ei au dispărut odată cu ea. A plecat şi le-a luat pe toate cu ea. Odată cu moartea Wandei vine şi sfârşitul oricărei moşteniri perpetuate în familia ei. Totul s-a şters, ca spălat de ape.
0 sinucidere în locul ăsta e un mod mult prea dureros de a ne aminti încotro ne îndreptăm toate

.31 MIRIAM

Transcrie scrisorile în germană şi le aşază lângă cele în franceză. Pentru a i le putea citi tatălui ei, ca să ştie. Să ştie ce i s-a întâmplat cu adevărat Friedei. Când ajunge la azil, găseşte locul liniştit şi calm, iar pe tatăl ei, palid.

— A avut un vizitator azi, spune Sue din spatele ei.

— Pe cine?

— Pe soţul tău.

— Ce?

Miriam e şocată şi se sprijină cu spinarea de perete, în timp ce Sue continuă să vorbească.

— Da, tatăl tău n-a fost prea bucuros, a făcut chiar un atac parţial. Toată partea stângă, braţul şi piciorul i-au tremurat timp de câteva minute. Am intervenit foarte repede cu Midazolam, iar acum îşi revine. E în regulă, dar i-am sugerat soţului tău... Axei, nu-i aşa?

Miriam încuviinţează.

— I-am sugerat să nu mai vină decât împreună cu tine.

— Sue, aş vrea să nu-i dai voie să-l viziteze. Axei poartă un război.

— împotriva tatălui tău?

împotriva mea. E un luptător, nu se va da bătut

.HENRYK

„E un luptător, nu se va da bătut.” Aud vocea lui Miriam. A fost aici, aş vrea să spun. Bărbatul *acela.* Mi-a spus ce are de gând să-i facă fetiţei mele. Dar încorsetările trupului meu inert nu-mi permit să mă mişc.

Vreau să ripostez, să urlu, să strig, să mă mişc într-un fel sau altul pentru a-l opri. Simţeam cum tensiunea mi se ridică dinspre piept către cap, un muşuroi de furnici. Aş fi vrut să explodez, doar ca să nu-i mai aud vocea. Cuvintele. Ca să pot ajunge la Miriam.

Sunt prizonier în corpul ăsta. Asistentele mi-au dat ceva. Gustul e atât de puternic, mentă, cireşe şi ceva amar. Totul a devenit instabil şi bidimensional. Eram înapoi în pat, Axei plecase şi ştiam că trebuie s-o anunţ cumva pe Miriam.

Dar nu aveam cum.

Miriam a crescut foarte repede, nu sunt sigur că mi-am dat seama de asta decât în ziua în care m-am trezit îmbrăcat în- tr-un costum mult prea larg, într-o biserică rece ca gheaţa. Miriam era în faţa altarului, într-o rochie albă de tafta, cu violete în părul lung şi negru. Fetiţa mea crescuse, iar eu nu băgasem de seamă.

A plecat de acasă în linişte, iar eu şi Emilie tânjeam, fiecare în felul lui, după nepreţuita noastră fiică. Emilie petrecea mult timp acasă la Miriam, eu nu puteam merge acolo. Vedeam privirea din ochii lui Axei şi-mi venea s-o iau de acolo şi s-o duc undeva departe. Emilie avea o altă părere, aşa că relaţia lui Miriam cu ea a crescut, în timp ce relaţia cu mine a

stagnat. Prin urmare, pentru că o vedeam rar, îmi dădeam seama de schimbare. Ochii plecaţi, privirea aruncată spre Axei înainte de a deschide gura. Am văzut totul mult prea clar, dar, când am vorbit cu ea despre asta, n-a vrut să mă asculte.

Emilie nu observa nimic, Miriam nu observa, dar eu am văzut.

După câţiva ani în care locuiseră pe aceeaşi stradă şi după ce Miriam a pierdut copilul, s-au mutat la Wolfsburg.

Axei şi Miriam se mutau, împreună. Speram că voi putea merge să-i vizitez. M-am oferit să-i ajut, dar toate încercările de apropiere mi-au fost refuzate. Mutarea a pus capăt dialogului dintre Miriam şi Emilie. S-a dus odată acolo, neanunţată, şi nu i s-a permis să intre în casă. Avea nevoie de invitaţie, însă nu a mai primit niciodată una. Telefoanele au devenit din ce în ce mai rare.

Miriam se mutase la Wolfsburg de un an, când Emilie s-a îmbolnăvit.

Miriam n-a venit acasă, a rămas departe. N-am primit nicio veste de la ea. Nici în perioada în care Emilie a fost bolnavă, nici mai târziu, când era pe patul de moarte. Am trimis scrisori, am dat telefoane, dar eram la fel de neputincios în a o ţine pe Emilie în viaţă, pe cât fusesem în demersurile mele de a o găsi pe Frieda. Şi Miriam nu era nicăieri.

A pierdut slujba de înmormântare a lui Emilie.

La pomană, am văzut-o în celălalt capăt al încăperii aglomerate. Am vrut să mă apropii de ea, dar Axei mi-a ieşit în cale şi m-a oprit.

— Nu cred că e o idee bună, ce zici? a spus el, şi nu-mi aduc aminte ce am gândit în clipa aceea, dar îmi dădeam seama că fiica mea suferea.

Şi eu sufeream şi, rămaşi cu câte o singură aripă fiecare, schilodiţi de moartea lui Emilie, mă gândeam că poate am fi reuşit să ne susţinem unul pe celălalt.

Axei şi-a pus o mână pe umărul meu, m-a condus la bar şi mi-a comandat ceva de băut. Mi-a fost pus în faţă un păhărel plin cu un lichid maroniu.

— Nu beau, am protestat eu, dar el a insistat, şi era greu să-l refuzi.

Nu-mi aduc aminte ce anume a spus şi de ce, dar mă simţeam ca în transă. Am făcut cum mi-a spus, iar apoi am regretat.

Ameninţarea unor consecinţe neştiute este suficientă pentru a te predispune la gesturi care nu-ţi sunt specifice, îmi dădeam seama că Miriam are probleme mari, dar nu reuşeam să-mi croiesc drum pe lângă Axei şi să ajung la ea.

— Se chinuie, e evident, mi-a şoptit el la ureche, iar eu m-am întors spre Miriam, care părea pierdută, trăgând de mânecile hainelor pe care le purta. Trebuie să admiţi că n-aţi fost apropiaţi.

„Probabil că are dreptate”, m-am gândit atunci.

— E puţin supărată pe tine, ca să fiu cinstit, a zis el, pu- nându-mi o mână pe umăr.

— De ce?

— Cred că în mintea ei tu... mă rog, stresul lui Emilie, care a muncit mereu foarte mult şi care trebuia să aibă grijă de tine când erai... indispus.

A ridicat o sprânceană, ca şi cum ar fi trebuit să ştiu la ce se referă.

Apoi ceva s-a schimbat şi totul s-a prăvălit asupra mea.

Axei a continuat:

— Cred că Miriam e supărată pentru că Emilie, ei bine, poate ar fi putut să aibă o viaţă mai uşoară?

— Miriam mă învinovăţeşte?

— Vinovăţie e un cuvânt puternic. Lasă-i timp, iar dacă va dori, va veni ea la tine. Un pic de timp, a repetat.

Alcoolul îmi invada mintea, şi sigur că eram vinovat, îi provocasem lui Emilie atât de multă durere şi suferinţă. Nu putusem să mă revanşez niciodată, iar Miriam ştia asta. în timp ce Axei îmi vorbea, o priveam pe Miriam peste umărul lui. Nu-mi puteam întoarce faţa de la floarea ofilită care devenise fetiţa mea. Axei a început apoi să vorbească fără noimă despre nepoţi pe care îi voi avea la bătrâneţe, dar nu-mi puteam imagina un viitor în care fiica mea să-şi dorească să fie în aceeaşi încăpere cu mine. Apoi au plecat. Fără ca măcar să apuc să vorbesc cu ea.

Fiica mea.

Ulterior am încercat s-o sun, dar nu mi-a mai răspuns nimeni, i-am scris, dar plicurile se întorceau nedesfacute.MIRIAM

Merge acasă şi face un bagaj.

Se simte uşurată în clipa în care dinţii îi muşcă din pielea degetului, iar sângele ţâşneşte pe unghia albă.

îşi trage mănuşile albe peste degetele rănite, apoi se întoarce la scrisori; mai sunt doar cinci.

Miriam se gândeşte să le împacheteze şi pe ele, în schimb se lasă ispitită şi mai citeşte una.

Henryk,

Transporturile sunt din ce în ce mai dese, liste întregi cu nume de oameni care dispar înainte de ora prânzului. Nimeni nu ştie unde sunt duşi. Toată lumea se teme de listele astea. Toate suntem tratate la fel, atât de multe femei tratate ca una singură. Şi totuşi, atunci când suntem selectate, suntem din nou indivizi, un număr nu înseamnă nimic, un altul, moarte.

Hani şi Bunny mi-au cusut toate scrisorile în uni- forma de schimb a Wandei. Aufăcut-o ca pe un cadou pentru mine şi sunt uşurată de faptul că-ţi scriu în germană şi în franceză, aşa încât ele nu ştiu ce am scris acolo. Dar toate scrisorile sunt ascunse în rochie acum, nu mai sunt îndesate în saltea. Hani şi cu mine împăr- ţim uniforma, ca să ne încălzim.

Vremea s-a schimbat

0 bătaie în uşă îi întrerupe lectura, iar Miriam deschide uşa, sperând s-o vadă pe Eva. Interfonul sună.

Distrasă pentru o clipă de zgomot, se uită spre receptor. Un picior blochează uşa cu o mişcare fermă, iar cineva împinge dinafară cu putere, făcând-o să se oprească brusc în lanţul cu care e închisă. Miriam împinge uşa dinăuntru, dar nu reuşeşte s-o închidă. Face câţiva paşi înapoi şi priveşte lanţul, atât de nou şi strălucitor, care nu permite ca uşa să se deschidă complet. Piciorul se retrage, iar ea se repede să închidă uşa.

Lanţul slăbeşte, iar uşa se trânteşte de perete, în timp ce Axei se năpusteşte în apartament. Miriam îşi pierde echilibrul şi se sprijină de perete. Mirosul lui o inundă în valuri şi încearcă să respire pe gură, făcând eforturi să nu-i guste căldura. El închide uşa, apoi o încuie şi o zăvorăşte. Se dă înapoi, simţind covorul gros sub tălpi şi opintindu-şi degetele în căutarea unui suport, în căutarea a ceva care s-o ţină pe loc, în picioare.

— Divorţ? râde el. *Tu* vrei să divorţezi?

Miriam ştie că riposta înrăutăţeşte lucrurile. Ştie că lui îi place la nebunie când ea se opune, când luptă, dar nici nu poate să plece capul şi să se facă mică. Zilele alea au trecut, cel puţin aşa speră. întreg corpul ei tremură asemenea unei picături de apă gata să cadă.

— Da, îi răspunde. Divorţez de tine.

— 0, nu, Mim, te vei interna în spital.

Se apropie de ea, dar Miriam rămâne fermă, cu spatele drept.

— Te duc acolo cât de curând. Te-am ales, dintre toate femeile pe care le-aş fi putut avea, te-am ales pe *tine.* îmi apar- |ii mie. înţelegi asta?

Axei ridică braţul în aer, iar ea se fereşte, ca în faţa unei lovituri. Verigheta lui galbenă şi uzată îi atrage atenţia.

— Asta e dovada faptului că eşti a mea.

— Nu, Axei. Nu sunt.

Miriam face un pas către el, încercând să-l dea la o parte, ilar el rămâne pe loc. Miriam nu se mişcă, nici el nu se mişcă. Buzele lui schiţează un zâmbet. Un zâmbet care nu i se regăseşte în ochi, un zâmbet periculos ca o ameninţare.

— Te rog să pleci, îi spune.

El îşi apleacă uşor capul, apoi îşi apropie faţa de gâtul ei, îi respiră în ureche, încet şi îndelung, ca o şoaptă, ca o promisiune. Miriam încearcă să nu se clintească.

— Pleacă, îi spune din nou, dar tremurul corpului îi reverberează în tonul vocii.

— Nu, e tot ce zice el. Tu poţi să pleci, desigur, nu te voi opri.

Apoi o muşcă tare de ureche, ea sare ca şi cum un curent elecric i-ar traversa venele, iar el izbucneşte în râs.

— Dar unde te-ai duce? Nu mai ai pe nimeni acum.

Adevărul cuvintelor lui o răneşte mai tare decât şi-ar fi imaginat.

— Ce o să mă mai distrez cu tine înainte să fii dusă la casa de nebuni!

— Nu mă duc nicăieri, doctorii...

— 0 să stea la rând să semneze documentele.

— Nu sunt nebună.

— Nu încă, dar vezi astea?

Ţine în mână o pungă cu câteva flacoane, pe care o agită cu putere, în aşa fel încât ea nu poate vedea ce se află înăuntru.

— Vei fi într-o stare atât de deteriorată, încât niciun doctor din ţara asta nu va putea să mă contrazică.

— Ce ai acolo?

— Medicamentele tatălui tău, de la azil, spune el cu mândrie.

— Vrei să mă sedezi?

— Vorbeşti ca şi cum ar fi ceva nou pentru tine.

Miriam aşteaptă, sperând că-şi va da curând seama ce încearcă să-i spună.

— N-am fost niciodată bolnavă, nu-i aşa? De ce? Ce ţi-am făcut? întreabă ea.

— Am făcut ce ar face orice soţ iubitor, îi răspunde el cu atâta batjocură, încât Miriam se fereşte din calea lui. Haide, Mim.

0 înghiontеşte cu pumnul în umăr.

— Luptă-te cu mine.

Miriam stă pe loc şi priveşte blatul din bucătărie, concentrându-se asupra stratului de praf depus pe el.

— Haide, târfă ce eşti, ştiu că asta vrei, nu-i aşa? Hai să ne jucăm, cum făceai înainte să pleci.

Miriam simte cum o trec fiorii.

— 0, îţi plăcea, nu-i aşa?

0 conduce cu delicateţe în sufragerie.

— Pleacă, repetă ea.

— Uite.

îşi strecoară mâna în buzunar şi scoate de acolo câteva fotografii polaroid.
Miriam îşi fereşte privirea.
— Asta e preferata mea, nu vrei s-o vezi?
Axei îi întoarce capul, ţinând-o de bărbie.
— Uită-te cum mă implorai.
îşi vede propria imagine şi simte gust de fiere pe limbă, îşi întoarce privirea, în timp ce el îi examinează trupul.
— Hm, lucrurile par să se fi schimbat puţin.
Face un pas înapoi şi pune fotografia la loc în buzunar. Lasă punga cu medicamente pe masă, apoi îşi trage un scaun şi se aşază pe el invers. îşi încrucişează braţele pe spătar.
— Nevastă, zice el încet, după care se ridică şi întoarce scaunul. Pari atât de tristă, vino şi spune-mi ce ai păţit.
Ea nu se mişcă.
— *Acum.*
El scuipă deopotrivă sunete şi salivă, iar ea, deşi nu-şi doreşte, face câţiva paşi în faţă.
— îmi pare rău, Mim, dar trebuie să ştii cât de greu mi-a fost în toată perioada asta, cu tine atât de *tulburată,* iar eu singur, zi şi noapte. Ştii şi tu ce păţesc. Mi-a fost teribil de greu fără tine. Uiţi chiar atât de uşor?
Trăsăturile i se îndulcesc şi îşi lasă capul pe braţe.
Ea îi examinează chipul, aşa cum s-ar uita cineva la propria imagine reflectată într-o oglindă: la prima vedere totul pare familiar, dar, cu cât se uită mai

atent, cu atât mai evidente devin schimbările, până când totul se înceţoşează.
Transformându-se în forme abstracte de lumini şi umbre.
Când se concentrează din nou asupra lui, ochii îi sunt aproape calzi, larg deschişi şi umezi. Dar bunătatea asta nu e decât o iluzie, o imagine îngheţată în lumina unui fulger, după care urmează trezirea, tunetul.
— Uiţi cine a fost acolo, cu Michael.
La auzul numelui *lui* se opreşte. Nu mai gândeşte, totul se suspendă.
— Uiţi cine a avut grijă de tine, cine ţi-a pieptănat părul, cine te-a îmbrăcat, cine i-a împiedicat pe „terapeuţi" să-şi înfigă dinţii în tine. Uiţi atât de multe. L-ai uitat şi pe el, nu-i aşa?
Ea scutură din cap, în semn că nu. Nu, nu-l uită nicio clipă. Axei îi ia mâna în mâna lui, e lipicioasă şi caldă şi o trage aproape de el. încearcă s-o facă să se aşeze în poala lui, însă ea se trage înapoi, iar el o lasă să stea în picioare.
— îţi aduci aminte faţa lui? Cum l-am numit? îţi aminteşti?
îi dă răgaz câteva minute, iar ea se pierde în amintirile despre fiul ei. Ziua în care l-au înmormântat. Corpul lui micuţ.
Axei îi dă drumul la mână şi îşi împleteşte degetele.
— Am o propunere.
Miriam procesează schimbarea de tempo şi nu înţelege de unde a apărut bunăvoinţa asta a lui, cum de reuşeşte să treacă atât de repede de la o stare la alta.

— îţi semnez actele de divorţ chiar acum.

Ridică plicul pe care ea nu-l văzuse până atunci şi scoate hârtiile dinăuntru.

— Dar tu semnezi de bunăvoie că te internezi în spital. Ce spui? Că o să primeşti tratamentul de care ai nevoie, iar eu voi fi liniştit, ştiind că eşti în siguranţă. Un compromis? Aşa funcţionează cele mai bune căsnicii, nu-i aşa?

Găseşte pagina, are stiloul pregătit. Miriam îl urmăreşte, pe punctul de a-i reda libertatea, şi nu-şi poate dori mai mult să-l vadă semnând. „Te rog", se gândeşte, „semnează."

— Deci.

Vocea lui e mai domoală acum.

— Ce spui?

E pe cale să spună ceva, deşi nu ştie exact ce anume, iar când deschide gura, tot ce poate rosti e:

— De ce?

— Ei bine, dă-mi voie să-ţi spun un mic secret.

0 trage din nou spre el, dar ea opune rezistenţă.

— Bine, spune în clipa în care vede că ea nu vrea să se apropie.

— M-am cam săturat de statutul de *soţ grijuliu,* cred că m-ar prinde mai bine cel de soţ al *nebunei* închise la balamuc. A funcţionat excelent pentru foarte mulţi oameni până acum.

— Eşti nebun, zice ea atât de încet, încât pare că o spune pentru sine.

— Aş putea oricând să fiu şi văduvul *îndurerat.*

îşi lasă capul într-o parte.

— Şi asta mi s-ar potrivi destul de bine.

Apoi, deodată, în timp ce Miriam încearcă să-şi dea seama ce spune, inima şi mintea ei se întorc mult prea mult în trecut, la mirosul ploii pe pământul proaspăt. Tempoul discursului lui Axei se schimbă din nou, complet, traumatizând-o.

— Ştii, când te-am văzut prima dată am fost fermecat. Fermecat.

Ea se leagănă, iar el o prinde de mână şi de data asta reuşeşte s-o tragă în poala lui.

— Ce vezi când te uiţi acum în oglindă? o întreabă el.

— Nu mă uit în oglindă, răspunde ea sincer.

— De ce?

— Pentru că îţi aud vocea, îţi aud cuvintele.

— Şi ce spun?

— Spui...

Nu are nevoie să audă cuvintele, le ştie pe dinafară, le simte. Nu poate scăpa de răpăitul ploii pe umbrelă şi se simte complet dezorientată.

— Michael, şopteşte.

El vorbeşte clar şi răspicat. Pe un ton monoton.

— Nu, nu spun Michael, dragostea mea. Eşti tulburată din nou.

Apoi, cu voce dulce:

— Dar te iubesc oricum. îţi aduci aminte ce păr negru şi strălucitor aveai, atât de lung şi de întunecat? Cum mi-l în- faşuram în jurul mâinilor.

Miriam îşi aminteşte felul în care el i-a smucit părul şi gâtul.

— Cheleşti, Miriam. Ai chiar mai puţin păr decât tatăl tău.

E adevărat, îşi pune o mână pe cap.

— Mai auzi şi altceva când te uiţi în oglindă, şi alte voci?

Ea scutură din cap, se ridică în picioare şi se întoarce cu
spatele la el.

— întoarce-te, dragostea mea, dă-mi voie să te privesc.

Miriam se întoarce.

— Când te-am întâlnit erai micuţă şi imaculată, fără cusur. Frumoasă. Scoate-ţi cămaşa, îi ordonă, iar schimbarea de ton o împiedică să se concentreze la ce i se spune.

Miriam e încă sub umbrelă, cu ploaia ropotind pe materialul impermeabil, în faţa coşciugului alb, care e coborât în groapa rece, umedă şi cleioasă. Nu se poate desprinde de imaginea asta. încearcă să rămână alături de Axei.

— Mai eşti aici? îl vezi, atât de vânăt. Se spune că bebeluşii sunt rozalii, dar eu nu-l văd aşa; era aproape purpuriu, nu?

Se apropie de ea şi îi desface nasturii bluzei.

— Avea sprâncene, spune ea încet, şi unghiuţe.

Alunecase pur şi simplu afară din corpul ei; nu-i auzise niciodată inima bătând.

— Ce păcat că n-ai reuşit să-l păstrezi mai mult timp. Ştii tu, până la „termen". Cred că la asta se referă doctorii când vorbesc despre vinovăţie.

îi scoate bluza, dezvelindu-i umerii, apoi braţele; materialul îi dă senzaţia că pielea îi e atinsă de cuburi de gheaţă, făcând-o să se înfioare.

— Deci ţi-a plăcut micul meu cadou? o întreabă el, ridi- cându-i braţul şi examinând pansamentul mare cu care e acoperit. O sărută pe obraz. Mă bucur, zice, periculos de încet.

Are barba nerasă, dar n-o zgârie, sau cel puţin nu simte c-o zgârie. El face câţiva paşi în spate, după care spune tare, pe un ton vesel:

— Cel puţin ştim amândoi că *eu* funcţionez.

Miriam a mai auzit aceste cuvinte, şi-şi acoperă sânii cu braţul.

— Dar tu n-ai fost în stare să-l păstrezi, nu-i aşa?

Miriam scutură din cap.

— îmi pare rău, Axei.

— Ştiu că-ţi pare.

Lacrimile ei nu curg, durerea e mult prea adâncă. Cu ochii uscaţi, lacrimile îi curg din inimă.32 MIRIAM

Axei se îndepărtează de ea, lăsând-o în derivă, ca pe o geamandură fără ancoră.

Ea priveşte în jos, către corpul ei gol pe jumătate. îşi lipeşte palma de burtă, aşa cum făcea când înăuntrul ei creştea un copil. Aşa cum făcea după ce pântecul i s-a golit, iar mâinile îi erau pline de durere şi braţele îi erau goale.

Rămâne în picioare, auzind-l pe Axei învârtindu-se prin casă. îi aşteaptă întoarcerea cu resemnare, el îi va spune ce să facă, ea va face, iar în cele din urmă el va pleca.

Când se întoarce, se aşază în faţa ei şi mănâncă nuci; îi oferă şi ei bolul, dar ea refuză. Şi se apleacă să-şi ia bluza de jos.

— Nu uita, Miriam...

Ia stiloul şi documentele şi trece peniţa pe deasupra a ceva ce pare a fi o linie punctată.

Poate îndura asta, crede ea, de dragul libertăţii. Se gândeşte la Eugenia şi la Wanda, amândouă agonizând, cărând-o pe Bunny legată de scaun, cu gardienele privin- du-le şi râzând de ele. Au reuşit făcând-o pas cu pas; poate şi ea s-o facă. Să-l lase pe Axei să facă ce vrea, după care

totul se va sfârşi, va pleca. împătureşte hârtiile şi le îndeasă în buzunarul de la piept, împreună cu stiloul cu care le-a semnat.

— Erai atât de frumoasă pe vremuri. Dar acum, uită-te şi tu.

Arată cu degetul spre poala lui.

— Se pare că nu mai reuşesc s-o trezesc pentru tine, s-o ţin trează, nu ştiu ce-ai făcut. Nu ţi-aş face niciodată vreun rău, fetiţă bătrână, ştii asta, nu-i aşa?

Ea încuviinţează.

— Dar la spital, ei bine, e singura modalitate, vezi şi tu.

Ea nu vede.

— îmi pare rău, iubire. *Miriam!* urlă el, iar ea tresare, îmi pare rău că s-a ajuns aici.

Scoate un plic din buzunarul pantalonilor.

— întoarce-te, îi spune.

— Axei...

— în genunchi. întinde-te.

Miriam se supune.

Aude un fermoar deschizându-se, cureaua lui desfăcân- du-se, îl aşteaptă.

Cum a făcut întotdeauna. Cum va face întotdeauna. în noaptea în care l-a părăsit, a facut-o să plătească pentru faptul că ceruse să meargă să-şi vadă tatăl. După ce primise telefonul prin care fusese anunţată că era la spital.

Axei o obligase să-l implore, iar el îi făcuse încă o fotografíe blestemată, obţinând încă o dovadă că era slabă, dezgustătoare şi târfă. L-a implorat, pentru că în felul ăsta totul avea să se termine.

Ştia că acesta era sfârşitul, avusese un moment de conştientizare în care înţelesese că acela era sfârşitul. Avea s-o omoare, iar dacă n-o făcea el, urma s-o facă ea.

într-o fracţiune de secundă, trecutul pare să se limpezească, iar ea îşi dă seama că este întinsă pe podea. A schimbat ya- lele, a intentat divorţul şi, cu toate astea, e din nou în acelaşi loc, exact în punctul din care a plecat.

— Nu, spune, gândindu-se la Eva.

„Ripostează.” Miriam se ridică brusc, iar el e prins pe picior greşit.

— M-am gândit că asta te va face să te răzgândeşti.

El desface plicul şi presară deasupra ei bucăţele de hârtie. Miriam se scutură, neştiind ce sunt. Dar, în clipa în care hârtia pluteşte prin faţa ochilor ei, ştie, îi e cunoscută, chiar dacă ruptă.

— Ce e asta?

— Asta se întâmplă când pleci. N-am avut de ales, Miriam, trebuie să ştii că n-am avut de ales. Asta e cauza psihozei tale. Distrugerea asta.

Dar cuvintele lui se pierd, pe măsură ce înţelege ce se află în faţa ei.

Singura ei fotografie, urmele tălpilor imprimate pe o hârtie albastru-deschis. Şi fotografia de la spital, împrăştiată peste tot în jurul ei.

— Trebuia să cureţi casa de toată durerea. De amintirea care ne-a distrus. Ai luat prea multe medicamente şi... ei bine, a fost un noroc faptul că te-am găsit, nu-i aşa?

Deodată e prea aproape de ea, înconjurând-o ca un stup de albine, dar ea nu aude şi nu înţelege nimic din ce-i spune.

— întoarce-te la mine, dragostea mea, îi şopteşte. Nu e prea târziu să încercăm din nou. Un alt copil, ce spui? Nu eşti prea bătrână încă, nu-i aşa?

Ea se uită la bucăţile de hârtie împrăştiate pe podea, apoi la bărbatul din faţa ei. Şi-a jucat asul din mânecă, pare cuprins de euforie.

— După Michael, spune ea pe un ton calm şi liniştit. Nu am mai putut face asta. Noi doi nu vom mai avea niciodată un copil.

El pare confuz.

— Dar am încercat ani de zile.

— Am rămas însărcinată din nou la şase luni după Michael. Am întrerupt sarcina. Şi mi-am legat trompele. Nu voiam să mai trec niciodată prin aşa ceva.

Miriam izbucneşte în lacrimi.

— N-am mai putut.

El o priveşte.

— O, Mim, ce-ai făcut?

îi şterge lacrimile cu degetul mare. Se apleacă şi o sărută cu tandreţe; un sărut din trecut. Ea îl sărută la rândul ei, plină de pasiune, durere şi suferinţa pierderii copilului lor. Tânjind după o viaţă la care a sperat.

El o sărută lung, încet şi adânc, lipindu-şi corpul de trupul ei pregătit să-l primească, îi desface pantalonii, iar Miriam îi dezbracă. Se apropie şi mai tare de el, încercând să se topească sub o atingere pe

care n-a mai simţit-o de ani întregi; în iubirea bărbatului cu care s-a căsătorit; în propriile ei vise.

Dar el îşi pierde cumpătul şi-o plesneşte peste faţă. Miriam face un pas înapoi, şocată, însă el o loveşte din nou, de data asta atât de tare, încât se prăbuşeşte la podea.

— Mă scârbeşti, îi spune. Mincinoaso. Aşa l-ai omorât şl pe el?

— Pe cine?

Miriam îşi atinge obrazul, iar pielea o ustură, ca rănită de cioburi de sticlă.

— Pe Michael. Şi pe el l-ai omorât ca pe celălalt? Avort?

— Nu! L-am iubit pe Michael, şi ştii asta.

— Dar nu l-ai putut ţine până să-i vină timpul, l-ai născut prea devreme.

— N-a fost vina mea, am încercat. Iţi aduci aminte ce mi-ai făcut în noaptea aceea, înainte să-l pierdem? Mi-ai făcut rău.

— Şi nu m-am iertat niciodată pentru asta, dar doctorii au spus că n-a fost vina nimănui. Că n-am fi putut face nimic pentru a preîntâmpina ceea ce s-a întâmplat.

— N-ar fi trebuit să mă violezi, spune ea încet.

— Să te violez? *Să te violez?* Miriam, sunt soţul tău. Ui- tă-te la tine, eşti dezbrăcată şi te arunci pe mine, şi uită-te la *mine.*

Axei face gesturi ample.

— Nu te doresc absolut deloc.

— Tu vrei doar să-mi faci rău.

— Eu îţi fac rău? Când *tu* eşti cea care mi-a frânt *mie* inima?

— Nu mai pot asculta aşa ceva, zice Miriam, trăgându-şi pantalonii pe ea. Nu-mi pasă că n-am unde să mă duc. Nu mai pot sta lângă tine, Axei. Divorţ, spital sau închisoare. Nu-mi pasă. Orice e o alternativă mai bună decât asta.

Se îndreaptă clătinându-se spre hol, luându-şi haina din cuier.

N u-l aude venind în spatele ei. Nu-i vede braţul ridicat în ,ı<τ. Nu vede privirea din ochii lui. Dar îi simte palma transpirată în timp ce mâna lui o înşfacă de ceafa şi îi izbeşte l.iţa de uşă.

— Miriam, Miriam, Miriam, zice el în timp ce ea îşi revine din şocul loviturii şi e întoarsă cu faţa spre el.

Degetele lui sunt încleştate în jurul gâtului ei, Miriam e imobilizată. Mădularele ei au renunţat la luptă, iar cu cât încearcă mai mult să i se opună, cu atât mai tare o strânge el de gât, până când o ceaţă roşiatică începe să-i înceţoşeze privirea.

— Asta nu se va întâmpla, zice el în timp ce se apleacă atât de tare deasupra ei, încât se uită unul în ochii celuilalt.

Spinarea lui Miriam e lipită de uşă.

într-o fracţiune de secundă se mişcă, întinzându-seînainte şi în sus, lovindu-l cu fruntea în nas. El se împleticeşte pe picioare, dându-se puţin înapoi, iar sângele îi curge printre degetele cu care îşi acoperă nasul. Miriam se ghemuieşte şi fuge pe lângă el, oprindu-se în camera tatălui ei.

E prinsă ca într-o cuşcă în propria casă.

Nasul lui Axei sângerează, ochii îi sunt negri.

— Eu... eu... se bâlbâie ea, dar nu-i iese niciun cuvânt.

— Dacă eu nu te pot avea, Miriam...

Se apropie de ea, iar Miriam se fereşte instinctiv, dar se împiedică de pragul uşii de la baie. Axei o prinde de glezne şi o trage sub el. Şezând pe pieptul ei, îi încolăceşte ambele mâini în jurul gâtului, cu sângele picurând pe faţa ei. 0 zdrobeşte cu greutatea corpului lui. Miriam nu poate respira şi, în ciuda faptului că loveşte din picioare şi îi zgârie braţele, în încercarea de a se mişca...Nu se întâmplă nimic.
Negreala din ochii lui se scurge în ea, până când se simte înconjurată de beznă. Nu mai poate vedea nimic. Ochii îi sunt deschişi, dar totul este negru. Corpul ei renunţă la luptă.
Strânsoarea mâinilor ei în jurul încheieturilor lui Axei slăbeşte.

Pluteşte în derivă, pe o mare de catifea.HENRYK

în toţi anii ăştia, n-am găsit o cale pentru a afla cu certitudine dacă Frieda a murit.

Mă gândeam adesea la ea, dar nu vedeam decât uniforme. Auzeam râsete. Simţeam gustul flăcărilor şi al cenuşii umane. Picioarele îmi deveneau ţepene şi îngheţate, iar corpul meu refuza să se mişte. Stăteam aşa ore întregi, rigid, cu mintea care-mi îmboldea trupul să se mişte, fără a obţine niciun răspuns. îmi simţeam nările arzând şi ochii apoşi, apoi foarte uscaţi, aşa încât, la fiecare clipire, pleoapele îmi păreau de şmirghel, provocându-mi lacrimi de sânge. N-aş fi reuşit să mă mişc pentru nimic în lume, nici măcar dacă Frieda ar fi fost pe partea cealaltă a drumului.

în cele din urmă, după ani întregi în care m-am torturat, aplecat deasupra unui număr imens de hărţi şi cărţi de memorii, în căutarea numelui ei, radioul mi-a venit în ajutor:

„Intrerupem programul nostru obişnuit pentru o ediţie de ultimă oră a ştirilor. Protestatarii distrug Zidul Berlinului. în ciuda faptului că forţele de poliţie se află la faţa locului, se pare că este vorba despre un protest paşnic. Oameni tineri şi vârstnici folosesc ciocane, pietre sau propriile mâini pentru a dărâma Zidul. Nimeni nu a fost rănit până în momentul de faţă, iar Zidul cade..."

Iar în clipa aceea, ca şi cum vocea crainicului ar fi topit lanţurile care mă ţineau legat de birou, m-am ridicat în picioare, mi-am pus câteva lucruri într-o geantă, am luat banii din seif şi i-am pus în portofel, apoi am ieşit din casă, lăsând cheile apartamentului pe biroul lui Lionel. însă n-am ajuns prea departe

.33 MIRIAM

O voce o strigă. O voce de pe uscat, de foarte departe. Aude ecoul unei bubuituri puternice, iar zgomotul o buimăceşte, trăgând-o după el.

Presiunea din jurul gâtului ei slăbeşte. Simte covorul pe care stă întinsă pe spate, iar Axei, ale cărui

mâini nu o mai sugrumă, se lasă moale peste ea. Miriam îl împinge, dar el e greu ca un mort şi nu-l poate mişca. Vede o umbră aple- cându-se deasupra ei. Nu poate gândi limpede, însă îşi dă seama că mai e cineva în apartament.

Eva!

Eva ridică din nou în aer receptorul interfonului şi-l loveşte cu putere pe Axei. Plasticul se sparge, iar sunetul o face pe Miriam să întoarcă capul într-o parte şi să vomite. Trupul lui Axei se prăbuşeşte într-o parte.

împingându-l cu totul de pe ea, Miriam se clatină.

Eva o ia de subsuori şi o ajută să se ridice în picioare, sprijinind-o. Miriam se împleticeşte şi se împiedică, apoi se sprijină de perete şi alunecă încet pe podea.

0 priveşte pe Eva dezbrăcându-şi haina şi înfăşurând-o în jurul ei. Apoi îi curăţă faţa cu mâneca rochiei. Vederea î

ie încă înceţoşată de pete oarbe, dar e în braţele Evei şi stă încremenită, privindu-l pe Axei, întins pe burtă pe podea.

— E mort? întreabă ea în şoaptă.

— Nu, respiră, uite.

îi vede pieptul ridicându-se şi coborând apoi din nou, iar respiraţia lui este acompaniată de un mormăit. Se ridică, dar imediat se împiedică din nou, călcând-o pe Eva pe picior.

Axei rămâne la pământ.

— Să chemăm poliţia?

— Poate o ambulanţă.

Miriam se uită la Eva, care pare foarte îngrijorată.

— Cred că ai nevoie de îngrijiri medicale, Miriam.

— Sunt bine, vine răspunsul ei reflex, deşi nu e sigură nici măcar că mai e întreagă.

Eva o înfăşoară în haina ei, pe care o încheie, după care, luând-o de mână şi susţinându-i cotul, o conduce pe Miriam afară din apartament şi jos, pe scări.

Se trezeşte în faţa uşilor de la intrarea în bloc, privind luminile de afară reflectându-se de mii de ori, asemenea unor stele captive în sticlă. Eva îi întinde un telefon şi îi face semn lui Miriam să vorbească.

— Bună ziua, ce urgenţă aveţi? întreabă o voce de femeie.

— Ambulanţă, îngaimă Miriam răguşită.

Priveşte cum Axei e încărcat într-o ambulanţă. Are o pătură albă întinsă pe picioare, o mască de oxigen pe gură şi sânge pe toată faţa, uscat şi negru pe pielea lui palidă.

Ea are o pătură pe umeri şi pe Eva lângă ea.

— Cum ai intrat? o întreabă Miriam; vocea îi e spartă şi guturală, foarte răguşită.

— Am trecut ieri pe aici, iar lăcătuşul a crezut că eşti tu şi nu l-am contrazis.

— Deci ai o cheie?

Scoate cheia aurie şi o ţine în lumină.

— îmi pare rău, eram îngrijorată pentru tine.

— Vă rog să mă scuzaţi, le întrerupe unul dintre para- medici, putem să vă consultăm acum?

Miriam se lasă verificată şi palpată, răspunde la întrebările care i se pun, iar ca urmare i se spune că trebuie să meargă la camera de gardă, pentru a fi ţinută sub observaţie. îi palpează pielea umflată a gâtului, obrazul vineţiu şi edemul de pe frunte şi îi spun că există riscul ca inflama- ţia să-i afecteze şi mai mult corzile vocale, ba chiar trebuie luată în considerare o posibilă leziune în zona craniană.

— Axei a fost dus la spital, zice Miriam. Eu nu vreau să merg în niciun loc în care să fiu aproape de el.

— Ei bine, dacă prezentaţi simptome de ameţeală, privire înceţoşată sau dacă problemele cu gâtul se agravează, vă rog să veniţi neapărat la control.

— 0 să mă asigur eu de asta, îi spune Eva paramedicului.

Miriam ia mâna Evei şi o strânge între palmele ei.

— Mulţumesc că te-ai întors.

Paramedicii îşi adună instrumentele şi spun „An Nou fericit!” înainte de a pleca.
în holul de la intrare se face deodată frig. Miriam tremură incontrolabil până când ajunge înapoi în apartament Mirosul de vomă şi rugină e copleşitor, iar Eva deschide toate ferestrele.
0 ajută pe Miriam să-şi cureţe sângele de pe faţă şi de pe mâini. Dezbrăcată, Miriam se simte expusă, aşa că-şi acoperă braţul bandajat, dar Eva nu-i dă atenţie, încălzind un prosop gros. Miriam se şterge şi se îmbracă repede, cu mâinile Evel ajutând-o să-şi încheie nasturii, în timp ce continuă să tremure. înfăşurată în straturi de tricouri şi pulovere, Miriam îşi pune mănuşile de mătase ale mamei.

— Sunt foarte frumoase, zice Eva.

— Sunt ale mamei.

— Tatăl tău nu i-a dat lucrurile după ce a murit?

Mâinile lui Miriam tremură, aşa că Eva i le acoperă cu palmele ei.

— Frumoase, zice.

— Vreau să le păstrez aşa, şi pare că funcţionează.

— Te referi la mâini?

—Da, sunt ceva mai bine, şi i-am ţinut piept lui Axei.

Eva... Miriam sughiţe. îmi pare rău.

Eva o ţine pe Miriam de mâini multă vreme, după care spune:

— I-am văzut faţa, chiar că i-ai ţinut piept.

— Da. Da.

Tremurul şi sughiţul încetează abia când Miriam ţine în mână o cană plină de cafea fierbinte, străduindu-se să nu o verse pe mănuşi.
Eva adună bucăţile mici de hârtie împrăştiate pe podea, fără să întrebe ce sunt, şi le aşază cu grijă pe masa din bucătărie, alături de scrisori.
— Unde vrei să pun astea?
Ridică în aer punga cu medicamente.
— Probabil că poliţia va dori să stea de vorbă cu mine. Poate că astea sunt dovezi? Lasă-le acolo, cred...
— De ce ar veni poliţia la tine?
— Pentru că Axei, mă rog, nu arată prea bine. Şi-
Vrea să spună că poate o vor crede acum, dar simte cum
se tensionează înăuntrul ei firul incertitudinii.
— Nu crezi că a murit, nu?
— Nicidecum, va avea o durere zdravănă de cap şi un nas rupt de noi amândouă. Ar trebui să se considere norocos că n-a păţit-o mai rău.
— 0 să avem necazuri.
— Cu cine? Voia să te omoare.
— Vei spune asta la poliţie?
— Poliţia are treburi mai importante de făcut, spune Eva, pregătindu-se să intre în bucătărie.
— Opreşte-te, te rog, aşază-te undeva.
— Nu pot. Trebuie să fac lucruri, să termin de făcut lucruri, dacă mă opresc...
Eva face o pauză.

— Mi-a fost tare teamă că am ajuns prea târziu. L-am văzut pe Axei intrând, am sunat la interfon, dar nu ai răspuns. Portarul, care se crede de la nenorocitul de Stasi[1], nu mi-a dat voie să urc.

— L-a lăsat totuşi pe soţul meu s-o facă, spune Miriam, clătinând din cap.

După un moment de tăcere care pare să reverbereze în camera întreagă, Miriam stoarce un firicel de voce, atrăgând atenţia Evei.

— Ce mizerie.

Miriam scutură din cap.

— De fapt, cred că eşti foarte curajoasă. Când eram în închisoare, după ce am dat de necaz din pricina securităţii, eram dusă în mod regulat la interogatorii „de rutină.” Izolare, privare de somn, lipsa luminii.

Eva trage adânc aer în piept, înainte de a continua.

— 0 dată pe lună eram arestată pentru patruzeci şi opt de ore. După moartea soţului meu, interogatoriile s-au rărit. Cred că încercau în felul ăsta să-mi consolideze loialitatea faţă de partid, zice ea, accentuând cu dispreţ cuvântul „partid”. în timpul unuia dintre aceste „interogatorii de rutină”, spune Eva, am crezut cu adevărat că ajunsesem la capătul puterilor, dar imediat apoi mi-am dat seama de ceva, ceva mai important decât ceea ce se întâmpla.

[1] Serviciul secret şi poliția politică din RDG, echivalentul Securităţii de la noi (n. red.).

Eva face un gest larg.

— Era un lucru la fel de mărunt ca o particulă de aur. Lumina. Mi-a dat un scop, iar eu am văzut lumina în tine atunci, în timp ce stăteam amândouă în turla bisericii. Poţi ucide orice dacă-l închizi între ziduri.

Eva îşi atinge degetele mâinilor, presându-le unul de altul, pentru a forma o sferă.

— Dar dacă înăuntru pătrunde o lumină cât de mică, dacă e speranţă...

Eva îşi desface degetele.

— Poţi supravieţui în orice situaţie. Scrisorile şi faptul că ai descoperit-o pe Frieda ţi-au oferit un scop, iar eu îmi doream să te văd continuând să lupţi, indiferent ce s-ar fi întâmplat.

— Aşa că mi-ai spus că sunt un şoarece.

Miriam râde, dar vocea ei se aude ca un chiţăit şi zâmbesc amândouă.

— Voiam să continui să lupţi, zice Eva. îmi era teamă că nu o vei face. Clotilde n-a făcut-o.

— Clotilde, fiica ta? întreabă Miriam uluită. Ce s-a întâmplat?

— Nu ştiu. Cred că nu voi afla niciodată. A renunţat la luptă. N-a vrut să mă mai vadă, iar eu nu mi-am mai văzut niciodată nepoţii. Filipe a fost bolnav o vreme, dar cred că, să-şi vadă fiica supunându-se voinţei soţului ei agent Stasi... a fost prea mult. N-am putut-o salva.

Miriam întoarce privirea, pentru a-i oferi Evei o clipă de intimitate, în care să-şi şteargă ochii şi să se reculeagă.

Miriam spune cu precauţie:

— Pe mine m-ai salvat totuşi, chiar dacă n-am făcut nimic să merit asta.

Niciuna din ele nu mai spune nimic vreme îndelungată.

— M-am gândit la ceva, zice Miriam în cele din urmă. Scrisorile ar trebui expuse într-un muzeu sau publicate, sunt nişte obiecte nepreţuite. Femeile, poveştile, nimic din toate astea nu ar trebui pierdut.

— Dar nu sunt pierdute, le porţi cu tine acum.

— Da, însă ar trebui să le citească şi alţi oameni.

— Poate. Vezi ce simţi după ce le vei fi citit pe toate, sunt ale tale, aşa că tu hotărăşti. Ţi-am văzut anunţul din ziar, cel despre Frieda, zice Eva. De-asta am venit – trebuie să citeşti toate scrisorile. Cred că îţi vei da singură răspunsurile.

— De ce? întreabă Miriam. A murit, nu-i aşa?

Cred, zice Eva, alegându-şi cuvintele cu atenţie, cred că ar trebui să le citeşti pe toate, apoi vei putea face cum crezi de cuviinţă.Eva se ridică şi îi aduce lui Miriam ultimele scrisori. Le aşază pe masă, alături de rochia care se odihneşte în geanta ei, pe scaun.

— Dar mai întâi, hai să mâncăm ceva. Mai pregătesc şi un ceai.

Mai aruncă o privire spre geantă.

— E uluitor că a supravieţuit atât de mult timp.

Miriam o aude pe Eva trebăluind în bucătărie, umplând ceainicul, şi se cufundă în canapea. închide ochii, doar pentru o clipă...HENRYK

Stăteam în autobuz, alături de toţi navetiştii care mergeau de la Charlottenburg la Punctul de control Charlie. Costumele negre şi servietele, ziarele pline de ştirile zilei trecute, iar conversaţia uşoară devenise fondul sonor al viitorului meu. Mă aflam în sfârşit în mişcare şi nu mă puteam abţine să zâmbesc, ba chiar îmi bâţâiam degetele de la picioare, cum stăteam înghesuiţi unii în alţii. Voi afla ce s-a întâmplat cu Frieda şi, fără niciun motiv concret, ştiam că această călătorie avea să înceapă la Zid.

Eram pregătit, după tot acest timp. Să înfrunt ce făcusem, să aflu, *în sfârşit,* când am simţit un vulcan de durere eru- pând în spatele ochilor. Şi dacă trăia? Mă va privi şi va vedea. Va vedea tot ceea ce am făcut.

Că am aruncat oameni în crematoriu, că n-am verificat niciodată dacă erau morţi sau vii.

Vulcanul mi-a erupt în faţă, arzându-mi pielea ca magma.

Că n-am ripostat, n-am luptat pentru ceea ce era drept.

Mi-a spintecat ţeasta.

Căldura care mă înghiţea cu totul, o singură bătaie de inimă şi m-aş prăbuşi în flăcări. Supt înăuntru, transformat în cenuşă.

Să fur puţină pâine, să supravieţuiesc nopţii.

Căldura pe care o simt în piept pâlpâie.

Atât de mulţi au murit. Pe câţi dintre ei i-am omorât chiar eu?

Arsura îmi coboară pe braţ.

Deci s-a sfârşit. Cu siguranţă s-a sfârşit

.34 MIRIAM

Alunecă sub luciul apei, în întuneric. Scrisorile Friedei plutesc în jurul ei asemenea unor bancuri minuscule de peşti. O ancoră neagră ruginită îi înconjoară gâtul, ţintuind-o de fundul mării. Scrisorile-peşte se împrăştie, ancora se ridică, iar ochii ei se deschid în clipa în care aude o bufnitură.

Se ridică brusc în şezut, pregătită, nici ea nu ştie pentru ce. Pătura care o acoperă îi cade în poală.

— Miriam Voight, strigă cineva.

— Da.

Vocea ei e atât de pârjolită, încât îşi duce ambele mâini la gât, după care le îndepărtează repede, ca şi cum ar arde-o.
Deschide uşa, iar doi ofiţeri, aceiaşi care o vizitaseră după „incident”, se află de cealaltă parte a uşii. îngrijorarea e întipărită pe feţele lor.
— Slavă Domnului, spune cel mai tânăr dintre ei, ofiţerul Snelling. Eram pe punctul de a sparge uşa.
— Eu... se căzneşte Miriam să rostească, după care spune în şoaptă, adormisem.
Cuvintele ei ies tumefiate şi inflamate.

Cât e ceasul

— ?E devreme, ne pare rău că am dat buzna, spune cel mai în vârstă, dar trebuia să verific dacă sunteţi bine şi să adunăm dovezi pentru a putea investiga incidentul care a avut loc aici noaptea trecută.

Miriam deschide larg uşa, iar ei urmează acelaşi traseu, se aşază pe aceleaşi scaune şi-şi scot agendele negre. Poliţie sincron.

— Aveţi nevoie de îngrijiri medicale? întreabă ofiţerul Snelling. Am auzit că şi dumneavoastră aţi fost rănită.

— Paramedicii mi-au spus că pot rămâne acasă, zice ea bâlbâindu-se. îmi pare rău, gâtul meu e distrus.

Se uită în jur după Eva, dar n-o vede nicăieri.

— Aţi văzut-o cumva pe prietena mea? Era jos, la scară?

Miriam se uită în jur, pe deasupra capetelor ofiţerilor. Casa e curată, bucătăria strălucește.

Cei doi bărbaţi se privesc unul pe celălalt.

— Nu, n-am văzut pe nimeni.

— Vom încheia cât mai repede posibil. Suntem aici pentru că soţul dumneavoastră a făcut o plângere la spital. Spune că l-aţi lovit în cap, nu ştie cu ce anume, dar şi-a pierdut cunoştinţa. Aşa este?

— Da, dar...

— Aţi chemat ambulanţa şi a fost transportat la spital.

— Da, e bine?

— Are câteva copci, nasul spart, iar în afara unei lovituri la cap, nimic serios.
— Asta e bine, spune Miriam, deşi nu e foarte sigură ce vrea să spună cu asta.
— Cu ce v-aţi lovit soţul?
— Nu eu l-am lovit.
— Dar cine a făcut-o?
— Prietena mea, ea a intrat în casă, l-a lovit şi m-a salvat. Axei încerca să mă omoare.
Cei doi ofiţeri îşi iau conştiincioşi notiţe în carnetele lor.
— Puteţi să-mi arătaţi unde anume vă aflaţi?
Miriam se ridică, împleticindu-se pe picioare, tremurând.
— Vă simţiţi bine, Miriam? Aţi ingerat ceva? Băutură, droguri, poate?
Miriam scutură din cap.
— Nu, mi-e frig. Nu ştiu dacă îmi va mai fi vreodată cald.
îi conduce în hol, le arată unde se afla şi le explică celor
doi că Axei stătea deasupra ei.
— Sângera peste mine.
Miriam priveşte covorul. Covorul bej.
— De ce sângera?
Miriam se întoarce şi arată spre uşă.
— A încercat să mă stranguleze aici, lângă uşă, şi s-a aplecat, să mă poată vedea. Cred că voia să mor, să mă privească murind.
Tremură din nou, dar nu de frig e data aceasta.

— L-am lovit în nas şi am fugit.

Ofiţerul Nikolls arată spre locul în care Snelling se chircise, la capătul holului.

— Da. Şi apoi ce s-a întâmplat?

— Am vrut să mă încui în baie, dar m-am împiedicat de prag şi m-a prins, după care s-a aşezat pe pieptul meu şi... şi- am fost la un pas de moarte. Sângele lui picura peste mine.

— Ce s-a întâmplat după aceea?

— Prietena mea a intrat în apartament şi l-a lovit în cap, el a căzut de pe mine şi am fugit amândouă jos, să chemăm ambulanţa.

— Cu ce l-a lovit?

— Cu receptorul interfonului.

Se întoarce şi priveşte din nou spre capătul holului, vede suportul în care se afla receptorul, dar locul e gol. Cele patru şuruburi care-l ţineau fixat de zid sunt încă acolo, dar receptorul nu mai e. Miriam se uită în jur, intră în bucătărie, aprinde lumina, iar neoanele lungi, fluorescente pâlpâie şi tremură. Se întoarce pentru a ieşi din bucătărie, dar se loveşte de ofiţerul cel tânăr.

— Unde e receptorul acum? întreabă el.

Miriam nu răspunde, intră în sufragerie, căutându-l. Verifică apoi în camera tatălui ei, a mamei şi în camera ei. Deschide uşa de la biroul tatălui ei, care se opreşte în rafturile de cărţi.

— Unde e receptorul? întreabă ofiţerul în vârstă.

Miriam deschide uşa de la intrare şi se uită pe casa scării. Nimic.

— Aşteptaţi o clipă, Miriam, veniţi, vă rog, înăuntru.
— Nu mai e, spune ea pe un ton hârâit.
— E în regulă. Veniţi înăuntru, să stăm de vorbă în continuare.
Miriam se întoarce şi se clatină de-a lungul holului, cuprinsă de ameţeală, privind spre locul în care Axei şezuse deasupra ei.
— Unde e sângele? întreabă ea. Axei sângera, era sânge pe tot covorul, în locul ăsta.
Arată spre podea.
Ofiţerul cel tânăr se apleacă din nou şi atinge covorul.
— E umed, spune el, ridicând degetele.
Se uită spre colegul lui, apoi spre Miriam.
— Când aţi curăţat locul?
— Nu l-am curăţat.
îşi scoate mănuşile şi-şi scarpină pielea, de la degete şi până la încheietură, atât de tare încât îşi provoacă răni.
Ofiţerul îşi aşază mâna pe mâinile ei.
— Haideţi înapoi înăuntru, să o luăm de la capăt.
— Dar n-am făcut-o eu, m-am schimbat şi l-am curăţat de pe pielea mea. N-am făcut curat în casă.
Probabil Eva a făcut-o.
— Prietena dumitale?
— Da, Eva.
— Eva şi mai cum?
Miriam nu-şi aduce aminte.
După o vreme şi foarte multe întrebări, ofiţerul Nikolls, care rămăsese tăcut până atunci, spune:

— Nu aveţi niciun număr de telefon, iar singura rudă pe care o cunoşteţi e un anume Jeffrey de la bibliotecă. Nu ştiţi cum o cheamă. Nu ştiţi absolut nimic despre ea, cu excepţia faptului că o poţi găsi la bibliotecă, că locuieşte undeva în apropiere şi că a trecut Zidul, venind din Est? Şi că a tradus nişte scrisori pentru tatăl dumitale?

Miriam încuviinţează.

— Unde sunt scrisorile?

— Acolo.

Miriam arată cu degetul spre masă.

Masa e lucioasă ca o castană. De un maroniu strălucitor. Complet goală, cu excepţia bucăţelelor de hârtie pe care le recunoaşte ca fiind fotografiile lui Michael şi a pungii cu medicamentele tatălui ei.

Miriam se ridică şi atinge masa, mângâind cu degetele suprafaţa netedă.

— Nu înţeleg, zice.

— Hai să ne întoarcem la ce s-a întâmplat noaptea trecută, ce spuneţi? Soţul dumitale a venit aici...

Miriam are impresia că discuţia cu poliţiştii durează de ore întregi. Nu ştie ce să mai spună.

— Prietena dumitale l-a lovit pe Axei în ceafă?

— Cu receptorul interfonului, adaugă Miriam.

— O dată?

Miriam încuviinţează repede. Apoi îşi aminteşte că n-a fost aşa, că l-a lovit de două ori. Nu se corectează. Se gândeşte la Eva, care a salvat-o. Unde

e acum? Miriam e agitată şi încordată şi nu poate sta locului.

Le arată ofiţerilor semnele de pe gâtul ei şi i se pare o alinare faptul că vocea îi e atât de profundă şi guturală, încât de fiecare dată când se aude vorbind are din nou dovada faptului că s-a întâmplat cu adevărat, că spune adevărul.

— Va trebui să veniţi la secţie mai târziu, spune ofiţerul Snelling. Să facem câteva fotografii rănilor pe care le aveţi la nivelul gâtului, şi poate că după ce vă odihniţi puţin, lucrurile vor căpăta ceva mai mult sens, fiindcă îmi dau seama că e devreme şi sunteţi încă în stare de şoc.

— Eu sunt dovada nu-i aşa? A faptului că nu inventez. Nu sunt bolnavă. Am fost rănită, rănită fizic, am gâtul învineţit şi vocea îmi e distrusă, zice ea, mai mult pentru sine, ceea ce îi aduce un pic de alinare: s-a întâmplat cu adevărat, n-a fost totul doar în mintea ei. Nu mă pot interna acum, nu-i aşa?

— Unde să vă interneze?

— în spital. Axei a venit şi a acceptat să semneze actele de divorţ, cu condiţia ca eu să semnez de bunăvoie documentele
prin care accept să fiu internată într-un sanatoriu de boli mintale. Am refuzat, nu sunt nebună.
Miriam se ridică în picioare şi ia punga cu medicamente de pe masă.

— A zis că mă va droga, că va face să pară că sunt nu ştiu cum şi că voi fi internată. Nu sunt nebună, zice ea, conştientă că a repetat asta de mult prea

multe ori şi că ofiţerii se privesc din nou unul pe celălalt.

— Astea sunt medicamentele pe care v-a ameninţat că vi le administrează?

Ofiţerul ia punga din mâna lui Miriam şi se uită la flacoane.

— Henryk Winter.

Ofiţerul Snelling o priveşte.

— E tatăl meu.

— Cum au ajuns în posesia lui Axei?

— A zis că le-a luat de la azil.

— Tatăl tău a avut medicamente şi aici, acasă? în perioada în care aţi avut grijă de el? întreabă ofiţerul Nikolls.

— Pot să le iau? intervine ofiţerul Snelling.

Miriam încuviinţează.

— Mă credeţi, nu-i aşa?

— Trebuie să discutăm cu sergentul nostru, apoi să stăm de vorbă cu Axei mâine. Va trebui să veniţi la secţie şi să reluăm evenimentele din seara trecută, dar cred că acum ar fi mai bine să vă lăsăm singură. Vă descurcaţi?

— Da, spune ea către spinările lor, în drum spre ieşire.

După ce închide uşa, vede praful de pe blatul de bucătărie, petele rozalii de pe covorul bej. Probabil că Eva a făcut puţină ordine, dar ea îl va freca până va deveni bej din nou.

Deschide toate ferestrele şi curăţă fiecare suprafaţă în parte. Are de gând să pună casa în

ordine. Ferestrele se deschid, aude strigăte de veselie de la petrecerile prelungite de Anul Nou. Aerul e rece şi negru.

Abia în clipa în care priveşte masa din sufragerie îşi aduce aminte că scrisorile au dispărut. A rămas doar singura ei fotografie, făcută grămadă, ruptă în bucăţi mici de tot.

Suprafaţa strălucitoare a lemnului pare străină acum, lipsită de marea de scrisori albe care devenise la un moment dat.

— Asta e, spune ea cu voce tare, adresându-se spaţiului din jurul ei.

încearcă să pună cap la cap bucăţele de hârtie, ca pe un puzzle. Dar nu reuşeşte. Le introduce pe toate într-un plic luat din biroul tatălui ei, apoi scrie pe el numele lui Michael. îl aşază pe birou, punând deasupra lui un prespapier. Se întoarce în sufragerie şi se aşază pe scaun, lăsând, în sfârşit, lacrimile să-i curgă şiroaie pe obraz.35 MIRIAM

Soarbe din ceaiul de plante, verifică dacă vocea i se aude când vorbeşte, apoi ridică receptorul telefonului. în apartament e curăţenie-lună, ferestrele sunt larg deschise, iar aerul e rece şi curat.

— Bună, Sue, sunt Miriam Voight.

— An Nou fericit! spune ea.

— La fel şi ţie.

— E totul în regulă? Nu pare că te simţi prea bine.

— Sunt bine, spune ea răguşit. Cum e tata?

— Şi el e bine, n-a apărut nicio schimbare notabilă, deşi a întrebat din nou de Frieda astăzi. E numele mamei tale?

— Nu. Frieda e o veche prietenă.

— Starea lui a fluctuat de mai multe ori. E foarte dezorientat, dar i-am schimbat sonda naso-gastrică astăzi; arată foarte rău aşa, lipită de faţa lui, o să vezi cu ochii tăi când vii. Dar asta ne ajută să-l hrănim mai bine, cred că merită. Bietul om era înfometat de moarte. Nu înţeleg ce fac oamenii ăştia în spitale.

Apoi Miriam aude un ronţăit la celălalt capăt al firului.

— îmi cer scuze.

Vocea lui Sue e înfundată.

— Tocmai intram în pauză şi m-am gândit să mănânc repede ceva, dar e puţin cam crocant.

Sue râde.

Miriam zâmbeşte.

— Mulţumesc, Sue.

— Ne vedem mâine?

— Da.

Dar, în timp ce pune receptorul în furcă, nu găseşte niciun motiv pentru care ar rămâne singură în apartament: Eva n-a mai venit, nu mai are scrisorile, nu ştie ce s-a întâmplat cu ele. Absolut nimic n-o mai ţine aici.

Ajunsă pe casa scărilor, dă nas în nas cu un ofiţer de poliţie, un bărbat înalt şi subţire, pe care nu l-a mai văzut până acum.

— Miriam Voight?

— Da.

— Vă deranjează dacă veniţi cu mine la secţie, să răspundeţi la câteva întrebări legate de evenimentele petrecute aici noaptea trecută?

Miriam scutură din cap.

— Nu vreau, începe ea.

Lionel apare lângă ea.

— E totul în regulă, Miriam?

— Da, mulţumesc, Lionel.

Trage adânc aer în piept, privirea ofiţerului e dură.

— Mi se va da voie să mă întorc acasă diseară? îl întreabă ea pe poliţist.

— Cred că da.

— Vrei să anunţ pe cineva unde eşti? întreabă Lionel.

— Numai dacă trece ea.

Miriam nu vrea să pronunţe numele Evei, nu i se pare corect s-o pună într-o situaţie dificilă, mai ales că ea a fost cea care i-a salvat viaţa. Speră că Lionel va înţelege.

Miriam e condusă la o maşină de poliţie parcată afară, la volanul căreia se află un alt ofiţer. îşi aşază geanta pe genunchi, peste care îşi pune apoi haina frumos împăturită. Maşina e curată, iar scaunele sunt moi. Drumul e scurt, dar Miriam se simte neliniştită şi mai tensionată decât şi-ar fi imaginat că ar putea fi vreodată.

Ajunsă la secţie, ia loc pe un scaun de plastic. îi sunt fotografiate gâtul şi braţele, vânătăile şi tăieturile, rănile şi unghiile roase, care par atât de evidente pe fundalul alb, încât în clipa în care poliţiştii termină de fotografiat totul, nu-şi doreşte nimic altceva decât să le acopere cât mai repede şi să le ascundă.

E condusă într-o cameră de interogatoriu şi e invitată să se aşeze pe un alt scaun de plastic rece şi tare, gri de data asta. Masa din faţa ei pare ciupită de vărsat: arsuri de ţigară, zgârieturi, pete. Pielea ofiţerului seamănă cu suprafaţa mesei, părând să aibă aceeaşi vârstă. Bărbatul se aşază în faţa ei cu un oftat.

Niciunul din ei nu spune nimic pentru o vreme, apoi uşa se deschide şi li se alătură încă o persoană, o cămaşă albă, perfect călcată, o fustă plisată bleumarin şi tocuri mici, ascuţite. Miriam o recunoaşte imediat. Ofiţerul Miiller; femeia cu care stătuse de vorbă la spital. îi zâmbeşte uşurată, în timp ce se aşază pe scaun şi pune pe masă un dosar.

Ofiţerul cu pielea ciupită spune câteva cuvinte într-un reportofon, pe care îl aşază apoi pe masă.

— *Frau* Voight, îmi puteţi spune, vă rog, unde vă aflaţi în seara zilei de 31 decembrie, între orele 6 şi 9 seara?
— Acasă.
— Singură?
— Nu, Axei, soţul meu, a venit la mine. Nu ştiu exact la ce oră, în jur de 8, cred. A forţat uşa.
— A forţat-o?
— Da, eu deschisesem, crezând că e altcineva, dar el s-a opintit în uşă şi a forţat-o, a rupt lanţul. După care a încuiat-o pe dinăuntru.
— în casa tatălui dumneavoastră?
— Da.
— Şi ce s-a întâmplat apoi?
Miriam nu găseşte cuvintele pentru a continua. Mintea i se învârte în cercuri.
— Aţi vorbit, v-aţi certat, aţi mâncat?
Ofiţerul Müller îi întinde un colac de salvare, iar vocea ei e blândă şi binevoitoare, în timp ce Miriam încearcă să aleagă cuvintele potrivite pentru a descrie în detaliu evenimentele din seara precedentă.
îi vorbeşte direct poliţistei şi, deşi aceasta rămâne rezervată, speră că înţelege.
— Axei a adus actele de divorţ – am intentat divorţul după cele întâmplate la spital.
Ofiţerul Müller încuviinţează, iar Miriam interpretează gestul ei ca pe o încurajare de a continua şi ca pe o confirmare a faptului că-şi aduce aminte de ea.
— Mi-a spus că va semna actele cu condiţia ca eu să-mi dau acceptul de a mă supune unui consult

psihiatric. Vrea să mă interneze. Eu i-am cerut să plece.

— I-ai cerut să plece?

— Da, după ceea ce s-a întâmplat la spital, mi-am dat seama că, pentru a putea fi luată în serios, trebuia să fiu capabilă să mă împotrivesc lui Axei.

— Prin urmare, i-ai spus că nu-l vrei în casă, fiindcă un ofiţer ţi-a recomandat să faci asta dacă devine recalcitrant?

— Da, de fapt ofiţerul n-a spus că trebuie să fac asta, dar mi-a sugerat că am fost agresată pentru că n-am reacţionat. Nu i-am spus niciodată „Nu” în mod explicit lui Axei, pentru că oricum n-a contat niciodată cu adevărat ce voiam sau ce gândeam eu, nici măcar la început.

Miriam aşteaptă ca trecutul să se ridice, s-o învăluie şi s-o sufoce. Trage adânc aer în piept, aşteptând să fie trasă cu putere înapoi.

Dar nu se întâmplă nimic.

Continuă să stea de vorbă cu ofiţerul Miiller, care stă aproape nemişcată. E tânără, are părul blond, strâns la spate într-un coc, şi pielea albă, iar mâinile îi sunt împreunate în poală.

Miriam, conştientă de faptul că vorbeşte mult şi incoerent, continuă. Gâtul şmirgheluit o doare, şi fiecare propoziţie pe care o rosteşte îi adânceşte şi mai mult rănile. Cu toate astea e trează. Stă pe un scaun de plastic, simte mirosul produselor de curăţenie şi aerul îmbâcsit de fum de ţigară şi cafea stătută. Nimic altceva.

Se simte oarecum ameţită de faptul că a spus „Nu”. I-a spus „Nu” lui Axei, şi nu doar atât, le-a spus şi poliţiştilor că i-a spus „Nu”, iar ei au înregistrat totul cu reportofonul lor. Aşa că oamenii vor auzi că ea, Miriam, a spus „Nu” şi a vorbit cât se poate de serios. Acest lucru mărunt, această scânteiere de lumină o face să-şi îndrepte spinarea.

— Şi a plecat?

— A refuzat. Mi-a spus că pot pleca eu, dar unde să mă duc? Aşa că i-am spus din nou să plece. Am încercat să rămân fermă. Aceasta este casa tatălui meu, şi a mea, până la urmă.

Celălalt ofiţer întreabă încet:

— Deci ai ales să rămâi?

— N-a fost o alegere. Unde aş fi putut să merg? La cine aş fi putut să mă duc? Mama a murit. Tata e pe moarte. Nu am pe nimeni. Nu am pe *nimeni,* repetă ea.

Ofiţerul Miiller îi întinde o cutie de şerveţele. Miriam încearcă să se adune, în schimb hohoteşte, întreg pieptul pare că i se dezintegrează şi îşi simte gâtul inflamat şi făcut fărâme.

Simte o mână pe umăr, iar ofiţerul Miiller se apleacă până în dreptul ochilor ei; miroase frumos, proaspăt.

— îmi pare rău că a trebuit să treci prin toate astea, Miriam. Mai avem doar câteva întrebări pentru tine. Dă-mi voie să-ţi aduc ceva de băut. Ceai? Cafea? Apă?

Din gura lui Miriam iese un mic sughiţ.

— Ceai, te rog, cu puţin lapte, spune ea şi devine conştientă de această picătură căzută într-un ocean. N-a aşteptat ca Axei să comande în locul ei, nici nu s-a consultat cu el înainte. A răspuns, zicând exact ce-şi dorea.

— Ceai, repetă şi zâmbeşte.

Nu e singură. Nu poate fi, pentru că, în cele din urmă, începe să se cunoască. în clipa în care poliţista revine cu o tavă plină de băuturi calde, Miriam îşi ia cana şi soarbe din ea, porţelanul ciobit încălzindu-i degetele.

— îmi cer scuze, spune, regăsindu-şi vocea, cu gâtul alinat de băutura caldă.

— Nu ai pentru ce, ai trecut prin atât de multe.

Miriam zâmbeşte, ştiind că nu a trecut prin nimic, în
comparaţie cu alţi oameni.

Celălalt ofiţer vorbeşte din nou:

— Să ne întoarcem la momentul în care Axei v-â oferit şansa de a pleca. Putem să revenim acolo? Mă întreb de ce nu aţi sunat la poliţie?

O vede pe ofiţer Miiller privind spre el şi dându-şi ochii peste cap, ceea ce-i dă lui Miriam speranţa că poate vorbi sincer.

— De ce? Era în casa mea, nu făcea altceva decât să stea de vorbă cu mine, şi nu-l cunoaşteţi pe Axei, e un om care are foarte multă răbdare. Dacă aş chema poliţa când el nu-mi face nimic, aş părea mai nebună ca niciodată.

— Aşa că aţi rămas.

— Da, spune, simţind cum haina îi alunecă de pe umeri şi ascunzându-şi mâinile în căptuşeala ei. Altfel i-aş fi dat exact ce-şi dorea. M-a agresat acolo, la spital, mi-a făcut rău. S-a folosit de asta, mi-a spus că nu demonstrează decât că sunt nevrotică, mi-a spus că sunt bolnavă, s-a folosit de adevăr şi l-a transformat într-o minciună.

Ofiţerul bărbat deschide gura să spună ceva, dar Miriam continuă:

— Ştiaţi că sunt căsătorită de peste douăzeci de ani? Cu un bărbat care şi-a propus să mă distrugă. Mi-am pierdut slujba, mi-au fost administrate medicamente care îmi provocau somnolenţă, unele dintre ele îmi dădeau o stare atât de proastă, încât eram aproape inconştientă de ce se întâmpla în jurul meu. Unele pastile mă făceau să salivez şi-mi curgeau bale ca unui câine, altele îmi uscau gura atât de tare, încât îmi simţeam limba ca pe o bucată de şmirghel. Şi totul din vina lui. Mă obliga să le înghit şi îi minţea pe doctori, pentru a continua să mi le prescrie. S-a proclamat îngrijitorul meu, m-a luat de lângă familie, iar eu eram mult prea drogată ca să-mi dau seama ce pierdeam. Aşa că acum vreau să divorţez şi stau aici, în secţia de poliţie. Mă veţi aresta?

Vocea i se frânge şi soarbe ultimele picături de ceai.

— Miriam, acesta e doar un interogatoriu prin care vrem să aflăm versiunea ta asupra evenimentelor, spune ofiţerul Miiller.

— *Versiunea* mea asupra evenimentelor *descrie* ce s-a întâmplat. Să ştiţi că prefer să îmi petrec restul vieţii în închisoare, decât să mai stau lângă omul ăla. M-aş duce de bunăvoie la azilul de nebuni, dacă n-ar fi medicamentele. Nu suport să nu fiu în stare să gândesc.

— Miriam, mă auzi?

Femeia îşi freacă palma de suprafaţa mesei.

— Nu eşti în pericol aici. Am văzut vânătăile de pe gâtul tău, rănile, nasul lui spart, zgârieturile din zona încheieturilor lui, toate indică faptul că a încercat să te sugrume. Ceea ce trebuie să aflăm, iar ăsta e un lucru cât se poate de serios, e intenţia din spatele atacului lui. El susţine că l-ai lovit cu receptorul interfonului, e adevărat?

— Nu, eram pe punctul de a leşina, abia dacă mai puteam respira, eram convinsă că o să mor. Apoi probabil că Eva l-a lovit, pentru că strânsoarea a slăbit, iar Axei s-a prăbuşit lângă mine. A durat foarte mult până am reuşit să văd din nou, şi atunci am observat că Eva stătea lângă mine. Ea mi-a salvat viaţa.

— Cum a intrat această Eva în apartamentul tău?

— Are cheie. Am schimbat yalele după ce Axei a intrat în apartament în urmă cu câteva zile. Eva are cheia nouă.

— De câtă vreme o cunoşti?

— De puţin timp, e o veche prietenă a părinţilor mei.

Deşi nu este tocmai adevărat, Miriam nu are nicio ezitare.

— Unde e Eva acum?

— Nu ştiu, zice ea.

— Ai o adresă a ei, un număr de telefon? Va trebui să-i luăm o declaraţie, pentru a confirma cele declarate de tine.

— Va avea probleme?

— Nu cred, dar într-o situaţie ca asta...

— Axei va face vâlvă?

— A făcut deocamdată o plângere, da, dar nu cred că vom putea face mare lucru pentru el, văzând modul în care te-a atacat.

— în propria ta casă, adaugă celălalt ofiţer. El susţine că a semnat actele de divorţ şi că ţi le-a lăsat ţie. E adevărat?

— Nu sunt la mine.

Miriam scutură din cap, copleşită de oboseală; plânsul e extenuant. încearcă să se concentreze, dar ceaiul a reuşit s-o încălzească, iar în timp ce poliţiştii vorbesc, simte cum i se închid pleoapele.

— Vedem că eşti obosită, Miriam. Ţinem legătura.

Ofiţerul Miiller atinge dosarul din faţa ei.

— Avem toate datele tale de contact. Şi te rog s-o anunţi pe prietena ta să vină la secţie, să putem sta de vorbă şi cu ea. Şi portarul – verifică documentele pe care le are în faţă – un *Herr* Lionel Ambrose, a pomenit de existenţa unui terţ, a unei femei, aşa încât ar trebui ca declaraţiile să coincidă. Dar trebuie totuşi să stăm de vorbă cu prietena ta.

— Sigur.
Miriam se ridică odată cu ofiţerii.
— Mulţumesc.
Le strânge amândurora mâinile şi înaintează clătinându-se pe picioare.
— îmi cer scuze că am plâns, bâiguie ea, cu un firicel de voce.
— Va trebui să faci totuşi un control la gât.
în clipa în care uşa se deschide, iar Miriam se chinuie să-şi îmbrace haina, aude o voce familiară.
— Numele meu este Eva Bertrandt. Am încercat să-l ucid pe Axei Voight.
Miriam priveşte spre biroul de la recepţie şi o vede pe Eva. Vocea ei profundă şi fermă umple încăperea goală. Ţine în braţe receptorul, pe care i-l întinde ofiţerului aflat de cealaltă parte a biroului ca pe un copil.
— Nu, Eva, zice Miriam, dar vocea ei nu se aude.
Eva, încearcă din nou, dregându-şi gâtul.
Face un pas către ea, dar ofiţerul bărbat care o interogase a şi traversat încăperea, în numai câţiva paşi, conducând-o pe Eva de cealaltă parte a biroului, departe de Miriam. Ofiţerul Miiller o opreşte pe Miriam, punându-i un braţ pe umăr şi împiedicând-o să se apropie de prietena ei.
— Dar nu l-a ucis, şopteşte ea. Mi-a salvat viaţa. Axei n-a murit, nu-i aşa?
— Nu, e acasă, se odihneşte.
— Atunci spune-ţi-i, vă rog.
— E important să auzim varianta ei.

— Dar încearcă să mă protejeze pe mine.
— De ce? Nu eşti în niciun pericol.
— Ea nu ştie asta!
Miriam bâiguie un răspuns pe care nici măcar ea nu-l <iude.
— Du-te acasă, odihneşte-te şi ţinem legătura.
— Ce se va întâmpla cu Eva?
Ofiţerul Miiller se apropie de Eva, care îşi repetă întrebarea în şoaptă.
— Va fi interogată.
— Pot s-o aştept aici?
— Nu, mergi acasă. Totul se va rezolva.

Deschide uşa de la intrare, iar Miriam iese; uşa se închide în urma ei şi este înghiţită de după-amiaza târzie, la fel de neagră ca noaptea

.36 MIRIAM

Lionel doarme în scaunul lui, cu gura deschisă, iar sforăiturile zgomotoase fac ziarul de pe pieptul lui să tremure uşor.
— E cam târziu pentru tine? şopteşte Miriam, vocea ei sunând stranie şi străină.
îl atinge pe umăr.
— De ce nu eşti acasă? întreabă încet. E Anul Nou.
— O, bună, micuţo, te simţi bine? Mă gândeam că nenorociţii de ofiţeri te-au arestat.
— Nu, sunt bine.

— Cu toate glumele proaste din zilele astea, mă gândeam că ar fi mai bine să rămân la post azi. Măcar până se întorc locatarii. Surorile Smyth au plecat la teatru şi am promis că rămân până se întorc ele. Ce s-a întâmplat cu soţul tău şi cu *femeia* aceea ne-a speriat de moarte. Toată lumea vorbeşte numai despre asta.

— Sunt sigură.

— Iar femeia aia e venită din Est, sunt sigur. Am mai zis-o eu, dar e posibil ca Zidul ăla să fi fost o binecuvântare, să ştii. Acum că a căzut, nu ştii niciodată cine poate veni încoace. Bietul tău soţ.

— Nu, Eva n-a făcut nimic greşit, mi-a salvat viaţa. Dar fie că Lionel nu o ascultă, fie că nu aude vocea răguşită pe care Miriam se străduieşte din răsputeri s-o facă auzită.

— A venit din nou astăzi, neobrăzata, după tot ce-a făcut.

Se întinde în scaun, iar nasturii jachetei i se desfac, lăsând să se vadă vesta gri pe care o poartă pe dedesubt.

— I-am spus că doar ea e de vină, vezi tu, că ai fost arestată în locul ei. Piază rea.

Lionel scutură din cap.

— A luat-o la goană ca o mâţă care-a prins un porumbel.

Zâmbeşte.

— Aşa că, vezi tu, n-ai de ce să-ţi faci griji, floricică. Tu poţi urca liniştită, iar aici jos am eu grijă

de toate. 0 să vezi că esticii fug de poliţie ca de dracu'. Pun pariu că e comunistă.
Bărbatul îşi sprijină spinarea de spătarul scaunului.
— Lionel, încearcă din nou Miriam, arătând spre gâtul ei şi atrăgându-i atenţia asupra faptului că nu are voce.
— Oh!
El se ridică şi se uită la gâtul ei, acolo unde eşarfa a alunecat puţin într-o parte.
— Oh, drăguţo, arată îngrozitor. Tot ea a făcut şi asta?
Miriam spune:
— Nu. Axei.
Dar el n-o aude şi scutură din cap.
— Ai grijă de tine, *Fräulein,* iar eu voi fi aici până se întorc surorile. Le place tare mult baletul. Noapte bună.
Miriam urcă treptele, desfăcându-şi eşarfa din jurul gâtului. Frustrată de lipsa vocii, se gândeşte la cum s-o scoată pe Eva de acolo, la cum s-o salveze. Casa e înecată în beznă, încuie uşa în urma ei.

Pe masa din sufragerie vede rochia. Miriam aprinde lumina, iar scrisorile, împăturite într-un teanc micuţ, sunt aşezate pe banda din talie a rochiei şi sus, în dreptul gulerului, se află un plic ce conţine scrisorile traduse.

Nu înţelege intenţia Evei. De ce ar fi luat rochia, pentru ca apoi s-o returneze? De ce să ia asupra ei vinovăţia pentru o faptă pe care n-a comis-o? Poate că ştie totuşi ce face. Judecând după puţinul pe care i l-a

împărtăşit, pare că femeia aceasta a trecut prin suferinţe îngrozitoare, dar a continuat să meargă mai departe, şi o face în continuare.

Se uită la cusăturile rochiei, e reparată, ca şi cum Miriam nu ar fi atins-o niciodată cu foarfeca ei. Scrisorile, în ceea ce o priveşte, nu mai au legătură doar cu găsirea unei femei pe care tatăl ei a iubit-o, ci cu modul în care o femeie a reuşit să supravieţuiască unor astfel de orori. Dacă a supravieţuit. Cuvintele Evei o fac să se gândească la faptul că ceea ce i-a mai rămas de citit nu va fi deloc uşor de parcurs. Lucrurile nu se vor termina bine.

Scrisorile sunt puse în ordine; Miriam le desparte şi observă că mai are foarte puţine de citit. Se înfăşoară într-o pătură.

Henryk,

Bunny, deşi tăcută, e o prezenţă aici, în lagăr, ca nicio alta.
Jumătate din piciorul ei drept lipseşte, distrus în partea din spate, de la genunchi şi până la gleznă şi, chiar dacă e acoperit cu o *pătură, îi vezi tendoanele pulsând când se mişcă. Osul i-a fost extirpat. Mai are unul singur, acolo unde ar fi trebuit să fie două*

.Ca să-şi ţină degetele ocupate, Bunny coase. Peti- ceşte uniforme militare şi coase buzunare. în încercarea de a lipi din nou oasele de carne.

0 ţine pe Stella în braţe ca pe un nou-născut, absor- bindu-i inocenţa, căldura copilăriei.

Nimic nu ar fi putut să ne surprindă mai tare în dimineaţa aceea decât Zgomotul care a făcut întreg lagărul să se oprească în loc.

Când vaietul care ne-a rănit inimile mai tare decât urechile a venit dinspre Bunny.

Iepurii nu scot sunete. Sunt animale tăcute. Până în clipa în care ţipă. Un iepure în suferinţă tipă. Un tipat cum n-am mai auzit niciodată până atunci.

Eu şi Hani tocmai ne luaserăm supa în boluri şi ne întorceam la baracă, moment în care le-am văzut pe gardiene chiar în faţa intrării. Era cât pe ce să scăpăm bolurile din mână, dar ne-am continuat drumul, fără să dăm pe jos nici măcar un strop.

— Ce se întâmplă? Ne-am privit una pe alta.

Zgomotul mis-a infiltrat în tot corpul, penetrându-l adânc. M-a lovit în profunzime, ca o fractură. Mis-a întors stomacul, deşi era gol.

Gardienele au scos-o afară pe Stella. Mâinile şi picioarele ei loveau în toate direcţiile. Stella o striga pe Bunny Hani şi cu mine am aruncat bolurile cu supă şi am luat-o la fugă. Către Stella, care era luată şi scoasă cu forţa.

Dar am fost oprite. Un foc de armă a răsunat în aer, sunetul rostogolindu-se într-o spirală care a devenit din ce în ce mai asurzitoare şi mai cumplită, pe măsură ce se adâncea. Stella plângea, apois-a prăbuşit, grea ca plumbul, iar gardienele se chinuiau s-o ţină pe braţe.

Am alergat spre ea, iar fetiţa şi-a încolăcit ambele braţe în jurul gâtului meu. Ca într-o încleştare.

— Bunny! a strigat ea.

Hani a trecut pe lângă mine, intrând în baracă. 0 legănam pe Stella în braţe, cu privirea aţintită asupra uşii. Gardienele vorbeau între ele.

Hani a ieşit clătinând din cap şi ni s-a alăturat, la picioarele celor treigardiene.

— Bunny, a zis Hani şi s-a cuibărit şi ea în braţele mele, alături de Stella.

Miriam simte cum se înfiorează, cum o furnică pielea de pe ceafa. Lacrimile îi curg în tăcere, în timp ce citeşte.

— Bunny, rosteşte ea în camera întunecată, scuturând din cap şi suflându-şi nasul.

Se uită la ceas, e târziu, dar gândul de a se plimba afară, pe întuneric nu o mai deranjează. Pune scrisorile necitite în geantă şi pleacă la azil.

Azilul e închis, iar ea aşteaptă multă vreme afară, ascultând vântul suflând prin frunzele copacilor din Parcul Ruhwald. în cele din urmă, o asistentă se apropie cu mers legănat de uşă şi o deschide.

— E târziu, zice ea, iar Miriam recunoaşte vocea guturală şi nazală a asistentei cu care a vorbit la telefon în ziua în care încerca să afle ce se întâmplase cu tatăl ei după transfer.

— Sue mi-a spus că pot să stau, zice ea şi se strecoară pe lângă asistentă, îndreptându-se spre camera tatălui său.

— E târziu, repetă asistenta, dar Miriam a intrat deja în cameră şi închide uşurel uşa în urma ei. Cu numai o singură lumină de veghe montată undeva deasupra capului lui, camera e îmbibată de somn şi întuneric. Miriam desface patul pliant cu un scârţâit şi clinchet de arcuri.

— Sunt eu, tată, zice Miriam. Vocea mi-e puţin răguşită, dar sunt eu. Sunt în regulă.

îl ia de mână şi-l sărută pe frunte. Sonda naso-gastrică e mare şi îi iese dintr-o nară, a fost bărbierit şi pare mai tânăr.

— îmi pare rău pentru Axei, îmi pare rău pentru foarte multe lucruri. Dar, tată, pot îndrepta totul.

El zâmbeşte, zâmbeşte cu adevărat şi loveşte uşor patul cu palma. Miriam se aşază pe marginea lui şi îi ia mâna în palmele ei amândouă; unghiile bătrânului sunt îngrijite, iar pielea lui e moale.

Miriam se apleacă să-l sărute pe cap, iar el ridică mâna şi îi atinge părul.

— Miriam, spune, mângâind-o cu delicateţe pe cap. Miriam a mea.

Ea îşi odihneşte îndelung capul pe pieptul lui, incapabilă să se dezlipească de el şi nedorind totodată s-o facă.

— Am dat un anunţ la ziar pentru tine, tată. Dacă trăieşte, va veni. Sunt sigură. Până atunci, o să-ţi citesc toate scrisorile de la ea, îţi promit, dar te rog –

vocea i se frânge – te rog, dacă ea e singurul motiv pentru care te agăţi de viaţă, nu muri, te rog. *Eu* am încă nevoie de tine.

în clipa în care mâna lui alunecă grea, Miriam îşi şterge ochii, se aşază confortabil în fotoliu, gata să citească ultimele scrisori. Nereuşind să moduleze niciun sunet, şopteşte cuvintele, ca pe o promisiune în întunericul cald al camerei.

Henryk,

Numărul Stellei a fost selectat pentru transport. Bunny

a fost ucisă pe priciul ei. Hani şi cu mine a trebuit să
luăm o decizie într-o fracţiune de secundă. Stăteam amândouă în praf Eugenia a venit şi ni s-a alăturat. Gardienele au încercats-o ia pe Stella din braţele mele. Eugenia, Hani şi cu mine ne-am privit una pe alta. Eu şi Hani ne-am ridicat împreună cu Stella. Amândouă o ţineam pe fetiţa care suspina. 0 striga pe Bunny. Gardiana a lovit-o, iar lacrimile îi curgeau pe obraz, dar mânuţele ei erau în mâinile noastre acum. Am plecat cu ea.

Eugenia s-a dat un pas înapoi. Nu avea de gând să facă această călătorie împreună cu noi. Am fost încolonate, dirijate, iar acum ne aflăm, încă o dată, pe drumul spre o destinaţie necunoscută.

Nu m-am gândit la copilul nostru, nici la viaţa mea sau la tine.

Henryk, îmi pare rău.

Eugenia s-a dat înapoi? Ce s-a întâmplat cu ea?

Miriam înţelege de ce Eugenia a rămas deoparte. De ce ar fi ales necunoscutul, de vreme ce cunoştea deja cum mergeau lucrurile în lagăr? De aceea rămăsese ea alături de Axei. Dacă sari afară din tigaie, ai putea nimeri direct pe foc.

Dar Frieda a ales şi şi-a asumat riscul. Citeşte următoarea scrisoare, o bucată minusculă de hârtie, de mărimea unui deget.

Când m-am urcat în tren împreună cu Stella, m-am gândit la mama ei, moartă de mult, sunt sigură, şi la cât de mult mi-aş dori să fie cineva alături de copilul meu când e trimis la moarte. înţelegeam, în sfârşit, ce făcea Wanda cu bebeluşii aceia. Le oferea căldură şi iubire chiar în clipele morţii, ceva ce mamelor lor nu le era permis să facă.

Scrisoarea originală se răsuceşte ca un rulou. 0 ridică şi o desface. Hârtia e atât de mică şi de fină, încât îi e teamă să nu se rupă.

Am ţinut-o în braţe pe Stella, în timp ce plângea cu sughiţuri după Bunny; şi noi plângeam după ea. Şi după Eugenia, care rămăsese în urmă, şi pentru Wanda.

O îmbrăţişam pe Stella, care tremura de frică. I-am dat tot ce aveam, mâncare, poveşti şi cântece.

Apoi a făcut febră.

Am ţinut-o de mânuţe când a început să aibă frisoane. Ţine strâns în palmă o figurină din lemn

în formă de iepuraş. Vorbea fără încetare de Bunny a ei.

Am ţinut-o în braţe când a murit. Am învăluit-o în dragostea noastră, dar a trebuit s-o lăsăm să se ducă. Pe drumul spre „Pitchi Poi”.

Acum am rămas doar Hani şi cu mine. Tremurăm, suspinăm şi strigăm chinuite de angoasă către o lume uitată. Dar ne şi privim una pe cealaltă.

Ce urmează?

Miriam nu vrea să citească mai departe, nu vrea să ştie. Dar i-a făcut tatălui ei o promisiune şi trebuie să ştie *ce urmează.* Cu inima îngreunată de durerea pierderii lui Michael, ia în mână următoarea scrisoare.

Am ajuns la Auschwitz-Birkenau

.— Aţi fost în acelaşi loc? zice ea. Tată, şi Frieda a fost la Auschwitz. Mă întreb dacă nu v-aţi văzut cumva acolo, îl ia de mână, iar el o strânge cu putere.

Aici iadul s-a dezlănţuit ¡a un alt nivel. Bebeluşii sunt aruncaţi în flăcări, de vii. Mamele şi taţii îi urmează imediat, toată lumea e împuşcată. Fulgi negri din cer precum zăpada. Cenuşă. Crematoriile ard aici zi şi noapte. Ăsta e destinul nostru.

Dintr-o greşeală, noi două nu am fost nici dezbrăcate, nici examinate, nici trimise la duş. Ne-am păstrat hainele, am scăpat de duş şi am rămas împreună. Ne-am trezit aliniate într-un şir. Eu şi Hani avem câte o cruce roşie pe uniformele noastre din Ravensbriick. Am stat ore întregi aliniate acolo, aşteptând, fără să ştim ce anume. Un bărbat, un prizonier cu bonetă şi uniformă ca a noastră, şedea singur într-o parte, cu un ac ataşat de un instrument ce semăna cu un stilou. încălzea stiloul la lumina unei lămpi, apoi îl înmuia în cerneală, după care tatua pielea deţinuţilor, acoperind-o cu o serie de puncte.

Aşteptam la rând, iar Hani s-a cutremurat.

— Nu-i pot lăsa să mă însemneze din nou.

— Nu, Hani, nu acum. Am nevoie de tine. Stai cu mine, vom fl bine.

Am împins-o în faţa mea, am ţinut-o pe loc cu amândouă mâinile şi i-am vorbit tot timpul Când a fost aşezată pe scaun, şi-a tras braţul atât de tare, încât aproape a răsturnat masa, dar am ţinut-o cu putere. A durut. 0 procedură dureroasă. Mi-au

însemnat din noupielea. De data asta cu cerneală, nu cu biciul Şi mai multe cicatrici. Acum suntem 72828 şi 72829.

Dar cifra nouă din numărul meu seamănă cu un opt, iar optul de pe braţul lui Hani nu e bine făcut, semănând cu un nouă. Dacă ne priveşti braţele de la depărtare, pare că avem acelaşi număr.

După care am fost trimise la o baracă unde câte opt femei sunt obligate să împartă o singură saltea, sunt femei pe jos, peste tot; e o înghesuială atât de mare, încât îmi aminteşte de cortul în care am fost ţinute când am ajuns la Ravensbriick Hani şi cu mine stăm una lângă alta, încercăm să ne dăm seama cum funcţionează lucrurile în locul ăsta.

Tot ce ştiu: e un lagăr al morţii. Nu vom ieşi vii de aici.

Ne uităm la numerele de pe braţele noastre, poate chiar ele ne vor salva. Dar ştim amândouă că, şi dacă există vreo şansă, ele ar putea-o salva doar pe una dintre noi.

HENRYK

Miriam trăieşte. E în viaţă. Fetiţa mea trăieşte.

Mă agăţ de gândul ăsta, în timp ce-i aud vocea spartă; suferă, dar e în viaţă, iar Axei a dat greş.

încerc să mă agăţ de asta, de speranţă, în timp ce o ascult pe Miriam citindu-mi prin ce a trecut Frieda. Nu pot face nimic. Aud totul acum. Strâng mâna micuţă din mâna mea. îi mulţumesc lui Miriam

cu inima plină de iubire pentru sacrificiul pe care îl face. Ştiu că aceasta este pedeapsa mea. Trebuie să aud cum a murit Frieda din gura dulcii mele copile. Şi nu doar cum a murit, ci şi cum a fost chinuită. Şi cum m-a iubit, în ciuda faptului că i-am făcut toate astea.

Am visat atât de des că aruncam în cuptor un cadavru, aşteptând ca flăcările să-l cuprindă în vâlvătaia lor, pentru ca imediat apoi să-mi dau seama că era Frieda. După care mă împleteceam şi cădeam la pământ, aruncându-mă în foc pentru a-mi găsi iubita şi a căuta mântuirea. Pentru că sunt pierdut. Şi mă tem că Frieda nu va mai fi găsită niciodată.

Pentru că am fost eu. A fost numele meu. Numele meu pe buzele ei pure. Viaţa ei s-a dus, pentru *mine.*

Sunt un nimic, pentru că iadul are un nume, şi este numele meu

.37 MIRIAM

Se mută pe patul pliant când aude că respiraţia lui devine regulată şi îşi dă seama că tatăl ei s-a cufundat în somn. Aprinde lumina şi scoate ultimele scrisori. Prima e o scrisoare către mama ei:

Dragă Emilie,

Te rog să ne ierţi. Ştiu că-l iubeşti pe Henryk, că eşti mândră să-i stai alături, că-i porţi de grijă.

Sper că acel colier de diamante ţi-a cumpărat libertatea. în timp ce ţi-l oferam, mă uitam doar la el. Pentru că, dacă ai fi plecat spre un loc mai sigur, el te-ar fi urmat. Te-a ales zi de zi, iar pentru că a făcut asta, şi tu ai avut toată dragostea mea.

Sper că sunteţi împreună, sper că aveţi un viitor înainte. Te rog să-l iubeşti cu tot ceea ce eşti, nu există nicio ruşine în a avea nevoie de o altă persoană, a o dori, a tânji după ea şi a te simţi împlinit de ea. Nu trebuie să faci faţă singură tuturor nevoilor tale.

îţi mulţumesc pentru faptul că mi-ai permis să intru în lumea ta, chiar dacă numai pentru o bătaie de inimă. Ai grijă de Henryk şi iubeşte-l cât pentru amândouă.

Cu sinceritate,

Frieda.

Cât de bine reflectă scrisoarea imaginea mamei şi cât de sinceră este. încearcă să-şi potolească agitaţia din piept, pentru că mama ei n-a citit niciodată această scrisoare, deşi poate că ar fi trebuit

s-o facă. Mama a fost o femeie puternică, a avut grijă de tatăl ei, a iubit-o pe Miriam şi a făcut totul singură. Avea nevoie ca să aibă cineva nevoie de ea, iar Miriam – micuţă, fragilă, *petite* Miriam – avea mereu nevoie de ea. Tata a ales-o pe mama, dar sunt oare alegerile pe care le facem pentru ceilalţi sau pentru noi înşine? Şi dacă tata ar fi ales-o pe Frieda? Dacă n-ar fi fost niciodată nevoit să facă această alegere?

Ridică următoarea scrisoare, care e greu de citit la lumina din cameră, iar Miriam se concentrează asupra literelor minuscule, a cuvintelor înghesuite pe ambele feţe ale hârtiei.

Henryk,

Am fost trezită brusc. Eu, Hani şi alte trei femei dormim pe un singur prici. Dormeam ţinându-ne în braţe una pe cealaltă, ca să ne simţim în siguranţă.

— Te rog, grăbeşte-te. Avem nevoie de tine.

Era o fată tânără.

— Mama mea e moaşă; avem nevoie de ajutorul tău. Vorbeşti olandeză, nu-i aşa?

Da, şi Hani la fel.Mă speria gândul că am putea fi despărţite, aşa că m-am agăţat de ea.

Eu şi Hani am plecat cu ea, urmând-o printr-un labirint de bараci, care sunt mai mari aici, cu mii de oameni înghesuiţi înăuntru, nu doar sute. Nicio faţă nu mi-e cunoscută, deşi le ştiu atât de bine pe toate. Privirea goală. Acuzatoare: ce anume ţi-a permis ţie să rămâi în viaţă, când mama mea, sora, fiica, nepoata au fost selectate? Ele au murit,

iar tu trăieşti. De ce? Toţi facem asta. Pare involuntar. încercăm să ne dăm seama dintr-o privire ce anume face pe cineva special. E vorba de noroc, doar asta poate fi.

Am auzit agitaţia înainte de a vedea ce se întâmplă.

0 femeie, Matka, îşi ţinea mâinile ridicate în aer, într-un gest menit să aducă linişte.

0 tânără se uita la ea cu ochi sălbatici, inumani, dezvelindu-şi dinţii ca un animal. Era însărcinată şi îşi atingea burta cu o mână, în timp ce cu cealaltă, întinsă în faţă, îi ţinea pe ceilalţi la distanţă.

— Mamă, a zis fata, ea e femeia care vorbeşte olandeză.

— Trebuie să-mi dea voie să văd ce se întâmplă şi să-i explic să rămână calmă, pentru că altfel bebeluşul nu se va naşte, iar durerile vor fi cumplite dacă va continua în felul ăsta.

l-am explicat tinerei că intrase în travaliu, că Matka era acolo ca s-o ajute, darea a început să vorbească într-o olandeză atât de stricată, încât nu eram sigură că reuşesc să înţeleg prea multe din ce-mi spunea.

M-am uitat la Matka.

— îmi pare rău, dar nu cred că vorbeşte olandeză; nu o pot înţelege.

— E romani, a zis Hani.

Hani a vorbit cu ea. Cuvintele treceau prin trei guri, de la fată la Hani, care îmi traducea apoi în

olandeză, iar eu traduceam în germană pentru Matka, în timp ce fiica Matkăi, Sylvie, privea la tot ce se întâmplă.

Fata avea paisprezece ani, Elisabeth, şi a sărutat-o pe Hani o dată, de două ori, de trei ori, după care a spus că nu ştie ce se întâmplă.

— Germanii au pus ceva în mine, foarte dureros, a zis ea. 0 să explodez, e o bombă?

Hani i-a explicat că părea a fi în travaliu.

Hani şi fata au stat de vorbă, iar expresia tinerei s-a schimbat în clipa în care a înţeles ce se întâmplă, şi i-a permis Matkăi să se apropie.

Respiraţia ei a devenit mai regulată. Matka a avut foarte multă răbdare cu ea. Am privit-o gestionând întreaga situaţie, iar eu traduceam tot ce-mi spunea în olandeză, pentru Hani, după care Hani îi transmitea mai departe fetei, în romani. Hani o ţinea în braţe pe copilă, o alina cu mângâierile ei şi asta a ajutat. Elisabeth s-a calmat, iar imediat Matka a cerut ca salteaua de paie să fie aşezată pe podea.

După câteva gemete lungi şi apăsate, s-a născut un copilaş, albăstrui şi acoperit de sânge. în prima clipă am crezut că era mort, dar a devenit imediat rozaliu şi a început să plângă, anunţând baraca întreagă că venise pe lume. Matka a aşezat copilul în braţele întinse ale mamei şi a îndemnat-o să-lpună la sân.

A folosit fâşii de bumbac pentru a lega cordonul ombilical.

Fata a zâmbit, fruntea îi era acoperită de broboane de sudoare. S-a uitat la copil şi a început să plângă; şi Hani plângea. Era un bebeluş atât de frumos.
După câteva clipe, Matka i-a masat burta golită şi au început noi contracţii.
— Mai este unul?
— Nu, doar placenta.
A fost eliminată fără probleme. Matka a aşezat-o pe o bucată de bumbac, iar ea şi Sylvie au început s-o studieze.
— Ce faceţi?
— Ne asigurăm că e întreagă. E important.
Bebeluşul şi mama se răsfăţau unul pe altul, chipul tinerei era scăldat deopotrivă de vlăguire şi extaz, iar Hani îi stătea alături.
Apoi a intrat Sora Klara.
Bebeluşul a fost smuls din braţele mamei lui.
Bebeluşul era băieţel.
Sora Klara a luat copilul de picioare, lăsându-l să atârne cu susul în jos. Guriţa îi era deschisă – scâncea.
— Nu te uita, mi-a şoptit Matka, dar n-am putut.
Sora Klara a ieşit cu copilul din baracă.
Fata a încercat să se ridice şi să meargă după ea, dar n-a reuşit să se ţină pe picioare. Hani şi Matka au prins-o de subsuori, ajutând-o să se îndrepte clătinân- du-se spre uşa închisă.
La Auschwitz nu sunt copii.

Hani şi cu mine ne-am întors în baraca noastră la răsăritul soarelui, din cer cădeau fulgi de zăpadă amestecaţi cu cenuşă.

Inocenţa a devenit inutilă.

Ne mişcăm de-a lungul zilei întregi, incapabile să ne scoatem din minte imaginea bebeluşului plutind în găleata din faţa barăcii. Matka a înfăşurat trupul micuţ în placentă şi le-a luat pe amândouă cu ea. Lăsând-o singură pe biata fată, biata copilă-mamă îndurerată.

Miriam simte un nod, greu şi rece, instalându-i-se în piept, încearcă să respire pe lângă el, dar, asemenea centrului unei pânze de păianjen, pare să ţină laolaltă tot întregul. Dacă cineva trage de un singur fir, totul se destramă.

în ciuda faptului că Axei era mereu în preajmă, a fost singură după înmormântarea lui Michael, într-o lume a durerii despre care nu vorbea nimeni şi pe care nimeni n-o împărtăşea. Miriam alungă acest gând. Şi vede scrisoarea prin ochii Frie- dei. Frieda, însărcinată şi *ştiind* că asta i se va întâmpla şi ei.

Următoarele două scrisori sunt transcrise de Eva pe hârtie frumoasă, de un alb imaculat. Originalul a fost scris în franceză, pe o bucată de hârtie triunghiulară, de mărimea palmei lui Miriam.

Pentru copilul dinăuntrul meu, Ai fost creat din iubire şi am iubit fiecare clipă în care te-am simţit crescând. Nu voi fi niciodată capabilă să te privesc împăcată. Noi doi nu avem niciun viitor, de asta sunt sigură. în orice caz, ştiu că într-o altă viaţă, într-o altă lume – ne vom regăsi. Mamă şi copil.

Iubirea pentru tatăl tău şi faptul că te-am cunoscut pe tine, chiar dacă nu te voi întâlni niciodată, au fost cele mai frumoase şi mai dificile experienţe din viaţa mea.

Se spune că iubirea e frumoasă, că iubirea e tandră, dar nu e aşa. Iubirea adevărată doare, ferocitatea ei uneşte doi oameni, chiar dacă o face numai pentru a-i despărţi apoi. Iubirea e crudă.

Eşti mai puternic decât mi-aşfi putut imagina vreodată că poate fi cineva şi, prin simplul fapt că ai supravieţuit zi după zi, m-ai ajutat să văd cerul, puritatea unei picături de ploaie şi scânteierea soarelui, îţi mulţumesc că m-ai ţinut în viaţă, îmi pare atât de rău că nu ne-afost dat mai mult. Nu voi auzi niciodată cuvântul „mamă" şi nu te voi ţine niciodată de mânuţă. îmi pare rău că a te naşte înseamnă să mori. Viaţa nu are niciun scop şi niciun sens. Dar vreau să ştii că, în ciuda acestui haos, eşti iubit. Şi că ne vom întâlni – chiar dacă doar în spirit.

Ai fost un înger păzitor, salvându-mă de la propria distrugere. Mulţumesc. Mama ta.

Miriam îşi şterge lacrimile de pe obraz şi simte bulgărele de emoţie din piept. îl priveşte pe tatăl ei, îi priveşte silueta liniştită dormind şi se întreabă câtor orori le-a fost martor, înţelegând de ce a ales să lase totul în urmă.

Ştie că el n-ar fi spus niciodată nimănui despre ele, ar fi dus povara de unul singur. Ţinându-se strâns

ca de-o cruce de durerea faptului că nu a reuşit să se ridice la nivelul propriilor aşteptări.

— Te-ai iertat vreodată? întreabă Miriam cu voce tare. Nimic din toate astea n-a fost din vina ta, tată. E atât de trist, dar să ştii că eşti iertat pentru orice ai fi făcut; s-a întâmplat într-o altă viaţă. Viaţa mea şi tot ce ai făcut pentru mine au fost suficiente. Te iubesc.

Miriam continuă să plângă. Luând în mână următoarea scrisoare, citeşte mâzgăliturile mărunte.

Dragă Henryk,
Bănuiesc că suntem terminaţi. Bănuiesc că s-a terminat cu noi. Numai ce începuserăm, iar acum nu mai putem fi.

Nu voi supravieţui acestui lagăr. Nu sunt sigură nici că voi supravieţui naşterii. în Ravensbriick eram optimistă, dar aici... Aici sunt atât de eficienp când vine vorba de a omorî, de a ucide. Ştiu că nu am nicio şansă. Mă rog, deşi nu ştiu cui anume, să supravieţuiesc îndeajuns cât să-i văd faţa. Faţa copilului nostru. Vreau să te revăd; copilul e singurul lucru care mi-a rămas de la tine.

Mi-e dor de lucrurile aparte şi mărunte pe care nu mi le mai pot aminti. Te văd în mintea mea, dar eşti doar o umbră. Nu vei îmbătrâni şi nu vei dispărea niciodată pentru mine.

încă te simt, simt prezenţa ta ca pe o a doua piele, acoperind-o pe a mea. Mi-e dor de tine. Probabil că, dacă am fi faţă în faţă, cuvintele ar fi de prisos. Ne-am atinge fără să ne atingem, am vorbi fără cuvinte. 0 simfonie în tăcere. Aş părăsi

lumea asta cu gustul tău pe buze. Cu degetele pline de atingerea ta, cu conturul feţei tale împietrit sub mângâierea mea. Dacă aş fi ştiut ultima dată când te-am ţinut în braţe că va fi ultima – m-aş fi uitat mai adânc în ochii tăi, mi-aş fi mistuit sufletul în sufletul tău. Aş fi scânteiat sub atingerea privirii tale, strălucind cu putere din iubire pentru ea.

Mă voi gândi la tine la final. Te-am cunoscut şi am fost cunoscută de tine.

Trăim în cercuri concentrice descrescătoare. Nu se vorbeşte despre libertate, despre Aliaţi sau despre eliberare. Nu vorbim decât despre casă. Vrem să ne îm- părţim vieţile, oricât ar fi ele de scurte, cu un altul. Să găsim bucurie într-o poveste de iubire, de îndrăzneală, curaj şi putere.

Când îmi va veni sfârşitul, mă voi gândi la tine şi la toată speranţa şi posibilitatea pe care mi le-a adus clipa în care te-am cunoscut. îţi mulţumesc pentru că eşti în viaţa mea. Nu mai am speranţa de a te vedea vreodată îmbătrânind, de a te ţine de mână sau de a avea un viitor alături de tine. Dar tu mă vei avea mereu pentru că ţi-am dăruit inima mea. Pentru şansa la acelaşi destin, Henryk, aş traversa acelaşi drum. De o sută de ori, doar pentru a mă bucura de clipele petrecute pe furate.

Nu mai e hârtie.

Nu mai sunt scrisori.

Nu mai sunt cuvinte.

Miriam pune jos ultima scrisoare. Probabil că mina creionului şoptea uşor pe hârtie, în timp ce urmărea gândurile Friedei. Ce s-a întâmplat cu Frieda? Şi cu bebeluşul? în vreme ce priveşte colecţia de scrisori, în ciuda faptului că ştie atât de multe, Miriam îşi dă seama că s-ar putea să nu afle niciodată. Pune scrisorile înapoi în geantă şi se pregăteşte pentru ziua care urmează.

Dimineaţa devreme, cerul e greu, iar norii sunt încărcaţi de zăpadă. Se trezeşte din pricina zarvei din azil şi sărută fruntea tatălui ei.

— Frieda, spune el.

— Nu, tată. Sunt Miriam. încerc să-mi dau seama ce s-a întâmplat. Dar mai întâi... trebuie să merg să-mi ajut prietena.

Gândurile ei se îndepărtează de scrisori şi de trecut şi se îndreaptă către femeia care i-a salvat viaţa.

— Trebuie s-o ajut mai întâi pe Eva.

— Frieda, zice el din nou, iar vocea lui îi atrage atenţia, după care se liniştește, mormăind „Frieda mea...”

E mult prea devreme ca să meargă la secţia de poliţie. Cu timpul de partea ei, rearanjează în ordine toate scrisorile şi le aşază înapoi în geantă, la loc sigur. Găseşte ultima scrisoare tradusă de Eva şi observă că

originalul diferă de celelalte. Deşi cuvintele sunt înghesuite unele în altele pe fiecare pagină, această scrisoare acoperă ambele feţe ale unei foi. Hârtia, chiar dacă îngălbenită şi subţire, nu e ruptă dintr-o carte, iar cuvintele nu-şi croiesc drum printre rândurile unui alt text. E hârtie curată; cel puţin a fost la un moment dat... în urmă cu peste patruzeci de ani

.38 MIRIAM

Dragul meu Henryk,
Hârtia şi stiloul sunt singura mea alinare. Ştiu că nu există viitor; dar acum trebuie să-ţi povestesc tot ce s-a întâmplat. Mâinile îmi tremură... însă nu-mi mai e frig. Am ajuns la final:

Ultima zi a început odată cu apelul de seară. Comandantul de la Auschwitz stătea nemişcat, apoi a început să se îndepărteze, cizmele lui străluceau în lumina reflectoarelor de căutare care au devenit luna noastră.

„Dreckhund!”[1] Obscenităţile, crude şi reci, răsunau toate ca nişte clopote din turla bisericii. M-am gândit mult la familia mea în perioada aceea. Mi-i imaginam şezând în jurul mesei,

---

1 „Câine jegos!” (în lb. germană, în original) (n.tr).

servind Bratwurst la cină: auzeam cârnaţii sfârâind şi dansând pe un strat fin de grăsime, îmi închipuiam pieliţa lor devenind maronie, în aşteptarea cuţitului care să-i desfacă şi să elibereze sucul zemos dinăuntru. îmbibând cartofii şi felia de pâine unsă cu unt pe una dintre feţele ei perfect albe.

înfometată şi îngheţată, gândul la mâncare a fost adevărată poezie pentru un suflet hămesit. A vorbi despre mâncare era o adevărată extravaganţă, un lux. 0 astfel de descriere ne făcea să salivăm, ne umplea inimile, chiar dacă nu şi stomacurile.

Duşurile fumegaseră de două ori în ziua aceea, aşa încât comandantul era împăunat, mândru ca un cocoş. Pentru că stăteam mult prea aproape de el, simţeam mirosul ţigării lui fumate pe jumătate, iar căldura ei îmi înţepa nările îngheţate. S-a apropiat de mine. Era atât de aproape, încât i-am auzit pielea hainei de la uniformă scârţâind în clipa în care s-a aplecat deasupra mea, coborându-şi faţa până în dreptul ochilor mei. Apoi s-a întors către Hani.

— Zigeunerin, *a fost tot ce-a spus. Ţigancă. Un lucru adevărat, dar otravă, venind de pe buzele lui.*

Am stat ţeapănă, în timp ce ţigara a sfârâit, stinsă pe fruntea palidă şi rece a lui Hani. Băşicile provocate de arsură s-au întins ca acneea. I-a aruncat mucul în faţă, cu un bobârnac, iar cu un simplu gest al mâinii am fost concediaţi cu topi şi

alungaţi înapoi în bараci, cu boturile câinilor repezindu-se la călcâiele noastre şi cu urechile pline de insulte. Am deplâns dogoarea ţigării în clipa în care duhoarea vieţii s-a revărsat din nou. Am întins mâna după mâna lui Hani în timp ce orbecăiam împreună, umăr la umăr sau lovindu-ne una de cealaltă. Ea s-a smucit şi a fost purtată înainte de mulţime.

îmi aduc aminte că m-am oprit din cauza presiunii pe care o simţeam traversându-mi abdomenul. Burta îmi crescuse precum aluatul şi mi se întărea în mâini. Simţeam că nu mai pot să respir.

Venise timpul.

Am ajuns cu greu la baracă, dar m-am strecurat până în fundul încăperii. M-am întins cu grijă, pentru că simţeam durerea crescând din partea de jos a abdomenului, până în piept şi radiind de acolo în tot corpul.

în ciuda faptului că-mi simţeam membrele epuizate, că aveam stomacul gol şi sufletul tăbăcit, nu reuşeam să mă odihnesc.

Lagărul era cufundat în somn, iar pacea luase locul urii, lumea se mai îmbunase un pic. Mi-am apăsat degetele pe abdomen, în partea dreaptă, sus, unde în mod normal dădeam de un picioruş, am aşteptat, apoi l-am simţit împingându-se, drept răspuns, în degetele mele; am zâmbit şi am repetat gestul. Nu aveam motive de îngrijorare, bebeluşul era bine.

Presiunea a crescut din nou şi burta mi s-a întărit iar sub atingerea mâinilor.

Şobolanii începeau să-şifacă apariţia, sătui să mănânce cadavre în timpul zilei, veneau noaptea să ciugulească din trupuri vii. în timp ce abdomenul mi se relaxa, m-am întors pe-o parte, să-i privesc. 0 nouă contracţie. Burta mea adăpostea viaţă şi dragoste. îmi aducea aminte zi de zi ce poate face iubirea.

Hoardele de şobolani ieşiseră la vânătoare, zgâriind podeaua cu ghearele lor lungi, ascuţite de la cât desprinseseră carnea de oase. Hani s-a aruncat în faţa mea, coborând de pe priciul de deasupra. M-a cuprins cu braţul ei îngheţat, suspinând la căldura corpului meu. Luând căldură, fără să dea nici un strop, la schimb.

I-am lipit braţul de mine, cuibărindu-i silueta micuţă la pieptul meu, având totuşi grijă să-mi feresc burta, ca de obicei. Erau multe burţi umflate la Auschwitz, din cauza malnutripei, aşa încât nimeni nu ştia că sunt însărcinată.

— Suntatâtde... de... umilită, urăsc asta, a zis Hani.

Ştiam încotro ne îndreptam, acelaşi monolog, în
forme diferite.

— Oamenii ăia sunt diabolici... De ce nu face nimeni nimic să-i oprească? Nu putem fi pur şi simplu eliminaţi de pe faţa pământului. Nu voi mai pleca niciodată de aici. Aş prefera să termine imediat ce-au început, să mă lichefieze, decât să mă tortureze aşa.

Nu s-a schimbat nimic, testul timpului se manifesta în cât de multe arsuri putea îndura Hani înainte ca suferinţa să-i fie curmată.

Am strâns-o de braţ, frecându-i pielea şi alungându-i frigul din oase. Bebeluşul m-a lovit cu forţă, ca un val puternic, iar un scâncet de durere a ţâşnit de pe buzele mele. Hanişi-a aşezat palma pe abdomenul meu şi brusc mi-a împins braţul cu o forţă comparabilă cu aceea a unui şoc electric, încât aproape că m-a dat jos de pe prici.

— Ce-iasta?

Vocea îi era distorsionată de teroare pură.

— Eşti însărcinată?

Un alt val puternic mi-a invadat corpul şi, chiar dacă mi-aş fi dorit s-o fac, n-am reuşit să-i răspund. M-am concentrat asupra propriei respiraţii, aşa cum îi spusese Matka acelei fete.

— Ce se întâmplă? Cum?

îi simţeam ochii privindu-mă. Eram bucuroasă că reflectoarele de căutare se mişcau deasupra unui alt grup de barăci. Emoţia din vocea ei îmi era de ajuns, nu era nevoie s-o şi privesc.

— Un copil? Aici?

îi simţeam fiica din voce. Mă luptam cu un nod în gât

— Ce ai de gând să faci?

Mi-a atins faţa, pentru a mă readuce la realitate. Gândul răscolitor la găleată şi la Sora Klara înecân- du-mi în ea îngeraşul mi-a provocat un cu totul alt tip de tremur în tot corpul.

Mi-am lipit buzele de creştetul lui Hani, în vreme ce ea rumega ceea ce tocmai aflase, ştiind

că asta îi va provoca durere, dar simţindu-mă totodată uşurată de faptul că în sfârşit ştia.

Hani şi-a pus mâna pe abdomenul meu, dar sfâşierea, durerea şi zbaterea pe care probabil că Ie simţea în clipa aceea o îndepărtau de mine. 0 mână atingând o sobă a cărei flacără e neacoperită, simţind focul lin- gându-i pielea, dar ţinând-o totuşi pe loc. în cele din urmă am simţit-o cedând, pe când corpul meu executa un spectacol unic, încordându-se şi relaxându-se fără niciun efort conştient.

M-am trezit cântându-i lui Hani în şoaptă şi respirând în ritmul copilului meu.

Hani plângea, eu plângeam. Părea că venise sfârşitul, şi chiar era sfârşitul.

în noaptea aceea ne-am legănat, Hani mi-a stat alături, respirând şi mişcându-se în spaţiul îngust dintre priciuri, cu mâinile încleştate în mâinile mele. Reflectoarele, soarele nostru, zgomotul unui foc de armă tras într-un şobolan, o femeie, o umbră.

Ziua era înfăşurată într-o pătură de întuneric. Gâtul meu a eliberat un sunet profund, gutural, ceea ce mi-a provocat panică: zgomotul însemna expunere.

— S-o aduc pe Matka? a întrebat Hani, aplecându-se să-mi şteargă faţa cu rochia, în timp ce eu mă aşezam în patru labe. Dedesubt aşezasem o saltea de paie. M-a cuprins o frică incontrolabilă, la gândul că în curând această călătorie avea să se încheie. Copilul meu se năştea

şi totul urma să se schimbe. Am prins-o de mână şi am forţat-o să se uite la mine.

— Nu, Hani. Copilul meu nu poate fi luat de lângă mine.

Hani a zis, cu atât de multă tandreţe:

— Dar, Frieda – asta se întâmplă doar dacă se naşte mort.

Cuvântul m-a şocat.

Nimeni nu înţelege cum un copil atât de neajutorat se agaţă cu atât de multă putere de viaţă, atunci când e scufundat în apă. Gâlgâie şi bolboroseşte, până se îneacă, făcându-i pe toţi cei care-l aud să se simtă devastaţi, profunzimile acestei răni adânci fiind imposibil de vindecat vreodată.

Am apucat-o pe Hani de braţ, iareaşi-a ferit privirea.

— O să mor înainte să se întâmple asta, uită-te la mine şi-o să vezi.

Am tras-o mai aproape de mine.

— Asta. Nu. Se. Va. întâmpla. Niciodată.

Cuvintele s-au strecurat printre contracţii, neîmblânzite.

— O să stau scut în faţa voastră.

Am dat drumul braţului ei, în timp ce o nouă contracţie mi-a îndreptat toate gândurile spre copil, spre copilul viu, care îşi croia drum prin pelvisul meu, atât de aproape de lume.

Supravieţuirea era o chestiune de zile sau, cel mult, săptămâni, după care sigur arfi urmat moartea din pricina malnutripei sau a bolilor.

Mamele legănau bebeluşi scheletici, care n-aveau forţă să sugă din sânii goi. Foamea nu era niciodată potolită, dar inima goală era cel mai greu de suportat Şiruri întregi de bebeluşi muribunzi. Unitatea 22. Atrocităţile; inocenţa; angoasa. „Te rog, nu", mi-am spus.

— Imploră-l pe doctor să-l ia şi să-l crească. Va trăi în felul ăsta, te rog, sora mea, dă-mi voie să merg la spital şi să-i rog în numele tău. Altfel va muri.

Lacrimile lui Hani erau atât de mari, încât mă atingeau în rostogolirea lor şi am plâns împreună. Aceeaşi întrebare revenea iar şi iar.

— Ce vom face?

0 contracţie puternică, diferită de celelalte, s-a năpustit asupra mea. Atât de intensă, încât am strigat, şi nu de durere, ci din pricina şocului. Continuau să vină, puternice şi tot mai profunde, apoi am simţit o greutate. Copilul meu ieşea. Un alt sunet gutural eliberat de gura mea a fost acoperit de difuzoarele care s-au pornit deodată, umplând aerul de sunete vibrante.

începuse vânătoarea. Auzeam vag numerele rostite, ritmul morţii.

Fiecare număr însemna un sfârşit. Difuzoarele s-au trezit, iar şobolanii şi-au luat tălpăşiţa. Toată lumea s-a schimbat brusc, trecând de la somnul unor aproape morţi la vaietul viilor.

Ritmul numerelor înecate de strigăte, plânsete şi mişcare.

Hani a scos un strigăt.

— Frieda!

M-a prins de încheietură, răsucindu-mi braţul Numărul meu, 72829, scris negru pe alb. A ţipat din nou şi a coborât, pentru a se alătura panicii generale care cuprinsese baraca. Numerele curgeau în continuare. Gărzile urlau, femeile ţipau ascuţit, asemenea unui balansoar: întâi una, apoi alta.

Totul părea să se întâmple atât de departe. Ştiam că bebeluşul meu urma să se nască, nu mai era mult.

— Te-au strigat, a zis Hani, lipindu-şi nasul de nasul meu.

Am răcnit din toate puterile trupului meu, care împingea, îmi împingea copilul în haosul de afară.

Un mic grup de femei s-a adunat în jurul meu. Figuri familiare. Difuzoarele au amuţit, strigătele păreau să se audă în depărtare.

Mi-am atins cu degetele zona de sub burtă; păr, moale şi cârlionţat, în deschizătura corpului meu. Locul acela sacru şi frumos care acceptase iubirea unui om bun.

0 nouă contracţie m-a făcut să simt creştetul umed şi fierbinte. Copilul meu.

Hani era imaginea vie a disperării. Se învârtea în cerc, ţinându-se cu mâinile de cap.

— Matka, a zis Hani şi a ieşit din baracă.

Odată plecată, celelalte femei s-au apropiat. Conştiinţa faptului că eram femei, într-un loc în care toate atributele feminităţii fuseseră eliminate, a fost aceea care ne-a unit. Mâini reci, piele pe

piele, o firimitură de pâine oferită. Cuvinte, cuvinte frumoase într-o limbă a iubirii, m-au ţinut la adăpost de oroarea vânătorii.

Bucurie şoptită în clipa în care şi-a făcut apariţia o siluetă mărunţică. Calmul Matkăi s-a pogorât asupra mea. A dat instrucţiuni şi a îngenuncheat lângă mine. Mâinile îi erau calde. Copilul meu se va naşte în aceste mâini.

— Pot să mă uit? a întrebat ea.

Eu am încuviinţat în timp ce simţeam o nouă contracţie formându-se şi mi-am dat la o parte mâna sub care simţeam păr, pentru ca ea să poată vedea.

— Bebeluşul are păr – păr negru, a zis ea.

Cuvintele ei au fost o mângâiere pentru mine. Păr
negru, ca tatăl lui.

înăuntrul meu a izbucnit un foc puternic. A urmat o contracţie foarte rapidă, iar bebeluşul a alunecat în braţele pregătite ale Matkăi. Matka a făcut câteva mişcări dedesubtul meu, iar când m-am întors, a aşezat, sub cămaşă, pe pieptul meu gol un ghemotoc ud, fierbinte, lipicios şi surprinzător de greu.

— 0 fetiţă, a zis în timp ce ne acoperea pe amândouă cu o cămaşă; de dedesubt s-a ivit căpşorul copilei, încadrat de materialul cămăşii şi de mâinile Matkăi. Uşurare. Era frumoasă. Atât de micuţă, dar perfectă. Am simţit o nevoie copleşitoare de a o linge, mirosea a viaţă, a profunzimile fiinţei mele, a căldură şi sânge. S-a

zvârcolit la pieptul meu, cu capul dat pe spate, pentru a mă privi.

Matka a scos o foarfecă. Am îndepărtat cu mâna metalul argintiu. Nu. Nu voi permite nimănui să ne despartă prea curând. Simţeam cordonul ombilical gros şi fierbinte pulsând pe abdomenul meu, în timp ce inima ei îşi lua pulsul de la inima mea.

Pentru noi două, a fi despărţite însemna a muri. 0 ştiam acum. M-am uitat la Hani, care tocmai se întorsese. Am tras-o aproape de mine, iar ea s-a aşezat pe salteaua udă leoarcă, îmbibată de naştere, de lichidul amniotic care-mi hrănise şi protejase copilul.

— Priveşte.

Am ridicat partea de sus a cămăşii, iar copilul a deschis ochii, a scos o limbă micuţă şi rozalie dintre buzi- ţele roşii, după care şi-a întors din nou faţa spre sânul meu umflat. Amândouă o priveam şi o absorbeam înăuntrul nostru. A bâjbâit la sânul meu, mi-a luat sfârcul în gură şi şi-a pus mânuţa pe inima mea.

Un sentiment de plenitudine. Acolo, în momentul acela.

Iubire.

Difuzoarele au continuat să urle şiruri de numere, când o Blockova dintr-o altă unitate, cu un baston în mână, a dat buzna înăuntru şi a scos cu forţa o femeie care se ascundea sub saltea, pe priciul cel mai de sus. Forţa zguduia barăcile, iar vaietele şi strigătele de frică au reînceput. Cercul

protector al femeilor s-a spart, iar eu o priveam pe Blockova aruncând lovituri în stânga şi-n dreapta. Chiar şi după ce femeile s-au supus, a continuat să lovească. Cu una mai puţin la duşuri, direct în grămadă. Viaţa e atât de nevrednică. Târâtă de picioare, lăsând în urmă o dâră de roşu gros, singura dovadă a faptului că existase.

Şi, văzând asta, am ştiut ce aveam de făcut.

M-am ridicat şi am simţit cordonul ombilical tră- gându-mă într-un fel ciudat de burtă. Hani a inspirat
adânc, şuierător ca zgomotul unui glonţ care-ţi trece pe lângă ureche. Matka ne-a binecuvântat, multe dintre femei au început să se apropie din nou, atingându-ne, susţinându-ne, călăuzindu-ne. Trupul îmi era extenuat, tremuram. M-am împiedicat, dar n-am căzut. Ele o ţineau pe Hani, îmbrăţişând-o cu mâinile lor osoase.

Am sărutat creştetul lui Hani pentru ultima dată, inhalând mirosul prieteniei. M-am uitat în ochii ei plini de iubire, l-am simţit durerea. Eu şi fetiţa mea nu vom fi separate în moarte, vom trece dincolo ca una singură. îşi va petrece eternitatea alături de mine, în braţele mele, protejată şi adorată.

Am trecut pe lângă Hani şi Matka, cu paşi înceţi, şi mi-am strecurat tălpile în saboţi. Aveam picioarele dezgolite, cămaşa ne acoperea pe mine şi pe fetiţă, co- borându-mi doar până la pulpe. Urmam dâra de sânge.

— Frieda, a zis Hani.

Exprimând toată dragostea ei pentru mine într-un singur cuvânt. Am zâmbit şi, în timp ce mă întorceam, a început să cânte. Apoi au început toate să cânte. Un cor întreg de voci i s-a alăturat, cuvintele pierzându-se într-o mare de limbi; se cânta un cântec de leagăn, în timp ce eu ne conduceam pe amândouă la moarte.

Lacrimile se preling pe obrajii lui Miriam, curgându-i de pe nas şi înnodându-i-se în bărbie. Scutură din cap şi îşi înăbuşă un suspin, în timp ce citeşte ultima pagină.

N-am ajuns departe. Hani a venit alergând după mine, apoi m-a întrecut. Blockova, cu bastonul într-o mân

ăşi cu listă în cealaltă, s-a năpustit asupra ei. I-a ridicat mâneca uniformei, după care a făcut un semn pe foaie şi a împins-o înainte.

La duşuri.

în locul meu.

Mă mişcăm cât de repede puteam, dar m-am împiedicat la ultimul pas şi am căzut în genunchii goi, pe gheaţa de la picioarele Blockovei.

Şi atunci s-a întâmplat ceva ciudat. Am simţit o nouă contracţie, iar primul meu gând a fost că aveam gemeni. Doamne, mai e unul Copilul era ascuns de privirea Blockovei, dar nu puteam să nasc în faţa ei, fără să-i stârnesc o reacţie. Matka mă urmase, păstrând totuşi distanţa. în clipa în care Blockova s-a întors cu spatele, mi-a ridicat repede cămaşa şi a tăiat cordonul ombilical Când

Blockova s-a întors din nou cu faţa spre mine şi a văzut sângele şiroindu-mi pe picioare şi placenta care zăcea pe jos, a strigat: „Spital!”

Matka a luat placenta şi a înfăşurat-o într-o hârtie. Câteva femei mă sprijineau, ridicându-mă iar fetiţa n-a scos niciun sunet, odihnindu-şi căpşorul pe sânul meu.

— Prietena mea! am zis către Blockova, iar în timp ce rosteam aceste două cuvinte mi-am dat seama că Hani fusese singura mea prietenă din lumea aceasta.

Nu o mai puteam distinge acum în masa aceea de dungi gri. M-am uitat după ea îndelung, stând şi aşteptând în faţa Blockovei. Apoi Hani s-a întors şi am vă- zut-o pentru ultima dată.
Am înţeles de ce Bunny n-a mai vorbit niciodată

.39 MIRIAM

Păşeşte în secţia de poliţie, ochii îi sunt obosiţi, iar inima îi e plină. Ajunge la ora 9 dimineaţa, iar uşile nu sunt încă deschise. Aşteaptă, bate din picioare şi îşi suflă aer cald în palme. Se gândeşte la scrisori, la Hani şi la Frieda.

Apare un ofiţer, care descuie uşile dinăuntru; aerul din încăpere e cald, iar Miriam simte cum degetele mâinilor, obrajii şi degetele de la picioare îi pulsează de viaţă.

— Trebuie să vorbesc cu cineva despre Eva, Eva Ber- trandt, cred.

I se arată un scaun de plastic pe care să ia loc în sala de aşteptare, iar ofiţerul se ridică de la birou.

— Se află încă aici?

— Da, a fost reţinută peste noapte.

— A fost arestată?

— Nu, din câte ştiu eu. Tocmai am ajuns, aşa că vă rog să-mi daţi câteva minute, să mă pun la curent cu evenimentele. Cafea?

— Nu, mulţumesc.

Priveşte limbile ceasului mişcându-se şi şi-o imaginează pe Eva chircită pe un pat tare, într-o celulă micuţă, cenuşie.

înfrigurată şi incredibil de singură. închisă între alte ziduri. Se înfiorează, iar un val de teroare o inundă, după care, văzând că degetele încep să-i devină rozalii, îşi scoate haina şi aşteaptă.

— Deci sunteţi prietena doamnei Bertrandt, nu-i aşa?

— Da.

— Puteţi să mă urmaţi, vă rog?

Are în mână un dosar, din care citeşte în timp ce înaintează.

Miriam se ridică şi-l urmează pe tânărul ofiţer, vorbind întruna.

— Am fost interogată ieri şi, chiar când mă pregăteam de plecare, am auzit-o pe Eva mărturisind comiterea unui lucru pe care n-ar fi trebuit să-l facă. Cred că a facut-o pentru a mă salva, dar nu aveam nevoie să fiu salvată. Niciuna din noi nu a făcut nimic greşit.

— înţeleg, spune el şi arată spre un alt scaun, aflat într-o cameră asemănătoare celei în care aşteptase ziua trecută, doar că masa e de data asta albă, dintr-un plastic strălucitor.

— Din câte văd eu aici, zice el răsfoind dosarul, a fost interogată şi reţinută peste noapte. Va trebui să dea o declaraţie la momentul potrivit şi să stea la dispoziţia poliţiei în calitate de martor la agresiune. Agresiunea împotriva dumneavoastră, presupun.

— Nu împotriva lui Axei?

— *Herr* Voight pare incapabil să-şi amintească ce i s-a întâmplat.

— De ce?

— Cred că faptele care i-au fost prezentate, inclusiv dovezile agresiunii asupra dumneavoastră, au făcut ca varianta lui să nu mai aibă impactul la care

sperase, zice ofiţerul cu ironie. Am mai primit şi o scrisoare de la o... îşi consultă dosarul. ...o asistentă pe nume Hensher, care declară faptul că soţul dumneavoastră a manifestat tendinţe agresive şi că îngrijorările privind starea sănătăţii dumneavoastră psihice sunt nefondate, în contextul în care l-aţi părăsit.

— Cum de ştia Hilda lucrurile astea?

— Scrisoarea a sosit împreună cu *Frau* Bertrandt, zice ofiţerul. Cred că se speră ca povestea aceasta, deşi una cât se poate de serioasă, să fie încadrată la conflicte domestice şi să nu fie întocmit niciun dosar penal. Vă previn, aşa cum îl voi preveni şi pe soţul dumneavoastră, să staţi la distanţă unul de celălalt.

— Mulţumesc.

Eva apare în sala de aşteptare şifonată şi micşorată. Faţa i s-a stafidit şi pare foarte bătrână. Părul ei blond-cărunt se vede gri în lumina fluorescentă.

— Ai venit după mine?

Miriam nu răspunde, ci îşi aruncă geanta şi haina pe scaun şi o îmbrăţişează cu putere.

— Şi tu ai venit după mine, spune şi sărută obrazul rece al Evei.

Cele două femei stau în picioare, plângând. Poliţistul pune pe birou o cutie de şerveţele. îşi şterg ochii şi se privesc cu timiditate una pe cealaltă.

— Pot să te conduc acasă?

Miriam foloseşte telefonul din secţia de poliţie pentru a chema un taxi şi călătoresc împreună într-o

maşină supraîncălzită, în care miroase a piele şi a fum de ţigară.

Eva îşi freacă palmele, încercând să le încălzească.

— 0 să te superi tare pe mine? întreabă ea.

— Pentru ce?

— Am văzut ceva în dosarul de la secţie, e posibil să-l fi furat, mărturiseşte Eva încet, apropiindu-se şi mai mult de Miriam, în timp ce sunt legănate de maşină.

Scoate din mânecă un teanc mic de hârtii.

— Nu le puteam lăsa acolo.

îi întinde hârtiile lui Miriam.

— Sunt actele de divorţ, zice Miriam atât de tare încât vocea i se sparge strident, după care tuşeşte.

-Şşş, spune Eva şi întoarce pagina. Priveşte.

Arată spre locul în care semnătura mare a lui Axei domină pagina.

Miriam se uită la foaia de hârtie, apoi la Eva.

— Crezi că...? începe ea, dar se răzgândeşte şi se întoarce spre şofer. Vă rog să mă scuzaţi. îşi drege vocea, după care spune ceva mai tare: Putem să mai facem o oprire, vă rog?

îi dă şoferului adresa, iar taxiul coteşte pe o stradă îngustă, croindu-şi cu greu drum printre maşinile parcate, înainte să iasă din nou în Neufertstrasse.

Miriam se uită la avizier şi sună la interfonul apartamentului de deasupra. Eva aşteaptă în taxiul al cărui aparat continuă să contorizeze cursa.

— Am închis, spune David Abbott, care e îmbrăcat într-un pulover gros, tricotat şi se freacă la ochi. 0, *Frau* Voight, s-a întâmplat ceva?

— îmi cer scuze că vă deranjez, dar am adus astea – îi înmânează hârtiile – şi n-am vrut să vi le trimit prin poştă.

— Le-a semnat? întreabă David Abbott, desfacând hârtiile.

— Le-a semnat.

înapoi în taxi, Miriam zâmbeşte.

— Mulţumesc, spune ea, chiar dacă vorbele nu sunt nici pe departe de ajuns.

— Sunt moartă de foame, spune Eva. Sărbătorim cu un mic dejun?

Miriam încuviinţează, incapabilă încă să înţeleagă că Axei a semnat actele de divorţ.

— Putem să trecem mai întâi pe la mine pe acasă? Am ceva pentru tine, dar a rămas acolo.

Eva îi dă şoferului indicaţii, explicându-i cum să ajungă la apartamentul ei. Miriam aşteaptă în taxiul pornit, cu fereastra deschisă, în timp ce Eva dispare în spatele unei uşi roşii dintr-o clădire exact ca aceea în care locuieşte şi ea. Atât de multe s-au schimbat într-un timp atât de scurt. în urmă cu numai câteva săptămâni, Zidul nu căzuse încă, ea n-o cunoscuse pe Eva, iar tatăl ei era sănătos. în orice caz, n-ar da timpul înapoi. îl înţelege mai bine pe tatăl ei, are o prietenă, chiar şi Hilda a fost de partea ei, în cele din urmă, şi are o şansă la libertate, şi nu prin moarte.

— De ce ai luat scrisorile şi rochia? întreabă ea după întoarcerea Evei, care îşi schimbase între timp hainele, mirosind proaspăt, a pastă de dinţi.

— Mi-a fost frică.

— De poliţie?

— Da, dar nu doar de poliţie. Nu voiam să citeşti singură ultimele scrisori. M-am gândit că poate o să te trezeşti, o să le vezi şi o să începi să citeşti. Cred că voiam să te protejez.

— De ce?

— Mai e o scrisoare... Le-am tradus pe toate şi simt că pe parcurs am început să te cunosc şi pe tine...

Eva se întrerupe, în timp ce taxiul se opreşte la un semafor. Nu mai spune nimic, decât când maşina se pune din nou în mişcare.

— M-am întors a doua zi să-ţi aduc scrisorile înapoi, dar nu erai acasă. Când omul ăla mi-a zis că ai fost arestată, am fugit imediat, să văd ce puteam face ca să te ajut

— Lionel ţi-a spus că am fost arestată?

— Da, şi ştiam că totul e din vina mea. M-am dus la medici. 0 întâlnisem pe Hilda în ziua în care lăcătuşul ţi-a schimbat yala, aşa că mă cunoştea puţin, şi i-am cerut o scrisoare, o dovadă a faptului că eşti sănătoasă, sperând că asta va fi suficient. Apoi am pus totul la loc în apartamentul tău şi m-am dus la secţia de poliţie.

— E suficient. Mi-ai salvat viaţa, m-ai ajutat. Eşti prietena mea. Asta înseamnă foarte mult pentru mine.

— Mulţumesc, şi pentru mine înseamnă foarte mult.

Eva nu mai spune nimic pentru o vreme, iar taxiul îşi
croieşte drum prin trafic. Grădinile Palatului şi râul Spree sunt tăcute, imaginile de dincolo de fereastră, gri. Perspectiva unei vieţi diferite, de necrezut. Plătesc taxiul şi înaintează încet pe străzile aglomerate. Traversează Neufertstrasse şi mai merg câţiva paşi. Pe colţ, între un atelier de reparat biciclete şi un restaurant italienesc, se află o clădire mare, cu faţada verde. Are o singură fereastră micuţă.

— Aici? întreabă Miriam, dând un pas în spate.

— Da, ce s-a întâmplat?

— Pe vremuri veneam aici cu mama, zice Miriam. Eva deschide uşa, iar mirosul de aluat dospit face ca stomacul lui Miriam să chiorăie.

în cafenea e linişte, un cuplu în vârstă şade la o masă, sorbind ceai din ceşti de porţelan elegant pictate. Pereţii sunt decoraţi cu fotografii ale Parisului, iar mesele şi scaunele sunt aşezate într-un şir lung, de-a lungul încăperii. Căldura şi umiditatea au înceţoşat oglinda atârnată pe peretele din faţă, sub care tronează o vitrină plină de prăjituri şi sandviciuri.

— Ce ţi-ar plăcea? întreabă ea, arătând spre şirurile de prăjituri, iar chelneriţa se apropie de ele cu un carneţel, gata să le ia comanda.

Miriam verifică oferta, ştergându-şi mâna cu un şerveţel şi alege un banal *Lebkuchen,* care miroase a Crăciun, ghim- bir şi căldură.
Eva alege o prăjitură mult mai mare, pudrată cu zahăr, îşi iau farfuriile şi cafelele şi se aşază lângă fereastră. Miriam se concentrează asupra farfuriei din faţa ei, încercând să nu privească în jur, dar conştientă de faptul că stă la fereastră. Că poate vedea strada.
— Ce s-a întâmplat? o întreabă Eva.
— Nimic.
Eva soarbe din cafeaua ei.
— Pentru libertate, zice ea.
— Veneam aici cu mama, spune Miriam, ignorând toastul Evei şi sorbind la rândul ei din cafea, simţind cum gustul amar i se usucă pe limbă.
Eva ia o gură din prăjitură.
— De fapt, ultima dată când am văzut-o, am luat prânzul aici, deşi n-am mâncat nimic, nici ea, nici eu... Era o zi senină. Mama purta o rochie neagră, tivită cu gri; era frumoasă, cu părul ei alb coafat aşa cum îi plăcea. Amândouă plimbau mâncarea prin farfurie, împingând-o cu furculiţele. Amândouă se gândeau la acelaşi lucru.
— Tata de ce n-a venit?
— Ştii de ce. Ne-a fost îngrozitor de dor de tine. Locuieşti pe aceeaşi stradă, însă te vedem atât de rar. Nu vrea să pleci şi mai departe.
— Nu-mi ceri să rămân?
— Nu pot.
Mama a oftat zgomotos.

— Axei e soţul tău, trebuie să mergi cu el şi, la urma urmei, nu sunt decât câteva ore de mers cu autobuzul până acolo.

Tăcerea a devenit din ce în ce mai lungă, iar Miriam, ui- tându-se la petele de bătrâneţe care se adunaseră pe mâna mamei ei, încerca să nu se gândească la cât de mult îi va duce dorul, deşi nu reuşea să-şi scoată asta din minte.

— Mi-e dor de tine, a zis ea, cu ochii înecaţi în lacrimi.

— Şi mie îmi va fi dor de tine. Miriam, ce mă voi face fără tine?

A ridicat şerveţelul şi şi-a tamponat colţurile ochilor.

— Te rog să nu plângi, mamă. Ai trăit ani întregi fără mine; pe lângă asta, îl ai pe tata, a adăugat râzând. Nu vreau să plec.

Mama a tras adânc aer în piept. A împins farfuria într-o parte şi a luat-o pe Miriam de mâini.

— Uneori trebuie să suportăm anumite lucruri într-o căsnicie, pentru a o face să funcţioneze. Totul va fi bine. Vei fi cu Axei, el te iubeşte. 0 veţi lua de la capăt în Wolfsburg – ar trebui să fie frumos acolo, iar după pierderea copilului, aerul curat e exact ce-ţi trebuie ca să-ţi regăseşti fericirea.

A zâmbit.

Miriam a sărutat-o pe obraz.

— Te iubesc.

— Haide să comandăm o budincă, ce spui? Să sărbătorim noile începuturi.

Miriam se uitase la strada din faţa ei, în timp ce mama plecase să comande o prăjitură. Maşina *lui* roşie era parcată pe partea cealaltă a drumului. Cu el înăuntru. Deschisese fereastra, în aşa fel încât să-l poată vedea. Când mama s-a întors, a zis:

— Ne pregătesc o budincă de ciocolată cu îngheţată, durează doar câteva minute.

— Nu mai pot rămâne.

— De ce? a întrebat mama, în timp ce se aşeza şi-şi aranja şervetul pe marginea fustei.

— Axei mă aşteaptă afară.

— Dar a zis că te ia de acasă puţin mai târziu, ca să-l poţi vedea şi pe tata.

— Uite-l.

Miriam a arătat cu degetul spre fereastră. Când mama ei s-a întors să se uite, Axei stătea afară din maşină, cu mâinile pe caroserie şi cu ochii acoperiţi de o pereche de ochelari de soare.

— îmi pare rău.

Figura mamei s-a întristat, avea o expresie plouată, în timp ce stătea acolo, cu şerveţelul aşezat strâmb pe genunchi.

Miriam s-a aplecat s-o sărute, dar mama nu a ridicat privirea spre ea, aşa că i-a sărutat doar părul moale şi pufos.

— Te iubesc.

— Să aveţi grijă pe drum, a spus, cu un nod în gât. Mă suni?

— Imediat ce ne instalăm. Promit.

Miriam şi-a luat geanta şi s-a îndreptat spre uşă.

— Şi eu te iubesc, ai grijă de tine, scumpa mea.
Miriam traversase drumul, cu ochii plini de lacrimi. Fusese ultima dată când îşi văzuse mama. Locuise în Wolfsburg, la numai două ore distanţă, vreme de cinci ani, şi nu revenise decât o singură dată. La înmormântarea mamei.
Miriam îşi pune *Lebkuchen-ul* pe masă cu zgomot.
— îmi pare rău, Eva. Ce spuneai? îşi şterge ochii cu dosul palmei.
— Te simţi bine?
— Chiar dacă Frieda l-a iubit pe tata şi chiar dacă tata probabil a iubit-o, la rândul lui, lucrurile nu se schimbă pentru mine. 0 iubesc atât de mult pe mama şi doare, doare faptul că nu mai e aici.
Eva lasă jos cafeaua şi mănâncă ultima bucată de prăjitură, înainte să-şi ia geanta. Fără să rostească vreun cuvânt, îi întinde lui Miriam o bucată de hârtie. Scrisoarea acoperă o foaie A4 şi, ca toate cele scrise în franceză, are ataşată traducerea Evei.
Miriam trage adânc aer în piept.
— Ultima.
— Da.
Ia foaia de hârtie şi citeşte.Henryk,
Hani s-a sacrificat pentru ca eu să rămân în viaţă. A fost atât de curajoasă, a murit în locul meu. Matka m-a ajutat. Hrană. Hrană. Hrană.
Apoi, într-o zi, gardienii au plecat, luând cu ei toţi prizonierii care puteau merge pe picioarele lor, toată hrana şi i-au încuiat pe toţi ceilalţi înăuntru. Nu mă puteam mişca. Nu puteam mânca. Am stat.

în următoarea zi, lagărul a fost eliberat.

Am fost eliberaţi, soldaţii vorbeau engleză, iar eu am stat liniştită. Am ajuns într-un spital, iar fetiţa a crescut! A fost un miracol.

Emilie a venit să mă viziteze. Sunt foarte bolnavă, dar copilul e bine şi e îngrijit Am văzut-o pe Emilie în uşa salonului. Părea nesigură. Probabil că nu arătam deloc ca Frieda pe care o cunoştea ea.

Asistenta care deschisese uşa a confirmat faptul că sufeream de tifos.

— Mai are doar câteva zile de trăit, a avertizat ea şi a ieşit imediat.

E ciudat să aud, după ce am luptat atât de mult timp, că viaţa mea se reduce la doar câteva zile.

Sunt pe moarte, Henryk. îţi scriu această scrisoare în timp ce Emilie mă priveşte de departe, lipită de perete. Cu fiica noastră în braţe.

Simt miros de fiori de portocal, lapte dulce pentru bebeluşi şi văd fericire. Bucurie pură. Sunt pe moarte, dar las în urma mea ceva bun. Ai toate scrisorile mele, o ai pe fiica noastră şi ai iubirea mea.

Te rog să nu mă uiţi.

Tot ce mai am acum sunt imagini zărite pe furate şi promisiunea lui Emilie că va avea grijă de copil şi de tine.

Emilie vine adesea şi fără copil şi mă ţine de mână. Plânge. Şi tot ce ştiu e că aş vrea să fii cu mine înainte să mor.
Te vreau doar pe tine.
Ca să-mi pot lua rămas-bun..

.40 MIRIAM

Aerul din jurul lui Miriam pare să-i vibreze în urechi, ca şi cum ar fi înconjurată de apă. Picioarele îi sunt amorţite, lipite de pământ.

— Nu înţeleg, zice.

— întoarce-o, spune Eva.

Frieda a murit în data de 14 februarie 1945, la orele 4 dimineaţa. Copilul ei a supravieţuit

— E scrisul mamei!

Miriam se mai uită o dată.

— Mama a ştiut?

Mintea îi e deodată confuză şi răvăşită.

— Ce înseamnă asta?

— Cred, zice Eva, întinzând mâna peste masă, cred că asta înseamnă că tu eşti copilul...

Miriam tace.

Zgomotul din cafenea creşte în jurul ei, dar priveşte chipul curat şi puternic al Evei, strânge mâna ei moale şi caldă, apoi se uită la scrisoare.

— Cum?

Se ridică brusc în picioare, dar tot sângele îi năvăleşte în cap şi încăperea pare să se învârtă în jurul ei.

— Adică – *nu!*

Se aşază. Aşteptând să se contureze o logică.

— Nu putem şti asta, zice Miriam. Nu ştim dacă fetiţa a supravieţuit sau dacă a luat-o mama.
Miriam o priveşte pe Eva.
— Asta e tot?
— Da, când am luat rochia, am vrut să verific dacă nu cumva mai e ceva în ea. Ceva care să te ajute, zice Eva.
— Şi...?
Eva scutură din cap.
— Nu o poţi lua de lângă mine. Adică asta, scrisorile... Am pierdut-o deja o dată, Eva. Te rog. încetează, spune Miriam şi nu-şi doreşte nimic mai mult decât ca mama ei să fie în viaţă şi să pună capăt acestei nebunii.
Ştie că nu e vina Evei, dar ea a tradus scrisoarea.
— N-ar fi trebuit să-mi dai scrisoarea asta. Aş fi fost foarte bine dacă nu aş fi ştiut toate astea, spune Miriam în cele din urmă. De ce?
— Meriţi să ştii adevărul. Nu stă în puterea mea să iau decizia de a-ţi ascunde lucruri. Cred că părinţii tăi te-au protejat foarte mult. Nu e un lucru rău, dar, poate, poate eşti mult mai puternică decât crezi, îi spune Eva cu blândeţe.
— De ce nu mi-au spus?
— Nu ştiu. Dar gândeşte-te la asta, Miriam; dacă povestea e adevărată, dacă eşti fiica Friedei...
— *Dacă,* zice Miriam. E un mare dacă aici... pentru că şi dacă sunt, mama rămâne mama mea.
— Ea va rămâne mereu mama ta. Dar gândeşte-te la forţa pe care ai avut-o încă de la bun

început, forţa care te-a ajutat să supravieţuieşti. Dacă asta eşti tu şi dacă aceasta este şi povestea ta... Eva nu-şi încheie propoziţia. M-am gândit că ar trebui să ştii.

Cu cât se gândeşte mai mult, cu atât mai multe înţelege Miriam. Tatăl ei o strigă pe Frieda. Poate... Dar poate nu pentru că o caută pe Frieda, aşa cum a crezut, ci poate că încearcă să-i spună că mama ei e Frieda. Sau... gândurile i se rostogolesc unele peste altele. Poate tata crede că ea e Frieda? A fost plecată atât de multă vreme... oare Miriam seamănă cu Frieda?

— Nu voi şti niciodată sigur, nu-i aşa?

— îmi pare atât de rău, Miriam. Dacă e adevărat, atunci ai trecut prin atât de multe încercări şi ai fost atât de iubită.

Miriam scutură din cap.

— Nimic nu e adevărat, nu-i aşa? Singurul om care ar putea şti ce s-a întâmplat e tata. Mama a fost prietena mea cea mai bună... Ridică scrisoarea şi o scutură în aer. Nu mi se poate lua asta. Nu voi permite.

— Nimic nu-ţi va lua amintirile. Mama ta, sunt sigură, te-a iubit foarte mult.

— Şi Frieda?

Eva se ridică, ocoleşte masa şi o trage în sus pe Miriam, făcând-o să stea în picioare. Cuprinsă într-o îmbrăţişare atât de profundă, Miriam scoate un suspin care seamănă mai curând cu un vaiet. Când se

retrage, Miriam vede ochii Evei reflectându-i propria durere. Ceilalţi clienţi ai cafenelei le privesc.

— Trebuie să plec, zice Miriam.

Eva achită nota de plată şi ies împreună în stradă. Miriam se opreşte pe neaşteptate şi scoate din nou ultima scrisoare; durerea din scrisoarea Friedei pare să pătrundă prin pielea ei şi să i se împrăştie pe dinăuntru, ca şi cum ar fi propria ei durere. Oare tata s-a dus s-o vadă? Femeia asta a murit singură, fără el? în cele din urmă, după ce se mai linişteşte, se apropie de Eva, aşteptând puţin în spatele ei, apoi o ia de mână. Şi păşesc împreună în josul străzii.

Eva nu spune nimic, lăsându-i lui Miriam timp să se adune. Ornamentele de Crăciun atârnă încă asemenea unor bijuterii din copaci şi de pe stâlpii de iluminat.

înaintează până când strada se aglomerează, blocată de oameni. Aerul e înţesat de conversaţii, iar ele traversează Parcul Ruhwald, apropiindu-se de azil. Capul lui Miriam pare pe punctul de a exploda din pricina gândurilor asurzitoare: scrisorile; vieţile pierdute...

Vocile oamenilor de pe stradă se pierd în depărtare, în timp ce o alta, limpede precum a unei păsări cântătoare, pluteşte pe cer. Oamenii privesc în sus, ca şi cum ar auzi vocea unui înger.

Eva o ia pe Miriam de braţ. Niciuna dintre ele nu spune nimic. Cântecul face timpul să se oprească pe loc şi-l ţine astfel pentru toţi cei care-l aud, iar mintea lui Miriam se limpezeşte. Niciun fel de

acompaniament, doar o voce, cân- tându-le cerurilor. Transportând-o pe Miriam într-un alt timp şi într-un alt loc.

îşi aminteşte un an în care tata s-a întors acasă târziu, la finalul trimestrului.

— îmi pare foarte rău, aţi făcut totul fără mine? le-a întrebat el din hol.

— Aproape, i-a răspuns Miriam.

El s-a apropiat şi le-a sărutat pe amândouă; mama împodobea partea de sus a bradului, iar Miriam se juca cu panglica unui cadou micuţ, pe care îl pregătise pentru Axei. Tatăl ei şi-a dat jos cravata şi şi-a trântit servieta pe masă.

— E aici?

— Nu încă.

Vocea mamei era plină de entuziasm.

— Cum e?

— Minunat, a decretat Miriam chicotind. 0 să-ţi placă de el la nebunie, mamă.

Fremăta atât de tare din pricina emoţiei, încât nu se putea opri din zâmbit.

— Mie ce mi-a mai rămas de făcut? a întrebat tata.

— Steaua, ca întotdeauna, a răspuns mama.

Bradul era frumos, decorat cu podoabe aurii şi argintii. Colindele de la radio se auzeau în surdină. Miriam i-a dat tatălui ei steaua, iar el a aşezat-o în vârf.

— Numărătoarea inversă, a zis el, şi Miriam s-a dus la întrerupător şi a stins lumina, aşa că au rămas toţi trei în beznă.

— Trei... doi... unu, au numărat împreună, după care mama a aprins luminiţele, iar camera s-a umplut de strălucire.

Steaua din vârf arunca scântei de lumină. Miriam îl privea pe tatăl ei desfăcând cordonul de la şorţul mamei şi scoţându-i-l pe deasupra capului. L-a aşezat pe spătarul scaunului şi i-a luat mâna micuţă în mâna lui. Ea a păşit pe vârfuri în braţele lui şi au dansat împreună în jurul camerei.

— Grijă la decoraţiuni, a zis ea, zâmbind în ochii lui.

Miriam i-a privit în timp ce gravitau în jurul ei, plini
de graţie, cu fusta mamei tălăzuind în jurul trupului şi făcând-o să semene cu o zână, gata să fie aşezată ea însăşi în vârful unui pom de Crăciun. Obrajii îi erau îmbujoraţi, iar părul dezordonat. Spera ca în curând să se simtă la fel ca mama, dar în braţele lui Axei.

— Crăciun fericit, Emilie, a spus tatăl ei, sărutând-o pe gură.

Miriam a văzut-o pe mama topindu-se în privirea lui.

— Crăciun fericit, a zis ea, oprindu-se să-şi aranjeze părul, în timp ce tata o trăgea aproape de el.

— Crăciun fericit tuturor, a spus apoi tata, sărutând-o pe Miriam pe obraz, iar inima ei era plină de veselie, bucuroasă că se apropia Crăciunul.

Aplauzele mulţimii sunt timide la început, dar ele devin din ce în ce mai puternice, acompaniate de

fluierături şi strigăte de veselie, aducând-o pe Miriam înapoi în prezent.

Orchestra începe să cânte, iar oamenii se mişcă uşor, în ritmul muzicii. Vede un băieţel sorbind o gură de apă. E înconjurat de adulţi, dar vocea lui e cea care le produce încântare.

Miriam o ia pe Eva de braţ, în timp ce mulţimea se îndepărtează.

— Eşti bine? o întreabă Eva.

— Sunt mai mult decât binecuvântată. Dar în clipa asta nu sunt sigură că tata a ştiut şi merită să afle ce s-a întâmplat. Chiar dacă e sfârşitul. I-am promis.

Face câţiva paşi în faţă, lăsând-o pe Eva în urmă, apoi se întoarce.

Vocea mamei îi răsună în minte.

— Oamenii merită o moarte liniştită, neîmpovărată, îi zisese ea.

Aburii respiraţiei lui Miriam scânteiază în aerul rece. Poate face asta pentru tatăl ei.

La intrarea în azil, se opreşte şi priveşte spre cer. Luna e încă acolo, înconjurată de ceea ce par a fi stele strălucitoare. Şi pare, la prima vedere, că stelele stau să cadă, însă nu e decât zăpadă. începuse să ningă.

Miriam întinde mâna şi prinde fulgii în palmă. Priveşte în sus şi admiră frumuseţea a ceva atât de efemer.

— Cenuşa lor se ridică neagră, dar se întoarce mereu albă pe pământ, zice ea. Tata spunea asta când ningea, cenuşa celor pe care i-am pierdut se întoarce

cu fiecare fulg în parte, să hrănească pământul şi să se aştearnă peste cei pe care i-au iubit. Săruturile fulgilor, atingerile lor. Când eram mică, nu înţelegeam prea bine ce vrea să spună, chicoteam privind cum sărutările fulgilor de zăpadă se transformau în sărutările mamei şi ale tatei. Un lucru e sigur, m-au iubit.

— Sunt sigură de asta. Să te aştept aici, în caz că ai nevoie de mine? întreabă Eva, dar Miriam priveşte fulgii care i se topesc în palmă.

Aude vocea tatălui ei, mâna lui înmănuşată o ţine pe a ei, respiraţia lui aburindă amestecându-se cu zăpada albă şi proaspătă.

— Dacă fiecare fulg se topeşte, acea mică parte dintr-o persoană se dizolvă în tine. Dăruindu-ţi ceva din ceea ce a fost cândva, mai zicea tata.

Miriam se gândeşte la fetele iepuri, la Hani, la Frieda, la mama ei şi la toate celelalte femei pierdute şi uitate

.Ninsoarea se înteţeşte, iar ea se întreabă dacă nu cumva toate aceste femei au o mulţime de daruri de oferit.

Miriam simte că Eva deschide încetişor uşa şi îi cuprinde braţul. înăuntru, Eva aşteaptă lângă bradul împodobit, în vreme ce Sue se apropie de ele, păşind pe coridor.

Asistenta ia amândouă mâinile lui Miriam în mâinile ei şi o întâmpină spunându-i:

— Tatăl tău e foarte prezent azi. Dar cred că problemele cu respiraţia s-au înrăutăţit din nou.

Sue o conduce pe Miriam în camera tatălui ei.

— Cred că e timpul, spune ea pe un ton grav.

în încăpere se simte un parfum vag de cuişoare, de Crăciun trecut. Sue păşeşte înăuntru, se apleacă deasupra patului şi-l ia pe bătrân de mână.

— *Herr* Winter, Henryk. A venit Miriam, zice ea.

Şi îi face lui Miriam semn să se apropie.

Sue se ridică.

— Vă las singuri. Aveţi aici şi câţiva biscuiţi, adaugă, mângâind braţul lui Miriam în timp ce trece pe lângă ea.

Miriam ştie că ar trebui să înceapă să vorbească. Ştie că ar trebui să explice tot ce a citit în scrisori. Ştie că ar trebui să-i spună tatălui ei că Frieda a murit. Ştie că ar trebui să întrebe dacă el a ştiut că poate, doar poate, ea este fiica Friedei.

în schimb se apropie de patul lui, se apleacă şi îi sărută uşor fruntea.

Se gândeşte la poezie, la cuvintele mâzgălite de Frieda pe foaia aceea de hârtie descoperită în biroul lui, care par dintr-o altă viaţă, şi ştie că îi poate aduce alinare. Tatăl ei merită un final fericit.

HENRYK

E ea. Frieda.

Nu-mi pot deschide ochii, dar e ea.

După toţi aceşti ani.

îmi sărută fruntea, iar eu simt săruturile din trecut; respiraţia ei e fierbinte şi electrică, atât de încărcată de prospeţime şi lumină, încât simt că mă învârt cu totul, iar singurul meu centru de gravitaţie sunt buzele ei, atingerea ei. Pe pielea mea. Cu atât de mult timp în urmă...

Ceaţă, negură, şi plutesc, lăsând în urmă un trup, o viaţă.

— Henryk.

0 simt înghiţind, apoi buzele ei se subţiază, după care se lipesc din nou de pielea mea. Se apropie de urechea mea, respiraţia ei mă face să simt cum îmi dansează fiori pe tot corpul.

— Când se lasă întunericul, eu sunt lumina ta.

Şi da, este. Lumina şi întunericul meu. Trăieşte.

— Te iubesc, spune vocea, înecată în lacrimi. Totul e bine.

Frieda stă aşezată pe banca de sub pini, părul ei blond se răsfaţă în vânt, e lipită strâns de corpul meu. Mă ia de mână, cu o mişcare tandră şi fermă. Miroase a zăpadă proaspătă, a trandafiri, a stele.

Şi, cu mâna ei în palma mea, o strâng cu putere. înghit în sec şi inspir adânc. Vocea care se strecoară printre buzele mele uscate nu-mi aparţine, dar spun: —
Frieda.Decembrie 1990

Zăpada cădea grea, aterizând în şoaptă pe sticla parbrizului, în timp ce Trabantul cel vechi se clătina către nord. Ambele femei erau tăcute, atente, pline de respect.

Traversând câmpurile albe, trecând pe lângă copaci şi ferme colective abandonate, indicatorul pe care scrie Sachsenhausen le arată că mergeau în direcţia bună; spre Ravensbriick.

Nu-i venea să creadă cât de aproape era, la mai puţin de două ore distanţă de Berlin, mergând spre nord.

A tras adânc aer în piept şi a arătat cu degetul spre Biserica Fiirstenburg, când silueta ei s-a conturat în faţa ochilor lor. Au trecut de gara din Fiirstenburg şi a scuturat din cap. A făcut asta tot drumul cât au traversat oraşul. O potecă pietruită prin pădure ducea către lagăr. La stânga se vedeau case cu acoperişuri înclinate, iar lacul se deschidea dinaintea lor alb, întins şi îngheţat, pe partea dreaptă.

înfofolite în haine şi fulare, mână în mână, au păşit împreună spre intrare.

Ziduri înalte şi indicatoare în limba rusă. N-au putut merge mai departe.

Porumbei de pădure uguiau deasupra capetelor lor, din coroanele bogate ale teilor

aplecaţi sub greutatea zăpezii. S-au oprit în loc, privind lacul şi turla neagră a bisericii, împungând pătura albă de zăpadă care acoperea întreg peisajul.

— Acum zac pe fundul acestui lac, a zis ea. Toate.

Vântul le biciuia obrajii şi ochii. Niciuna din ele nu plângea. Au stat acolo în tăcere, până când mâinile şi picioarele le-au amorţit de tot din pricina frigului.

0 pană, micuţă, pufoasă şi albă, a plutit tremurând pentru o clipă prin faţa ochilor lor, înainte de a fi purtată de vânt pe deasupra gheţii

.MULŢUMIRI

Această carte nu ar fi putut fi scrisă fără sprijinul părinţilor mei, care au crezut în mine cu mult înainte de a o face eu însămi şi de a avea ceva în care să merite să cred.

Vă datorez totul.

îi mulţumesc lui Juliet Mushens, care a văzut ceva special îngropat în manuscrisul meu şi şi-a pus numele pe el, a lucrat împreună cu mine, m-a împins de la spate şi m-a provocat. Cartea aceasta nu ar fi nici pe jumătate ceea ce este fără intervenţiile tale de redactor, fără sprijinul şi, nu în ultimul rând, fără hotărârea mea de a nu te dezamăgi.

îi mulţumesc Laurei Deacon şi tuturor celor de la Lake Union, pentru faptul că au scos romanul meu în lume.

îi mulţumesc lui Arzu Tashin, ale cărui intervenţii editoriale m-au făcut să devin o scriitoare mai bună.

N-aş fi reuşit să duc această muncă la bun sfârşit fără tribul meu – prieteni, vechi şi noi. Mulţumesc pentru faptul că m-aţi ascultat; că m-aţi hrănit; că v-a păsat; pentru că nu m-aţi întrebat „Cum merge cartea?” când rescriam (din nou); pentru cănile de ceai; cutiile cu mâncare; pentru „capse” şi îndemnurile de a nu renunţa.

Îţi mulţumesc ţie, Geamănul meu Malefic; Demo Dan; Shawn şi familiei mele Krav. Le mulţumesc prietenilor mei Faber, Fran, Mandy şi Louise; şi noilor mei prieteni scriitori, Louise, Priscilla, Lina şi Liz. Cu toţii scriitori excepţionali. Le mulţumesc prietenilor mei „materni”, mai ales lui Beth Hollington, pentru faptul că m-a ascultat cu adevărat şi a rămas lângă mine – când alţii mi-ar fi spus să renunţ.

în cele din urmă, îi mulţumesc lui Jane Reece pentru faptul că este o profesoară excepţională. Lui Fay Weldon, pentru că m-a ajutat să cred în mine, şi lui Clint Badlam pentru că a văzut omul din spatele stiloului

.[3] „Repede înapoi în rând!” (în lb. germană, în original) (n.tr.).
[1] „Ridică-te!”(în lb. germană, în original) (n.tr.).
[2] „Evrei” (în lb. germană, în original) (n.tr.).